This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

WIDENER
HN UH28 B

9250
25.5

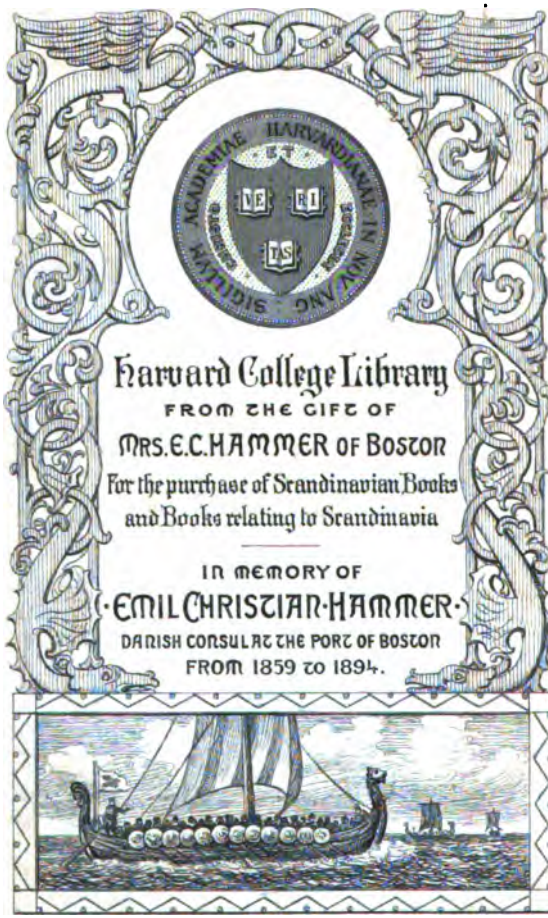

Harald Jensen
Kjøbenhavn, Danmark, 1902

I VÅRBRYTNINGEN

UNGDOMSARBETEN

AF

AUGUST STRINDBERG

I

SKIZZER OCH UPPSATSER

STOCKHOLM
ADOLF BONNIER,
KONGL. HOF- OCH UNIVERSITETS-BOKHANDLARE.

~~Scan 9252.20~~
Scan 9250.25.5

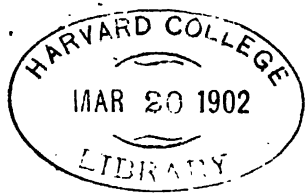

Hammer fund.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.
1881.

FRÅN HAFVET.

Sandhamn i storm.

Fyrtioåtta min. gissad distans O.S.O. till O. från Räntmästartrappan ligger det natursköna Sandhamn på tre sidor omflutet af vatten och på den fjerde af hafvet. När det blåser, går det stora vågor icke allenast på hafvet utan äfven på land, ity att marken består af den finaste skrifsand; eljest är det lugnt. När solen skiner är det vackert väder, utom vid inträffande tjocka, då likväl endast fyrvaktarne och lotsutkiken åtnjuta solsken. Se närmare väderleksrapporterna utanför telegrafstationen vid Skeppsbron.

Areal: en mycket liten qvadratmil. Åker bestående af ett par tunnland skursand, på hvilken med mycken möda odlas sandhafre; men som man sedan urminnes tider endast haft dåliga år, måste invånarne hemta all sin spanmål från andra orter. I

brist på inhemsk spanmål har ön låtit bygga en kolossal väderqvarn, hvilken ger ett förmöget utseende åt det sädesfattiga landet. Af äng finnas några qvadratfot i tullens trädgård, oberäknadt ogräset på gatorna. Skogen består af 8,000 tallar och *en* gran, hvilken senare utgör ett föremål för Sandhamnarnes lifliga beundran och af barnen betraktas som en ytterst sällsynt växt. Tallarne förete ett särdeles egendomligt yttre och se verkligen ut som de voro predestinerade till "prickar". (Se nautisk ordbok: en stång med en ruska i öfre ändan.)

Ljung och lingon äro öns hufvudprodukter.

Alldenstund björken icke förekommer härstädes, skulle man måhända tro att civilisation och uppfostran icke heller trifdes, men som man enligt nyaste forskningar funnit, det kunskapens träd ej var någon björk, hvilket man förr trott, så har man uppfunnit nya, förbättrade metoder vid undervisningen och vunnit särdeles gynsamma resultater. Den skola som Sandhamn sjelf håller sig kan ge intyg.

Ur-invånarne*) äro med qvinnor och barn omkring 300. De flesta innehafva statsembeten. Af icke-tjenstemän äro alla handtverkare utom en permanent badgäst och en brefskrifvare, hvilken, då han reste hit i oktober månad, måste ge sig ut för att vara målare (kustmålare) för att undvika obehaget att bli ansedd som galen — ty så låga tankar hysa urinvånarne om sin ö — men hvilket föregifvande höll på att ådraga honom en svårare fiendskap med ortens

*) Här finnas barn på 10 år, hvilka aldrig hafva sett en häst! Man har varit betänkt på kamelafvel, men kommunalstyrelsen har afslagit.

ambulatoriske målare, hvilken vädrade en konkurrent, men lugnade sig då han fick höra att brefskrifvaren bara målade vatten.

Språket är den nautiska dialekten; talas både af herrar och damer. Prof:

En väderlekskonversation:

"God morgon, min fröken; vi ha en styf bramsegelskultje i dag."

"Jag tror vi få nr 4 innan middan" — eller

"God morgon, min fru; han går på osten, tror jag."

"Tror ni att vi få vackert väder?" heter: "tror ni att han går på norden?" o. s. v.

Religion. Männen äro i allmänhet gudfruktiga mot svårt väder. Jag har icke hört någon som förnekat Guds existens, men tre som bestridt Kristi gudom; eljest är den kristna religionen förherrskande, ehuru i mindre grad om vintern, då på Sandhamn ingen kyrka eller prest finnes och predikan endast hålles den varmare årstiden 2 gånger i månaden.

Läsare: en; idkar äfven borgerlig näring bredvid.

Seder och bruk: oklanderliga, likasom i en mindre sjöstad. De unga männen spotta på golfvet när de äro borta och hafva den oseden att tugga tobak när de inte röka; för öfrigt utmärkta i alla afseenden, hvartill mycket bidrager kommunens beslut att ej tillåta någon spritutskänkning på ön.

De unga qvinnorna gifta sig vid uppnådd mogen ålder, såvida någon friare infinner sig; eljest fortfara de att vara ogifta.

Hufvudnäringen är statens tjenst samt fiske.

Sandhamn är lots- och tullstation. Inkomsterna

lära vara utmärkta, hvadan de flesta lotsarne och vaktmästarne äro husegare, utom det att de finnas som hafva andelar i fartyg. Jag törs icke inlåta mig på några detaljer af fruktan för att ådraga mina vänner taxeringskomiténs näsvisa forskningar.

Sjukdomar få ej finnas på Sandhamn, alldenstund det ej finnes läkare. Emellertid lära icke så få i hemlighet vara bekajade med reumatism, hvilken sjukdom behandlas med en välkänd illasmakande dryck, kallad "gök". (Se Naut. ordb.)

Teater: finns inte.

Polis: dito dito. Gardister: dito.

Historiska minnen: Elias Sehlstedt. Född 1808... dödsåret kan ej uppges alldenstund mannen är odödlig.

Detta är i korthet Elias Sehlstedts Sandhamn — ett egendomligt litet ställe, dit bullret från den stora verlden endast kommer en gång i veckan om sommaren och om vintern sällan eller aldrig; hafvet med sina utomordentliga föreställningar; fyrarne, målen för oförgätliga lustresor; utkiken med sin präktiga arm- och bengymnastik; hamnen med sina vinddrifvare och sina nattliga sexor ombord; tullkammaren med sina viror och telegrafen med sitt sköna brädspelsbord... åh, om jag så ock toge allt bläck som näsvisa brefskrifvare och fullt misslyckade poeter ödt och sandade med hela Sandhamn, min beskrifning blefve ändå... Derför slutar jag den och öfvergår till historien om de skeppsbrutne och kapten F. M.

Det var en eftermiddag i medio af oktober — en "nr 4" tjöt i knutarne — bränningarne vrålade — regnet trummade på rutorna — med ett ord alla

möjliga djefvulska åtgärder voro vidtagna utomhus för att göra en aftonbrasa med toddy så angenäm som möjligt inomhus. Vi voro just inbegripna i ett lifligt samtal om reumatismens förbannelse eller syndens inflytande på menniskokroppen samt undrade huruvida Chambord var flintskallig eller rödhårig o. d., då dörren öppnas och in träder en jette, ledande tvenne mindre personer med ganska nedslaget utseende, samt anhöll att på kungl. tullkammaren få en sjöförklaring uppsatt om barkskeppet Neptuns förlisande å Finngrundet.

Presentation.

Kapten M. på Aimo. Kapten F. på Neptun med styrman X.

Sedan gastarne, ty såsom sådane mottogos de, välkomnats med en styf bramsegelstoddy och sorgens beklagande var öfverstökadt, uppsattes sjöförklaringen med tillhjelp af förste styrmannens journal; och anföres i korthet följande, hvilket sedan skall romantiseras och kommenteras enligt enskilda meddelanden.

"Utdrag af journalen, hållen ombord å barkskeppet Neptun som fördes af undertecknad, skeppare, hemma i Malmö, på resa från Antwerpen till Ljusne. — — — —

— — — Den 19:de kl. 4 på morgonen pejlades Eggegrunds fyr uti S.V. ½ V. med 5 min. gissad distans och vinden N.N.V. med tilltagande storm. Öfra mersseglet, storseglet och klyfvaren fastgjordes nu, mesanen inhalades på gaffeln och vi vände undan vinden. Kl. 5 på morgonen loggades 4 minuter, kl. 6 4½ min., kl. 7 4. min. med styrd N.O. kurs och

2½ strecks afdrift för hållen kurs. O.N.O. ½ 0 i behåll, alltså med summerad distans 12½ min.

Nu kommer det.

Vakten purrades till vändning, men törnade fartyget samtidigt. — — — Kl. 8 steg vattnet i rummet öfver kölsvinet och besättningen tillfrågades om den ansåg att något mer kunde göras för fartygets räddning. Alla man svarade "nej" och ansågo skeppet vara totalt förloradt och att det endast återstod att söka rädda lifvet. Order gafs nu att båten skulle sättas i sjön och med stor och ögonskenlig lifsfara kommo alla man i båten och lemnades skeppet kl. 9 f. m. Tvenne skepp voro i sigte, hvarför nödflagg hissades, hvilket dock ej blef observeradt af omnämnde seglare. Kl. 11 f. m. lade en tremastad skonare back, hvilken befans vara skonertskeppet Aimo, kapten F. M., på resa från Gefle till Grimsby, hvilken bergade båt och manskap kl. ½ 1 e. m. — —

Härpå inkallades den bergade besättningen, och 13 mörka figurer inträdde och uppställde sig i bakgrunden — de sågo allvarliga ut, ty de hade förlorat sin lösegendom och det var ju ingenting att skratta åt — tycktes för öfrigt belåtna med att få komma i land. Sjöförklaringen undertecknades af samtlige och den officiela afdelningen af akten var öfver. Nu inbjödos vi — brefskrifvaren, hvilken såsom skrifkunnig biträdt vid akten, fick följa med — att se hur kapten M. kunde ha det på Aimo.

Qvällen hade blifvit vacker — stjernorna gjorde sig så breda som möjligt för att håna kapten C:s fotogenlampa på Korsö, vinden satt och hvisslade i mersarne på de förtöjda fartygen, och på famns-

långa vågor blefvo vi omsider framvräkta till det ståtliga Aimo.

Alldenstund både stewarden och konstapeln fått gå i land, dukade nu kaptenen sjelf fram i kajutan hvad huset förmådde och det var icke småsaker — danskt bränvin, norsk sill, svensk renstek, engelsk cakes, holländsk hummer o. s. v., och då slogs dörren till brödskottet upp och så började det.

Stämningen, som förut varit något blandad, antog nu en betydligt gladare färg.

Kapten M. "förtalde" historier på den älskligaste skånska och upphof jätteskratt under sitt röda skägg, som skulle skrämt nervösa personer, om ej hans stora ögon uttryckt det mest godmodiga lynne.

Kapten F. lät då och då förleda sig till ett skratt, och så försjönk han i en djup melankoli, hvilken vi naturligtvis uteslutande tillskrefvo den förlust han lidit genom skeppsbrottet. Men det var inte der precis som skon för tillfället klämde — han kunde inte längre ensam bära på sin sorg, utan måste förevisa ett halft dussin fotografier af sin käresta.

Styrman X. bara åt, teg och såg mulen ut.

Nu började kapten F. berätta några detaljer om skeppsbrottet.

När båten sattes i sjön var skeppskatten den första som sprang ombord, nr 2 var märkvärdigt nog kocken, hvilken hela resan legat krank, men nu återfick sin vigör. — Inga kläder fingo medtagas, ty båten var för liten — endast en säck med proviant och ett kärl med bomolja. Sjöarne voro svåra, men — nu kommer en underbar uppgift, som jag på flera sjömäns hedersord ej har

rätt att jäfva — så snart en svårare sjö var i annalkande utslogs en qvantitet olja och se — vågen lade sig! Denna rörelse fortsattes tills Aimo omsider lade bi. Här visste ock kapten M., huruledes han blifvit purrad af vakten och varskodd angående en prick, som ej stod noterad i specialen — man anlitade största kikarn och fann att det var en nödflagg, man lade back, föll ur kursen — och i våra dagar, då man icke allenast icke lär bry sig om skeppsbrutne, såsom tidsödande, utan till och med seglar midt igenom dem som gå i vägen, var detta ganska berömvärdt. Med ytterligare lifsfara lade båten till, och upp sprang en ung man, barhufvad och med glädjen i ögonen, kastade sig i armarne på den förvånade M. och tackade honom i det han nämde honom vid namn med det förtroliga Du. Igenkänningsscen. De båda sjömännen voro landsmän och hade icke sett hvarandra på 7 år, då de begge varit i lifsfara på Malmö redd, i det att en ångpanna på en närliggande båt sprang i luften. — Slumpen hade förökat det rörande och intressanta i återseendet.

Brorskålarne voro redan förbi och supén nalkades punschen, då kapten M. afbröt: „Mina herrar, nu kommer desserten“ — upptog en smutsig säck från durken och öppnade den. “Det är kapten F. som bjuder“. Ur säcken kom fram en pressylta, en liten fruntimmerspsalmbok och en kolossal ost. Kapten F. ryckte åt sig psalmboken . . . . . första bladet, på hvilket stod . . . . . vid hennes första nattvardsgång . . . ., vi togo till oss pressyltan, som svärmor sjelf lagat, och osten, som

under de sekelslånga timmarne i skeppsbåten verkligen hade blifvit "gammal", var ganska välkommen för att dölja åtskilliga mer än vanligt sentimentala sväljningar och befanns så ovanligt stark, att tårarna kommo i ögonen.

Nu kom punschen, och historierna, och visorna. Kapten F. glömde sig och sjöng en Yankee-visa, kapten M. en dansk — jag tror det var om "Christians Moer", en mycket välkänd dansk personlighet af halft mytiskt ursprung; sist kom turen till den tyste styrmannen — han harskade sig, men fick inte fram något.

På tillfrågan förklarade han att han kände sig ruskig, ty han satt i våta kläder och hade förlorat sina ombyten. "Inte annat", och nu, på riktigt sjömansvis, d. v. s. utan spår af prål, kastade jätten M. af sig rock och väst och fortsatte sitt värdskap i sticktröjan.

Nu fick styrmannen mål i mun; och tänk, den gamle grobianen sjöng en kärleksvisa af det mest oskyldiga slag och berättade i samma vefva att han varit ringförlofvad sex gånger, men alltid haft otur hos fruntimmer, hvarför han till sist i förargelsen gått och gift sig, samt uttryckte nu sin stora missaktning för könet, till bekräftelse hvarpå han upptog ur byxfickan spillror af en tafvelram, några glasbitar och en fotografi, föreställande ett fruntimmer med en liten flicka vid sidan. Om han hade varit ensam skulle han nog gifvit några vidare jäf mot sitt qvinnohat.

Det var redan öfver midnatt och kapten F. hade smugit sig in i kojen och sof ut efter de sista dagar-

nas mödor och bekymmer. Som vi ansågo det synd att väcka honom, afslutades samqvämet och vi styrde hem under det stjernorna blinkade ännu klarare utöfver hafvet — det stora bindestrecket mellan himmel och jord.

Huruledes jag fann Sehlstedt.

Klockan är 5 en augustimorgon på Dalarö. Solen håller på att arbeta sig fram ur en hop trasiga Van-dykbruna moln i öster, tullkarlarne snarka vid öppet fönster i vaktstugan, en svart och hvit flugsnappare fångar flugor på gungbrädan ner vid tullbron, der kaptens ovåliga piga i går ställde en smörbytta i solskenet; amerikanska flaggan hänger som en kulört bomullsnäsduk på societetens flaggstång, måsarne äta frukost ute på strömmen. Gästgifvaren vaknar, och ser efter om gurkorna frusit, anställer sina meteorologiska observationer och tar sig en sup inne vid smörgåsbordet; men Dalarö sofver än; och det är det man vet nere på tulljakten, der fyra unga män i tur och ordning tvätta sig på skansen. Jaktuppsyningsmannen ligger på knä vid masten och rakar sig framför en

spegelbit. Solen stiger; tjäran börjar lukta i fogarne på jakten, gästgifvaren tar andra supen. Röken stiger ur kabyssen, men den stiger rätt upp; ingen vind!

Klockan är 6. Sällskapet ligger inne i kajutan och har druckit kaffe. En och annan chagrinkänga börjar knarra på bron, en och annan resårstöfvel börjar gnissla mot spikarne, en hel trupp kopparförhydda barnkängor börja smälla öfver våra hufvuden. Dalarö har vaknat. Då börjar det slutligen lukta rök i kajutan! "nu är det här!" — "Hvilket?" — "Vädret!"

Loss för, loss akter! hissa på stora klyfvaren, bär af, stick på skotet! segelsupen är intagen och vi äro ute, på tulljakten, på väg till Hufvudskär för att derifrån leta upp Sandhamn och se på Elias Sehlstedt, ty det är ingen af oss som har sett honom eller känner honom.

Vi äro ännu inom måsarnes region. Stränderna äro beklädda med löfträd och se ut som alla andra stränder. Nu gå vi om en udde. Bössorna klara! Vi äro inom skrakarnas region. Mycket rigtigt, der låg en kulle med ungskrak. De yngsta springa på vattnet och modren förut. Fadren — den är aldrig hemma; för resten brukar han flyga sin väg när det gäller. Två skott och familjen är gallrad. Nu gå vi ut genom sista gattet. Detta är ejderfogelns region. Här ser förfärligt ut. Bara kala klippor eller stenar, utkastade som tufvor i ett träsk, och det skulle se löjligt ut, om inte hafvet utgjorde bakgrunden. Midt i denna öde skärgård höjer sig för våra blickar vertikalt mot horizonten en besynnerlig pjes. Den ser ut som en galge, men det är ingen galge, utan

vid närmare påseende en tall. Stormarne ha brutit af kronan och endast lemnat en gren qvar. Midt på stammen sitter en snusfjerding, som en fiskare slagit botten ur och hängt upp för att ejdern skall lägga ägg i åt honom, och det är ejdern nog dum att göra hvarje år.

Der simmar en skara ungejder. Nu börjas vilda jagten. Hal an på skoten, hissa på toppen, lova! — fall! — Foglarne springa på vattnet och slå med vingarne, dyka och komma upp. Jakten, som seglar väl, vinner på dem och snart smäller ett skott. En trut, som observerat uppträdet, kastar sig ned som en pil och försvinner med bytet som han slukat. Nu höjes ett skri från alla kanter. Måsar, tärnor, labbar, svältor, knipor, kråkor komma dragande i stora skaror. Der fick en mås en strömming. Han har redan sväljt den. Men det är inte för sent ändå, tänker en labb, ty djuren kunna numera också tänka, och han tar fart och angriper måsen uppe i luften, tvingar honom att ge upp bytet, som redan börjar falla med en hastighet lika med qvadraten på afståndet eller något ditåt. Innan fisken nått vattenytan har labben redan ätit upp honom och tittar sig om efter mer. Nu komma hafspapegojorna, svarta och dumma foglar, framför allt envisa. Om man gör sig besvär och går i land på en kobbe, der de ha sin äktenskapliga tillvaro, kan man slå i högen med en käpp och döda så många man har mage till, hvilket kanske ej vill säga mycket, ty de äro traniga i köttet.

Nu syns en stor sten med en stång på. Det är Hufvudskär. Hundratals fiskarbåtar ligga rundt omkring. Detta är strömmingens älsklingsplats.

Emellertid har åtskilligt blifvit annorlunda under dagens lopp. Måsarne ha blifvit hesare, kråkorna flyga åt land till, himlen har mulnat och vinden har friskat. Toppen tas ned och lilla klyfvaren tas fram. Vinden ligger emot och vi få kryssa upp till Hufvudskär.

Hufvudskär är en klippa så stor som Skeppsholmen. Inte ett träd eller en buske, intet gräs, bara ljung betäcker stenarne här och der. På denna sten i hafvet bo några lotsar, några tullvaktmästare och 300 fiskare under vår, sommar och höst. Dessa 300 äro inhysta i 10 kojor, uppförda af strandgods, sönderbrutna åror, utslagna relingar, qvistar, ljung, lera och jordtorfvor. Hafvet är för fiskaren den gröna duken, som han spelar på. Om qvällen sätter han ut allt hvad han eger, sina dyrbara "bragder", om morgonen tar han antingen in några tunnor strömming eller också ingenting, eller också har han förlorat sin egendom i hafvets djup. Det är skärkarlarnes Homburg, detta Hufvudskär — det är bara pistolerna som fattas.

När vi anlände till Hufvudskär blåste det redan sina 7 skålpund, himlen var mörk och hafvet som bläck. Det var qväll. Nere vid stranden, på hafssidan till, stod ett kummel med ett hvitt kors på. Det såg ut som ett altare i ett grafkor. Här hade en dansk skonare förlist med manskap och allt. Sjön hade redan börjat vräka och skummet fördes af vinden högt upp på holmen. Ljungtufvorna lågo som remmar efter marken, horizonten, som mörknat allt mer, röck inpå, små holmar försvunno i en blink, hela marken dånade, man blef mörkrädd, ty det

föreföll hvarje ögonblick som om denna vattenmassa skulle sluka upp hela skäret.

Nere på jakten hade man emellertid fått toddyvattnet i ordning och satt redan vid tända ljus och spelade kort på klaffen. När detta väl var undangjordt, trefvade vi oss i mörkret upp till tullstugan, der vi skulle beskänkas med en nattdryck. Det var det enklaste rum man kunde se. Hvitrappade väggar utan tapeter, en bänk, ett bord, en säng, i hvilken den vakthafvande mästaren låg och rökte ur en svartbränd träsnugga. Nu tog vår musikus fram sin Cremonesare ur sin jakarandalåda med röda sidenfodret och spelade ur minnet Rohdes a-mollkonsert. Karlen i sängen reste sig upp — uppsyningsmännen, som sutto på sängkanten, höllo hvarann om lifvet och jemrade sig — talgljuset i buteljen snyftade och tårarna runno så strida — katten reste borst på ryggen — stormen fyllde i pauserna och piskade flagglinan mot stången — jag har aldrig hört något dylikt. När han slutat i ett pianissimo var det så tyst i rummet, att man endast hörde en trämask knäppa i väggen. En fluga som vaknat kretsade omkring ljuset tills hon med ett surrande kreverade öfver lågan. Stormen fortsatte.

När vi vandrade åter ned till jakten brann ett och annat ljus i kojorna. Jag smög mig fram till ett fönster och tittade in. Der lågo trettio personer. Vid ljuset satt en gumma och spådde i kort; vid spiseln satt en kärring och "slog" i bibeln. Det finns många sätt.

En storm i augusti är endast en nyck. Nästa morgon var det stillt. Solen belyste fiskarenas morgon-

arbete. Man hade just kommit in från sjön när vi vaknade, och var sysselsatt att taga ur skötarne. En hade fått ett par tunnor på ett varp; i båten bredvid hade man inte fått ett lif på två. Ingen hade förlorat. Hafvet låg blankt som qvicksilfver och sjöarne hade redan antagit formen af långa dyningar, som ännu kunde bryta på några famnar. Det var ett egendomligt skådespel som nu företedde sig. Långt ut till sjös, der några undervattensref lågo, sågs plötsligen den blanka ytan afbrytas, en mörk vägg reser sig mot horizonten, den nalkas först långsamt, nu springer den och i ett upplöser den sig i en kaskad af skum.

Mot eftermiddagen hade det blåst upp en liten bris och vi sträckte till hafs för att kryssa upp till Sandhamn, dit vi beräknade komma följande morgon i god tid.

Det är en augustiafton. Solen är på nedgående och har endast några och tjugo grader qvar till horizonten. Sällskapet ligger i nattrockar, tofflor och pipor — läsande, spelande bräde, sjungande — på däcket, under intagande af aftontoddyn. Första båtsmannen sitter i skansluckan och klackar stöflar, den andra ligger och röker Svarta Ankaret nere i sin koj. Sverige ligger som en lätt rökstrimma i vester. Längst i öster synes en seglare. Seglen äro eldröda af den nedgående solens reflexer. Kaskaderna derute vid brotten visa sig då och då, men äro nu rosenfärgade. Hafvet har samma ton som luften. Det hela är som en enda stor himmel. Några sälar ligga och sola sig på ett skär. När de få sigte på jakten utstöta de ett bölande och kasta sig i sjön.

Kamraten med flöjten tar upp ett stycke ur Wilhelm Tell. Om en stund sticker ett mörkt hufvud upp en kabellängd akter om jakten. Fram med lodbössorna! Sälarne äro begifna på musik. Det lurfviga hufvudet dyker ned för att ej mer visa sig, och kustbevakarne anse sig ha gjort en förlust på 30 rdr.

Snart synas fyra andra lurfviga hufvuden kring jakten, som nu lovat och lagt upp mot vinden. Sällskapet badar. Detta är något, att bada midt i hafvet, simma i den långa eldgatan solen till mötes och se huru röken stiger upp ur kabyssen, der potatisgrytan är påsatt, och veta att det finns bränvin i klaffen.

Klockan är tolf på natten. Det har redan mörknat och nu borde månen gå upp, men det gjorde han icke. Men i dess ställe blixtrar det till vid nordvestra horizonten, men icke starkare än när man tänder en stryksticka, och så blir det mörkt några minuter igen. Detta är Korsö fyr, Sandhamns första fyr, Sehlstedts gamla vän. Här berättade uppsyningsmannen:

"Sandhamn är en temligen stor by med små krångliga gator och gränder. På sista åren, sedan gubben tagit afsked från tullen och icke längre bodde i tullhuset och om qvällen varit ute på något parti, gick han alltid hem efter fyrn. Han pejlade Korsö i syd till ost, ända till skomakarens knut, der tog han fyren, knuten och en vedtrafve i ett streck full syd och kunde så gå baklänges upp i sin gränd och in genom sina grindar i kolaste mörkret."

Nu gingo vi till kojs, sedan vi äfven fått Grönskärs fyr i sigte och således hade omkring fem mil igen till Sandhamn. Följande morgon, då vi vaknade,

befunno vi oss strax utanför fyrarne, som ännu brunno. Solen skulle just gå upp bakom Grönskär, som stod der lik en gammal borg på sin höga klippa, omgifven af en ganska vacker granskog. Fonden, ur hvilken solen skulle gå, bestod af lätta morgonskyar, kantade med den briljantaste Cadmium. Högre upp belystes skyarne redan af solen. Ute till sjös uppfördes en annan scen. En ångbåt lovade och väntade på lots. Han såg så osäker ut i rörelserna. Den kunde vara ett par mil ute. Lotskuttern med sin stubbade rigg och sin röda våd i seglet, kryssade och tog slag på slag. Ångbåten höll ned emot honom så mycket han vågade för grunden. Det var, som de hade haft förstånd begge två. Ett tu tre drabbade de ihop, ett ögonblick, icke längre än som behöfs för att ge en kyss, och nu fick ångbåten lif och hållning, tog en säker kurs och styrde rakt på hamnen. Kuttern gick till hafs för att göra flera sådana der möten. Nu, alldeles som på regissörens signal, gick fonden. Tablå! Solen bröt fram bakom Korsö, fyren släcktes i samma ögonblick, och himmel och haf stodo i lågor. Grönskär dröjde några minuter ännu — gubben B. går inte så fort i trapporna han — och måsarne skrattade åt honom och löjorna tittade upp för att se om det var något mankemang med maskineriet. De kände troligen gubben B., ty han skulle ha lagt fingrarne på sitt astronomiska ur och svurit på, att solen gått för tidigt. Vi togo i land vid Korsö brygga och beslöto att sofva till fulla morgonen för att, efter att ha besett fyren, sträcka in till Sandhamn.

Det fanns i sällskapet en ung, nervo-biliös per-

son, som läst för mycket estetik och fått för litet stryk i sina dar. Denne skiljde sig från de sofvandes antal och gick i land. Jag höll utkik på honom och såg snart hans sittande konturer afteckna sig mot luften från en klippspets vid stranden. Han tog fram papper och penna. Då visste jag huru det stod till och gick lugn till kojs.

På morgonen, när jag besökte platsen, hittade jag en mängd papperslappar, hvilka jag sammanfogade, och fick ihop följande dårskap, som här nedan meddelas till varning för dem, som förläst sig på en känd hafsförfattare.

Jag låg på kabelgattet,
Rökte "fem blå bröder"
Och tänkte på intet.
— — — — — — — — — — — —
Hafvet är så grönt,
Så dunkelt absinthgrönt —
Det är bittert som chlormagnesium
Och saltare än chlornatrium;
Det är kyskt som jodkalium.
Och glömska, glömska
Af stora synder och stora sorger
Den ger endast hafvet
Och absinth!
O du gröna absinthhaf,
O du stilla absinthglömska,
Döfva mina sinnen
Och låt mig somna i ro
Som förr jag sommade
Öfver en artikel i
Revue des deux Mondes.
— — — — — — — — — — — —
Sverige ligger som en rök,
Som röken af en Maduro-Havana

Och solen sitter bredvid
Som en halfsläckt cigarr.
Men rundt kring horisonten
Stå brotten så röda
Som bengaliska eldar
Och lysa på eländet!
— — — — — — — — — — — —

Vi stego upp i fyrtornet, beledsagade af fyrmästaren, hvilken icke tycktes ha fått tala med menniskor på långa tider, ty han ville aldrig släppa oss.

Ändtligen nalkas vi målet: Sandhamn. Vi se redan folk på bryggan. "Är det der Sehlstedt?" — "Den der långa?" — "Nej, det är tullinspektoren!" "Än den der korte!" — "Det är bogserkaptenen". — — Vi blefvo mottagna på det vänligaste och förda ner i trädgården, undfägnade med frukost och punsch, upptäckte att vi kunde sjunga qvartetter, och det blef middag. Men hvar är Sehlstedt? Man iakttog en viss reserverad tystnad hvar gång hans namn nämdes. Vi sågo dörrstycken uppe i tullhuset, målade af Elias sjelf, vi sjöngo hans visor efter frukosten med pianoackompanjemang; men han sjelf! Är han död, eller sofver han? Ändtligen ombeddes vi att i sluten trupp, under tullinspektorens anförande, med sång tåga upp och helsa gubben. Vi gjorde så, trafvade genom den rysliga sanden upp till en backe, der en rödmålad stuga stod. Den såg precis ut som alla andra stugor med en förstuguqvist; på en rabatt några dalier och litet reseda. Ofvanför dörren satt ett förgyldt posthorn. Vi stämde upp och stodo i andaktsfull tystnad, väntande att få se det glada hufvudet sticka ut genom ett fönster, som stod öppet! Sången var slut! Nej, det blef ingenting. Slut-

ligen gick vår anförare in och kom efter en stund tillbaka med mannen, som syntes besvärad. Vi fingo sedan höra att han i sin blygsamhet ej tyckte om några hyllningar eller förevisningar. Vi blefvo föreställda. Han bad oss vara välkomna och så blef det tyst! Ja, så skulle vår nyfikenhet ha blifvit straffad och historien varit slut; men den gamle, som strax derpå gick in, lemnade oss i skötet af sin familj. Han återkom dock snart nog med konjak och vatten och hade skakat allvaret af sig. Nu deltog han i sången, var vänlig och blid, men föreföll aldrig rätt glad, och det troliga är, att han icke hade mycket att vara glad öfver. En illasinnad kamrat inom verket och Sandhamnsbo hade uppträdt på ett gement sätt mot den gamle, och nu hatade han sitt gamla Sandhamn och skulle aldrig stannat der en dag längre, om han ej innehaft posttjensten. Efter några timmar lemnade vi den välvillige värden och han visade sig ej mer den dagen. Det fanns dock en autografsamlare, som på eftermiddagen afskickade ett bref, på hvilket han kostade en rekommendation, endast och allenast för att få Sehlstedts autograf. Hvarför skulle du störa den gamles middagssömn! Förlåt honom från din himmel, Elias; det var för sin fåfängas skull han gjorde det och icke för din!

På Kanholmsfjärden.

(Ett referat.)

Kanholmsfjärden ligger som en circus. Hvita märren gnäggar i sina brädfogar och Harö-qvarnen sträcker på armarne och hjular på skogsbrynet — Kanholmsfjärden ligger som en nysopad dansbana och sydvesten spelar upp en dubbelrefvad märssegelspolska. Roslagarne ha valt Fjordholmarne till klädloge, och landsortstruppen rustar sig till första representationen. Här uppstod en paus, hvarunder prisdomrarne justera sina ur, åskådarne beslå sina plaids, brassa rockarne för bagbords knappar och leta fram sina sjötermer för att ha klara. Roslagarne plocka sten i sina båtar, hvilket för dem är lika med att refva. Just som rikets 2,499 prester säga amen och solen visar tolf, brinner ett skott af från chefsfartyget, lika precis som kanonen i Palais-Royal. Roslagarne hissa på, klippa med vingarne och göra slag åt fjärdens norra gatt.

Andra skottet brinner af. Vändning för styrbords halsar. Nu gäller det! Nr 12 Johannes Söderman, hala an styfvare om du skall ha första priset; håll inte för kärt, din snålvarg! Familjen Söderman sitter uppklättrad på lovarts låring och hviftar med mössorna när Sagan passerar akter på Färdig.

Hvarför vänder inte Britannia? Tänker hon ligga öfver Fjordholmarna i nästa slag? Duger inte. Jaså, hon är vingskjuten. Klofallet har sprungit och storseglet hänger som en trasa. Adjö med dig, och Britannia försvinner i norr och står snart i ton med det blånande landet. Men vinden har redan blåst ut de brinnande förbannelserna och nr 2 finnes inte mer bland de täflande. Johannes Johansson ska' lära sig att refva, så slipper han sådant der. Och så gick det för fullt — alla tolf. Nu har Vingåker gått öfver till andra stranden och lagt sig mellan Hvita märren och Skarpö för att utgöra målet och sköta sin del af kontrollen. Återigen en paus, hvarunder Roslagarne arbetade nere på östra delen af fjärden, och de lustfarande ångbåtarne förde hvarjehanda musikaliskt oväsen på vestkusten. Nu komma de dängande först close akter om oss och sedan för styrbords halsar för-om, för att sedan gå upp några kabellängder och lägga sig i lä om Skarpön, der de snart alla 10 — en till utom Britannia hade på ett obekant sätt förkommit — lågo i rad så lugnt och stilla som de bruka i Nybrohamnen. Här hade dock passioner varit i rörelse och en liten tvekamp utkämpats för om Vingåker. Fyran och elfvan hade nemligen passerat aktern ungefär samtidigt, dock så att fyran låg öfver och således hade rättighet att

vända först. Elfvan ansåg dock listigare att göra slaget i lä om fyran, hvarigenom hon visserligen riskerade att förlora vinden, men också hade utsigter att komma först eller gå i qvaf. Nu ville det sig så, att fyran var en hetsig herre, och gör han vändningen tvärt, när han märker medtäflarens afsigt, och hade han full rätt att segla ner elfvan, men denne uppgaf så lifliga nödrop, att kamraten lovade och släppte fram syndaren, som eljest ofelbart skulle ha blifvit krossad mot ångarens stäf. Men segelsällskapet? Ja, det vet ingen hvar det håller hus, eller när det skall börja manövern, förr än någon upplyser om att de hålla på som bäst att segla, och verkligen skönjes en och annan hvit fläck i fjerran, inte större än en mås i naturlig storlek. Förstoringen ökas. Nu äro de här. Mathilda, tvåårigt sto, värdigt att vara fallet efter Ariel och Dagmar, fördt af ryttmästaren Harmens. Men se hur väl han sitter; i samlad galopp vänder han och så med sträckta tyglar full traf, skummet fräser om bringan, sidorna löddra sig. Här behöfs hvarken spö eller sporrar, och inte dammar det heller och inga hundar och inga gatpojkar! Hvad tycks om sådan löpning. Så kommer Violet, en vacker lady af bästa familj, kastar med hufvudet bakåt och är skön som döden. Hvarför skulle du vara snål i sista ögonblicket? Din herre och man skulle eljest ha fått dricka din skål ur en silfverbägare i marokängsfodral! Det der klädde dig inte, sköna Violet, så vida icke det var artighet mot den vackra Danskan, som förvred hjernan på alla karlar den dagen. Och sedan Ariel! Meyers lexikon vet inte om det skall sätta

dig bland luftandarne eller vattendemonerna, och sannerligen jag vet det heller! Och sedan den vackra Danskan med sitt etatsråd och sin stora klyfvare.

Det fanns en gammal båtälskare ombord på vår ångare, och när han fick se Naja greps han af en sådan passion till den sköna, att han under senare delen af färden försjönk i ett djupt svårmod, så att han hvarken åt eller drack!

Detta är ett mycket egendomligt fall af mania. Emellertid

Sejlene faldt,
Da steg det:
"Hvor er Ormen Lange,
Kommer ikke Olaf Tryggvason?"

Ja, så steg ropet! Hvor är Dagmar? Kommer icke Dagmar! Nej, det kom ingen Dagmar; hon hade förlorat klofallsblock, och utan en sådan är det omöjligt att segla. Och inte kom tullkostern Alice och inte Esther med sin stora topp och inte Alma och inte stadsfiskalen med sin Sigrid och inte Eol och inte Gurli. Men Brenda kom och Embla och Nornan och Mary och Falken och begge kostrarne Tryggve och Maria. Och så blef middagen färdig, och sedan fingo vi ta i land vid Skarpö och se på Roslagarnes pristagning. Det är en ganska vacker husslöjd detta Roslagsboarnes båtbyggeri, som egentligen bedrifves i Väddötrakten. Der gör man till och med skonare och briggar som beväras af några bondpojkar, hvilka aldrig varit till sjös, men ändå ge sig ut på långresor och leta sig fram både till England och Frankrike. Huru långt de drifvit sin färdighet, kan man finna af uppgifterna, som utvisa att stor-

båten Sagan tillryggalade banan endast på elfva minuter längre tid än Ariel. Tänk om en Sagan eller en Bernhardina en dag skulle få den äran att tvätta sina tjäriga bogar i en Ariels aristokratiska kölvatten och känna en tretungad flagg på sin oskrapade gaffel! Elfva minuter äro ingen evighet och värre har händt!

Solen har emellertid börjat sjunka bort öfver Stafsnäs, och landen få färg. Haröqvarnen, som hela dagen gått för bottenrefvadt, har nu lagt bi. Hvita märren kastar en skugga stor som Cheops' pyramid, och mästaren på Kanholmsfyren slår på olja. Svärtorna komma sträckande och leta upp sina nästen, sedan musiken och svordomarne lagt sig. En ung stockholmare, som aldrig sett hafvet eller hafsvatten, skiljer sig från sällskapet och går med brådskande steg ner till stranden. Sedan han sett sig försigtigt omkring, hemtar han upp en handfull vatten och smakar. Det är verkligen salt! Ja, det är det! Sedan tar han upp några tångbålar och undersöker dem noggrant. Det är verkligen tång! Ja, det är det! Sedan kastar han en vidtomfattande blick ut åt Dalarögattet! Detta streck är hafvet; och han fotograferar taflan på sin näthinna. Om han kunnat dröja ett par timmar till, skulle han öfver sydöstra landet ha fått se Sandhamns fyrar; två ögon, som hålla utkik i mörkret, det ena alltjemt öppet, det andra då och då varnande med en betydelsefull blinkning. Men ånghvisslan och fanfarerna kalla honom tillbaka, och Kanholmsfjärden ligger snart lika tyst och sorglig som den brukar om hvardagarne, vågorna ta af sig sina hvita lufvor och gå

till kojs; det stiger ett mörkt moln i vester; solen har ledsnat på spektaklet och tycker att det kan vara nog; allting går hem och lägger sig. Äro vi i väg än? Se så der ja! Loss!

Markus Larsson advokat.

—*—

För några år sedan afled historiemålaren D. i en vindskammare långt upp på Norra Badstugatan. Mannen kom mycket rigtigt i jorden, blef någon tid derefter synlig i Illustrerad Tidning och beledsagades till glömskan af några medlidsamma biografiska upplysningar. Vore icke hans namn upptaget i Boijes målarlexikon och hade icke Carl XIV Johan förevigat hans bataljmålningar på ett slott, skulle mannen ovilkorligen varit dömd till förintelsen.

Dahlström tillhörde nämligen den sortens menniskor, som tagit till sin uppgift att stöta sig med folk, och denna sin uppgift vidhöll han konseqvent, hvilket icke skulle ha varit förenadt med några vidare obehag, om han haft tillräcklig tur, men detta måtte han på ett eller annat sätt ha saknat efter som han aldrig "blef något", som man säger.

Emellertid var gubben en ärans man med gammalmodiga vanor. Långt bort på Badstugatan, på andra sidan om Surbrunnsgatan, hade han, som nämndes, på gamla dagar slagit sig ner och hyrt en vindslägenhet med trädgårdstäppa, som jag i egenskap af bekant pojke till hans pojkar hade nöjet att gräfva och ansa. Denna min lust för trädgårdsskötsel, som likväl egentligen vaknade vid höstarbetet med äppelträden, förskaffade mig entré i huset, der jag snart fick mig ålagda hvarjehanda små uppdrag, bland annat att stå modell eller kolorera planscher. Och att Dahlströms oförmåga härrörde af förakt för eller brist på modell, såsom en biograf påstått, vågar jag alltså jäfva, och det kan kostymförvaltaren vid de kungl. teatrarne likaledes göra, ty så granna kläder som vi då fingo bära, har jag aldrig hvarken förr eller senare burit, och de voro just hemtade ur teaterns garderob.

Om figurerna ändå blefvo inkorrekta, så var det mitt fel och icke sönernas, ty den äldste var en jätte till kroppen och "skapad" till Carl X, hvilken konung D. som oftast älskade att framställa. Den andre sonen var en lång räkel med ett Pfaltz-Zweibrückiskt ansigte och tjenstgjorde som Carl XI.

Denne son är nu död, och "Carl X" är farmer i Sydstaterna.

Det var en afton åtta dar före jul. Jag stod utklädd till dalgosse och bar på en litografisk sten som skulle föreställa en dalkarlsklocka. Gubben satt och tecknade: de båda Carlarne stodo och kolorerade litografier på ett strykbräde samt tittade då och då hånande efter mig om jag skulle tröttna.

Det drog i armarne och bultade i pulsarne, men jag hade fast beslutat mig att icke tröttna förr än gubben sjelf sade till om att upphöra. Detta glömde han dock vanligen. Då öppnades dörren, och in trädde Markus Larsson som räddaren, ty gubben steg genast upp och helsade honom. Larsson var nämligen en af de högst få, som någon gång besökte den gamle, och D. var förtjust i honom, ty han disputerade så bra och hade mycket af D:s öppositionslynne i sig, hvilket gjorde hetsiga diskurser möjliga.

Larsson befalde genast fram romtoddy, och samtalet var snart i gång. Larsson yttrade sig altid med en afgjord bitterhet mot allt hvad menniskor hette och äflades att lägga i dagen en hårdhjertenhet och cynism, som var honom alldeles främmande, ty han var i grunden en mycket lättrörd natur, hvars goda hjerta ofta försatte hans person i brydsamma omständigheter. Samtalet kom händelsevis in på kapitlet om att hjelpa, och Larsson yrkade afgjordt på att man aldrig skulle hjelpa någon menniska, ty "det vore att korrigera Försynen, som sände både godt och ondt". Härvid uppstod en ytterst långspunnen och djupsinnig tvist, som ändades med att Larsson berättade ett äfventyr om huruledes han en gång skaffade en menniska två års straffarbete, då han ville hjelpa honom från tre månaders enkelt fängelse. Det är denna skildring jag skall söka återgifva i Oratio recta så som den då stod för mig under det han berättade. Historien var visserligen endast ämnad att meddelas upplysningsvis, men under gången af berättelsen, som han med sitt ofantligt utvecklade färgminne småningom återkallade i alla dess

detaljer, insåg han att den i sig sjelf ej var nog intressant och derför måste målas på, ty att han skulle minnas hvad han tänkte vid kortspelet eller huru luften såg ut vid den timman, då han passerade Skägga, kan icke gerna vara möjligt. Emellertid fick jag vara vittne till ett arbete, som på en gång var diktarens och målarens, som jag visserligen aldrig förgätit, men som jag bäst kan framkalla ur minnet genom att föreställa mig berättaren. När han gaf en naturskildring rörde han handen så som om han fört penseln, och när han talade om solnedgången såg jag reflexerna i hans öga. Jag såg huru novembervinden blåste genom hans mörka, yfviga hår; huru mustacherna höjde sig af indignation när han stod inför domaren, och huru ett besynnerligt vekt ursinne gnistrade ur hans ögon när han, hånande sig sjelf, parodierade sitt försvarstal. Hela mannen verkade som cinnober och asfalt, hans lif-färger.

Det var sol och det var likbår, eldsken och natt, kanske äfven något afgrund och lågor. Han tillade sina substantiver epitet, hvilka verkade som rödt bredvid blått; adverber från mörkrets regioner togo adjektiver från himmelen under armen; han gjorde ett superlativ öfver superlativen, utan att begagna svordom, och han komponerade med toner: det var färgläran, tillämpad på språket.

Han fantiserade kanske största delen, men det var vackert, och derför vill jag försöka att återge det; kan jag det icke — då har också jag fantiserat.

Markus Larssons berättelse.

"Det var i början af december för så och så många år se'n — det mins jag inte. Sandhamn låg som ett fyrfartyg ankradt i hafvet. All förbindelse med land var slut, ty det hvarken bar eller brast, och man hade provianterat för tre månader. Fyrarne voro icke släckta, ty hafvet gick ännu öppet, men man hade icke sett ett fartyg på tre veckor.

Det var eget att iakttaga huru infamt goda alla menniskor blefvo så snart vintern kom. Alla småstadstvister upphörde. Man spelade sitt domino på ölstugan i all fredlighet; man lånade till hvarandra än det ena, än det andra till lifvets uppehälle, ty man kunde aldrig sjelf gå säker från brist.

Det var, nog af, en decemberafton. Snön hade redan fallit och satt sina hvita öfverdrag på kobbar och skär. Det blåste en dubbelrefvad märssegelskultje, och termometern föll. Telegraftrådarna sjöngo jemmerligt om kommande kyla. Lotsarne suto inne och drömde vid ofantliga téknorrar om torra kläder och varma bäddar. Men på telegrafstationen suto jag, telegrafkommissarien och den infrusne presten på Möja, som inte kunde komma hem i brist på lägenhet, och spelade vira. Jag har alltid hatat kort, men derför roa de mig ibland.

Vi svalkade oss med romtoddar ur stora glasbägare, tillhörande telegrafverket och afsedda för lokalbatteriet. Jag hade just tagit bort prestens turné sju med en gask på fyra och skulle till att visitera talongen. Spelet var galet, men jag beräknade mitt folk.

Kommissarien var en försigtig räknekarl, presten en deciderad kanalje, som å sin sida tog mitt lynne i beräkning och visste att jag skulle misskänna honom. Jag ansåg alltså afgjordt att han icke hade några kort; den andra hade ett sjuspel och jag sjelf icke ett kort, alltså skulle det finnas något i talongen. Då började med ens relaiet att skramla . . . — — — . och ofvanpå det . — upprepade gånger.

"Det är bara mamsellen i Vaxholm som vill prata", sade kommissarien, som icke ville försaka njutningen af att se mina illusioner om elfva spel gå öfver bord. Skramlet fortfor. Jag plockade och vände på lapparne utan att få syn på en enda figur.

Nu blef larmet värre.

Det eldade om donen, det fräste med utropstecken och det haglade skällsord, tills slutligen klockan började ringa; då steg kommissarien upp, och jag lade mig.

Det var Stockholmarne. Sedan några officiella oqvädinsord blifvit utvexlade och lodet uppdraget, framkröp följande 20-ordiga privattelegram, som för visst folk blef uppslaget till en rätt sorglig historia.

Lotsåldermannen, Sandhamn.

Skonerten Jensina afgått Malmö. Väntas möjligen i qväll. Utkik af nöden. Ankra på banken. Bogserare telegraferas.

Flygarsson.

Nu blef det oro i byn, och få minuter derefter syntes tvänne lotsar med nattkikaren klättra upp i tallen, hvilken tjenade som utkik och hvarifrån man kunde se ända till sex mil ut till hafs.

Klockan åtta rapporterades en lanterna synlig i syd till vest. Kuttern gjordes klar, och 6 man rustade sig till färden, som lofvade att bli rätt intressant, ty mörkret var ogenomträngligt, snötjocka väntades, och sjön var svår, allt omständigheter som gjorde att jag beslöt följa med.

Snart hade man skottat snön af däck och refvat det af frost styfnade storseglet. Under tiden satt jag nere i kajutan och värmde mig vid kaminen. Vid den svaga belysningen af ett talgljus tog jag interiören i betraktande: fyra britsar med fårskinnsfällar, en dragkista med klaff, ett lotsreglemente, en psalmbok och några brödkanter, afsedda till bränvinet.

Inom några minuter märkte jag af ljusstakens rörelser att vi voro utom hamnen; jag surrade staken och stufvade psalmboken och reglementet.

Nu började båten att hugga, så att brödknallarne hoppade af förskräckelse, och i nästa ögonblick låg jag utsträckt baklänges som i en gungstol. Jag gick upp och tog mig fram på det isiga däcket, tills jag kom till kabelgattet, min favoritplats. Jag hade beräknat att få hålla mig i fockstaget, men det var redan upptaget. Der stod Otto Viklund, en ung lots, och stirrade ut öfver hafsytan.

Jag sporde an honom, under det jag höll mig fast i spänntamparne på hans pels.

"Hvem har uppassningen i qväll?"

"Det har jag."

"Är Otto rädd?"

"Ah fan heller; men i qväll käns det så underligt!"

Karlen var hvit om nosen och såg hemsk ut.

"Hvad har händt?"

"Om han är tyst får han väl höra!"

Jag blef litet — jag vet inte hur jag skall säga — men situationen var gynnsam för vidskepelse. Vi hade just släppt Korsö och höllo kurs ut emellan Södergrundans och Stålbådans bojar.

Framför oss endast en mörk vägg, så tjock, att man liksom kände huru det skulle ta emot när som helst, och på väggen två ljuspunkter. Den ena Grönskärs fyr, lugn och orörlig; den andra skonarens lanterna, orolig som en lyktgubbe, än uppe, än nere. Och så i mörkret höjde sig en ännu mörkare kropp: det var en sjö. Han reser sig hotande, högre än vara hufvuden, han går mot oss, han springer ljudlös — nu är han här.

Nu blixtrar det till; midt på den mörka vågen står en ljus cirkel, och vid skenet ser jag den hemska gröna färgen, som i nästa ögonblick blir likhvitt. Vi äro uppe på vågen och skummet yr omkring oss, men återigen ser jag den lysande cirkeln flamma till och försvinna i mörkret. Jag rycker lotsen i rocken så att det brakar i knapparne:

"Såg du inte?"

"Jo visst, det är från vår lanterna!"

Jag vände mig om, och ljuset från lanternan, som vi hade hissat på toppen, föll mig i ansigtet. I detsamma hördes ett klämtslag, tungt och doft som en brandsignal. Nu var det lotsens tur.

"Hörde han?" hviskade han konvulsiviskt, och jag kände huru hans andedrägt rimmade sig i mitt hår.

Ett klämtslag till!

Jag kände att jag frös ända ner i stöflarne och att håren reste sig på pelskragen. Ja, aldrig i mitt usla lif har jag känt mig så liten, ty jag stod midt emot det oförklarliga. Ingen kyrka fanns på tre mils afstånd. Någon klock-prick finnes ej i hela Svenska skärgården, skonaren kunde icke ha en så stor klocka, och till på köpet kom ljudet nedifrån.

"Detta betyder något", sade lotsen, "ja, ja, jag vet nog att man inte kan undgå sitt öde. Vet herrn jag ville lega ut vakten i qväll och bjöd pojkarne tio riksdaler, men ingen ville! Vi få väl se!"

"Tror Otto på skrock?"

"Man ska' inte kalla för skrock det som inte är' et!"

Jag lät samtalet vara slut, ty jag hade just ingenting att tillägga.

Vi voro snart ute på flacket och höllo ner emot skonaren, som kryssade för att komma in. Om en half timma hade vi honom rätt för-ut och höllo oss nu efter för att passa på när han skulle vända.

När vändningen var gjord, brassade han back och lade upp mot vinden.

Det afgörande ögonblicket var inne.

Kuttern höll fullt och sköt akterifrån fram utmed läsidan. I detsamma kom en sjö, lyfte oss upp i jemnhöjd med märsen, och med ett språng satt lotsen uppe i vanten. Jag kastade en blick ned på skonaren, och den öfversigt jag hann taga verkade lugnande. Konstapeln, som stod i öppna kabyssdörren, skakade grötkitteln på krokarne; kocken skurade knifvar; kaptenen tittade ut ur kojen i skjortärmarne och

helsade ett lugnt godafton; alla man stodo klara vid brassarne — det var en bit hemlif i mås-perspektiv på ett par sekunder — och vi voro åter ute i mörkret.

Jag gick ner, lade mig på en brits och funderade. Äfven jag hade blifvit vidskeplig.

Derpå tog man upp brödkanterna från durken och serverade bränvin. Kaminen rödglödgades af de hyggliga lotsarne, som svepte mig i fårskinn och tvungo mig att liggande spela smutsiga kort på byråklaffen.

Under en animerad mariage inlupo vi åter i hamnen och mottogos icke af några oroliga hustrur eller jemrande barn.

Jag sof mycket illa om natten och hörde i sömnen huru man knackade på fönsterrutor, ropade namn på lotsar och bullrade med rundhult. Dessemellan tog blåsten ett tag i takresningen, gastkramade skorstenen på min stuga och trängde in mellan hull och skinn, så att de lossnade tapeterna lossnade än mera och ett regn af murbruk smattrande rann ned mellan rappningen och tapeten. Tittade jag då upp, blinkade Korsö fyr med sitt klipska öga liksom ville han hviska om något — men jag hade ingen håg att höra på, utan kröp ned under täcket.

På morgonen passerade jag vid min vanliga promenad grupper af tystlåtne lotsar med hemlighetsfullt utseende. Det hade händt något. Jag frågade, men fick undvikande svar. Slutligen talade man om att Otto hade satt bort skonaren. Då ringde det i öronen på mig, och jag tänkte på klämtningen.

Framåt middagen kom bogseraren i land med

den bergade besättningen och den förolyckade lotsen. Aldermannen stod nere på bryggan och tog emot.

"Hur i Herrans namn har du burit dig åt, Otto?"

"Jag vet inte, jag; det var mitt öde. I fjorton år har jag fört in fartyg och i mycket svårare väder, men nu skulle olyckan vara framme, och då kunde ingen hjelpa", svarade Otto med fullkomlig resignation och förföll i tystnad.

Härpå bröt kaptenen på skonaren ut i en skur af förbannelser öfver lotsen och lofvade att ta ut ersättning till sista skillingen, om så lotsen skulle gå ifrån gård och grund. Detta gjorde ett starkt och obehagligt intryck på alla de närvarande, och jag aflade i tysthet en ed att hjelpa lotsen, om någon vån var, skulle det också gå löst på skepparen, ty jag kände på mig att lotsen var oskyldig, och att det fans dolda motiv, dem jag för en upplyst domare skulle dra' fram i dagen.

Sällskapet for till staden, lotsen för att afvakta krigsrättens hållande. Jag var ute och åsåg bergningsarbetet samt gjorde studier — ovanligt sorgliga.

Derpå skaffade jag mig ett sjökort, ett lotsreglemente och Klints navigation, samt började studera. Sedan jag så under förmiddagarne observerat platsen och pejlat fyrarne, sammankallade jag de sex som varit på vakten. Jag frågade dem om de hade något att anföra till kamratens försvar.

De hade ingenting.

Kompasserna hade befunnits ny-justerade och rigtiga; vädret var mulet, men ingalunda disigt; sjelfva mörkret var gynnande för fyrarnes pejling, och strömsättning fanns inte derute. Saken var alltså oför-

klarlig. Lotsen var känd för stor ordentlighet och brukade aldrig supa, men han hade varit litet besynnerlig dagarne förut, ty hustrun hade just då varit mycket sjuk, och han hade vakat om nätterna.

"Der ha vi en punkt", tänkte jag.

"Hvad straff tror ni han får?"

"En tre månader!"

"Straffarbete?"

"Det blir väl fängelse, som vanligt."

"Han skall vid min salighet gå fri, så sant jag heter Larsson, nu svor jag på't!"

Gubbarne sågo förvånade på mig; jag tackade dem för upplysningarne och gick.

Otto kom tillbaka, nedslagen, och hade erkänt allt. Nästa krigsrätt skulle sitta om åtta dagar, och då skulle han få sin dom. Jag tog honom i enskildt förhör och fick småningom ur honom sex fakta, som jag ansåg vara friande; dock fann han skamligt att skylla på hustruns sjukdom.

"Var du lugn, min gosse, och se om din gumma, så följer jag med dig till sta'n när du skall in nästa gång, och lita på mig, du!"

Den stackars lotsen gjorde så äfven. I fyra dagar skref jag hans försvarstal, och sedan lärde jag mig det utantill. Detta var nästan det värsta. Midt öfver ön, på andra sidan utkiken, låg stranden alldeles blottad för hafvet. När då det blåste hafsvind, kunde sjöarne vräka sig många famnar upp på den släta sandstranden, och det var dit jag begaf mig för att få en lämplig lokal för min fingerade sjökrigsrätt.

Rätt ut till hafs syntes de två masterna snedt

skärande horizonten; straxt i ost Svartbådans spira, och längre bort Grönskärs fyr.

Der kom en lång, genomskinlig sjö; han var hvit i hufvudet: det var auditören. Jag sprang ut på sandbottnen när återsvallet drog sig tillbaka, och straxt kom en stor, tjock, grön kommendörkapten och sopade ut mina spår, men låg i nästa ögonblick krossad vid mina fötter. Jag talade mot vinden och vågen; sandhafren böjde sig och slopades, men reste sig igen tills nästa våg kom. När jag hunnit till midten af talet, glömde jag bort resten och fortsatte på fri hand, kom ifrån ämnet, och slutade med en förtviflad bön om nåd.

Detta förargade mig, ty jag stod endast på min rätt, och jag njöt när sanden piskade mig i ansigtet som en bestraffning för min feghet.

Krypande uppför klipporna, ty vinden skulle ha slagit omkull mig, begaf jag mig upp i skogen, åt några ruttna lingon och började om igen för mitt nya auditorium.

Den sjunde dagen var inne, och vi skulle resa. De inre fjärdarne åt Vaxholm till hade varit isbelagda, men blifvit uppbrutna af en stark ostlig vind. Otto, hans broder och jag skulle anträda den svåra färden, seglande i en liten öppen båt. Klockan 12 på middagen stodo vi reskläddа nere vid stranden. Det var ett par grader kallt, vädret var klart, och med den vind vi hade, beräknades 8 eller 10 timmar till Vaxholm, der vi skulle ligga öfver natten.

Jag var beredd på allt, och sedan vi inne hos några lotsar fått åtskilliga färdknäppar, hade modet stigit i en så oerhörd grad, att jag icke fästade mig

vid att båten endast var afsedd för tre personer och ändå lastad med en strömmingsfjerding, åtta tomma bränvinskaggar och ett par säckar med kläder, så att, när vi krupit ned, båtkanterna endast lågo ett qvarter öfver vattnet. Storseglet, en större uppsprättad säck, och focken, i förhållande dertill, hissades på, och vi voro till sjös. Otto satt till rors, brodern skötte focken, och jag satt midskepps vid strömmingsfjerdingen.

Sinnesstämningen var alls icke melankolisk. Jag trakterade en mungiga, som jag fått af en holländsk sjöman, och brodern sjöng yankee-visor. Vi rökte våra snuggor i samma lugn, som om vi sutit hemma. Solen började redan att rosfärga snön på de östra kobbarne, då vi anlände till Smörasken. Här plockade man litet sten i båten. Detta föreföll mig misstänkt, men man skyllde på Kanholmsfjärden och på den friskande vinden. Vi lade ytterligare i land på Hasselkobben, der supen af samma namn togs, ty nu skulle vi ut på öppna sjön.

Solen gick ned, och i vestra horizonten hade mörka molnmassor hopat sig som berg. Ibland brusto de, och ut ur den svarta väggen flöt, som ur en vulkan, en massa rödt ljus, så intensivt, att ögat bländades och såg allting ännu svartare sedan. Det började stänka framifrån stäfven; samtalet tystnade; snuggorna slocknade; sjöarne blefvo allt högre, och båtens rörelser oroligare. Man kände hvarje nyck af vinden. Då ryckte det till i seglet, läsidan låg under vattnet, och det forsade om fötterna.

"Stick på skotet!" skrek jag ofrivilligt.

"Är han rädd?" frågade Otto och höll an lika

fullt. Då teg jag. Båten pressades nu fram med slaksidan så hårdt, att intet vatten kom in mera. I stället slog sjön öfver från lovart. Framåt gick det, så att det pep om'et. Då sprang fockskotet. Båten girade till, seglet flaxade och slog så olycksbådande, att jag verkligen blef rädd. Hela företaget syntes mig så oerhördt oförskämdt, så löjligt djerft, att jag började skratta. Jag satt liksom midt i sjön. Vatten in i båten, halfkrossade sjöar bak ryggen, skummet som ett yr fram i fören, och läsidan ett qvarter under ytan. Emellertid började jag frysa, ty vattnet gick öfver pelskragen och sög sig ner efter ryggen. Fötterna voro i vattnet till smalbenet.

Snart var skotet lagadt, och vi i full fart igen. Jag började tänka öfver belägenheten. Otto hade krupit upp på lovartsidan. Öfver kavajen hade han dragit en hvit sticktröja, som gjorde ett lika kallt intryck, som det af skjortärmar. Den sista röda solreflexen föll på hans mörka ansigte. Hvarje gång jag varnande tilltalade honom, svarade han med ett doft skratt och blef derefter tyst. Var han drucken? Det vet jag ej än i dag. Eller tänkte han segla oss i qvaf i sin förtviflan, ty han var förtviflad, fastän han höll god min. Jag knäppte emellertid upp pelsen, för att vara beredd, upptog försigtigt min knif och afskar oförmärkt snörena på mina lapp-pjexor. Derpå stack jag den uppslagna knifven in i pelsärmen, fast besluten att kapa skotet vid förefallande behof.

Ju längre vi kommo ut på fjärden, dess större andrum fick vinden, och sjöarne blefvo allt längre. Till råga på eländet började jag frysa, men vågade

icke bedja om bränvinet, ty jag var rädd för hvarje rörelse man gjorde. Otto hade emellertid gjort fast skotet och började ösa. Då såg jag upp mot vindsidan; det svartnade på en fläck, och efter oss rusade fram på vattnet en kåre, jag skulle vilja kalla den en ande, ty den var osynlig, fastän man såg dess mörka spår.

"Stick på skotet, eller jag kapar!" — och knifven var framme som en blixt. I samma ögonblick satt jag med benen i vattnet, kände en stark arm fatta om min handlofve, och båten reste sig igen. Skotet var oskadadt, och det var räddningen. Då sade brodern med ett irriterande lugn: "segla inte så hårdt, Otto", och derpå: "herrn ska' inte vara rädd, för det här ä' ingenting."

På detta sätt gick ytterligare en half timme, och det blef mörkt. Men fram mellan focken och staget såg jag den lilla Kanholmsfyren, som lyste med sitt fasta, orörliga sken, och som skulle verkat lugnande, om icke mina nerver varit så ytterligt retade af de oupphörliga ryckningarne.

Jag fick dödsfantasier. Locket hade fallit af strömmingsfjerdingen, och jag såg med afund på de hvita skepnaderna, som sofvo der så lugnt med öppna ögon. Äfven de hade dött i blomman af sin ungdom, under stilla promenader i de dunkla tångskogarne dernere på den otäcka sjöbottnen.

I min betryckta ställning måste jag se på dem, ty jag kunde icke vända på mig, och hvad jag än tänkte på, såg jag alltjemt de öppna röda ögonen stirra på mig. Då förstod jag, hvarför pappa lade tolfskillingar på systers ögon när hon var död. Jag

filosoferade öfver min strykstickasask för att förströ mina tankar. Jag såg ännu en ring efter stearinljuset som jag släckte i går qväll, ty jag begagnade alltid asken som ljussläckare. Jag erinrade mig hvad jag hade läst just då, vid det der ljuset, innan jag somnade i min varma säng. Det var en obegriplig filosofi, som jag lånat af presten. Som jag aldrig viker i böcker, utan fäster pagina i minnet, erinrade jag mig genast sid. 26, der jag slöt. Det handlade om Kant. Det enda jag fattat af den mannens för öfrigt underliga läror var imperativet att man måste tro. Nu röck det till igen. Jag beslöt mig för att tro, men min hjerna var så förvirrad, att jag ej visste på hvad.

På Otto trodde jag inte mera, ty han var tydligen bortkommen och dessutom ej att lita på, då han ju nyss hade satt bort en skonare. Brodern var visserligen bättre, men han satt vid fockskotet. Så der raglade min hjerna af och an mellan för och akter, tills jag slutligen tror att jag trodde på Kanholms fyr, med en hemlig reservation, i händelse vi snart skulle komma i lä under landet.

Mycket rigtigt. Ryckningarne upphörde och med dem dödstankarne, och när vi straxt derpå passerade "Hvita Märrn", hvilken stod likt ett hvitt spöke på sin klippa, kände jag mig som hemma hos mig, och satt redan och öste i allsköns ro efter en välfången styrkdryck. Jag nickade vänligt åt fyren och tackade för godt sällskap, hvarpå vi vände ned mot ett annat ljus, som sken mycket oroligare, men också mycket varmare — det var smedens, hos hvilken vi skulle rasta.

Hvilken vällust att få gå i land, och räta ut sin domnade kropp efter en sådan färd!

Vi suto snart framför en stockeld inne hos smeden, der man höll på med julrustningar, och talade om det öfverståndna som om en lustig bagatell.

Sedan vi ätit och druckit, började vi att leka. Man dansade efter mungiga; hundarne skällde och hoppade kring golfvet som galningar; sjelfva Otto hade glömt sin sorg, och ingen frågade om orsaken till den sena resan. Der berättade äfven Otto om anledningen till den underbara klämtningen. Det var ledvagnen som fockskotet löper på, hvilken lossnat i den ena ändan, och sedan tjenstgjorde som en slags stämgaffel.

Snart suto vi åter stufvade i vår båt, och skulle börja kryssningen öfver fjärdarne ned till Vaxholm. Jag hade noga förvissat mig om att inga större vatten förefunnos på den återstående vägen, och litade dessutom på de nyförvärfvade själskrafterna.

Det dröjde dock icke länge, förr än ett nytt elände började, sju gånger värre än förut, och jag insåg snart, att fjärdar kunna vara ganska stora, fastän de äro små — för lotsar. Vi dublerade "Silfverkannan", under fara att bli sönderslagna mot det branta berget.

Månan hade emellertid gått upp och stack fram mellan trasiga moln, hvilket gjorde uppträdet ännu hemskare, ty nu såg man eländet i all dess storhet. Sjöarne voro svarta som bläck, och månljuset låg som drifvet silfver, fläckvis. Det stötte på likvagn. Brodern, som satt i fören och höll utkik, hade dragit på sig en svart oljerock, hvilken alltjemt vättes af

sjöarne och när ljuset föll på rockens tunga, skarpa veck, såg mannen ut som en jernstaty. Vinden kom rytande öfver landen och kastade sig handlöst ned på båten, som pressades och våndades. Då vi vände under land, hördes ett ögonblick suset i de snöiga granarne eller hviskningen i vassen, hvarvid jag tänkte: "Herre Gud, den som vore i land!" — Så voro vi åter ute igen, och då vaknade alla goda föresatser. "Du har varit ett svin, Larsson, men kommer du med lifvet från den här färden, så skall det bli folk af dig", tänkte jag helt vackert. Jag var icke annars rädd för sjön, men nu voro mina nerver ytterligt försvagade, helst som den artificiela sinnesstyrkan började blåsa bort. Jag domnade småningom af och förföll i en slags osalig dåsighet. "Pling, plang, kling, klung, klong", lät det plötsligen. Jag vaknade och lystrade. Omigen! Det var glasharmonika, speldosa, fortepiano, men det var vackert tillsammans, och jag blef helt varm. Musik på sjön i månskenet, midt på fjärden!

"Kling, klang", ett långt kratsch som af en kransåg, och båten stannade, midt i sjön.

Det var isen. Stort allarm! Seglen ned och årorna ut.

Jag vill endast tillägga att vi rodde två mil mot vinden och under ideligt pianoaccompagnement till Vaxholm. Första milen rodde jag, den andra sof jag. När jag vaknade på Trälhafvet, hade jag hufvudvärk, ty mössan hade fallit af. Jag yrade och såg i månskenet Christus på korset mellan de båda röfrarne, afteckna sig öfver skogen, och var fullt öfvertygad om verkligheten af synen, tills man

senare förklarade den helt enkelt vara en aftacklad tremastare, hvilken lagt sig i vinterläger vid en strand.

Om natten sofvo vi i Vaxholm och jag var frisk följande morgon.

När vi gått på ångbåten som skulle föra oss till staden, leddes två tjufvar ombord och förtöjdes på fördäck, der de utgjorde föremål för publikens giriga blickar.

Detta försatte Otto i en mycket dyster sinnesstämning.

Vi hade likväl icke hunnit längre än förbi Tenö, då han glad och nyter kom fram och bjöd oss på kaffe i försalongen. Han hade sålt sin strömmingsfjerding (min strömmingsfjerding) åt en passagerare. Stackars gosse!

Klockan tre qvart till tolf stodo Otto och jag utanför kanslihuset på Skeppsholmen, efter att ha styrkt våra sinnen med en frukost på "Messingsstången".

Kanonieren, som postade utanför, hade redan anstält ett förberedande förhör med min stackars vän, hvilket jag förgäfves sökt afstyra.

En och annan officer hade börjat komma. Vi gingo in och satte oss i förmaket eller rättare förstugan. Nu kom skepparen med sitt ombud, en lång mäklarclerk. De helsade lotsen med verkligt medlidande och kastade misstänksamma ögon på mig

Under den rysliga väntan som härpå följde framhviskades mellan båda kärandeparterna ett samtal, rörande sig kring försäljningen af lotsens gård. Det kokade i mig, men jag teg.

Målet uppropades, och vi trädde in i sessionsrummet.

Kring ett svart bord suto sex officerare och en civil. Ordet fördes af en liten person med tre streck på halsen och ett på hufvudet samt en stor sabel om magen. Vid dörren satt en väbel, som skulle agera allmänna åklagaren, men han kom aldrig längre än till dörren och aldrig ett ord hörde jag honom säga. Skepparen och clerken stälde sig på den högra, lotsen och jag naturligtvis på den venstra sidan.

Sammankomsten öppnades med ett vänligt rytande i riktning åt mig: "Hvem är det?"

"Åhörare", svarade jag.

Protokollet från förra ransakningen upplästes och justerades. "Har du något att invända, lots?" sporde ordföranden.

Lotsen skulle till att svara, då han afbröts af skepparen, som började en harang. Lotsen fortsatte äfven, likmätigt befallningen, att tala.

"Tyst lots, du ska' lära dig att tiga när folk talar!" skrek auditören, som i sin tur tog ordet af ordföranden.

Då skrek jag så mycket jag förmådde:

"Jag skulle anmäla mig som ombud för lotsen!"

Skepparen bleknade, auditören blef stum, och bisittarne knäppte af sina koppel och sågo otåliga ut, ty de hade tänkt att få gå hem så fort som möjligt. Man hviskade och kastade på mig ursinniga blickar,

hvilka inneburo allt det förakt som ligger i ordet "bränvinsadvokat".

Slutligen afbröt ordföranden: "Det kan icke nekas".

"Namn?"

"Larsson."

"Karaktär?"

"Marinmålare."

Ögonblicket var inne. Det var jag som var den anklagade. Jag darrade på benen som en stackare, men jag kände att det fanns någon osynlig närvarande, som stod öfver hela sällskapet i makt och myndighet och som bragte dem till tystnad. Det var lagen, som gaf mig rätt att tala och befalde dem att tiga.

Jag började med ett: "Mine herrar!"

Ordföranden försökte att gäspa, och auditören låtsade läsa i en bok.

I ett andedrag hade jag rullat upp inledningen. Jag talade om det vigtiga ögonblick i lifvet, då qvinnan skall föda barn — lotsens hustru hade nemligen just varit ute för den åkomman; jag skildrade modersglädjen, kanske den renaste som ges i detta usla lif, der man om morgonen står upp som en hederlig karl och om aftonen lägger sig som en Långholmare. Jag lemnade en diagnos efter Hartman på sjukdomen insomnia eller sömnlöshet, hvilken verkligen är en sjukdomsform, fastän man icke tror det. Lotsen hade icke sofvit på tre nätter, alltså var han icke tillräknelig. Härpå följde en liflig skildring af vår utfärd till skonaren. När jag kom till de märkvärdiga klämtslagen, såg jag alla nio ansigtena vända

emot mig. Uttrycken kunde jag ej läsa, ty jag var för upprörd, och som jag stod emot ljuset, låg hela rummet svart och ansigtena syntes endast som nio hvita fläckar i mörkret. Jag slutade inledningen med en framställning af menniskans obetydlighet i förhållande till verds-alltet och isynnerhet till det oförklarliga.

Härpå följde försvaret. Lotsen hade tagit fartyget utom sitt distrikt och hade således intet ansvar. Hvad pejlingen af fyrarne beträffar, så litar en lots hellre på sina landmärken än på en usel kompass, som kanske är falsk. Fartyget förde jernlast, och derför litade han ej till kompassen. Hvad landmärkena beträffar, så behöfver man bara vara aldrig så litet sjövan, för att veta huru de skenbara afstånden förändras vid olika lufter. Här målade jag en marin med snö på landen och mist i luften. Lotsen vore alltså i dubbelt mått oskyldig, men än mer, han var icke allenast oskyldig, utan kaptenen var den brottslige. Han hade sofvit när olyckan skedde, och nu står det i lotsreglementet att "befälhafvaren ansvare sjelf för manövern, dock efter lotsens hörande". Här hade dock inrotat sig den vanan, att man betraktade lotsen som befälhafvare, så snart han satt foten om bord. Detta missförhållande måste ändras, ty lotsen är icke navigatör, endast vägvisare. Han kan icke logga, behöfver icke kunna ta ett bestick, icke känna hvarje fartygs segelduglighet. Man tror att man skall få ha lotsen som en slags Christus, som vid hvarje olycksfall skall bära alla sjökapteners synder. Icke så! Svenska handelsflottan skall nog inse att dess intressen icke skola så vårdslösas; tiden är inne

för en reform, och nu skall reformen ske — nu eller aldrig!

"Men sjöförklaringen, invänden I, mina herrar. Den är falsk, svarar jag; den är lögn från början till slut. I veten kanske icke huru man gör en sjöförklaring? Jo, skepparen, just han som oftast ligger och sofver, sätter upp en redogörelse öfver ett förlopp, som han aldrig sett, och sedan läser han upp den för besättningen, som till hälften består af utländingar, hvilka ej kunna ett ord svenska, och så skrifva de under på salighetsed. Och det skall få gå på detta sätt, tror man? Jag skulle kunna anklaga dem för mened, hela sällskapet; men det gör jag inte. Nu har jag sagt min tanke, så sant jag heter Larsson, och att hvad jag sagt är sant som dagen, det kan ni ge er djefvulen på, hela surfven!" Och härvid slog jag näfven i bordet så det rungade.

Stormen bröt lös; jag hade förlorat besinningen. Sablarne skramlade, och jag minns ingenting vidare, förr än jag befann mig ute i förstugan, dit ett par kanonierer hade haft den artigheten att förpassa mig.

Jag irrade ut i staden, förtärd af harm och vanära. Icke vågade jag söka upp lotsen, som nu ovilkorligen var störtad. Mörkret föll snart på, och jag befann mig smygande utanför "Messingsstången", för att se om jag skulle upptäcka brodren och få veta utgången. — Förgäfves! Då gick jag till "Freden", för att få mig något att äta. Den förste jag fick sigte på var skepparen. Han satt ensam vid ett bord, lutade hufvudet i handen och såg mycket bedröfvad ut. "Tänk om min anklagelse tagit skruf

och jag störtat honom i olycka! tänkte jag vidare. Ja, men jag vill inte göra någon menniska något ondt". —

Jag gick fram till mannen.

"God afton, kapten! Hur gick det?"

"Hvarför kunde ni då inte ha sagt ett ord till mig först, innan ni gick åstad och förderfvade saken för den stackars lotsen!"

"Hvad fick han?"

"Två år!"

"Ja, men jag går till högre rätt!"

"Gör inte det, herre, det här är ingen vanlig domstol!"

"Men mitt försvar!"

"Jo, det var vackert! Första delen skulle nog ha verkat som förmildrande omständigheter, men den andra! — Ni hade ju orätt i hvarenda punkt, utom i det att ni framstälde lotsen som lögnare, ty han talade ju emot sitt första erkännande. Och icke nog med det: ni höll på att sätta mig i omständigheter, som kunnat bli svåra nog. Ni tror kanske att jag ville gossen illa? Tvertom, jag ämnade genom auktion rädda hans gård åt honom. Detta har ni nära nog omöjliggjort. Ni tror kanske att jag har så roligt sjelf? Ni vet inte hvad det vill säga för en skeppare att sätta bort sitt fartyg. Jag får börja om igen som styrman. Jag skulle hem och gifta mig, ty jag har fästmö; men deraf blir nu ingenting, ty jag förlorade allt mitt, som jag hade med mig. De beskyllningar ni utkastade mot mig upptogos begärligt af clerken, som rapporterar dem till mina redare, och hvem vet hvad öde de kunna bereda mig! Nu skall jag hem till julen öfver Östersjön,

och det blir ingen lustresa i öppen båt! Hvad jag skall lefva af till våren vete Gud. Herre, ni hade gjort väl om ni hållit munnen!"

Som en fördömd sprang jag ut från mannen och såg aldrig mera hvarken honom eller lotsen. Kanske inte det var en treflig historia?

"Åh, för trefflighetens skull så... men inte bevisar den heller, att man icke bör försöka hjelpa sina medmenniskor", invände D. "Man skall bara inte vara dum."

"Man blir det, så snart man åbäkar sig med att hjelpa folk. Kom till mig, om du är i knipa, och lyckas du att röra mig, kan du vara säker om fängelse eller stupstock, allt efter som jag känner mig hjelpsam. Menniskan är en usel komposition, och jag är den uslaste af alla — god natt!"

Och med hatten djupt nedtryckt öfver pannan och händerna nedborrade i fickorna, störtade Markus Larsson på dörren och skyndade med långa steg gatan framåt, som om han velat springa ifrån minnet af den olycklige lotsen.

En timme ombord.

—*—

Jag sprang upp på fallrepet och var ombord på briggen "Warrior". Dalarö låg snart bakom oss och vi höllo ned åt Vaxholmsleden. Efter att ha utbytt några ord med kapten gick jag fram åt skansen för att få ostörd läsa hennes bref. Omöjligt! Jag blef tilltalad af förste styrmannen. Då gick jag ut på bogsprötet, satte mig på eselhufvudet och med armen om förstängstaget började jag läsa. Det svartnade för ögonen, jag läste om och om igen! Jag kysste brefvet, jag kysste kuvertet om och om igen! Jag ville kasta mig i framför bogen och låta kölhala mig tills alla känslor blifvit kylda och alla suckar qväfda! Det var slut! Hon hade tröttnat!

Då ringde skeppsklockan, och konstapeln kom aktningsfullt och frågade om jag ville spisa middag med kaptenen. Jag beslöt att säga: tack, nej! men gick. Vi åto något salt och sedan något torrt, samt

drucko något, som var mycket starkt — och mycket. En hvit hand serverade. Jag talade visst engelska, och svor rysligt. Sedan gick jag ut på däck. Nu började jag urskilja föremål. Jag gick på ett golf sluttande som en scen. En gris sprang omkring och försökte titta öfver relingen. Höns och gäss plockade korn ur en hvit hand. Mellan nakterhuset och kajutan stodo blommor i ring kring en grön bänk. Det var en trädgård. Jag satte mig i trädgården bredvid en qvinna. Vi började tala — jag mins inte på hvad språk! — Det blåste kallt. Jag drog plaiden om mig. Då röck det till vid min sida. Hon hade knäppt igen sin vackra plyschkappa om min fula ylleplaid! Jag steg upp och gick in i kajutan. Der fans ingen. Jag tog en strykstick och tände eld på mitt bref, tände eld på kuvertet. Jag ville än en gång berusa mig af doften och lät röken stiga upp och kyssa mitt ansigte. Röken tog mig på orden. Ruset kom. Det bultade vid tinningarne och mörknade för ögonen, som sågo bilder af mer än vanligt virriga former. Vid hvarje fartygets rörelse kom en frossbrytning öfver mig, så våldsam, att klockan hoppade ur västfickan. — Till sist föll jag ned på durken, och skulle ofelbart legat afsvimmad, om jag icke slagit hufvudet mot spottlådskanten. Detta räddade mig, ty af smärtan vaknade jag till besinning så mycket att jag kunde stiga upp och lägga mig i kaptenens soffa. Nu var febern i full gång. En hvit hand — alltid den hvita handen! Hvarför det då? Kanske emedan det bara fans fyra sådana ombord. En hvit hand hälde i mig whisky — o, hvad det var ljuft! — äfven whisky kan vara

ljuft! I en blink grep jag efter den lilla handen och förde den till mina läppar; i en blink byttes om hand, och jag mötte tvenne iskalla ringar! Detta återgaf mig besinningen.

Jag blef ensam i kajutan en stund. Då kommer konstapeln in. Han betraktade mig med misstänksamma blickar. Derpå lägger han sig på knä på durken, petar upp en inskuren jernring och öppnar en lucka; der nedsticker han en lång metallstång och vrider den några slag. Jag började tänka, att karlen ville borra oss i sank, men beslöt att uppskjuta med skrikningen. Nu lutade han sig ned mot metallstången, satte sin mun derintill och började suga. Ett stort vällustigt grin smög sig öfver hela hans fula ansigte; halsådrorna svällde och ögonen blefvo röda. Jag förstod ingenting utan föll i vanmagt! När jag vaknade igen, stod karlen vid min bädd och lade kuddar under mina fötter, så att dessa nådde i höjd med kajutsfönstret, allt under det hans kropp gjorde slingrande rörelser. Jag ville återigen skrika, ty jag trodde att man seglat bort med mig; att vi voro ute till sjös, men märkvärdigt nog kände jag intet af de rörelser, som karlens kropp antydde. Var jag galen eller var karlen. Hade jag fötterna vid hufvudet, eller hufvudet vid fötterna? Det gick rundt omkring för mig!

I detsamma blixtrade den hvita handen genom rummet, och en örfil nedföll vid mina fötter på konstapelns ansigte.

"Go to hell, you damned rascal! o. s. v.

Det stod en stor groflemmad qvinna midt i rummet, och inom ett ögonblick var karlen fattad mel-

lan båda axlarne och utkastad, hvarpå följde ett häftigt buller, som när man bryter sönder en stol, och i ett moln af yllekjortlar försvunno tvenne förfärliga vador i röda strumpor genom dörren.

Konstapeln hade vitjat spritdurken och var drucken. Jag vände mig åt väggen och sof ända till Vaxholm. När jag vaknade följande morgon på hotellet, var jag frisk till kropp och själ.

Vid min säng stod läkaren. Han kände min puls och såg lugn ut. Derpå lemnade han mig ett papper. Öfverst stod: Vaxholms apotek. Derunder satt fastlackad och med apotekets sigill försedd en vacker ljusgrön remsa af det fatala kuvertet, hvarunder stod skrifvet:

"Innehåller arsenik".

HÄR OCH DER.

Våren på Djurgården.

Af alla årstider är våren erkändt den mest obehagliga, isynnerhet för den som bor på Djurgården och älskar ett ordnadt lefnadssätt. Jag flyttade dit ut i höstas, när de långa behagliga skymningarna kommo, och solen gick ned redan kl. 4,15, och jag bodde der ända till den 12:te Maj, då jag flyttade in till staden.

Som jag ej hade min sysselsättning hemma, kunde jag endast under aftonen njuta af det lugna behaget att bo utom en tull. Allting var så regleradt och gick sin gilla gång. Jag visste alltid, att jag skulle bli öfverfallen af två hundar vid 6:te lyktan på flottbron, och detta hade blifvit ett sådant behof, att jag saknade dem när de ej kommo, och jag ångrade mig bittert, att jag i min ficka burit sten ända från Skeppsholmen, för att jaga bort dem. I hörnet af Allmänna gränd stod alltid en polis och

sof, hvarannan qväll den med stora polissongerna, och hvar tredje den med de röda mustacherna. Mellan Manégen och Hasselbacken började några fulla karlar att hojta, och Kille på Alhambra skällde. När jag så kom in på mitt vanliga toddyställe, sutto flickorna och sydde; jag läste högt för dem ur en aftontidning, och ingen störde oss. När jag så kom dit der lyktorna slutade, gick en rysning öfver ryggen och det blef mörkt för ögonen. Smutsig om benen letade jag mig hem, och ref mig alltid på en spik när jag vred om portnyckeln.

Det låg ett visst behag i detta. Så lefde jag lycklig tills den olyckliga Februari månad trädde in. Jag fick icke mera tända min lampa kl. 5, ty solen ville ej gå ner. Den 7:de blef jag öfverfallen af 3 anemiska barn, som ville sälja blåsippor — jag har alltid hatat blåsippor. Detta upprepades sedan hvarje dag. Den 9:de väcktes jag kl. half 8 af en bofink, ehuru jag ej ville vakna förr än kl. half 9. Denna efterföljdes snart af flera, som hvarje morgon förnyade det störande uppträdet. I början af Mars blef saken betänkligare. Jag kom in på mitt schweizeri — i salen stodo sex soffor, 5 voro lediga, den sjette — min soffa var upptagen. Jag satte mig i den femte och tog in cognac — hvarför skulle jag dricka toddy?

Jag hade länge anat detta. Blef så varmt i luften med solsken till.

Öfverrocken blef grön på axlarna och hvit i knapphålen. Halfårsgamla fläckar stego upp ur schoddyns mossiga grafvar, hatten uppblöttes af de för jorden välgörande vårregnen, och lade sig i djupa veck öfver pannan.

En qväll — jag vill försöka att glömma den — kom jag in på mitt aftonställe. Ingen helsade på mig, ingen plats fans ledig — jag måste sitta i farstun vid kuskarnes bord och dricka absinth — hvarför skulle jag dricka cognac?

Det var bittert. Nästa morgon skulle dock göra mitt öde fullständigt.

Flottbron var indragen!

Den som bott på Djurgården, vet hvad dessa ord innebära. Jag försökte med ångbåten, men han lade alltid ut när jag kom. En gång låg han vid andra stranden, och då höll jag på att försona mig — men sedan dess gick jag kring Ladugårdslandet, ty jag ville icke ha slumpen att tacka för en lycka som jag förtjenar.

Olyckorna hopade sig.

Jag hade ett vackert strandparti som jag höll på att studera. Ett aftackladt fartyg låg förtöjdt en kabellängd från land. En morgon hade akterkettingen sprungit, vinden var sydlig, vraket red för ankaret och taflan var oduglig. När det blir N. N. O. $^1/_2$O. får jag motivet igen. Detta har jag inte tid att vänta på.

Jag hade utsökt en grupp björkar, som skulle tecknas. De stodo i en backe, der jag icke visste, herr D:s villa skulle komma att stå. Nu har man sprängt bort förgrunden och huggit ned björkarne; derför blefvo icke träden utförda på min tafla, som utställdes på Akademiens högtidsdag.

Solen sjönk den sista aftonen bakom Kastellholmens flagga, jag vandrade framåt slätten för att på Novilla säga farväl åt våren och Djurgården — och

ännu en gång värma mig vid minnena från den förgångna vintern. Ve! Borta var den mörka vintergrönska, som förr gladde det skumma ögat, kanariefoglarne hade flyttat till svalare länder, artilleristerna hängt sina kornetter i Tivolis pilträd, på golfven stodo inga virabord, inga tobaksmoln förmildrade det bjerta solskenet, der förr var glädje och lif och värme, der ljusen från kronorna speglade sig i speglarne, och fontänen sorlade under lagrarnes kronor — der satt en herre och drack en kopp kaffe, under det att en kylig vårvind strök sig in genom den öppna dörren.

I dag på morgonen slog häggen utanför mitt fönster ut sin giftiga grönska, en blifvande härd för myggor och spindlar. Innan dess blommor hinna sprida sin stank kring backarna är jag borta.

I Notre-Dame och Kölner-Domen.

Två ögonblick.

Vi hade ätit Ostende-ostron och druckit hvar sin litre chablis; vi hade åkt på Skating-Rink nedanför Henri IV och emottagit applåder af den på Pont-Neuf församlade publiken så ofta vi hotade att bryta armar och ben på den glatta asfaltbanan; oktobersolen sken hett, och med hattarne i handen, som de andre parisarne, stälde vi färden till la Cité, passerade Palais de Justice, besågo S:te Chapelle, som alls icke är någon perla i arkitekturväg, huru ren än stilen må vara, ty inuti verkar den som målning — ty den är alldeles bemålad — och utanpå verkar den icke alls och är liksom alla andra götiska kyrkor icke beräknad att ses utanpå. Vi marscherade vidare och stodo så på torget framför Notre-Dame. Är det Notre-Dame? — Ja! så är det! — Det är ju en

mycket vacker kyrka! — Ja! Défense d'afficher! Défense d'... stod det på muren.

Utanför portalen upphandlade vi radband med Jesu heliga hjerta på och tilldelade två privilegierade blinda tiggare drickspengar. Vi voro inne! — Det är icke så högt; det är icke så långt; men det är ofantligt vackert!

Solen skiner fullt in genom alla de södra fönsterna och de praktfulla målningarne aftecknas på stengolfvet — det är en kolossal Laterna Magica och in skjuta solstrålarne mellan de korta och tjocka pelarne liksom i en ekskog och upp ur kapitälernas murgrön sträcka sig lisenerna, fortsatta af gördlarne, hvilkas väldiga grenar slingra sig samman och bilda det öppna, glada hvalfvet! Men långt borta i skogen står en qvinna utanför S:t Josefs kapell, der hon tändt ett smalt vaxljus, icke större än en blyertspenna, hvilket i den stora, förgylda kandelabern fördunklas af sex tjocka ljus, dem den förnäma damen låtit tända, hvilken nyss satt den stora blombuketten i den äkta Sèvre-vasen derinne på altaret framför S:te Geneviève, derinne, der hon nyss biktat i den rikt skulpterade valnötsstolen för monseigneur sjelf, under det hennes ekipage väntade utanför på gatan och hennes negerpojkar gjorde narr af de blinda tiggarne.

Hvad ber hon om denna gamla, midt på ljusa onsdagsmiddagen, ensam hållande Gudstjenst i hela den förfärligt stora, glada Notre-Dame? För ett sjukt barn? En vägfarande, kanske förlorad ansedd son? För en man, skjuten som en hund 1871 mot en mur i buttes Montmatre?

Vi fördjupa oss in i skogens dunkel! I hvarje kapell blombuketter, tjugofrancsbuketter framför de vackra marmorbilderna af alla dessa fattiga lidande Sankt Den och Sankta Den; ljus, midt i solskenet — huru enfaldigt, men huru rörande som enfalden!

Liksom i en mörk grotta i skogen hvälfde sig kor-omgången bakom altaret! En Suisse, en person i uniform hejdade oss. En franc i entré.

Vi fördes in i sakristian, der man höll på att visa dyrbarheterna för en hop förvånade landtbor. Den der messhaken skänktes af kejsar Napoleon III, då hans son föddes; den der monstransen skänktes af kejsarinnan då o. s. v.; det der Ciborium skänktes af kejsar Napoleon III då o. s. v.; den der buglan på den der kalken gjordes af kommunarderna ... det der antependiet bars af erkebiskopen Darboy af Paris ...

Vi lemnade séancen innan den var slut och vandrade ensamme i koret, bland de döde, bland de lidande. Hvad han I mot dessa helgonbilder, dessa monument, resta åt de olyckliga, som lidit och kämpat för hvad som, på deras tid åtminstone, var idéer; de söka icke sina platser på gator och torg för att gerna varda helsade som verldens officerare till häst och fots, hvilka man så gerna tillber; tänd ljus för dessa arma, som lefvat i mörkret och som ännu i sin odödlighet gömma sig i kyrkans dunklaste vrå! Låt dem vara!

En prest gick oss förbi; vi helsade såsom plägsed är och han besvarade vänligt vår helsning.

Promenaden hade tröttat oss och vi lemnade med saknad den glada, ljusa byggnaden. Vid dörren

räckte en gammal tjenare fram en vigvattensviska; vi mottogo hans artighet och lade en skärf i hans bössa. På pelaren ofvanför mannens hufvud stod ett anslag: Tariffe etc. Det var taxa på bönstolarne. Nå, hvarför icke, då man icke har några bänknycklar!

Jag kastade en sista blick framåt midtelskeppet.

Nu vet jag hvarför hon är så glad!

Hon är 34 fot lägre än Kölner-Domen (14 fot högre än Upsala domkyrka), men Kölner-Domen är blott 4 fot bredare.

Och de korta romanska kolonnerna! Ögat har pinnar att klifva på!

Vi voro ute på gatan igen; men den blåa himlen var ful; ögat var bortskämdt af det färgade ljuset. Än en blick på façaden.

Icke ser hon så förfärlig ut som Victor Hugo sagt!

Det är en fästning snarare! Horisontallinien håller henne qvar vid jorden, likasom det grekiska templet! Det är ett vackert perspektiv å norra sidan, men icke oöfverskådligt; sträfpelarne äro indragna i kyrkan och man mäter sig så lätt upp för de fem afsatserna.

"Ser du något af Quasimodo?"

"Nej!"

"Vi få väl ta Schnaase och Kugler med oss i morgon, så få vi se."

"Och så låta vi bli att taga frukosten vid Châtelet!

* * *

Vi skiljdes med tårar från den beskedlige värden och hans fru på Rue de Douai, der vi varit i pension i tre veckor; han kysste oss på kinden då han lemnade räkningen, som började så här: A Monsieur 2 Amis. Huru oskuldsfullt! Han hade aldrig frågat efter våra namn, men gifvit oss husrum, choklad och tidning om morgnarne, små supéer om aftnarne och frukt, vin, cigarrer och sifoner hela dagen; han hade oss ovetande betalat våra små skomakar-, skräddar- och tvättnotor, ja, han hade till och med liqviderat en snickarräkning på 60 frcs; det är en mycket vacker plägsed, den der! Det var emellertid frågan om afsked; kamraten skulle flytta till sin nya atelier och jag till Stockholm. Vädret var sådant det skall vara de sista dagarne i oktober och så svårt som det kan vara sista dagarne i Paris, så att det icke var med de gladaste känslor man satte sig i kupén kl. 4 e. m. för att i ett sträck åka till Köln och vara framme kl. 5 följande morgon.

Men det bar af; sofva blef icke frågan om, ty man hade nog med att passa på vagnombytena. Vid 8-tiden talades en slags svenska som tyskarne kalla holländska; vinet upphörde i väntsalarne; i daggryningen voro vi i seidlarnes land och kl. 5 i Köln.

Vid tillfrågan huru dags tåget skulle gå till Düsseldorf, försålde en jernvägstjensteman till mig en kommunikationstabell för ett ganska högt pris; men han sålde icke hemligheten att begagna den; jag måste förfråga mig hos en annan tjensteman, som lemnade en annan uppgift, och så en tredje, som jäfvade de förre och aflade högtidlig ed på att tåget skulle gå kl. 10 f. m. Det var en glad morgon! Fem

timmar på en jernvägsstation; utfrusen, sönderbråkad till kroppen, följaktligen äfven till själen, hungrig, ledsen och eländig på alla sätt, smutsig så att ögonlocken knarrade på sina sotiga gångjern; ensam i en fremmande, sofvande stad, der icke en restauration, ett kafé fans, fruktande för att ta in på ett hotell, med en historia i minnet om en landsman, som fick betala 30 francs för att han tvättade sig i Kiel; åsterstod blott att gå upp i staden och promenera i mörkret; ty det var mörkt ännu och lyktorna voro släckta.

Med filten, plaiden och nattsäcken i handen började jag min vandring. Det var en gråkall, mulen, fuktig, förfärlig morgon och stengatorna voro dåliga. Jag kom till en bro, som gick öfver floden; der satt en man till häst på ett högt postament, jag tänkte icke på att erinra mig hvad han månde vara för en; jag kunde för öfrigt icke se mer än den suddiga silhouetten mot den mörka himlen. Då erinrade jag mig att det var Rhen som porlade under mina fötter; jag skänkte densamma en lång, ofördelaktig betraktelse; det var så långt jag kunde se ett smutsigt vatten mellan fula stränder — och ingenting vidare!

Jag började anställa sjelfmordsdoftande reflexioner öfver min resa, som så vändt upp och ned på mina föreställningar om den synliga delen af verlden, som så skakat mig och sållat mina illusioner att der icke fans en qvar.

Nordsjön var ju som en spegel i fyra dygn, och man hade sagt mig att den alltid var i uppror. När jag som barn reste öfver Björkfjärden hade man sagt:

det är ingenting mot när man kommer ut på Östersjön; när jag rest på Östersjön sade man att jag skulle se Kattegatt bara; jag reste på Kattegatt i storm och skröt med att Kattegatt var ingenting! Jag hade bara en illusion qvar: Nordsjön! Den skulle dock vara värre än det värsta! Vi beforo den i oktober: midsommarsväder; vi spelade trekarl på storluckan och icke en lapp rörde på sig. Jag har dock Atlantiska hafvet qvar, men det tänkte jag icke på när jag nu stod och såg på Rhen.

Nattsäcken blef allt tyngre, fingrarne stelare och sinnet svartare.

Under tiden började dagen gry.

Jag vände om på mina spår, gick upp åt staden och befann mig omsider framför ett högt fjell som tycktes räcka upp i skyarne; det var beväxt med granskog ända upp åt ryggen, och i skogen sprungo vilda djur; förfärliga ansigten af menniskor och vargar grinade mellan stammarne; då gick en rysning genom märg och ben; jag ville fly, men då såg jag under baldakiner heliga män och qvinnor som trampade på onda menniskors hufvuden och vilda djurs; och de sågo saliga, leende ut och pekade uppåt grantopparne, och der sutto korsblommor och rosor; och då hörde jag sång ur berget och såg ett svagt ljussken glimta mellan trädstammarne och en liten klocka väckte mig till besinning — jag stod utanför Kölner-Dômen.

En gammal qvinna kom gående öfver torget och gick in i kyrkan; jag följde. (Jag hade icke varit i kyrka på åtta år.) Kommen inom dörrarne såg jag på en stund ingenting, ty det var mörkt; jag

hörde ett hastigt uttalande af latinska ord af tre eller fyra röster, hvilka, då de upphörde, besvarades af en enda djup basröst från ett annat håll. Jag befann mig i tvärskeppet och kunde icke se högaltaret eller de talande; jag stälde mina knyten från mig vid dörren och smög fram. Jag blef rädd då jag fick se hvad jag såg; i den förfärligt stora kyrkan brunno två vaxljus vid högaltaret: der stodo tre prester och en korgosse; ljuslågorna kämpade med mörkret och skenet klättrade uppför de höga pelarne, men nådde aldrig upp, ty dessas hufvuden slutade i ett mörker, men ändå längre upp trängde den gryende dagern in genom de målade fönstren och derofvan sköto de spetsiga hvalfven ännu högre upp; det var den högsta höjd jag sett; det var högre än himmelen! Jag har sett lampan tändas i Grönskärs fyr då en decembersol gick ner och Östersjön låg under mina fötter; jag har stått på Frognersætern och sett Kristiania stift i fogelperspektiv, men detta var större!

Framme i korets halfdunkel urskiljde jag fyra qvinnogestalter; flera funnos icke i morgonbönen!

Messan var slut; en af de officierande presterna kom ner från högaltaret åtföljd af korgossen, som bar en lykta framför honom. De fyra gummorna föllo ner på bönpallarne — och jag också; jag var så trött! Presten bar en monstrans; och när han gick fram pinglade små osynliga klockor, och skenet från gossens lykta irrade mellan pelarne.

När jag steg upp var jag ensam! Det kom en ångslan öfver mig; de mörka hvalfven trängde sig tillhopa, och då jag såg uppåt hotade den spetsiga vinkeln att bli ändå spetsigare, pelarne sträckte på

sig och syntes beredda att när som helst sluta lederna och krossa mig. Jag tog mitt bylte och gick hastigt ut.

Det var full dager. Jag kastade en blick på den maskstungna façaden; den var ful, men den var öfverväldigande.

Jag lemnade Köln ganska uppskakad; ehuru jag försökte resonnera bort min skrämsel med motiv sådana som en sömnlös natt, hvalfvens oproportionerligt ringa spännvidd i förhållande till den orimliga höjden, den oafbrutna vertikala linien genomförd och tillämpad i allt, så var dock intrycket qvar lika lifligt.

Alltså fick jag ändå behålla två illusioner på den resan: Kölner-Dômen och Atlantiska hafvet.

För Konsten.

Det var en vårdag i början af 60:talet. — Jag gick ned i torget för att höra på gardesmusiken och visa en ny vårrock.

Man spelade just ouvertyren till Don Juan, och jag hade hyrt mig en femöresstol tätt invid musiken för att taga något reda på instrumenteringen, ty jag var musikus, d. v. s. jag var e. o. i stadens auktionsverk och gaf lektioner å piano och violoncell.

Jag blef störd i min musikaliska njutning af några taktstampningar tätt invid min stol. Då jag skådade upp, fick jag syn på en gammal man, säkert 60 år, med gråa, tofviga lockar och ett intelligent ansigte med dugtiga drag. Han var klädd i en lång rock af rödbrunt tyg — kläde var det ej. Mannen var något lutad, men hade han sträckt på sig, skulle han bestämdt hållit sex och en half fot.

Hans ögon voro oafbrutet fästade på musikanterna; en underbar eld lyste i dessa ögon, och man

såg på hans åtbörder, att han drömde sig anföra musiken.

Då musiken tystnat, hördes ett enstaka "bra!" Folket vände sig om; man såg på hvarandra och fnissade; barnen, som alltid äro hjertlösa, skrattade högt och pekade finger åt den gamle mannen, ty det var han som, nog barn att ej kunna lägga band på sina känslor, gifvit sitt högljudda bifall tillkänna. Det skar mig i hjertat; vårsolen blef mörk för mina ögon; jag förargades öfver menniskornas ondska och ångrade att jag tagit den nya rocken för att lägga hyende under deras fåfänga. Det var naturligtvis för deras skull som jag tagit på det nya plagget. Ett vemodigt, ömkande löje sväfvade öfver den gamles läppar. Jag steg upp från min stol och erbjöd honom åt den gamle; han såg på mig så underligt genomträngande, tackade för mitt anbud, men föreslog i stället att vi skulle promenera tillsammans.

"Herrn är musikalisk?" sade han.

"Jag älskar musiken, men hör ej till de utkorade."

"Vill herrn komma hem till mig, så ska vi göra musik? Hvad spelar herrn?

"Piano."

"Dåligt instrument, men gör sig godt till en flöjt. Ser herrn, jag blåser flöjt. Jag har hållit på i femtio år, för nu är jag 67, och noter har jag för ett par tusen riksdaler, men kanske vi ska' äta middag först?"

"Jag brukar äta på "Tennknappen".

Vi följdes åt till nedre Fredsgatan och åto en

enkel middag. Vid bordet tog gubben upp ett parti klibröd ur bakfickan.

"Ser herrn, det är så helsosamt, detta klibröd, och jag äter numera alltid på detta ställe, ty här tillåter man mig verkligen att äta hvad slags bröd jag vill. På förra matstället skrattade man först åt mig, sedan nekade man att servera mig något, om jag fortfarande störde vissa herrars aptit med mitt osmakliga bröd. Äro ej menniskorna galna? Och det säger jag herrn, att om vi ska' bli vänner, hvilket jag tror, så tala aldrig med mig om spritdrycker eller tobak. — — —

"Men nu ska' vi gå hem, så herrn får se hur vågmästar L. har det.

Vi styrde af bort till Köpmangatan, fyra trappor upp i ett gammalt hus. Der hade gubben en dubblett, högst egendomligt möblerad. Ett dåligt fortepiano, några violer, en violoncell och till sist en ganska försvarlig flöjt, jemte en hylla full med smutsiga och slitna noter. Här funnos från duetter och trios, ända till oktetter och orkestersaker, allt med flöjt.

Redan vid första försöket — en duett för piano och flöjt — märkte jag det tragiska underlaget i gubbens lif. Han var född musikalisk, vurmade för musik, men saknade det förnämsta af allt — öra och taktsinne.

Det ser verkligen ut som vår Herre skulle roat sig med att skämta med åtskilliga menniskor, och detta på ett ganska underligt sätt. Han ger dem en brinnande lust att frambringa något skönt eller åtminstone reproducera hvad andra frambragt, men nekar dem på samma gång förmåga att utföra det.

Till ersättning slår han deremot dessa olyckliga med blindhet, så att de ej märka sin fattigdom, utan lefva nöjda i sin lilla drömda verld och skratta åt den skrattande hopen.

Men jag vill först i korthet tala om L. föregående historia för att sedan kunna återge några drag ur vårt treåriga musikaliska samlif.

L. var ett i Stockholm kändt original, och som Blanche redan under L:s lifstid ej drog i betänkande att kasta in några skämtord om honom i en roman, tvekar jag icke att med några drag teckna och om möjligt förklara denna egendomliga personlighet från en tid, då ännu ej den moderna nivelleringsprincipen gjort sig gällande, hvilken vill sätta alla menniskor i en hyfvelbänk och så draga till med hyfveln efter vattenpass, att alla bli lika som ett par hyflade bräder.

L. började sin bana i en hökarbod, men visade redan der så stora anlag för musiken, att han blef bortkörd. Principalen fann honom en dag sittande innanför disken, blåsande på sin flöjt, hvilken han nyss smort med finaste nötolja, då en piga kommer in och begär ett halft skålpund pottkäs. L. tittar upp från noterna om potkäsen skulle befinna sig i grannskapet. Tyvärr stod den längst uppe vid taket.

"Fins inte", svarade han, utan att märka principalen.

"Ja men jag ser att den står der uppe", återtog pigan.

"Säljs inte", svarade Lampa och skulle just taga ihop med en skala, då principalen stiger fram

— rycker till sig flöjten och kastar den i en mjöltunna.

Här är en lucka i biografien, tills vi finna L. såsom sin egen hökare. Huru detta kunnat tillgå känner jag ej; förmodligen genom arf, ty icke hade han kunnat tjent sig upp. Han hade emellertid nu bragt det så långt, att han kunde hvarje qväll hafva musiksoiréer hemma hos sig. Traktering ansåg han nu ej behöfva tryta, ty det var bara att taga ur boden, "så kostade det ingenting". Nog af, han måste göra cession, och alltihop var som bortblåst. Derpå tog han sig för att arrangera baler, men det gick icke bättre, och slutet blef den fatala konserten på börsen, der man blåste ut ljusen och ringde i klockan, när L. uppträdde som solist på flöjt.

Detta grep honom mycket djupt, men han gömde smärtan och talade aldrig om den saken för mig förr än sista qvällen han lefde.

Oaktadt han redan var till åren, gick han in som e. o. tjensteman i vågen och blef snart ordinarie. Vid den tid, jag gjorde hans bekantskap, uppbar han 1,000 rdr i lön, men en vikarie befriade honom från tjenstgöring mot det att vikarien fick sportlerna, och nu florerade gubbens musik ända till sista veckorna af hans lefnad.

Hvem helst han råkade, som kunde ett instrument, tog han hem med lock eller pock, helst så att de blefvo fyra, ty da drog han alltid fram med en qvartett af en tysk, vid namn Aigner, der gubben hade en obligatflöjtstämma.

Man följde med honom hem, dels af nyfikenhet, dels af medlidande. Det hände till och med att ut-

märkta amatörer stötte tillsammans hos Lampa; ja, jag kommer i håg en gång, då till och med några af kungliga teaterns artister gjorde honom den äran. Då var Lampa lycklig, men hans glädje blef ej ogrumlad, ty han fick hela qvällen uppbära förebråelser för att han ej kunde hålla takten. Gubben skyllde på att han i följd af snufva ej hade någon "ambichy". Då det led fram åt qvällen, blef sällskapet oroligt, ty man hade ej sett en skymt af vått eller tort till förtäring, och då någon af de yngre var nog dristig att kasta fram något om en hungrig mage, förklarade gubben, att han aldrig brukade äta om qvällarne, och att han för öfrigt bjöd folk hem till sig för att göra musik och inte för att äta och supa.

Efter den förklaringen försvunno de fleste af de gamle, och nu återstod ej annat för honom än att samla unga omkring sig, i hvilkas sällskap han förut ej just funnit behag, emedan de kritiserade hans gamla älsklingskompositioner. Snart såg han sig omgifven af en skara unga män, som voro roade af musiken, och som gubben fick kommendera dem och ingen vågade klandra hans takt eller "ambichy", blef han dem särdeles bevågen och bjöd dem som oftast på Piccardon och saffransflätor.

"Tag mera bakelser, gossar", brukade gubben då säga.

Den som höll längst ut af gamla gardet var en mycket besynnerlig figur. Han kallades magister Nyberg, var vikarierande lärare i en lägre apologistskola, hade förr varit student och spelt bort 11,000 rdr — på viol.

Han var gubbens protégé, d. v. s. Nyberg måste

dagligen spela duetter med gubben samt uppbära snubbor hvar gång det gick sönder i takten, hvilket alltid var L:s eget fel. Till gengäld härför åtog sig L. att skaffa Nyberg en plats, hvilket tillgick på det sättet, att L. hvarje morgon vid sitt choklad läste annonserna i Dagbladet.

Långa tider gingo om, utan att någonting ville låta höra af sig. Magistern svalt så han blef mager som en spik, men han tröstade sig med att violen dess bättre fick plats under den svarta bonjouren, hvilken blef allt vidare och vidare.

"Herrn som tagit studentexamen skall bli tjensteman, för man lefver inte på musiken, herre. Herrn kommer, ta' mig tusan, att dö i en vedbod på en kista, om herrn fortfar att spela. Kom i håg vedbo'n och kistan, herre!"

Så brukade L. uppmuntrande tilltala den stackars magistern, hvilken aldrig svarade, af fruktan att gå miste om det varma husrum, som han fick åtnjuta under de stunder, han var hos L. och spelade. Jag kan knappt påminna mig hafva hört den mannen yttra ett ord, mer än en natt då vi gingo hem tillsammans och han berättade huru han hört Mozarts G:moll symfoni spelas på en konsert. Han talade då så att han darrade i hela kroppen och grät som ett barn.

Omsider lyckades L. en dag få tag uti något passande för den stackars magistern. Man annonserade efter en person, kunnig i att måla likkistplåtar — med vers på.

"Men inte kan jag göra vers", invände Nyberg, som helst ville blifva qvitt arbetet.

"Men jag kan, jag, ser herrn", svarade Lampa. "Här fins härinne", tillade han och pekade på sin verkligen imponerande panna. "Och dessutom ha vi psalmboken."

Och nu måste magistern under L:s öfverinseende måla likkistplåtar. Gubben dikterade och Nyberg skref. Medan de hvilade sig, gjordes duetter. Men snart ledsnade båda, och Lampa icke sist, ty han tyckte det vara alltför lifliga påminnelser om sin förestående bortgång, hvilken han önskade så aflägsen som möjligt. Innan han lät magistern gå till magasinet för sista gången, ville han ändå två sina händer och gaf honom derföre en ytterligare påminnelse om vedboden och kistan.

En ny finansplan måste uppgöras för den fattige Nyberg. Att gifva honom några kontanter gjorde L. ej gerna, ty dels tyckte han det icke löna mödan, dels ansåg han arbete vara helsosamt.

Han hade i sin ungdom hopsatt en "polacka" och låtit trycka densamma. Den var satt för piano, "men lämpade sig särdeles väl för flöjt", som det stod på titelbladet. Som nu ingen menniska hade köpt densamma, återstod blott för L. att sprida sitt kompositörsnamn för intet. Emellertid hade han väl tjugo exemplar i behåll. Af dessa skulle Nyberg få tio att sälja för underpris åt bekanta, på det han af inkomsten skulle kunna lefva tills han skaffat sig en plats, men ingen ville köpa, på grund deraf, att Nyberg aldrig ville bjuda ut kompositionerna, hvilka han var nog musikalisk att kunna värdera. Det blef alltså ingen inkomst af, och Nyberg fick lefva ändå — på hvad vete vår Herre. Magrare kunde han icke

blifva och ej olyckligare heller, men han klagade aldrig. Det är troligt att L. kastade åt honom ett och annat ben från sitt magra bord.

Tålamod hade han som en engel och ond var han blott en gång, som jag såg. Vi spelade en af Plegels trior. L. kom af sig, och trogen sin vana skrek han:

"Det är då sjelfva fan att aldrig magistern kan hålla takt!"

"Nej, si nu var det vågmästarn!" var Nyberg nog djerf att svara, hvarpå han steg upp, tog violen och gick.

L. blef häpen öfver sådant mod hos den beskedlige Nyberg.

"Gemen karl att vara häftig också! ta' humör för så litet — beskedlig stackare — men kan aldrig lära sig takt. Han skulle ta' värfning på en tid och gå rekryt — hm! hm! förstöra nöjet med sitt retliga lynne. Vi få väl taga en duett, kära du."

Och nu togo vi en duett för flöjt och violoncell. Gubben hade noter för alla instrumenter.

På tre dagar syntes ej Nyberg till. L. blef orolig, men visste ej hvar magistern bodde eller om han bodde någonstädes, ty det talade aldrig Nyberg om. Fjerde dagen kom Nyberg tillbaka lika from som förr. Mat kunde han undvara, men ej musik.

När jag blef närmare bekant med L., vann jag hans synnerliga förtroende och blef honom oumbärlig. Jag var den skickligaste pianist i Stockholm, påstod gubben, och skälet var att jag aldrig tredskades, utan följde med hans flöjt, huru illa han än drog i väg.

Under vårt snart dagliga umgänge hade jag tillfälle att iakttaga åtskilliga egenheter hos honom. Han var mycket ohågad att dö, och för att förlänga sitt lif, åt han på sistone rått kött och klibröd, under det han fördjupade sig i studiet af gamla läkareböcker. Om nätterna stod han i en vedkällare och sågade ved för att bli varm och sedan få sofva desto bättre. Om dagarne tog han sig långa promenader och var vid sina 67 år vid full vigör.

Under allt detta hans sökande efter helsans bibehållande gömde sig dock något, som jag snart fick klart för mig. Gubben var giftassjuk, icke af håg för äktenskapet, utan af lystnad efter ett rikt parti, hvarigenom han skulle kunna komma i tillfälle att göra rigtig musik. Har jag endast fullt upp med mat och dryck, tänkte han, så får jag nog dem som spela. Dessutom hade han i många år drömt om en dyrbar "Böhmflöjt". Får jag blott en rik hustru så får jag nog en flöjt, och får jag en sådan flöjt, så skall ni, ta mig tusan, höra att Lampa har "ambichy". Och gubben gick verkligen åstad att fria. Korgar fick han naturligtvis till höger och venster, men lät ej modet falla.

Så hade han en gång fått spaning på ett gammalt ogift fruntimmer, en rik och musikalisk mö. Om hon hade föräldrar i lifvet visste han ej, och det bekymrade honom föga. Han hade emellertid aning om att hennes fader skulle lefva i en mycket hög ålder. Nog af, L. klär sig svart med hvit halsduk, skickar magistern att köpa en blombukett, inrullar sin polacka, omknuten med ett rödt sidenband, dock så att kompositörens namn tydligen kunde läsas

utanpå, tar sig en droska och åker till den gamla mamsellens bostad. Han kommer dock icke längre än i förstugan, der han emottages mycket kallt af den blifvande makan. Han börjar med polackan. Mamsellen häpnar. Derpå rycker han fram med blombuketten och frieriet, men detta har till följd ett hysteriskt anfall, hvarvid fruntimret dock bibehåller nog besinning att öppna dörren, skjuta ut den åldrige friaren och kasta blommorna och polackan efter honom. Af hela det förfärliga ordsvallet kunde gubben ej uppfatta mer än att hennes fader hade dött samma dag på morgonen.

"Hin till otur också, att gubben skulle dö just som jag kom att fria. Otur också att jag skulle komma att fria, just som gubben dog."

Sedan friade L. aldrig mer.

Hans lefnads slut nalkades, och symptomerna voro nog kraftiga att öfvertyga honom sjelf derom, han som likväl aldrig trott att han skulle dö, förr än åtminstone framåt sitt hundrade år.

Han blef retlig till lynnet, och alla öfvergåfvo honom, till och med de unga. Blott Nyberg och jag höllo ut.

En qväll hade vi gjort qvartetter tillsammans, och L. hade uppfångat en ung notarie som spelte altviol. Gubben var den qvällen alldeles omöjlig — ingen takt, ingen ton i flöjten; det gick sönder oupphörligt.

Notarien, som brukade spela med i Mazèrska qvartetten, blef ursinnig och gaf L. hårda ord hela qvällen. Till slut utbrast han med den mest öfverlägsna ton:

"Hör nu, vågmästare! stoppa herrn sin pipa i säcken och knyt väl igen. Herrn skulle aldrig ha kommit sina läppar vid en flöjt, ty herrn har ju hvarken öra eller begrepp om takt!"

L. satt mållös. Ännu hade ingen haft hjerta att säga honom sanningen, och nu kom hon som ett åskslag öfver honom. Han förlorade det enda han hade att stödja sig vid — tron på sin musikaliska begåfning. Hela hans förflutna lif låg som ett moln bakom honom, och nu förstod han med ens alla de lömska skratten, som han förut ej aktat på.

Nyberg, den ädla själen, som alltid trott på L. och nu såg honom krossad och förödmjukad, blef upprörd i sitt innersta af harm och sprang upp från stolen med ovanlig liflighet för att säga notarien en hel hop obehagligheter. Läpparne darrade och ögonen voro fuktiga. Orden trängdes om hvarandra, och det enda han fick ordentligt fram var ett ljungande:

"Skäms, lymmel!"

Notarien tog sin hatt och gick, i det han ytterligare kastade några glåpord åt L. och hans musik.

"Magistern skall vara lugn. Det anstår en filosof", sade L. åt Nyberg, då denne ämnade skicka några afskedsord åt den bortgående.

"Vill ni gå ut och gå, gossar?" fortfor han. Och då jag föreslog en trio, skakade han blott på hufvudet och lade bort sin flöjt.

Då vi kommit ut på gatan gingo vi helt tysta bredvid hvarandra, till dess L. först tog till ordet och till vår stora häpnad frågade om vi ville röka

en cigarr. Vi tackade och gubben gick sjelf in i en cigarrbod och köpte två cigarrer.

Medan vi väntade utanför, mumlade Nyberg för sig sjelf: "Stackars L., han lefver icke länge".

Under vägen vexlades icke många ord, och ej ett enda om musiken.

Följande eftermiddag gick jag upp till L., som jag fann sängliggande och sjuk. Han hade stått uppe halfva natten och klistrat ihop gamla noter, som skulle bindas, när han blef gift. Uttröttad deraf hade han lagt sig fram emot morgonen och vaknat mycket sent, oförmögen att lemna sängen. Hans ansigte var betydligt förändradt, och hans röst matt. Bredvid sängen stod ett skärbräde med hackadt rått kött och en karafin vatten.

"Det var snällt att du kom, så att jag fick säga adjö — det bär af snart!" helsade mig gubben.

Jag sökte öfvertyga honom, att det ej var så farligt, men det lönade ej mödan.

"Vill du göra eld i kakelugnen? Det börjar bli svalt", afbröt han mig, och nu förstod jag huru det stod till.

"Behöfver du "näfver", så tag i notskåpet. "Det räcker nog till", fortfor han.

Jag svarade ej, utan skar några trästickor, och snart hade vi en duktig brasa.

"Öppna nu chiffonierklaffen — tredje lådan till venster uppifrån — tag hit den!"

Och nu gick han igenom en bundt papper och bref, som jag anmodades att kasta på elden. Sist återstod blott ett konvolut. Han stirrade på det och lade det under hufvudgärden. Efter en stund tycktes

han ångra sig och tog fram detsamma, öppnade det, och lemnade det åt mig att lägga på elden. Papperet brann först, så att jag genom röken kunde se en flik af en fordom rosenröd klädning. Om ett ögonblick var den svart som den andra askan.

"Hör du, Gustaf", började han ånyo efter en stunds tystnad, "tror du på ett lif efter detta?"

"Visst gör jag det, farbror."

"Ja, det gör jag allt med! Man kan således räkna på att få lefva igen ett nytt lif, ett bättre än detta, som bara för mig varit ett stort misstag... Hvarföre blef jag född? Var det bara för att spela narr åt menniskorna? Jag vet att man skrattat åt mig, jag vet det; men jag lefde ändå, ty jag trodde på min kallelse. Nu tror jag inte längre. Derföre är det slut... Men hvem gaf mig den der tron? Vår Herre kanske? Då hade han väl någon mening med det? — Gif mig min flöjt! — — Kasta honom i elden."

Jag hade ingenting att svara men dröjde likväl.

"I elden med den bofven!" skrek gubben, och nu reste han sig på båda armarne, för att se hur det sprakade om buxbomen.

"Hör du hur det hvisslar i honom? Nu kan han spela. Se bara hur klaffarne smälta hela skalan uppåt... Så der, nu kommer C-klaffen. Hör du så han piper? Jag tror han gråter. Ja, gråt du! Det är ingen som skrattar åt dig, om det blir falskt."

Gubben föll tillbaka på sin bädd och grät.

Under tiden hade Nyberg kommit in och stannat vid dörren. Han förstod genast hvad det var frågan

om och derföre brydde han sig ej om att fråga hur det stod till.

Då L. fick se honom, räckte han honom handen. Nyberg såg förtvifladt sorgsen ut och teg. Derpå satte han sig vid brasan.

"Är inte violen med?" frågade L.

Nyberg gick efter sin gamle vän.

"Spela för mig, herr Nyberg!"

Och Nyberg stämde och stämde; till sist kom han sig i gång. Han spelade utan noter, men stirrade oaflåtligt in i kakelugnen på de ramlande bränderna. Han måtte hafva sett underbara syner, ty så hade jag aldrig hört honom spela. Det var hela hans förflutna lif, som rullade upp sig för mina blickar. Först flöt ett adagio fram stilla och fridfullt, som barndomens dagar. Ljusa gestalter stego fram, ty tonerna togo form, och bland dem en qvinna, mild och helig, som minnet af en moder. Tempot ökade sig, och en hvirflande vals hoppade fram öfver strängarna, så att det qvittrade om violen. Det var ynglingalust och stormen af vaknande lidelser. Stråken tröttnade vid flänget och med en sista ansats gjorde han en djerf öfvergång. Då började ett ihållande allegro agitato i de mest sönderslitande modulationer. — Svikna förhoppningar, bruten tro, allt hvad af sorg och elände som kan innebo i ett menniskohjerta fick nu ej längre rum i den trånga granlådan. Der hade sorgerna legat gömda i långa, långa år, som i en likkista. Nu stego de döda minnena upp. Förtrollningen var löst. Nu fick den olycklige ändtligen fram hvad han så länge förgäfves sökt. Han fick gjuta ut sitt öfverfylda hjerta, men ej i sönderslitna suckar

och brutna rop, dem ingen förstod, utan i fulla toner och rena harmonier. Hvarje sorgens mask, som frätt hans röst, kröp fram och var en skön fjäril. Mörkret blef vårsol och suckarne fogelsång. Det var ej en ynglings hejdlösa förtviflan; det var en manlig sorg. Sjelf satt han hänryckt och förvånad öfver sin musik, ty sådant hade han aldrig hört förr, och när han tystnat och låtit violen sjunka mot knät, vaknade L.

"Kom hit, gossar?" hviskade den gamle och tog våra händer; "god natt med er och tack för i dag; ni har aldrig skrattat åt mig. Låt bara bli den fördömda musiken!"

Nyberg satte sig på golfvet bredvid sängen och höll gubbens hand. Han såg på honom så sorgset. Det var också den enda menniska som hyllat honom på hela jorden.

Jag gick fram till sängen. Efter en stund var L. död, och Nyberg sof.

Han såg så lycklig ut, att jag tyckte det vara synd att väcka honom.

När han vaknat och såg att L. var död, föll han på knä och kysste gubbens hand, utan att säga ett ord eller fälla en tår.

Sedan vi lemnat nycklarne åt städerskan, gingo vi ut. Jag bjöd Nyberg att äta qväll på Freden. Då vi sutit till bords en stund, kom en herre in och såg särdeles nyter ut.

"En nyhet, L. har slocknat!" skrek han åt källarmästaren.

"Hvad säger herrn?"

"Jo, L., den der galne musikvurmen, har kolat af i qväll."

"Åh fan! Nå ja, det var inte för tidigt! Det var en snål kanalje och lär väl i alla fall ej lemnat mycket efter sig."

"Det är visserligen bara möblemanget, och det köpte han på stadsauktion för 50 år se'n; men tror herrn inte ändå, att han hade dem som friade till det gamla skräpet?

"Ah nej!"

"Jo, det var två besynnerliga figurer, som slogo för gubben på sistone, men han lär inte ha gjort något testamente, så de ha allt spelt en dålig fiol."

"Hade icke herrn också fått något löfte, vill jag minnas?"

"Jo bevars, men det trodde jag aldrig på och derför gaf jag tusan att spela med gubben."

Efter den qvällen såg jag aldrig Nyberg mer, icke en gång på L:s begrafning.

Men af en slägtinge till honom har jag sedan fått höra hans ganska romantiska lidanden och död, hvilka bevittna hur trogen ända in i döden han blef sin första kärlek, musiken.

Det var en nyårsafton, ett par år efter L:s död, då Nyberg, som under denna tid födt sig på vikariat i apologistskolan, omsider tröttnade på ett arbete, som, med undantag af psalmsånger vid morgonbönerna, beröfvade honom allt tillfälle till musikaliska sysselsättningar, tog sin Matts ur skolan och började spela fiol igen.

Detta gaf intet bröd, och snart måste Nyberg för första gången i sitt lif gå ifrån sin fiol, för att

betäcka en del af hyran. Förut hade han alltid haft sin tillflykt hos L., hos hvilken han fick gömma sin skatt. Nu var det slut med glädjen för den stackars magistern. Hvad skulle han numera lefva för? Ingenting, naturligtvis, och då tyckte magistern det vore bättre om hans tillvaro upphörde. Återstod alltså blott att dö. Han vandrade ut till Djurgården, der han åtminstone kunde få räkna på att vara ensam. Det var en klar månskensqväll och så kallt, att sjelfva månen tycktes blekna. Träden voro betäckta med rimfrostkristaller, hvilka bröto det klara månljuset, så att luften syntes uppfylld af ett ofantligt antal små ljusflingor, hvilka hoppade från qvist till qvist. Stjernorna sköto blixtar. Marken gnistrade. Hela naturen spred ljus, men ljus utan värme.

Han satte sig i en drifva vid en stor alm, men när han sutit en stund, tyckte han det blef kallt och måste upp för att gå sig varm. Han var för mörk i hågen att kunna njuta af det magiska landskapet. Plötsligt stannade han.

Någon hade ritat med en käpp i snön underliga tecken. Nyberg tänkte och sökte minnas. Han hade sett dessa figurer förut. Hvar visste han ännu ej, men han blef så varm om hjertat. Han kände huru dunkla föreställningar stego upp och blefvo allt bestämdare. Han var tillbaka i sin första barndom. Det var en julotta i Clara kyrka. Barnen sjöngo från orgelläktaren, och han trodde det var orgeln som sjöng. De många ljusen brunno så vackert till en början, men snart blefvo de rökiga, ty han hade förut med rädsla sett de stora spetsiga fönsterna stå der svarta som spöken. Nu började det dagas, och de

blefvo mörkblåa, men fönstret öfver altaret blef ljusblått, och då såg han ett öga af guld, och i detta öga stod just detta underliga tecken — נחוּשׁ —; och ögat såg så skarpt på honom, mindes han, men ju högre solen steg, dess mindre blef dess blick. Snart stod fönstret i guld och purpur, och man sjöng julpsalmen: "se natten flyr för dagens fröjd", och han gick hem för att se på sina julklappar, som han ej sett se'n gårdagen, och så glömde han bort ögat med de underliga tecknen. Sedan dess hade han visserligen lärt hvad de betydde, men han hade aldrig känt dem så djupt som just nu.

Nyberg hade kommit midt för Fjällstugan och gick framåt, stirrande på marken.

Då hörde Nyberg psalmsång ofvanför sitt hufvud. Han skådade upp och fick se Fjällstugan uppe i backen, strålande af ljus. O, det såg så varmt ut, det ljuset. Och han gick upp för backen och kom in i en förstuga och der satte han sig och glömde att det var kallt. Sången vaggade honom in i ljufliga drömmar, och snart föll han i sömn, matt af hunger och köld.

Ett litet sällskap andligt sinnade brukade hålla gudstjenst i Fjällstugan och när de församlade nu slutat det gamla året med bön och lofsång och kommo ut, fingo de se den halft förfrusne mannen, som satt med händerna hopknäpta öfver bröstet. De prisade Gud, som skickat dem en medbroder, på hvilken de kunde offra sin kärlek, och de togo in honom i stugan och skötte om honom.

Atta dagar lefde Nyberg efter denna nyårsnatt. Derpå dog han i en varm säng, omgifven af bedjande

systrar och bröder i Kristo. Om han blef "omvänd", innan han dog, vet jag ej, men nog var han lycklig, som fick dö, tacksam mot menniskorna, hvilka alldeles oförskyldt vårdade honom, och stolt i medvetandet att vågmästarn en gång åtminstone fick orätt, då han spått honom att han skulle draga sista andedraget i en vedbod.

Början af

Ån Bogsveigs saga.

Björn hette en man och hans hustru Thorgerd. De hade två söner, Thore och An. Thore var hirdman hos kungen, men An låg hemma i kokhuset och var kolbitare.

Nu var Ån fjorton vintrar, men ville ej göra gagn, utan satt med ena handen i hufvudet och ref i bränderna med den andra. Detta tyckte trälarne mycket illa om.

Björn kom in: "Nu, frände, bör du vara verkför. Det mildrar i luften, och kälen har gått ur jorden. Stig upp och hjelp oss bryta torf på tunet!"

"När jag hinner till märket, skall jag komma; nu rår jag inte."

"Fånyttig är du, son, och litet hugn lär du gifva mig. Broder din är en frack karl, men du blir en odåga."

Björn sparkade åt honom och gick.

Ån hade skurit ett märke i golfvet, sju fotlängder från elden, och trälarne hade gifvit honom in, att han inte var karl, förrän han hunnit märket.

Ån hade ett hiskligt utseende. Trälarne hade genom att beständigt klifva öfver honom nött ut hans benkläder, så att knäna voro bara. Armbågarne stucko ut genom ärmarne. Röken hade färgat hans hår rödt och svärtat hans ansigte. Derför logo alla åt honom. Modren ville ge honom en ny klädning till julen, men Björn sade, att han ingen skulle få.

Grisar sprungo omkring i stugan och gjorde ofog; men det var en, som var beskedligare än de andra, ty han smutsade ej Åns sänghalm och han var Ans vän. Ån kallade honom Grotte. Hvar gång fadern sparkade Ån, gjorde denne en visa för Grotte; ty det var ingen ann som förstod hvad Ån sjöng, och derför sa' de att han var dåre. Men Grotte kom alltid luffande, satte sig på bakbenen och klippte med öronen: "det är bra". —

Dagvarden var färdig.

"Lyft af kitteln!" sade en träl till Ån.

"Inte", sa' Ån.

Trälen tog med slefven i sådet och kastade på An. Ån torkade sig i ansigtet och teg.

"Lägg till honom, du Ån!" skrek en annan träl.

"Jag rår inte", sa' Ån och lade sig i halmen. —

Det började dagmejna och isen smalt från jöklarna. Då blef Grotte orolig, ty en gylta hade kommit in i stugan. Han ledsnade på Åns visor och blef borta en natt. Ån kunde inte sofva. På morgonen kom Grotte in och tittade i dörren. Ån lockade honom, men då kröp han bakom mjöl-låren.

Då qvad Ån:

"Gångekarl,
För goemånad
Akta dig!
Isen är hal,
Skaren är lömsk,
Skredet går,
Bäcken går,
Böljan går."

Grotte kröp fram, och Ån torkade honom i ögonen med rockärmen.

Nästa morgon låg gyltan död.

När marken blef grön, gick Ån ut i dalen.

Grannens dotter låg vid bäcken och tvättade lärft. Ån satte sig på en sten, lade händerna på knäna och såg på.

"Fryser du om knäna?" sade Drifva.

Ån blef blodröd i ansigtet.

"Hjelp mig rulla hit bunken, goda Ån!"

Ån steg upp och tog bunken på hufvet.

Då log Drifva.

"Hvarför ler du åt mig?"

"Stackars Ån, som ska vara dåre!"

Ån tog sig på hufvet och tänkte.

Då skrattade Drifva, så att barmen spratt under linet.

Thore kom tillstädes och satte Drifva på sitt knä. Ån blef hvit under ögonen och tog upp en sten. Då kom Grotte och röck honom i rocken, så att bakstycket gick. Ån lät stenen falla och vände sig om. Då skrattade Thore och Drifva igen. Men Ån stack fingerna i öronen och sprang hem.

Då solen steg på himlen och första hafsvaken syntes, skulle Thores bröllop stå. Derför var nu mycket bång i kokhuset.

Grotte kom en morgon gnällande och gömde sig bakom Ån, ty trälarne voro hack i häl efter honom. Ån tog eldtången och slog omkring sig, så att Grotte fick frid den dagen.

Nästa morgon var Grotte borta. Ån sprang upp. Största grytan var påsatt, och Grottes hufvud grinade mot Ån.

Då qvad Ån:

"Sjung ej så sorgligt, gryta, du!
Grotte min vän, han sofver nu.
Röken stiger mot himmelen blå,
Men jag ligger qvar på mitt smutsiga strå.
Grotte, Grotte, ditt lif man tog.
Gyltan, din vän, var det jag som slog.
Grotte, Grotte, grina ej så!
Aldrig skall jag din gylta slå."

Ån kastade sig på golfvet och öste halm öfver hufvudet.

Björn kom in och ruskade i honom.

"Vak upp, son, och hjelp bror din!"

Ån teg.

"Är du karl, du, och ligger som en illdöing i lorten?"

Ån teg.

Björn tog ett spett och slog honom öfver halsen.

Ån vände på sig.

Björn slog.

Ån reste sig på armbågarne och såg fadern i ögonen.

Björn höll upp.

"Res på dig!"

Ån satt still.

Björn slog af spettet.

"Nu är det slut, far!" sa Ån och satte fadern i en fållbänk, så att gafveln gick ut.

"Du är stark, du!" sa Björn.

"Inte ännu" sa Ån.

"Hvarför gör du ej gagn?"

"Jag är inte vid märket än."

"Dit kommer du aldrig."

"Gör jag inte?"

Ån tog sig på hufvet och tänkte.

Björn gick.

Ån satt till qvällen och såg på märket. Sedan blef han borta i tre dygn.

På tredje dagen, då Thores bröllop skulle stå, kom Ån uppifrån fjellet med en stol på ryggen.

Först gick han till grannens gård och smög sig till vindögat på frustugan; derpå sprang han i fläng hem till modern.

"Här ska du ha, mor!" sa Ån och ställde ned stolen.

"Hvad skall jag med honom?"

"Du skall hvila dig."

"Fötterna äro ju för höga, käre son, så jag aldrig kommer i honom."

Ån tänkte.

Björn kom in.

"Hvar har du varit?"

"Tyst, far!" sa Ån.

"Hvem har gifvit dig eken?"

"Tyst, far, när jag talar vid mor!"

"Skäms du inte, pojke! Du har stulit mitt virke."

"Det ljög du, Björn!"

Björn slog Ån på kinden.

"Det gick något sönder", sa Ån och tog sig på hufvet. Björn blef än vredare och slog stolen mot golfvet, så att han föll i spillror.

"Kan du laga den?" sa Ån.

Då Björn gått, sade modern till Ån:

"Hvar har du varit, son?"

"Jag har sutit vid stranden."

"Hvad gjorde du der?"

"Jag väntade."

"Väntade?"

"Ja, det brukar komma virke med vinden."

"Du har inte stulit fars ek?"

"Fars?"

"Björns!"

"Stulit?"

Ån kastade sig på golfvet. Modern lade hans hufvud i sitt knä. Då stönade han och pustade, så att det röck i hela kroppen.

Modern gaf Ån en kappa för att skyla sig, när bröllopsfolket skulle komma.

Ån låg i kokhuset, ty Björn hade förbjudit honom att visa sig.

Mot natten voro alla gästerna druckna. Ån hade tömt en bytta öl, som trälarne gifvit honom. Deraf blef han så lustig att han bara skrattade. Då samlade han ihop bitarne af stolen i ett knyte, sotade sig i ansigtet, tog kappan på och gick in i salen. När han kommit midt på golfvet, släppte han knytet och slog upp ett skratt, så högljudt att gästerna sågo på hvarann och hundarne började tjuta ute på tomten.

"En dåre, en dåre!" ropade de. "Det var en dråplig skämtan du skaffat oss, Björn."

"Kan du göra visor?" frågade Ivar Bjesse.

"Jag har bara gjort en stol."

"Har du inte gjort visor förr?"

"Jo, men det har gått sönder nu."

"Hvad har du i knytet?" frågade Guse.

"Der har jag en brudstol, men han är också sönder."

Ån slog upp ett skratt igen, än högljuddare.

"Tag af dig kappan, när du kommer in till folk!" sade Guse.

Ån teg.

Då sprang en dörrsven bakifrån och drog af honom kappan.

Då logo gästerna.

"Hvad heter du?" frågade Gisle.

"Dåre!"

"Det är du, men hvad heter du?"

"Tjuf kallade min far mig, men nu har jag ingen far."

"Hvad fick du i namnfäste?"

"Fråga Björn!"

"Hvad har du fått fatt den der dåren?" sade Gisle till Björn.

"Jag känner honom inte", sa' Björn.

Ån såg på modern.

"Det är min yngre son", sade modern.

"Du känner inte din hustrus barn, du?" sa' Gisle.

Björn såg ned på golfvet.

Ån tittade på fadern, löste opp knytet och tog fram den största stolsfoten.

"Du är en storkarl att göra pojkar, du!" sa' Gisle.

Ån spottade på stolsfoten och slungade honom mot hufvet på Gisle, så att han föll sanslös under bordet.

Gästerna sprungo emot Ån, men Björn gick emellan; då blef det tyst i salen.

Trälarne buro in grisen och ställde honom framför bruden. Ån kände igen Grotte, gick fram och kysste honom mellan ögonen.

Då log folket.

"Känner du igen honom?" sa' Drifva.

"Skulle jag inte känna min vän? Ty det var han ändå tills han sof hos gyltan; men jag drap gyltan, och då dog Grotte."

"Han sörjde sig till döden, tror du?"

"Det tror jag inte. Det var för din skull han dog, och det gjorde han gerna."

"Jag har gjort dig ondt, Ån?"

"Det blir väl värre."

"Hvarför slog du gyltan?"

"Det minns jag inte, men jag fick inte sofva."

"Du skall bli en klok man en gång."

"Tror du, tror du?" sa' Ån och tog sig på hufvet.

"Bär inte något agg till mig, Ån!" sade Drifva.

Ån spratt till, tog Grotte under armen och sprang ut i backen. Der grof han ner honom och kastade en jordhög öfver. Sedan låg han der fram emot morgonen. Då gick han och lade sig på tröskeln utanför Drifvas sofkammare.

När solen steg, gick han till bäcken och tvådde

sig från hufvud till fot. Derefter tog han på en ny klädning och en båge, som han gömt på ett loft.

Thore skulle den dagen fara till kungen. När han kom till stranden, satt Ån på en sten.

"Bor kungen derborta?" sa' Ån och pekade ut åt hafvet.

"Det gör han."

"Är det långt dit?"

"Du ser röken från hans arnar", sade Thore och visade på en morgonsky, som låg i hafsbrynet.

"Jag har lust att följa med", sa' Ån.

"Det tror jag, men det får du inte."

Ån gick ombord och satte sig i lyftingen.

Då gick en af Thores män fram och slog ikull Ån.

"Du är inte så stark, du, som du tror."

"Man vet inte hvad man ska tro", sa' Ån och kastade mannen i sjön.

Ån blef öfvermannad och bunden vid en fura på stranden. När ankaret lyftes, sprang Ån ombord med furan på ryggen.

"Får jag bli din skosven?" sa' Ån till Thore.

"Du skall bli kungens hirdman."

"Jag är inte vid märket än."

"Dit kommer du aldrig."

"Tror du det också?"

"Du slöt ju opp att växa för tu år sen."

"Jag blir aldrig längre?"

"Längst är lång nog."

"Längst?"

"Ja, du är längst."

"Ån tog sig på hufvet.

"Du är den starkaste också."

"Hvarför har du inte sagt det förr?"

"Jag visste det inte."

"Nej — inte jag heller."

Draken blef rodd ut ur fjorden för att komma till väder.

"Sa du farväl åt mor?" frågade Thore.

"Det glömde jag. — Är kungen mycket lång?"

"Kungen är mycket stor."

En hvit duk fladdrade från en klippa på stranden. Thore steg upp i bakstammen och viftade med sin sköld. Ån blef mörk, lade sig i förstäfven och stirrade fram åt den ljusa skyn.

"Vill du inte säga farväl åt mor?" sade Thore.

"Mor!" sade Ån och sprang tillbaka till brodern.

Solen gick ned. Landet låg som en ljusblå rand bakom dem. Då hördes ett dån i luften.

"Hvad är det?" sa Ån och sprang upp.

"Det är vädret, som kommer."

"Ha vi långt qvar?"

"Vi ska börja nu" sa Thore och lät hissa på.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

FRÅN

FJERDINGEN OCH SVARTBÄCKEN.

STUDIER VID AKADEMIEN.

Inackorderingarne.

Nu hade han legat tre terminer på graden och inte gjort ett Guds skapande grand, utan alltid måst skrifva till fadern vid terminens slut och bekänna sina skulder. Då beslöt fadern att rädda sonen genom att inackordera honom hos en gammal prostinna; det var visserligen dyrt, men hvad gör man inte för sina barn!

Sonen hade alltid skyllt på den ensliga studentkammaren, bristen på umgänge, saknaden af familjen (bestående af fyra förtryckande bröder och några skrikande syskon, han kunde icke erinra sig af hvad kön eller huru många), då han motiverade sina reguliera källarbesök på aftnarne. Han hade nemligen kommit direkt från barnkammaren till Upsala. Han hade visserligen hört talas om, att gymnasiekamraterna brukade "ta paraden" och dricka en blandare hos Andalusiskan, men han hade aldrig varit med om det sednare. På studentexamenssexan hade han blifvit sanslös vid smörgåsbordet, sedan han förut stött sig med alla kamraterna derför att han icke ville dricka skålen "för qvinnan" med den ryktbara

uppasserskan, ty han var "idealist", ja han var "idealist", stackars gosse, och han var nog dum att tala om det, när han kom till Upsala, ty han visste icke att det hade blifvit ett öknamn der. För att aftvå den fläck han genom denna barnkammarbekännelse fått på sig, måste han söka likna sina kamrater i allt. Följden blef ett oregelbundet lif, som slutade med en — inackordering.

Alltså blef han introducerad hos prostinnan i Fjerdingen.

Skilnaden var storartad mellan hans förflutna och nuvarande lif. Förr drack han endast sitt kaffe, klockan 8 på Novum med litet smör och bröd; nu fördes han kl. 9 på morgonen till ett väldigt dukadt bord med bränvin, öl, varm mat och kaffepannan som dessert.

I sällskap med ett dussin andra studenter fördes ett muntert samspråk och som man vanligen druckit något qvällen förut, fann man inga hinder för att ta halfvan. Efter en så stark frukost måste man ha en promenad; denna sträckte sig vanligen så långt åt Stockholmsvägen, att klockan slog qvarten öfver tio då man var vid grindstugan; alltså för sent att besöka föreläsningen!

Gick han så hem och rökte tre pipor, och försökte läsa, men kände sig tung och lutade sig.

Innan han visste ordet af var det middag.

Efter middagen skulle det hållas familjelif vid kaffet i prostinnans våning, hvarvid uppfördes ett quatre-mains, eller en flöjt-piano-duett.

Under matfebern uppstego onda tankar, och någon föreslog att sällskapet skulle vid en halfkanna

på Norbergs formera närmare bekantskap. Så skedde, och så blef det qväll; det var en höst termin det här, och då äro dagarne som bekant mycket korta, och den ljusa årstiden är universitetet stängdt för besökande.

Dagen var emellertid skämd; ingen kom hem om qvällen, men man skildes med heliga löften att icke göra så mer!

Följande eftermiddag hade en af sällskapet tenterat och måste se på en halfkanna efter middagen. Samma orsak, samma verkan.

Dagen derpå hade en annan fått rek, och måste ovilkorligen se på en halfkanna.

Följden häraf blef oordentligt lefnadssätt med stor ånger, fasta beslut att icke gå ut efter middagen utan gå upp på rummen och läsa.

Trogen sitt dyra löfte vandrade vår man upp på sin kammare för att öfvertänka huru mycket tid han förlorat på de reducerade förmiddagarne, hvarunder han föll i djup slummer.

Han vaknade synbarligen stärkt och frisk till kropp och själ; han gratulerade sig till sin nya uppfinning middagsslummern — en förfärlig uppfinning!

Det hade emellertid blifvit mörkt; han tände flitens lampa, lindade sin nattrock om lifvet, stoppade fötterna i påsen, dammade af sitt skrifbord, lagade en pipa, putsade naglarne och satte sig så med ett godt samvetes lugn att hänga öfver Atterboms Siare och Skalder, som han skulle kunna i examen. För tillfället blåste också en nordlig vind och skakade angenämt den gamla träkåken; allt var med ett ord så der lämpadt för

att göra situationen aktningsbjudande och han skulle icke för allt i verlden velat bli störd, om icke för att ropa ett "stig in" och öppna dörren åt den öfverraskande fadren. Då knackar det tre slag i väggen bakom hans stol:

"Hvem der!"

"Jag! Är du hemma!"

"Ja, men jag läser? Bor du der, göteborgare?"

"Kan du spela wira?"

"Ja bevars!"

"Kom in då, det är bara östgöten, som bor vägg om vägg!"

Kombinationen var gjord — för terminen. Det blef en terminswira — på upp- och afskrifning.

Efter den dagen kunde prostinnan i sin hemliga rapport till fadren med liflig ed bestyrka att sonen alltid var hemma vid aftonmåltiderna.

Dagarne gingo hastigt, ty de blefvo allt kortare, sedan endast förmiddagarne återstodo, men det kunde hända att äfven de sprungo på allra oskyldigaste vis. Prostinnan hyrde nemligen ett stort trähus, i hvilket hon hade sina tolf inackorderingar inhysta. Som hon endast höll två pigor och dessa måste fungera vid den stora morgonsexan, kunde det hända att rummen voro ostädade, i fall någon efter frukosten dit återvände. Under afvaktan på städningen satt man inne hos grannen och pratade; ja man kunde äfven ta ett oskyldigt parti bräde eller par. Nog af, tiden räckte ej till någon läsning, oaktadt han bodde i familj, men aldrig sågs ute på krogarne, hvilket ådrog honom den oförtjenta äran att anses som en flitig karl. — Hvad gör han uppe i Fjer-

dingen, som aldrig syns till nere vid ån?“ sade någon. “Han är instängd och flitar.“

Det gick nemligen lika lätt att oförskyldt ådraga sig godt rykte som dåligt.

Men var det vällefnad, prat, musik, kortspel, som nu i skygd af familjens heliga mantel hotat att bringa hans namn öfver på den stora restlängden, så återstod dock ännu det värsta.

Aftonmåltiderna började bli alltmer glest besökta, vare sig af ungherrarnes ledsnad vid den ständigt återvändande kosten eller af böjelse för utlif och fruktan för musiksoiréerna, då det skulle göras salong och man icke utan den största omtänksamhet eller det mest graverande skäl kunde aflägsna sig.

Hela det med så mycken konst sammanfogade familjelifvet hotade att upplösas och ett annat skärande missljud hade låtit förnimma sig. Så kunde man vid frukostbordet höra den goda prostinnan säga milda sarkasmer.

“God morgon, herr A. Hur har ni sofvit i natt?“ ... Nej, se herr B. Har ni varit bortrest?“

Här inträdde med matta steg och dimmiga ögon en blek gestalt, som gjorde allt för att se så väl bibehållen ut som möjligt.

“Jag var åt Stockholm i affärer!“

“Det var roligt i Stockholm?“

“Åhja!“

Han slog ned ögonen under sällskapets fnissningar.

“Bjud herr C. på sillen; göteborgarne hade zwück i går på aftonen. Herrarne voro på Göteborgs nation allesammans? Jag satt ensam jag, med pastorn (den

äldsta inackorderingen, en prest, som läste på pastoralen) och gossarne (de yngsta, som gingo i skolan).“

Det låg någonting rörande i den gamlas sätt att säga bitterheter; hon var en mild qvinna, ty hon hade haft pröfningar.

Det blef förstämning och följaktligen tråkigt; man träffades visserligen om qvällen och hörde huru några sonater hasplades upp; man tummade böcker och vände ut och in på ett fotografi-album; alla ville för den goda gummans skull sitta qvar så länge som möjligt och ingen hade mod eller hjerta att bryta upp, så att för första gången hon sjelf måste ta initiativet och säga godnatt.

Det var under den natten som den afgrundstanken uppstod i den gamlas hjerna, att det icke var godt att de unge männen voro allena — och hon annonserade!

* * *

Åtta dagar efter den sista ledsamma qvällen hade det lilla samhället undergått revolution. Alla befunno sig punktligt vid frukosten iklädda sina bästa kläder, väl rakade, omsorgsfullt kammade; man konverserade, men man disputerade inte, som förr, öfver ett fyra alnar långt bord; man stojade inte, man talade med halfhög röst och försökte säga genialiteter för att ådraga sig uppmärksamhet mera genom det sagdas förträfflighet än genom röstens styrka: man var blyg, man öfverbjöd hvarandra i artighet, man var onaturlig, tillgjord, dum — det satt två unga flickor vid bordet. Och den förträffliga prostinnan var lycklig!

Vid soupén fattades ingen och icke efter heller!

Men sedan hölls en öfverläggning, som räckte till gryningen. huru man skulle roa de unga damerna. Man skulle arbeta på Sektioner. Sektionen A. skulle arrangera kälkåkning, B. skrifva pjes och göra sällskapsspektakel att vara i ordning till prostinnans terminsbal o. s. v. Alla hade förlorat hufvudet utom pastorn.

* * *

Man var nu i första dagarne af November. Terminen ansågs skämd.

Wirapartiet gick sönder! Man repeterade pjeser, man lefde i sus och dus, man gaf hvarandra hemliga förtroenden, och omsider upptäckte vår hjelte en dag till sin fasa att han var kär!

Han kunde icke bära sin förtviflan utan måste öppna sitt hjerta för kamraten till höger i farstun.

Denne afhörde hans bekännelse med ett underligt leende, likgiltigt, medlidsamt. Slutligen frågade han?

"I hvem?"

"Den blonda!"

"Det är jag med!"

Man beklagade hvarandra och tröstade hvarandra, man beslöt att genom arbete och flit slå bort den förhärjande plågan, ja, han ville nu straxt gå på föreläsningen, men skulle först gå upp efter sitt kollegium, som han glömt i förmaket. Kamraten sökte förgäfves afstyra detta okloka företag.

Med darrande steg gick han upp i våningen, stannande utanför förmaksdörren, knackade och skulle fråga om han vågade störa damerna.

Fem mansröster svarade med ett enhälligt:

"Stig in!"

På golfvet stod en sybåge; omkring densamma sutto fem kamrater och sydde botten på ett tapisseri: bredvid satt prostinnan med flickorna och nystade silke.

Tre qvällar å rad var han ute och rumlade; den fjerde kom han hem med en Laterna Magica som han köpt hos Rosenbergs. Efter soupén höll han förevisning; men den mottogs med köld och kritik; man hade redan sett två dylika qvällarne förut!

Medan han grubblade, handlade fem!

Men han var uppfinningsrik. Han visste att prostinnan gick till torget hvarje morgon kl. 8. Han misstänkte att flickorna gingo med för att lära sig. Hvad hindrade honom att gå samma väg? Intet!

Han ställer sig i porten och vaktar. Mycket rigtigt, der komma prostinnan och flickorna, åtföljda af de tre; de två andra hade försofvit sig!

"Nej se, är herr... uppe så tidigt!"

Han var genomskådad! Återstod endast att slå det stora slaget!

Han bjöd prostinnan och flickorna på sin nations bal, till hvilken inga fremlingar egde tillträde. Nu hade han henne i fällan, och kamraterna, han visste icke säkert huru många, skulle gå utanför på gatan och afundsjukt blicka upp till de upplysta fönstren. Det var ljuft.

I glädjen går han på en festmiddag, dricker för mycket vin och kommer för sent till balen! I sin segervisshet hade han underlåtit att bjuda upp. Följden: att ingen dans fans qvar åt honom, att damerna voro stötta och att han måste gå före soupén!

De fem, som mycket rigtigt patrullerat utanför, erbjödo honom välvilligt sina armar, men han förka-

stade anbudet, och begaf sig ut på vandring, förtviflad och med dödstankar. Han besökte kyrkogården, han gick på stenmuren utmed landsvägen från Fjerdingstull, utan att lyckas bryta halsen af sig, han undersökte dikena nedanför Rackarnäbben, tills han förlorade minnet och vaknade vid — sång.

Han låg i en snödrifva utanför sin bostad; det lyste i fruntimrens fönster och bredvid honom stodo de fem och gåfvo serenad!

* * *

Första dagarne i December rappellerades sonen och anammades af fadern att skrifva in sig i Generaltullstyrelsen.

Fjorton dagar före jul friade pastorn till den blonda och fick nej!

Och de fem, de fortsatte!

Ensittaren.

— ✕ —

Han sökte aldrig någon, syntes aldrig ute och var mycket svår att träffa. Han bodde vid kyrkogården i två rum och troligen kök, det fick man aldrig reda på.

På hans tamburdörr, som var försedd med en mattslipad glasruta, stod ett otvetydigt anslag: "Träffas endast till kl. 7 f. m."

Ringde man på, öppnades en helt annan dörr i förstugan och en ondsint äldre qvinna stack ut hufvudet och frågade: Hvem är det? Svarade man då icke genast höfligt med sitt namn och sin nation, stängdes dörren för evigt. Envisades man med att ringa, tystnade klockan snart af sig sjelf, eller af någon annan.

Kom man deremot in, såg man sig först i ett naturaliekabinett, med herbarier, uppstoppade foglar, insektslådor och aqvarier; sednare i ett förmakslikt studerrum, som bar spår af en halfförgången lyx.

Röda schagg-emmor, broderade mattor, nötta kuddar med tapisserisöm, oljefärgstaflor på väggarne, till och med en gammal flamländare af kändt namn; ett vackert bibliotek, ett dyrbart mikroskop och ett staffli.

Fastän gammal skolkamrat mottogs man af den tjugofyraårige misantropen med en konventionel artighet, blandad med misstroende och ovilja.

"Förlåt att jag frågar, men har du galoscher? Får jag besvära bror att torka af sig i tamburen, det är nyskuradt och..."

Det var alltid nyskuradt!

Han tog fram en cigarrlåda.

"Tack, röker du inte sjelf?"

"Nej, aldrig!"

"Ah! Men då skall inte jag förstöra dina gardiner!"

"Gör ingenting, du kommer hit inte för att röka."

"Du är bitter."

"Åhnej! Jag erinrar mig, förlåt mitt propos, min första termin. Jag kände mig ensam en gång och bad några gamla vänner från skolan hem en qväll för att dricka ett glas punsch och röka en cigarr. De kommo och rökte fulla mina båda rum, förstörde min skotska matta och väsnades i trapporna. Följande dag kommo de igen och hade en kortlek med sig; dagen derpå åter, men då hade de druckit ur punschen och rökt upp cigarrerna."

"Du skulle ha visat ut dem!"

"Det behöfdes ej! De kommo aldrig igen!"

Visiterna voro alltid stela; han talade endast om vårt gemensamma studium.

Jag ville gerna komma honom närmare, men det

lyckades ej; jag ville ha hans historia, men han gaf den ej. Kamraterna sa', att han inte hade någon historia, att han var en gammal egoist, som aldrig lånade ut penningar; att man aldrig visste när han fick rekommenderadt, ty det stod ej på kartorna, att han lefde på räntor och var fader- och moderlös, att han var en odräglig menniska.

De grinade åt honom, när de sågo hans bredskyggiga hatt bakom tallarne i kronoparken, der han gick och tog arachnider, de grinade åt honom när de genom fönstret sågo honom vid sitt skrifbord lutad öfver mikroskopet, de grinade slutligen åt honom när helst han syntes ute och gick till posten, ty han hade stor korrespondens, de grinade som man gör åt det man inte förstår.

Han var otillgänglig, hemlighetsfull, kall, hård.

Om man berättade honom ett dödsfall, sade han: gudskelof! Om ett barns födelse: stackars barn! och om en förlofning: infamt! Han såg allting genom mikroskop.

En afton gick jag förbi hans fönster åt kyrkogårdsgatan; rullgardinerna voro ej fälda och lampan brann klart derinne. Midt i rummet stod han och rökte en cigarr. Han rökte, han som aldrig rökte.

Jag tillät mig stanna och observera, hvilket icke var svårt, då mannen bodde på nedra botten.

Han tycktes njuta oerhördt af cigarren. Efter en stund lade han bort den och gjorde sig redo att gå till sängs. Han flyttade fram nattduksbordet till hufvudgärden, drog upp klockan och tog af rocken. Derefter bar han fram en stor glaskupa, ett aqvarium och stälde det försigtigt på bordet; som lampan stod

på andra sidan kunde jag mycket väl urskilja de gröna saltvattensalgerna, som flöto omkring, men ej en lefvande varelse syntes röra sig. Han återkom nu från det yttre rummet med en död groda förvandlad till ett fysiologiskt preparat. Jag tryckte ansigtet emot rutan.

Nu tog han med pincetten några muskelknippen från högra låret och förde ned i vattnet; då blef der ett lif bland algerna; rudyngel och salamandrar kilade om hvarandra och bakom en buskig Enteromorpha stack nu ett rosenrödt finger fram, och så ett, tills en vacker Medusa hjulade fram och lade sig på rygg; öppnade så munnen och fattade med de skära fingrarne de ännu skälfvande muskelfibrerna och åt.

Då log den tjugufyraårige misantropen så godt, så godt mot sin skyddsling. I detsamma stack den ondsinta gamla qvinnans hufvud upp öfver hans axel och hon lade sin hand på hans arm och lutade sig helt förtroligt ned öfver glaset för att se på!

Hvem var den menniskan? Åter gåtor!

Qvinnan försvann; han gick till sängs, låg en stund och njöt af att se sin tystlåtne vän hjulande taga sin motion på maten; derpå fördjupade han sig i en bok och jag gick.

En mörk qväll hade en kamrat sett honom smyga på kyrkogården med en lykta i handen. Det hviskades hemska saker; jag försvarade honom, men visste ej sjelf hvad jag skulle tro, ty han var fanatisk naturforskare. Jag ansåg mig för hans heders skull böra fråga honom om verkliga förhållandet!

Han blef ond och svarade intet.

Samtidigt härmed cirkulerade en ännan mystisk historia. En ung student, mycket flitig och med stor håg för studier, hade i brist på medel att fortsätta, redan lagat sig i ordning att lemna Upsala och ge sig okända öden till mötes i hufvudstaden. I afskedets stund kommer postbäraren med ett rekommenderadt bref innehållande en penningesumma jemte löfte om lika mycket hvarje månad, så länge han studerade och var flitig.

Stilen var förvänd och underskriften pseudo. Historien cirkulerade tills den blef gammal och den lycklige unge studenten korresponderade med sin okände under en pseudonym a poste restante.

Jag gissade på enstöringen och var nog indiskret att åter en gång fråga honom. Han bevisade mig det omöjliga häruti, ty han skulle visst icke korrigera de stora styrande lagarne, som årligen utgallra det alltför stora antalet af studerande; i kampen för tillvaron visar sig hvem som för naturens höga ändamål är lämpligast att fortvara.

"Och hvem är det?"

"Den starkaste, naturligtvis!"

"Och de andra?"

"De må gå under."

"Är detta ett ändamål?"

"De starkare behöfde deras död för sin tillvaro."

"Fy, sådana lagar!"

"Jag har icke stiftat dem!"

Dervid blef det; jag trodde honom!

En vacker dag såg man i tidningen att han tagit kandidaten. Ingen visste att han tenterat. Han

disputerade straxt derefter med högt betyg och så var han försvunnen.

Tre månader sednare erhöll jag ett bref: *Aix Bouches du Rhône Provence.* Det var från honom.

Det andades lefnadslust och godt mod. Han bodde hos rika slägtingar i den vackraste trakt af Frankrike, två mil från Medelhafvet och eklaterade nu sin förlofning efter att ha varit trolofvad i fyra år! Och det visste ingen!

Han skref bland annat:

"Det var oklokt af mig att vara hemlighetsfull i en småstad! hade jag talat mer om mig sjelf, hade man icke talat så mycket om mig! Jag skall ändra taktik.

För att slippa bli föremål för vidare samtal skall jag för dig afslöja alla mitt lifs hemligheter på en gång.

Hvem är jag? Ack! Kamraterna ha sagt det så många gånger, jag har sjelf bekräftat det, men du tror icke! Du vill alltid ha något intressant! Jag är hvad man tar mig för — en obetydlighet, en egoist; jag fruktade nog ofta att man skulle ta mig för ett snille, och då hade min frid varit all! Jag läste in mig för att så snart som möjligt byta Upsala mot Provence; du tror att det var för vetenskapen! Vetenskapen var för mitt nöje, Upsala var för mitt nöje, ensamheten för mitt nöje? Du tror man lefver för att gagna; tro icke det!

Hvad de anonyma penningsändningarne beträffar, så voro de anonyma, derför att jag icke ville öka mina ovänners tal. Tror du att *han* skulle ha

förlåtit mig det någonsin, han som aldrig kunde lida mig!

Jag är äfven skyldig dig förklaring öfver ett par mörka punkter i min Upsalahistoria. Hör då!

Mina kyrkogårdspromenader vid lyktsken gällde en rar daggmask som jag höll på att beskrifva till Vetenskapsakademiens Öfversigt. Min vetenskapliga (ha! ha! ha!) afund tillät mig icke röja mig, med fara att bli misstänkt som liktjuf!

Till sist min historia! Premisserna till denna förtorkade existens, orsakerna till denna verldsföraktares mångåriga qval och bitterheter, jag är skyldig dig hela sanningen, ädle vän!

Jag var blott sju år, en liten ljuslockig pilt, med ett öppet oförderfvadt sinne, då jag började röka cigarr. Passionen tilltog i sådan grad, att jag vid inträdet på Gymnasium hade ådragit mig en kronisk magkatarrh: när jag kom till Upsala hade lefvern äfven blifvit lindrigt afficierad! Tänk lefvern! För att spara tid uppsköt jag brunnskuren till efter examen! Vattnet i Aix är förträffligt och jag är på bättringen, men icke fullt återställd, som du kan höra! Jag känner dock dag för dag huru olyckorna upphöra, huru ödet tröttnar att förfölja mig och huru menniskorna förbättras — jag har redan sett en engel här nere!

Det var min historia! Går den inte an!

Skall den vara krångligare! Det är inte så krånglig här i verlden som du vill tro. Jag undrar om du inte skulle behöfva komma hit ner!“

Följande dag mottog jag åter ett bref: Aix, Bouches du Rhône, Provence.

Det innehöll endast detta, som aflyfte den sista stenen från mitt bröst.

P. S. Jag glömde säga dig hvem den gamla afskräckande qvinnan var, som framlefde sin gåtfulla existens i mitt kök! Det var min städerska!

D. S.

Sorken.

—×—

Det är hans tolfte termin som går in; han läser på graden ännu; inte har han varit lat precis, men han har varit bland det folket, som aldrig kommer sig för att hålla sig framme. Han har sett yngre kamrater gå om sig, men i stället för att sporra honom har detta gjort honom resignerad. Han betraktar sig som Upsalabo och har inte brådt, så länge fadren utan knot skickar honom de sparsamma medlen, ty på de sex åren ha pengarne sjunkit i värde. Hans olycka härrör af hans val af ämne, ty han hörde till den svärm som slog sig på estetik, då det var på modet, och man talar om att han skrifvit vers, som han lät trycka en gång, hvilket han numera förnekar.

Nu hade han blifvit fet och med fetman gick ärelystnaden bort, men han behöfver sofva desto mer. Han besöker derför aldrig annat än en elfvaföreläsning, på Lilla Gustavianum, ty det drar på Stora och hans hår är förtunnadt. I bland får han der höra en stump ur filosofiens historia, en annan gång ett

åttondedels kapitel ur Romarbrefvet, så ett stycke arkitekturens filosofi. Han sitter alltid på sista bänken uppe vid fönstret med fri utsigt åt gården; han har alltid fällknifven framme och har gjort djupa studier i xylografien; när han lyfter på den tjocka oljefärgshinnan, kan han bestämma huru många terminer han tjenstgjort vid universitetet, ty han började skära sina initialer på hebräiska redan första terminen, och sedan dess ha borden blott varit målade tre gånger. Han räknar årsringarne, säger han.

När han kommer upp i termin, går han strax till nationen och lånar Nordbergs Carl XII; den skall han sofva middag på, ty det bestås inga kuddar i hans skinnsoffa och han har studerat skinnets märkvärdiga egenskaper att först kyla och sedan bränna.

Han röker fortfarande pipa, hvilket gör hans rum mindre angenämt att vistas uti. Det är en liten vindskammare i Svartbäcken som han bebott, sedan han först kom upp; taket är brunt, tapeterna bruna, möblerna bruna, han har "rökt in" sin kammare sjelf, säger han gerna med en viss stolthet.

Han äter middag hemma ur mathemtaren och alltid i sällskap med någon likasinnad. Han har alltid 25 halfbuteljer öl vid dörren, och blir samtalet lifligt, så kan han glömma sig qvar vid bordet ett par timmar med ölglaset och pipan; men sedan sofver han middag till klockan 7. Då, när skymningen inträder, går han till Phoenix och dricker toddy med en borgare, ty han tycker inte om studenter; de äro för unga för honom och för bråkiga. Han vill sitta tyst och stilla i ett soffhörn och hvirfla rök, under det att samtalet, helst ett politiskt, rör

sig i jemna opassionerade perioder, interpunkterade med små klunkar ur den bruna toddyn. Drack han fler än fyra toddar, kunde han bli sentimental, som han kallade det, och då berättade han gerna sin historia, hvaröfver han skämdes grufligt dagen efter. Hans historia var enkel och vanlig, och handlade inte om honom utan om ett fruntimmer.

Han hade en passion, som kanske också bidrog att förlänga hans vistelse vid universitetet; han gick på bokauktion. Icke för att köpa böcker och icke läsa, utan för att höra på buden. Han betraktade böcker som typografiska alster; han talade aldrig om titeln eller författarens namn utan endast om boktryckaren.

"I dag går en Amund Laurentzson; vill ni ha en Ignatius Meurer, så passa på om Lördag. Ni skulle ha sett en sådan Petrina; den här Niclas Wankijff var mig en stympare."

Borgaren fick stundom åhöra sådana samtal och som han hade lätt att fatta, gick han sedan och spridde ut bland sina bekanta att t. ex. sextonhundratalets störste författare, Johann Kankel till Wisingsborg hade skrifvit ett lärdt arbete, som hette Nils Matson Kiöping.

Om söndagarne åt han middag hos sin borgare, hvarefter de båda gingo i aftonsången och hörde någon teologie Kandidat.

Så framflöt hans lif — stilla och lugnt; han gjorde aldrig något ondt, blef aldrig häcklad, var en god menniska, hade alla förträffliga egenskaper, gick i kyrkan, skref till sina föräldrar, opponerade sig aldrig, gick på föreläsningar, men tog aldrig examen.

Han lemnade Upsala vid 26 års ålder, utan någon bitterhet mot lärare eller kamrater, lika värderad och afhållen som när han kom. Derpå gick han in i diskonten och köpte ett tryckeri i landsorten.

Mellan drabbningarne.

—×—

Han var puckelrygg, den lilla stackarn, men han var glad och nöjd, ty han hade ett fromt sinne och hade lidit sig fram till den punkt der löjet vidtar. Men han var stolt också, ty han hade tagit medikofilen. Han hade en liten behändig hand och ett säkert öga, så att ingen afrådde honom från att fortsätta. Han var mycket fattig, men han hade inga skulder, men nu skulle de göras, ty hans stipendium på 200 rdr räckte endast till böcker. Det var den honetta fattigdomen, som lefver på försakelser.

Hans studenttid — han var kandidat nu — hade alls icke varit rolig! Hundra riksdaler i termin hade räckt; mjölk och bröd om morgonen, likadant om qvällen, och middagen i matlag med en kamrat för sex rdr i månaden. Ett vindsrum för femton rdr med en famn ved, som han köpte sjelf på torget för sju.

Men det hade varit mycket svårt ibland, då extra utgifter, såsom till kläder, hade gjort en bresch i kassan, och han hade behöft sex terminer till sin medikofil.

Sista terminen var rigtigt svår och då just som han höll på med tentamina. Han flyttade om hösten in i ett gammalt träruckel vid Jernbron, uppe på vinden naturligtvis; rummet var inskjutet som en låda på gafveln och taket hade af åsen fått form af ett likkistlock. Långt ut i rummet sprang husets gemensamma skorsten fram; en tältsäng med madrass, täcke och dyna, men inga lakan; ett köksbord vid fönstret, en rödmålad byrå, och ett par stolar utgjorde möblemanget. Han läste vid ett talgljus i en halfbutelj.

Oktober månad kom och med den kylan; han hade ingen ved och kunde icke skaffa någon. Då upptäckte han att hans skorsten, som han förut ogillat för dess vanprydande fason, spred en behaglig värme omkring i rummet. Han satte sig med ryggen mot densamma och läste. Denna glädje räckte i tre dagar, men på den fjerde var skorstenen obevekligen kall. Han sökte orsaken och fann att den endast tjenstgjorde åt bagarstugan, hvilken begagnades blott hvar fjortonde dag. Det var ett svårt slag. Nöden började visa tänderna; han gjorde så också och bröt med mycken möda loss klädhängarne i skrubben; panelerna följde derpå. Dessemellan sprang han ut i skymningen med sin nattsäck och lånade hem en brasa ved af någon fattig kamrat — han kände inga rika.

När han gått flera gånger på samma ställe blyg-

des han och fann sig nödsakad till en utväg som han förut bäfvat för, ja, som han ansåg lika med ett brott.

Det hade börjat snöa, men snön smälte och sög sig in genom takpannorna och genom läkterna och genom takpapperet, så att det dröp i hans säng, hvilken tjenade som soffa om dagen och apterades till säng om qvällarne helt enkelt genom att han lyfte på täcket; och nu när det blifvit kallt var sängen hans enda räddning äfven om dagarne; han var uppjagad ur sitt bo, han var hotad i sin tillvaros första vilkor. Då fattade han beslutet att gå till "Fernan".

Det var ett bittert ögonblick, det gällde hans klocka, ett minne; men det gällde också hans framtid. Han slog upp rockkragen för att ej vara igenkänd och styrde genom snödrifvorna bort till den mörka Kungsdiksgatan. Han gick länge utanför med bultande hjerta. Han såg så många klockor, som hängde der i fönstret — så många minnen; han tyckte att han gjorde något illa; men så tänkte han på sin examen och han gick in. Det var en brokig anblick som gjorde honom något förvirrad. Nya kläder, messingsinstrument, fortepianos, skodon, böcker, tobakspipor, paraplyn; allt som en menniska kan undvara, utom mat och värme.

Han mottogs vänligt af en medelålders fru och framstammade sitt ärende: han skulle fråga om han kunde få något på den här klockan; han hade råkat i en tillfällig förlägenhet, men han skulle ta ut den snart, den var ett minne.

"Jaså, det är minne", sade frun med ett försmädligt leende.

Den stackars gossen visste icke att det var den vanliga formuleringen af en sådan låneansökan.

Han fick en tia.

"Namnet?"

Hvilket ögonblick! Han förnekade sin identitet. Han ville störta ut, men i dörren möter han tre stojande kamrater, som väl tycktes känna vägen och som säkert icke voro der af samma skäl som han.

"Nej, se lilla Anton! Vänta nu ska' vi vara tillsammans i qväll och ha roligt. Här blir strax pengar!"

Han skämdes, men han stannade och han följde med ut och han rumlade och blef drucken och hemförd. Men han drömde så vackert och han vaknade förvånad; han låg i sin egen säng — med lakan — rena lakan för första gången på sex veckor. Hvem hade gifvit honom dem?

Så kom ångesten öfver honom! Han hade varit ute och rumlat i går; han hade förstört sin tia; han hade ätit hummer; han hade druckit curaçao! Han hade varit hos pantlånerskan och fallit i röfvarhänder.

Han såg åt hufvudgärden; der stod en stol, med strykstickorna, ljusbuteljen, vattenkaraffinen, portnyckeln, en uppslagen kardus Hoppet och hans tia; allt väl och ordentligt uppdukadt!

Men han hade svårare perser än så; det var då när maten tog slut och han skämdes att gå och låna. Han svalt då, men han läste, läste oaflåtligt och försummade aldrig föreläsning eller kollegium.

En gång fann man honom på sin säng liggande

afsvimmad öfver sin Fysik, som han skulle tentera dagen derpå. Han hade icke ätit på 48 timmar.

Emellertid hade han tagit medikofiln och lade nu in sin ansökan till underläkareplats på Garnisonssjukhuset, der han skulle erhålla fria husrum och 60 rdr i termin. Hans ansökan beviljades och han gjorde sin första ronde, men föll till golfvet när han fick åse en ledvricknings irättasättande. Fältläkaren, som med detsamma inträdde, blef högst förvånad öfver att se en liten menniska ligga på golfvet, blek och i kallsvett; han lyfte upp den stackars gossen och frågade medlidsamt: hvem är du, min lilla gosse?

"Jag är underläkare på Garnison och medlem af Fältläkarekåren!"

Man besparade den lilla krymplingen den förklaringen, att ett brott mot reglementet i misstag blifvit begånget, och han fick stanna terminen ut. Han visste icke att han var puckel!

Så kom han åter till Upsala och gick på sjukhuset; men det blef allt svårare för honom att reda sig. Men det gick! Tidigt var han uppe om morgnarne och skötte sina affärer, så att han var i arbete klockan 9.

Det hade åter blifvit vår och kamraterna hade skilts åt olika håll; några hade gått ut på bevärings-mötena, andra till förordnanden i landsorten och andra åter till badorter. Han var ensam i staden och såg en förskräcklig sommar för sig i Upsala, der somrarne kunna vara outhärdliga.

Det var en majdags eftermiddag; han hade sutit i Karolinaparken och läst, och gick nu upp på Slottsbacken för att få litet horizont. Landskapet är inte

just vackert, men det gaf icke heller någon längtan till landet, utan väcker snarare föreställningar om hafvet; och han var född vid kusten och blef hemsjuk, då han såg ångbåten böka sig fram mellan de grufliga trädesåkrarna. Och han såg hela sommarens fasor mot sig och han önskade att det var höst igen.

"Nå se det var då tur att jag råkade dig; gå genast till inspektorn och lyft respengar; jag gratulerar! Men skynda dig innan patienten dör!"

Conclusion: den lille reste qvällen derpå till Bohuslän, för att inträda i sin befattning som husläkare hos en mäkta rik köpman, hvilken blifvit svagsint af vällefnad. För besväret erhöll han 200 rdr i månaden och vivre, vivre på ett slott vid hafskusten. Och han andades åter!

Den gamla byggnaden hade uppstått under Ostindiska Compagniets glansperiod på 1740-talet, då nuvarande egarens förfäder hade samlat en kolossal förmögenhet. Parken var anlagd i fullständigt Chinesisk smak efter ett mönster från Cantons omgifningar.

Der funnos ackasier och sykomorer, grottor och dammar med guldfiskar och svanor; små bambupaviljonger och fontäner; volierer med fasaner och påfoglar. Åkrarne voro igenlagda och ängarne voro icke slagna i mannaminne. Hela trädgårdsland voro besådda med blommor; der fans en fruktträdgård med de ljufligaste träd och en kökträdgård och melonbänkar och jordgubbsland, persikospaljer och vinkast; hvart man kom mötte ögat väldiga vaser af äkta porslin från Mingdynastien och i rummen glänste det dyrbaraste Cracquelée bredvid Japanska emalj-

arbeten. Huset var omgifvet af verandor med markiser af finaste bambu och nankin; hängmattor funnos anbragta här och der emellan träden, och solskärmar af siden och damast stodo öfver allt till hands. I svandammarne och kanalerna lågo båtar, men längst ner vid hafsstranden låg en kutter med två båtsmän färdiga att hissa på vid kommando. I stallet funnos fullblod och jagtvagnar. Der var med ett ord alla ingredienserna till ett paradis, men der fattades skapelsens krona. Hushållet bestod nemligen endast af dåren, hvilken stod under en husfrus, en hofmästares och en kammartjenares välde; men hvad brydde han, den lilla Doktorn, sig om menniskorna, då han för första gången fick ostördt njuta af sin frihet, af naturen och denna jordens timliga goda.

Han blef yr af det myckna, men glömde icke att befria fången från det tryckande tyranniet, hvarför också denne visade sig tacksam.

Han och den sjuke suto ensamma vid middagsbordet och hade hvar sin betjent bakom stolen; han åt sjelf sex rätter mat, de härligaste ostron och friskaste hummer och drack de ljufligaste viner, under det att den rike mannen satt bredvid och åt kokta höns och mannagrynsvälling. Efter middagen lågo de båda i hängmattor af manillagarn, och den sjuke åsåg med afund huru den fattige kandidaten rökte fyrtioriksdalers cigarrer, och drack direkte importerad marasquino.

Han seglade ut på hafvet och lät alla sorger blåsa bort; han rodde omkring på kanalerna och sköt kaniner med revolver; han satt i en kiosk och metade guldkarpar; men det var icke bra, ty dem bru-

kade husfrun göra sig en liten inkomst på om höstarna och derför uppstod meningsbyte, hemlig korrespondens till den sjukes förmyndare, hvilket åter gaf anledning till utfärdandet af en ukas, som gaf Doktorn absolut beslutanderätt öfver allt lefvande både folk och fä på hela gården.

Augusti månad gick in och han besökte sina trädgårdar; han fann behag i jordgubbarne och skickade upp pojkar i bigaråträden; han pröfvade persikorna och vindrufvorna och fann att de ännu behöfde en månad på sig; han lät skörda hela fång med löfkojor, petunier och scabiosor för att sätta i sina mandarinvaser; han njöt af ögonblicket som ett barn, han visste icke om han skulle få igen sådana dagar. Under sin promenad i trädgården får han se en ljus sommarklädning och en liten halmhatt med blå slöja skymta mellan buskarne. Han blef så rädd, att hjertat begynte bulta och han gick upp på sitt rum och trodde icke att han vågade gå ut mer den dagen; han beslöt sednare på eftermiddagen att raka sig, hvarefter han påtog en hvit halsduk. Han kom dervid att kasta en blick i spegeln och fann att han var mycket ful. Han gick ner i salongen och gjorde några slag öfver golfvet; der råkade sitta en stor trymå, som gjorde att han kunde se sig hel och hållen; han fann att axlarne sutto för högt upp!

Derpå gick han upp i slottstornet, ända upp till lanterninen och såg på utsigten; han hade trädgården och parken under sig och längst bort hafvet; han kunde se allt som rörde sig dernere och han såg en ljus klädning röra sig i trädgården.

Han gick ner i stallet och undrade om han skulle

kunna sitta till häst. Derpå tände han en stor cigarr och gick utanför trädgårdsstaketet.

När det blef qväll gick han till sjöpaviljongen och tyckte att det var tråkigt, så att han strax gick hem igen och beslöt att tillbringa en del af morgondagen i trädgården.

Han steg upp i tid följande morgon och rakade sig! Han slog upp fönstret och andades provinsrosornas doft och åhörde löfsångarens strofer med ovanlig uppmärksamhet; han knöt länge på halsduken, polerade naglarne, tog hatt och käpp och gick, men möter i dörren en betjent med andan i halsen: patienten var illa sjuk.

I två dagar satt han inne i sjukrummet och på den tredje fick han resa in till staden för att underrätta om dödsfallet och samtidigt erhålla entledigande.

Just nu när vindrufvorna skulle till att mogna och dalierna började slå ut, måste han lemna paradiset och återvända till Upsala, utan att ha sett trädgårdsmästarens dotter, ty det var väl hon ändå.

Han packade alltså in och återvände till Upsala.

— — — — — — — — — — — — — — — —

En Snobb.

—x—

Denne person var nog olycklig att vara son till en högre embetsman, hvilken äfven var förmögen; derjemte bar han ett namn, som, ehuru det icke återfans i adelskalendern, dock egde en utmanande klang och som väckte desto större förargelse, som dess utländska stafningssätt alltid föranledde dess origtiga uttalande; der fans ett par bokstäfver för mycket!

Dessutom hade naturen begåfvat honom med ett fördelaktigt yttre, hvarför han visade sig tacksam genom att vårda detsamma; han älskade nya kläder hvarje halfår, hvilka han lät borsta hvarje morgon, och kunde icke förmå sig att gå på en föreläsning utan manchetter; när det var smutsigt ute stoppade han icke byxorna i stöflarne, utan tog på galoscher. Som hans ögon voro dåliga, begagnade han lorgnett, ty han ansåg sig för ung att nyttja glasögon.

Denne afundade och skarpt klandrade man hade

sin uppfostran att tacka för sina olyckor, och bör hans historia lända föräldrar och målsmän till varning.

Han inskrefs efter sin fars önskan i X-lands nation, oaktadt han utgått från ett läroverk i hufvudstaden. När han nu inträdde på nationen fann han sig omgifven af sexfotlånga bredaxlade landsmän, hvilka han aldrig sett förr och som talade ett för honom främmande språk. De betraktade hans snygga kläder med misstänksamhet. Ingen vågade till en början dricka brorskål med honom, ty hans försynthet togs för högfärd, tills en äldre föreslog en allmän brorskål med "rännstensungen" — så kallade provinsen hufvudstadsbefolkningen den tiden. — Som offret icke ville öfverlasta sig, vägrade han att tömma hvarje särskildt glas i botten, hvilket framkallade en storm af ovilja.

Han sökte närma sig några jemnåriga, men de voro fullt upptagna med att formera ärofullare bekantskaper bland de äldre.

Andra besöket på nationen utföll ändå sämre. Han kunde icke deltaga i en kavalleristrid derför att man under den nöjsamma gardistleken "spänna kyrka" krossat hans lorgnett. En kavalleristrid tillgick så: nationen delades i två grupper; klädd i teatergarderobens kaskar, sablar och harnesk satt man upp gränsle öfver stolarne och efter en allmän ridt omkring salen, gjordes slutligen chock under förfärliga trumpetsignaler. De krossade stolarne sattes upp på nationens utgifter under rubriken teater.

Följande nationszwück uppläste en skald ett poem kalladt "Snobben", hvilket väckte allmänt jubel. I

detta skaldestycke skildrades den olycklige från topp till tå; hans byxor, hans urkedja, hans manchetter, hans galoscher, hans dåliga ögon, hans rena näsdukar, hans far och mor.

Från den stunden besökte snobben icke mera nationen, utan sökte upp sina gamla skolkamrater.

Underliga rykten började gå. En hade sett honom äta med gaffel på Gästis, en annan hade hört honom vägra att taga fyra supar vid smörgåsbordet, en annan hade sett honom rida på Stockholmsvägen. Han besökte föreläsningar och kollegier regelbundet; han var alltså ett dumhufvud, det syntes ju också på hans yttre. En morgon väckes den olycklige af en stor landsman, som svär på att han måste låna honom pengar. Protester hjelpte ej, ty landsmannen höll ett rekommenderadt bref i handen, hvilket han af artighet uttagit åt snobben; ja, han hade redan öppnat det och broderligen delat summan i två olika stora delar, men han svor på, att han icke läst brefvet.

Då adressaten förklarade sin missbelåtenhet med breföppningen, lades detta honom till last vid nästa juniorsval.

Numera kunde han aldrig besöka nationens läsrum, ty alltid haglade försåtliga tillmälen och lömska afsides.

Följden blef att den unge personen tillsammans med andra olyckskamrater hyrde en särskild lokal, der de kunde läsa sina tidningar och äfven spela kort. Detta var ytterst oförsigtigt, ty nu hade småstadssqvallret fått eld i sina blår.

Det talades om hemliga orgier, om osedligt lif

i smyg; om man förut föraktat, så afskydde man numera alla bättre klädda studenter.

Hans syster skulle resa till en pension i Lausanne, och som hon icke kunde medföra en liten vacker vindthund, lemnade hon den i brodrens vård.

Aldrig hade i Upsala någon resande kunglig person väckt en sådan uppmärksamhet som den stackars hunden. Man stod i fil på trottoarkanterna och slog upp höga skrattsalvor; man hetsade större hundar på den lilla stackarn, och det kunde äfven hända att man gaf honom ett käpprapp i förbigående. När det blef tjugo grader kallt och hunden började frysa, fick han ett ylletäcke. Denna onödiga nyhet var oerhörd och indignationen allmän; det ljöd ett enda ursinnigt rop: "en hund med hästtäcke", man trodde nemligen att endast hästar begagna täcken.

Hunden måste skickas hem igen, sedan han först på en källare blifvit fägnad med sockerbitar doppade i kognak, hvaraf han blifvit sjuk.

Han hade af en kär anförvandt vågat få en mycket vacker käpp, förfärdigad af nerven i ett palmblad; som han fäst sig vid detta sällskap, lät han sätta en silfverskolla öfver knappen. Denna onödiga lyx hade kostat honom en riksdaler, eller "fyra toddar", som hans landsmän räknade; men som guldsmeden, vare sig af fåfänga eller oförsigtighet, kontrollerat plåten, skulle denna oskyldiga pjes bli en källa till många lidanden. En Y-länding råkar en afton, då han letade efter sitt spanska rör, upptäcka hemligheten; den spriddes som en löpeld. "Har ni sett käppen?"

Käppen talades om i åtta dagar. Den sparka-

des och pinades och kastades i alla källartamburer; plåten blef bucklig, fernissan skamfilades, men käppen höll, ty det var en god käpp, och det var hans olycka.

En dag blef han borta; egaren letade den förgäfves bakom galoschhyllan der den brukade ligga: den var borta. Egaren annonserade på knuten och lofvade en jemförelsevis stor belöning åt finnaren. Nu stod det folksamlingar vid knuten; man skrattade och hojtade och skref roliga kommentarier på annonsen.

En morgon gick käppens egare sin promenad utmed ån! Han såg ängsmarken invid vägen uppbökad; grästorfvor voro uppsparkade som man får se der boskap går på bete, men der gick icke boskap, och tydliga spår af klackjern syntes på den fuktiga jorden. I gräset blänkte något; det var den fatala silfverskollan och bredvid låg käppen, sargad, trampad, böjd som en sprättbåge, men icke af; det var derför marken var så bökad. Att det icke var en tjuf som tagit käppen, det vittnade det öfverskattade silfrets qvarvaro. Hvem var det då?

I fyra långa år framsläpade denne unge man, på hvilken naturen och ödet slösat sina gåfvor, sitt lif som en biltog i den lilla staden. Han var aldrig student, fast han tillhörde kåren; han vågade aldrig gå på sången, aldrig på nationen, aldrig på installationer och helsningar, aldrig på baler eller spektakler, ty han blef alltid skymfad; han var "bland landsmännen" dum, högfärdig, ytlig, utsväfvande — med ett ord en Snobb! Och i verkligheten var han intet af allt detta.

Efter fyra ledsamma år tog han en lysande Juriskandidat-examen.

Vet ni hvad man sade då?

— Ä-äh, sa' man.

Ett folknöje.

Spikad! — Så lydde det fåordiga telegram han i Maj månad 18... erhöll från Upsala.

I öfversättning skulle det heta: ditt namn har blifvit uppspikadt på en svart tafla i Dekanus' farstu, 2 tr. upp, Jernbrogatan 7; om du infinner dig der, så får du mot 2 rdr 50 öre lyfta ett halft ark bikupa med två dåliga namnteckningar skrifna med gåspenna, lite diverse trycksaker och längst ned en 25-öreskarta; detta papper — hvilken glädje för föräldrarne, hvilken tillfredsställelse för målsmännen — är ett pass, som för dig öppnar den stora utsigten till kanhända granparnassen i Domkyrkan, kanhända till predikstolen eller lasarettet, detta papper skall hos dina förläggare gälla lika med ett lifförsäkringsbref, ty du har fått på hand på din framtid, du är räddad, — du har skrifvit ditt latin!

Så stor rol spelade för många, många år sedan det romerska språket vid universiteten, att få examina kunde afläggas utan att delinqventen först offent-

ligen "författat" en latinsk "afhandling", som det så skönt hette.

Att författa anses i allmänhet ganska svårt, men att författa offentligt är ansenligt mycket svårare. Derföre sökte man så mycket som möjligt underlätta arbetet, och hade på sistone dessa skrifningar, hvilka företogos två gånger om året, urartat ända derhän, att de betraktades som ett slags återkommande folknöjen, ty ingen behöfde bli kuggad om han blott förstod att sköta sig. Härtill hörde, att en tid före den egentliga skrifningen hos vederbörande adjunkt eller professor samtidigt aflemna trenne uppsatser, trenne öfversättningar och tio riksdaler. Rättvisligen måste erkännas att priset var fixt.

Afråddes man efter förberedande prof att gå upp, så borde man icke gerna göra det, ty det fans dock vissa grundsatser; tillråddes man, så utsåg man ett godt, pålitligt sällskap och gick upp.

* * *

Det var i medio af April, då värmen ej tillät någon vidare läsning och terminen var skämd. Det fans så mycket oslagna käglor qvar hos Lambys och så mycken odrucken punsch på Hofvet. Man ville dock försona den förflutna terminens synder med att skrifva sitt latin. Förberedelserna voro undanstökade och dagen före den afgörande dagen var inne.

Vid sextiden på qvällen strömmade skaror af studenter upp till Kuggis, åtföljda af städerskor med klädkorgar och nattsäckar fulla med böcker, hvilka dagen derpå skulle användas som källor.

Det vimlade snart uppe i de låga rummen; man

bildade partier och antecknade med krita sina namn på de svarta borden; deponerade sina bokupplag på golfvet och mottog af kursor Bergholm goda råd och förmaningar, isynnerhet om man såg grön ut.

Mången öfverliggare, som i åratal pröfvat sin otur, helsades af den gamle med en bekant nickning och löfte, att han den här gången skulle söka göra något för dem.

Följande morgon kl. 8 med qvart var man på platserna till ett antal af fyra hundra man, sedan middag först blifvit bestäld till kl. 1.

Dekanus infann sig, sorlet lade sig, och nu upplästes under dödstystnad de ämnen öfver hvilka man skulle författa.

Derpå uppträdde kursor och höll ett gammalt välkändt tal, innehållande ordningsreglerna, alltför detaljerade att här kunna återges. Han var den som skulle uppehålla disciplinen, den närvarande docenten fungerade endast. Han var omutlig, stum och blind.

Nu började man med ett konstladt lugn att formera blyertspennor, vika af papper, slå namnteckningar och skugga bokstäfverna i det ämne man funderade på att välja. Man valde helst ett sådant, på hvars svenska betydelse man var bergsäker, ty man visste mycket väl, "att intet är i allmänhet osäkrare" än att öfversätta latin. Helst togs ett sådant ämne, der man uppdagat några gamla kända namn som Sulla, Cato, Cæsar, Alexander o. d., emedan man då hade de bästa utsigterna att få fram ur författarne, sådana som den gudomlige Cornelius, hvars uppsatser synas vara frukter af Förf:s itererade latinskrifningar, eller den outtömlige Livius, hvars sköna perioder

tyckas förfärdigade på en strumpstickningsmaskin. Den sednare var i synnerhet god för dem som skulle ha högre betyg och skrifva långt. Då drog man ut periodens skelett som ränningen ur en väf och så slog man i nytt!

Nog af, den försigtige och svage skref en kort uppsats på så dålig och inkrånglad svenska som möjligt, med visshet att derigenom åstadkomma det bästa latinet.

Och derpå öfversatte han!

Voilà tout!

Var man mycket dålig, så hade man gamla rättade temaböcker med sig och lokaliserade. En uppsats om Augustus t. ex. lokaliserades till en om Gustaf III, Cæsar blef till Napoléon o. s. v.

Den skicklige deremot kunde, om han förstod att undvika alla svåra vändningar, och om han hade sina ramar af konjunktioner tillhands, samt kunde från paletten — en lista med fraser och bons-mots ur Cicero — hemta en och annan färgklatsch, tillreda en ganska behaglig latin, som hugnades med det höga betyget approbatur.

Förmiddagen slank tyst och stilla under djupsinniga forskningar, högst sällan afbrutna af några svaga hviskningar. Vakthafvande docenten satt och läste borta i en smyg och såg ingenting; kursors blickar följde misstroget någon, som på tå smög sig fram mellan borden för att dricka ett glas vatten och på hemvägen lemna eller mottaga något halfhögt förtroende.

Nu blef kl. tolf. Solen kastade sig ned öfver domkyrkan, snön smälte på taket och det började

smattra på fönsterplåtarne, kajorna stimmade kring tornet och katedralisterna, som sluppit lösa, lekte hök och dufva under högljudda skrik.

"Om man skulle öppna ett fönster", föreslog någon. Gjordt! Och nu strömmade vårluften in och lifvade upp sinnena; man drog andan och började småprata.

"Skrif färdigt konceptet innan maten kommer", varnade en äldre kund, "jag känner till det der."

Man skref nu allt hvad tygen höllo och klockan slog 1. Allmän resning, sträckningar och gäspningar! Matkorgarne buros in och man dukade upp biffstekar och smöraskar, brödkorgar, soppterriner, vinbuteljer, konjakskaraffer och bränvinsflaskor.

Gamla Kuggis har blifvit förvandlad till en festsal; det är en bankett af egendomligaste slag.

En tjock teolog med servietten knuten om halsen är nog oblyg att midt öfver rummet trycka en jurist i ett glas portvin,

Korkar smälla, knifvar och gafflar skramla; en har tagit af sig i skjortärmarne och undrar om inte en cigarr... En annan börjar, sedan han petat tänderna med en trädgårdsknif, att hvissla en okänd melodi. Och vakthafvande docenten, han vänder ryggen åt alltihop, stirrar ut genom fönstret och äter ett hopslaget smörbröd.

Här dränktes betänkligheterna och i glädjen fattade mången det välvisa beslutet att skjuta upp hela skrifningen till hösten — man tyckte att det var synd att sitta inne en sådan vacker dag, och så gick man.

De som stannade redigerade nu hvarandras opera,

och en kamratlik fördelning af kunskaperna egde alltid rum utan lärarens ingripande.

När klockan blef 2 aflemnade emellertid han, som stannat qvar, följande snilleprof pro gradu, som här i svensk öfversättning meddelas.

"Lucius Sulla botade fäderneslandet med starkare läkemedel än faran kräfde.

"Sedan Carthago blifvit förstördt, började Roms gamla välde att ramla, ty upplösta af fruktan för den täflande staden och, mera öfvermodigt, än tillbörligt var, förlitande på sin magt, tvekade de aldrig att begå de orättvisaste dåd, hvartill äfven på den senare tiden kommit, att Attali skatt, och de rikedomar, som blifvit röfvade i Asien, i synnerhet hade bidragit dertill, att folkets seder förderfvades och att Romarne, svekfulla som de voro, hade bekrigat de närgränsande staterna, hvaraf följde, att de, då de kränkt det ingångna förbundets helgd, framställde det aldra sämsta exempel, hvilket framkallade, att, då det redan hotande kriget med bundsförvandterna utbröt, den största olycka tillskyndades romerska väldet, och att, sedan fred blifvit sluten, då medborgarnes antal alltför mycket ökats, signalen gafs till det borgerliga kriget."

— Det var Livius det der; nu kommer Tacitus. Kort galopp!

"Detta krig störtade republiken och friheten; många brott mot gudarne hade Romarne begått; tiden var inne att dessa skulle hämnas; en hämnare uppstår när statens undergång icke är fjerran; han begagnar det starkaste läkemedel, då han såg staten nära att uppge andan, ty han tror sig ännu kunna

bota den; Sulla tviflade ju icke, att ju fäderneslandet, ehuru sakernas läge var förtvifladt, likväl skulle kunna befrias från yttre och inre fiender."

— Och så i traf igen!

"Till den ändan, då han, sedan kriget med Mithridates blifvit slutadt, hade fört hären tillbaka till Rom, började han att på det värsta sätt rasa mot sina motståndare, och på det han desto lättare skulle kunna fullfölja hvad han satt sig före, proclamerade han sina fienders namn och utfästade belöningar åt dem som angåfvo desse.

— Denna punkt tog han oförändrad ur Gedike's skriföfningar!

"Hvaruti just orsaken, hvarför staten, sedan af proskriptionen de största brott blifvit födda, ramlade, låg."

Denna punkt hade han skrifvit sjelf!

Sedan 1872 genom en kungörelse på konsistoriidörren begagnandet af "spirituösa eller andra starka drycker" vid latinskrifningen blifvit förbjudet, äfvensom bruket af varm mat, afmattades intresset för den vackra idrotten i så hög grad, att Ecklesiastikministern 1873 helt och hållet afskaffade latinet!

En lofvande yngling.

—×—

Mycket lifligt var det på nationssalen; klubbmästaren hade tagit fram fanan ur teatergarderoben och skulle hänga krusflor på den; sångarne repeterade: "Jag går mot döden" inne i biblioteket; svartklädda landsmän sutto omkring väggarne, läste tidningar och rökte cigarr; vaktmästaren bar in en stor cypresskrans med långa hvitá sidenband, på hvilka stod tryckt med guldkapitäler: AF KAMRATER. Det hade varit meningsbyte om der icke skulle stå: AF Y-LANDS NATION, och man hade stannat vid det förra.

Nu ringde det från Domkyrkotornet i studentklockan; taktpinnen hördes ännu en gång knacka mot notställaren derinne och mana första basarne till uthållighet i fermaten, kurator drog på hvita handskarne, fanföraren knäppte om sig bältet, tidningsläsarne bröto upp och togo på ytterplaggen. Sången tystnade och nationen tågade ned till Trädgårdsga-

tan för att begrafva det bästa hufvudet och den bästa kamraten i nationen!

Det var en kall Januari-eftermiddag, medan solen ännu stod några minuter öfver horizonten.

I sorgehuset var stor bedröfvelse, ty ende sonen var död — ifrån far och mor och två små systrar. Tårarne voro slut och det låg ett doft lugn öfver huset.

Tåget gick upp till kyrkogården; det var trettio grader kallt, träden voro rimfrostiga och solen lyste ännu längst uppe i kronorna, men nere på marken var det redan skymning, och de lummiga träden kastade blåa skuggor öfver grafvarne; domherrarne schasade hvarandra och drogo ner små snöfall; hela kyrkogården var en enda hvit duk med några ojemnheter här och der, ty det hade fallit djup snö.

Tåget stannade; sången gick oklanderligt, predikan likaså. Derpå höll den unge presten ett tal.

"Denne yngling hade haft en vacker framtid för sig, menskligt att döma; han var af ädel börd, hade föräldrar i mycket goda omständigheter och af hög samhällsställning, en from moder som var känd för sin välgörenhet i hela staden (särskildt för den skyddande stiftelse som kallas Magdalenahemmet), han var en ädel natur, afhållen af kamrater, värderad af lärare både för sina framstående kunskaper och sin flit, hvilka skulle ha fört honom långt på vetenskapens ärofulla väg. Men nu hade Gud också fattat behag i denne yngling och derföre slog han honom och tog han honom, ty Gud slår, som bekant, sina käraste; och han höll äfven modern mycket kär och fadern äfven, derför hade han också slagit dem, och

hoppades talaren att det måtte ha tagit riktigt hårdt, så att de skulle gå till rätta med sig sjelfva och inse hvilka stora syndare de voro och att det var för deras synders skull som de nu blifvit slagna. Voro de icke syndare kanske? Jo men! Alla äro vi syndare, säger skriften, och förtjena icke annat än död och fördömelse!

Här föll modern i en häftig gråt. Uppmuntrad häraf fortsatte den 27-årige talaren och öfvergick nu till betraktelsen öfver "den lofvande ynglingens framtid på andra sidan grafven!" Ämnet var visserligen grannlaga, men sanningen skulle till ljuset...

"Mamma!" ljöd en genomträngande barnaröst, så förtviflad, så full af gråt, att talaren blef stum.

Modern hade afsvimmat i faderns armar.

Då gick som en elektrisk stöt genom de unges hop; det lät som om man bytt om fot, fanan gjorde en rörelse, kom åt en trädgren och en flock snöflingor föllo ned på den unge prestens kala hjessa.

Det gnistrade i hans isgrå ögon, ty han var nog obildad att tro på en afsigt i snöfallet, och öfver hans härjade drag spred sig en flammig rodnad. Han fortsatte, och andedrägten syntes som en hvit rök ur hans mun och hans skägg var grått af rimfrosten.

Han gjorde en volt i talet och skulle nu ur den öppnade grafven inhösta några lärdomar åt ungdomen. Denne yngling hade varit begåfvad med ett skarpt förstånd och han hade egnat sig åt den verldens visdom som kallas naturkunskap. Faran låg nära tillhands...

Talaren, hvilken var den ende som hade tillfälle att hålla sig varm, märkte icke förr än nu att kylan

tilltagit och att de små barnen greto af köld, sedan modern återkommit till sans.

Han inskränkte sig derför till att varna de unga för den verldsliga visdomen, som leder till förderf, och anbefalde det sanna uppenbarade ordet, som leder till Christus.

Solen hade gått ner; och stjernorna tågade upp.

Dödens frid låg öfver hela naturen; processionen slingrade sig fram mellan de höga drifvorna, och snön gnisslade så skärande under fötterna. Men i spetsen gick fanan, och se hon bar icke sorgen längre, ty det svarta krusfloret var blifvet gnistrande hvitt; fridens engel hade andats deröfver, dödens engel hade fläktat med sin vinge.

* * *

På aftonen, sedan den aflidnes kamrater i några vackra sånger utanför sorgehuset gifvit sina tänkesätt om den dödes framtid tillkänna, samlades några närmare vänner till den bortgångne unge läkaren hos amanuensen i dennes rum bredvid pathologiska anatomisalen.

Vid en förträfflig Tricoche och starka Havannor diskuterades den förflutna eftermiddagen.

"Tänk om han varit skendöd och hört hvad som sades", anmärkte en ung medikofilare känslofullt.

"Omöjligt; vi ha införlifvat den präktiga gossens hjerna med våra samlingar; vill ni se den?"

"Nej, för Guds skull", svarades i korus.

"Det var ett makalöst gods; den vägde nära 1,600 gram — Ni vet att Cuviers vägde 1,700 — och den grå substansen var så afgjordt öfvervägande — det var ingen hönshjerna, som Ni ha den äran att veta."

"Det var", sade du, "en Meningitis som gjorde ända på den vackra historien?"

"Ja och en genomgående sådan; hela membranen var förstörd ända intill pia mater..."

"Nej, sluta nu".

"Är du sentimental, din sprakfåle!"

När de gingo ut för att supera och passerade stora salen, stannade amanuensen och visade på ett tomt bord till höger om en påbörjad medelålders man.

På bordet låg ännu knifven bredvid ett broderadt lakan, märkt med ett krönt namnchiffer.

"Der hvilade han sist, gamle Tönnes, innan de svarte kommo och togo honom", sade han.

De superade länge och drucko mycket; sedan följde sällskapet amanuensen på väg. När de kommo ett stycke ner på Trädgårdsgatan upphörde snön plötsligen att knarra, marken var svart och mjuk och de kände en doft af granris. De voro utanför sorgehuset; det lyste i hans fönster.

"Nu är modern derinne och gråter", anmärkte någon.

"Hvem skulle det annars vara?"

"Hm!"

Amanuensen på pathologicum blef alldeles tyst, och när de kommo till hans port släppte han icke sällskapet förr än han öfvertalat en af dem att ki-

nesa hos sig, ty han bodde för tillfället ensam i hela huset. Lyckligtvis frågade ingen honom om han var mörkrädd, ty han var af ett mycket våldsamt lynne när han hade förtärt något.

Skalden och poeten.

Han bar långt hår, hade dåligt bröst och drack absint. Hans gymnasieperiod hade infallit under den tid då de litterära föreningarne blomstrade; han hade alltså läst mycket dåligt öfver sina lexor, men skrifvit föredrag på både långa och korta rader. Det hade väl kunnat botas af kamraterna i Upsala, men hvad värre var, hans hela riktning hade blifvit bestämd; han var blifven "idealist" och trodde på det overkliga, derför betraktade han hela sin Upsalavistelse såsom en overklighet, och det fick han lida för.

Men under det han gick på gymnasium hade Upsala redan inträdt i reaktionen. Den siste skalden hade skurit halsen af sig för att undgå hånet, ingen beklagade den vilsefördes öde, utan fastmer kunde icke hans biograf underlåta att kasta ett lätt löje öfver hans personlighet. Dessutom hade hela tiden antagit en praktisk riktning, hvilken äfven hade sitt direkta inflytande på studentlifvet; man kände att man reste till Upsala för att ta en examen och

icke för att studera. Dertill kom äfven en annan omständighet; skandinavismens undergång i och genom det olyckliga danska kriget hade beröfvat ungdomen tron på festtalet, och derför gick den och skeptiserade; vidare hade de oartiga Norskarne vid sista studentmötet sagt att studenter inte voro någonting; att de stodo i vägen för ljuset genom att bilda skrå, och att det icke kunde bli något riktigt bondelif förr än man trädde ut ur "Studenterrammen", och annat mer som hade en viss afkylande verkan på studentgeisten.

Nu kom han emellertid upp "med ett varmt, eldigt sinne och öppet hjerta; han var en älskvärd yngling, vänsäll, renhjertad och troende; han trodde på allt godt och ädelt och stort och skönt", som en ordensbiograf vid ett gladt tillfälle yttrade.

Men han kom också upp på nationssalen en aftonn, då det var zwück, i samma sinnesförfattning och var nog oförsigtig att taga kuratorn på orden, då denne bad de nykomne kamraterna betrakta sig som hemma och med sina talanger bidraga till att illustrera festen.

Han gick fram till bålen, kastade de ringlande lockarne öfver axlarne, blixtrade med ögonen, knackade och framsade följande skaldestycke med värma:

Skynden då fram på den herrliga ban, som i glänsande ringlar
Svänger sin ljusrika väg hän öfver framtidens fält.
Se, bort i fjerran der stå de tjusande okända fröjder,
Leende blickande fram, fastän ur dunklet likväl,
Vinkande gladt som serafernas flock ur de rosiga molnen,
Qvädande framtidens sång, ljuflig, osäglig musik. —

Här afbröts talaren af en trumpetskräll borta ifrån pianohörnet, der en landsman, som icke älskade poesi, försökte få ljud i tenorbasunen.

Men skalden:

Hasten då trängtande fram på de olika lockande stigar,
Trängen till grufvornas djup, vetandets väldiga schakt —

Här brast hela församlingen ut i ett osläckligt gapskratt, men skalden fortsatte, vildt, fanatiskt under ackompanjemang af skrattsalvor.

Sväfven på vingar dit upp till de klara förfriskande nejder,
Diktens förtrollande hem, tankens etheriska verld.
Målen ock framtidens lockande bild i tjusande färger...

Bravoropen och skrattsalvorna fortforo, och han fortfor också. Slutligen hördes en röst: Fy fan, det är ju allvar! Man bildade grupper och pratade högt! Men han fortsatte ändå; hans bröst flämtade och hans ögon tårades.

När han slutat föreslog kurator hans skål och utbragte ett hurrarop för "skalden".

Han hade störtat ut innan hurraropen tagit slut.

Han visste icke att det just var en af de äldre landsmännens triumfer att på ett hyperpatetiskt sätt framsäga valda stycken af Tegnér och att han nu först blifvit tagen som en imitatör (trumpetstöten). och lyckats vinna bifall, men slutligen blifvit igenkänd och utskrattad som en "skalderacka".

Nu tror man att han var botad; nej, martyrglorian var alltför kär. Han samlar snart några likasinnade och bildar ett hemligt förbund som utöfvar poesi, hvilken på sammankomsterna bedömes under flitigt punschdrickande.

* * *

Emellertid hade samma qväll som skalden, hvilket numera var hans öknamn, gjort fiasko, en annan ung nykommen också låtit narra sig att stiga fram och läsa upp ett poem; men det var annat!

Han sjöng om de höga vedprisen, om sin städerska, om mathålet han åt på, om föreläsningarnes skadliga inflytande, om punschens förträfflighet, om borgmästaren, om huru man bäst skulle hundsvottera polisen, huru man skulle bedraga handtverkare på varor; vidare gaf han adress på bierstugor, talade om hur stor skuld han tänkte göra, att han troligen icke skulle ta någon examen utan sluta som student i Upsala; han satte äfven i fråga att han skulle dö i ett uthus, och beskref huru han då skulle förhålla sig m. m., som icke kan återges.

Det var inte allvar, det! Bifallet var också oerhördt och upprigtigt. Talen och svaren voro hjertliga, nationen hade en poet! Och han blef bror med seniorer och kuratorer och byggnadsnämnd och biblioteksutskott.

Inom en termin var han teaterdirektör; hade inträdt i det lysande N. N. H., der han blef bror med docenten i sitt hufvud-ämne, hvilket var honom till stort gagn vid följande tentamen; dessutom hade han varit marskalk på en konsert i Katarina kyrka och hållit talet för qvinnan på Nordiska festen; han var alltid lyckad och hade grundlagt ett varaktigt rykte.

Afundsmän sade, att han var en narr och att han aldrig skulle ta examen. Men han gick på föreläsningarne ordentligt och satt alltid på första bänken; han tog rikligt med kollegier och försummade aldrig att kura; han var ingen rumlare, men var

ofta med i ett gladt lag och umgicks i familjer, der han gerna var sedd för sitt anspråkslösa sätt och sina glada visor.

Men skalden gick alltjemt och rufvade; håret blef allt längre och absinterna flera. Han föraktade poeten djupt; han gjorde som vanligt skilnaden så: den der roar sig med att skrifva, jag skrifver på fullt allvar. Och det gjorde han, ty han gjorde intet annat. Han tog långa promenader ut till Gamla Upsala för att aflyssna nordanvindens sus i granarne på kyrkogården några gamla sagor, han ropade upp kämpaskuggor ur högarne, men der kommo inga; han gick ut i kronoparken för att "ta stämning", men han fick ingen, han dref på landsvägen, men det blef ingenting af. Ingenting läste han annat än skönliteratur och de estetiska systemerna. Men om qvällarne skulle han ha sina beundrare omkring sig vid toddyn, och då först lefde han och kunde till och med bli genial; dagen derpå vid skrifbordet var han åter steril.

Så framlefde han några terminer och var mycket skygg; han tyckte sig läsa hån i allas anleten; till och med hans förbund hade börjat tvifla på hans begåfning och funno snart botten; de ledsnade på honom och kunde icke finna honom intressant längre. Intressant, det var just det han ville; han ville vara hånad, föraktad, blott han ådrog sig uppmärksamheten, blott han fick sympati, sade han. Han måste vara intressant till hvad pris som helst.

Då först hittade han på den nya typen, som var så gammal, så gammal; han fann att han enligt

Vischers system var ett "brutet geni", och nu skulle han bli bruten till hvad pris som helst.

Han klippte af sig håret och lät ett par mustacher vexa ut; han klädde sig ordentligt, skref oskickliga visor, förde ett rått språk och ett utsväfvande lif med dåliga bekantskaper. Dessemellan hade han hysteriska återfall och skref klagande sånger. Men som han nu lefvat i flera år utan att ha lefvat ett lif i verkligheten, hade han ingenting att skrifva om, annat än sin sorg, men hans sorg var icke någon sorg, ty han hade intet annat att sörja öfver än sig sjelf, och sig sjelf hade han pjaskat ut, och plottrat bort bit för bit, så det fans intet qvar. Det förstod han inte!

Emellertid hade ryktet om sonens oregelbundna lif nått det aldrig otillgängliga fadersörat, och beslöt fadren, som var grosshandlare i Sundsvall, företaga en revisionsresa till Upsala, öfverraska sonen och hålla en gruflig räfst. Olyckan ville att han vid sin ankomst till staden först råkar på en gammal vän, som han icke sett på många år och som derför ger middag, hvarefter sonen skall öfverraskas. Middagen blir långvarig och rundlig, ty de begge vännerna hafva så många projekt att diskutera rörande de åtgärder, som skola vidtagas med den förlorade sonen. Sedan de ätit och blifvit druckna, gingo de ut att söka det borttappade fåret. Han fans ej hemma, men troddes vara på Himmelriket eller hos Åkerstens. Efter att ha hvilat vid en toddy på Åkerstens, anlände man till Taddeis och fick reda på den lilla spiraltrappan som leder upp till himmelriket. Sedan de girat omkring i den mörka gången åtskilliga hvarf, hördes

ett skrik som ifrån afgrunden, en dörr slås upp och mot dem strömmar en flod af ljus, tobaksrök, punschångor och tjut. Det var himmelriket! Sonen står just i skjortärmarne vid en bål och skall hålla tal; han fattar i ett ögonblick situationen, fyller glasen och ber sällskapet helsa hedersgästerna med ett fyrfaldigt hurra!

Vindlingarne i trappan, öfvergången från mörkret till ljuset, hurraropen och kanske mest middagen bedöfvade den gamle så, att hans entré skulle blifvit gańska kompromettérande om icke sonen störtat i hans armar.

Derpå druckos flere bålar och åts sexa i stora salen på Gästis, och der blef sång och tal; sonen höll tal för fadren och kamraterna för sonen, hvarvid fadren blef så stolt öfver att ha en sådan, enligt beskrifning, förträfflig son, att han sednare tog honom afsides i en fönstersmyg och frågade om han behöfde pengar, hvartill sonen sade — nej! Ett sådant nej var värdt mer än pengar, menade han. Senare på natten bars fadren omkring salen i en stol under allmänt afsjungande af folksången.

Det blef ingen räfst af under sådana omständigheter, och fadren reste med det allra bästa intryck dagen derpå: men sonen stannade och fortsatte sitt ogudaktiga lif, i hvilket han numera fann stort behag. Han blef fet och dugtig, och hans bröstlidande gaf sig, sedan han utbytt absinten mot punsch. Han försonade sig med mat och glädje och började äta frukost på källare samt lade sig till råtthund.

Vid nästa Majfest höll han ett roligt tal på nationen, och till höstlandskapet hade han lärt sig tre

oskickliga visor. Han var synbarligen på bättringen, och en och annan af hans vedersakare erkände öppet att de misstagit sig på honom.

Härunder hade han glömt bort allt hvad han lärt i skolan och insåg en dag, att han icke hade hufvud för att läsa. Då slog han graden ur hågen och sökte en plats hos en träpatron i Norrland.

Nu är han den gladaste brädgårdsinspektor i Sundsvall, älskar god mat, starka anekdoter, men hatar poesi.

* * *

Poeten deremot, han framgick tyst och stilla på sin bana och tog en vacker examen.

Han har skrifvit poem vid 1 drottnings begrafning (hvarför han erhöll en briljanterad kråsnål), 1 kröning, 2 invigningar, 18 bröllop, 6 kristningar och många, många middagar, och lär ha fått beställning på en kantat till nästa jubelfest, hvad det nu blir för en!

Sedan hans Samlade Dikter äfven utkommit, tillhör hans namn literaturhistorien.

Han är biograferad två gånger (andra gången i två upplagor) och man har redan utvalt buxbom till hans porträtt.

Offret.

(Ett stycke bondelif).

—×—

Fadren egde en gård i Upland; han hade varit bonde, men var nu possessionat. Han åtnjöt ganska stort förtroende i orten, hade erhållit kommunala uppdrag och stänkröster vid riksdagsmannaval; han var med ett ord en aktad man, rättrådig, hederlig, oförvitlig och väl burgen; för öfrigt var han en mycket dålig menniska, men det var ett naturfel som ingen hade rätt att klandra honom för, men det var mycket obehagligt för sonen, som fick umgälla det.

Det hade blifvit en hop barn i huset; inkomsterna vexte icke i samma proportion som barnens antal, derför måste det göras indragningar; detta roade icke fadren; han älskade ostindiska näsdukar och ville ha rigtigt silfver på sina sjöskumspipor; han ansåg sin hustru icke böra gå i halfsiden då nämdemansfrun gick i hel. När han såg dessa sina små önskningar hotade, blef han först ond på barnen, och lät dem

gå dåligt klädda; sedan när de blefvo vuxna fingo de göra nytta och slutligen skötte han gården med dem. Det var en god affär, ty han hade dem för bara maten!

Ingen menniska misstänkte några dåliga motiv; alla berömde de utmärkta föräldrarne till de artiga och flitiga barnen, som skygga och darrande af hunger alltid helsade så höfligt. De fingo mycket litet mat: "det är så helsosamt," sade fadren, som alltid hade aktningsbjudande motiv för alla sina dåliga handlingar; de fingo eländiga kläder: "barn ska härdas," sade den hedervärda fadren; de fingo ingen uppfostran, men arbeta som drängar och pigor: "barn ska lära sig arbeta"; och folket sade: "hvilken förträfflig uppfostran, och högfärdig är han inte fast han kommit sig upp, ty hans barn få då gå som drängar och pigor!"

Om de vetat hur högfärdig han var! Det jäste i honom att han skulle känna sin underlägsenhet under den der fattiga preststackarn, som han alltid sökte reta till strid på kommunalstämman, men som alltid fällde honom på ett så humant sätt genom att meddela en faktisk upplysning i saken ur sitt förråd af kunskaper. Det mylrade i hans passionerade sinne, då han kände huru det dock fans något, som ej kunde fås för penningar; han, som med sitt stigande välstånd fått aktning, heder, ära, anseende, kunde dock icke fylla den afgrund som låg mellan honom och presten. Presten begagnade ord, som han icke förstod; presten kunde knyta ihop ända till tre tankar och dra till dem så att det kändes som en rännsnara om förståndet; det var bestämdt finare

hjul i prestens mekanik; dessutom — och det var det värsta — presten hade en söndag rättat ett par bokstäfver som kommit vilse i hans protokoll. Nog af, han hatade honom med hela den styrka, som nerver härdade vid plogen och slagan kunna utveckla.

Han mönstrade en afton sin barnskara och utvalde med sin fadersblick den svagaste bland gossarne. Han tog honom som af en händelse afsides och talade om Upsala, om studentfanan, om sången, om de hvita mössorna och mera. Derpå gaf han sonen lof att studera; men, sade han, du är en fattig gosse och får reda dig sjelf; jag kan icke göra något för dig, utan du får som andra fattiga gossar hjelpa dig fram med konditioner; blir du informator i något förnämt hus, så kan din lycka vara gjord, sådant har man sett förr!

* * *

Gossen kom i skola och var flitig. När kamraterna voro lediga, så fick han gå bort och läsa lexor med minderåriga och det var ej roligt; sina egna lexor preparerade han om nätterna. Det lilla han förtjenade tog fadren om hand och köpte åt honom de äldre brödernas aflagda kläder: "man skall behålla pengarna i huset", sade han.

Emellertid gick han igenom sin ungdom under nöd och strid, men med fast mod, ty han trodde på framtiden. Blir jag blott student! var den tanke som höll honom uppe. Och han blef student! Han sprang från Kuggis och köpte för sina sista pengar en hvit mössa; och så gick han ut ur staden för att komma

hem till sina föräldrar; han hade fyra mil att gå, men det var en vårqväll!

Han gick den långa förfärliga Vaksalavägen, och han tyckte den var vacker; han sjöng och han sprang och han skrek för att få luft, ty han hade ju ingen att meddela sig med; han hade solen bakom sig och han såg sin skugga bli allt längre; men när han vände sig om, låg ännu alltid staden bakom honom, med Carolina, slottet och Domkyrkan; en gång uppe vid Vaksala kyrka hade han förlorat dem ur sigte, men så döko de upp igen. När solen gick ner och lärkorna tystnat ute på de ändlösa åkrarne kände han sig trött; han hade inga pengar. Han fortsatte vägen och kände att han var hungrig, ty han hade icke ätit på hela dagen af bara oro. Men han gick på; han sjöng icke mer, men han tänkte på huru glada mor och systrar skulle bli, när de fingo se hans hvita mössa. Det började knastra under hans fötter, ty det frös på den ännu fuktiga vägen. Då fattade han mod och gick in i en stuga. Der sutto tre bonddrängar på spiselkanten och rökte pipa.

"Förlåt mig, kan herrarna ge mig lite mjölk och låta mig ligga öfver natten."

De tre herrarna tittade på hvarandra, men sade ingenting.

Han upprepade sin anhållan.

"Inte!" ljöd omsider det vänliga svaret, och de tre försjönko åter i samma tysta häpnad och orörlighet.

Han gick; när han kommit ut på landsvägen vände han sig om; der lågo de tre herrarne med näsorna mot rutan och grinade.

I nästa stuga blef han vänligt mottagen och fägnad grundligt, oaktadt hans uttryckliga förklaring, att han icke egde några pengar.

"Håhå, rika Lundmarks äro inte utan, de!"

Folket kände hans far; hans rika far. Det gaf honom att tänka på!

Han lade sig i en mjuk säng och sof så godt, men drömde att han satt i skolan och skulle förhöras. Och när han vaknade i den lilla stugan var solen redan uppe och hans första blick föll på den hvita mössan, som hängde vid fönstret; och det rosenröda sidenfodret lyste igenom den hvita sammeten och den såg så fin ut, men så glad på samma gång! Och han betraktade sina dåliga kläder, som hängde på klockfodralet, och han såg på de söndriga stöflarne och han skämdes, ty han mindes gummans ord.

I detsamma öppnas dörren och en piga träder in, går rakt på hans stöflar och bär ut dem för att borstas. Derefter hör han dämpade skratt i köket utanför; han rodnade af harm och skam.

När han sedan stigit upp och fått kaffe, tog han afsked och förnyade sin förklaring och ursäkt. Gumman försäkrade att hon ingenting begärde, men ville han ge något åt flickan... Det var tunga steg öfver tröskeln!

När han var utanför hörde han genom det öppna fönstret:

"Lika snål som fadren! Att inte ha så mycket ambition... utan komma som en tiggare!"

Då gick han upp i skogsbacken vid vägen och stormgret; han visste icke om det var af harm eller

sorg eller skam; men han kände att han fått ett sår invärtes som blödde och förgiftade hans blod; ty onda och osunda tankar uppstodo hos honom. Han försökte en analys. Han fann att det icke var så mycket förödmjukelsen, ty den skolan hade han genomgått på sina konditioner; han hade åkt på kuskbocken, fått heta "han", mottagit julklappar af strumpor och andra nyttiga ting, fått tillbaka sina pengar då han måst spela fjerde man i en preferans och tappat; sådant kände han väl; nej, det var något annat som kändes djupare; han trodde att han förlorat tron på fadren, hvilken för honom alltid framstått som idealet för sanning, heder och rättrådighet. — Huru ofta hade han icke hört honom säga: det fins intet så föraktligt som osanning; jag hatar ingenting så som orättfärdighet o. d.

Men han blef snart glad igen, när han nalkades hemmet; han tänkte sig huru syskonen och modren skulle stå på verandan och vifta mot honom, när han kom på stora landsvägen, och så skulle systrarne springa mot honom med Tello i hälarne — det ögonblicket skulle ge honom allt igen!

* * *

Det var ffam på söndagsförmiddagen, mellan tio och elfva, då han stängde sista grinden och fick sitt hem i sigte. Han såg ingen mensklig varelse på verandan eller utanför. Han sökte ådraga sig uppmärksamhet genom att sjunga, men utan verkan!

Han går in genom förstugan alltjämt sjungande, går igenom barnkammaren och gossarnes rum, utan

att träffa en menniska; han går i köket, ingen piga; slutligen inträder han i salen alltjemt gnolande på Sångarfanan, då han mötes af ett dundrande: tyst!

Han befann sig midt ibland familj och husfolk, hvilka åhörde huru modren läste predikan. Det blef en paus i läsningen, men blott ett ögonblick, ty en blick af fadren, och modren tog sina ögon från gossen, och fortsatte läsningen!

Det var en förskräcklig halftimma som återstod; tvänne stämningar hade brutit hvarandra, och förtrollningen var också borta.

Det blef ledsamt och kallt alltigenom! Efter predikan förde fadren sonen med sig ut och spatserade. Man tog af en händelse vägen åt kyrkan och råkade inträda der just som gudstjensten var slut.

Fadren mottog lyckönskningar af kyrkfolket och syntes ganska förnöjd! Så kom presten.

"Guds frid, pastorn, nu skall han få predikohjelp".

Pastorn lyckönskade sonen och tackade för den erbjudna hjelpen, men frågade om sonen redan hade så afgjord kallelse, att han bestämt sig!

"Kallelse?" sade fadren. "Hå, det skall väl inte kräfvas så strängt; man ser så mycket folk som blir prester!"

De följdes åt framåt prestgården. Sonen och presten voro snart i ett samtal, som fadren ej deltog i, ty han visste ej hvarom det handlade.

Framkomne till prestgården bad värden dem stiga in, men fadren sade tvärt: nej, tack! tog sonen med och gick.

De gingo tysta bredvid hvarandra länge.

Slutligen sade fadren:

"Jag hade tänkt att det inte var värdt att du blir prest!"

"Jag har aldrig ämnat det?"

"Har du inte?"

"Nej, jag har inte kallelsen!"

"Jaså! Men jag vill att du blir det!"

"Jag menar jag blir hvad jag vill, när jag bekostar mina studier sjelf —"

Fadren tänkte en stund.

"Om jag hjelper dig med studierna, blir du prest då?"

Han fattade sonens hand och såg på honom.

"Nej icke för vinnings skull!"

"Om jag ber dig!"

"Nej! Jag är icke af den rena bekännelsen."

"Det är icke jag heller", tröstade fadren, men det halp icke.

Samtalet var slut. En märklig förändring hade försiggått med fadren på dessa timmar.

Han hade fått samma sak mot sonen som han nyss haft mot presten; men hans fåfänga var större.

Resultatet blef parlamenteringar, som strandade mot sonens fasta beslut, att icke mot samvete åtaga sig att förkunna en lära som han ej bekände helt och hållet. Modren skickades fram med sina böner, men intet halp.

Då visade fadren honom ur huset. Genom gamla lärare erhöll han en sommarkondition, och med besparingarne reste han om hösten till Upsala och började läsa på graden.

* * *

Vid första terminens slut hade han alldeles klart för sig, att en examen egentligen är en ekonomisk fråga, att akademiens vigtigaste person är räntmästaren och att tal om jernvilja, flit o. d., är snack. Här funnos en mängd opåräknade utgifter: inskrifningsafgifter, lösen, nationsafgifter, kollegier och böcker. Ett enda lexicon kostade lika mycket som han tänkte lefva på under terminen, och han lefde mycket sparsamt. Han bodde innanför ett arbetsfolk som hade barn. Modern skickade i hemlighet en flaska mjölk i veckan, hvilken han gömde bakom en bjelke ute i vinden; när det var kallt fick han hugga en vak i flaskan och hemta sitt förråd för tillfället.

Det der gick ändå an; att han förkylt händerna gick också an; att han blef svag och eländig af dålig föda också, ty sådant tog icke skada på hans själ, men det var annat som förmådde det.

Han kunde icke betala nationsafgiften; landsmännen egde befria honom derifrån genom allmän omröstning på landskapet. Han stod i rummet utanför, när de läste upp hans namn.

En landsman begär ordet och, då han ej finner den sökande tillstädes, förklarar han, att det endast kan vara lågt vinningsbegär, som dikterat denna ansökan, då fadren vore känd som en, minst sagdt, välbergad person.

Vid voteringen beviljades hans ansökan att blifva från terminsafgiften befriad med tre rösters pluralitet.

Han drog sig numera alldeles tillbaka, och de få kamrater, som förut umgåtts med honom, stötte han ifrån sig genom sin misstänksamhet.

* * *

Det blef vår och det var en Valborgsmessoafton. Studenterna samlades som vanligt på torget om qvällen för att med fanor och sång tåga upp till Slottsbacken.

Han hade varit ute och gått för att hålla sig varm och vände just om Carolinahörnet då han såg det långa tåget komma emot sig. Han blef blyg, han blef rädd och ville springa sin väg; men han ville så gerna vara med; han hade ju rättighet; men så tänkte han på den der gången på nationen, och så blygdes han — han hade ju inga rättigheter. Nu tågade de förbi honom, han tyckte att alla de hvita mössorna sågo på honom; sjelf hade han icke någon ren mössa, utan gick i hatt, och det kom också för honom. Han följde ändock efter och blef knuffad i folkhopen; han stannade med de andra åskådarne uppe på backen; han trängdes allt längre fram mot sångarne; han kände igen gamla skolkamrater, men han vågade sig icke fram. Och nu klingade "Våren är kommen" så jublande friskt och eldarne lyste rundt kring horizonten. Här hade han stått som katedralist året förut och drömt om det ögonblicket då han skulle få vara med, och det stod så lifligt för honom, att han glömmer sig och faller in i sin sångstämma!

"Åh, håll mun på dig, när studenterna sjunga!" röt en gesäll och knuffade honom i sidan!

Nu hade han bevis på att han icke var student!

Han ville gå hem senare, men han gick ändå ut i staden för att höra på sången och se de glada upptågen. Det lyste i alla nationssalar; han tänkte ett ögonblick gå upp på sin; men det kostade pengar, och om han också haft skulle han ej vågat gå

dit. Man skulle ha hviskat, så trodde den token, "har han råd med det?"

Han kände att han den qvällen var på god väg att bli en dålig menniska! Han var så viss, att i hela det stora studentsamhället ej fans en enda, som i denna qväll var så olycklig som han — och ändå funnos der så många som voro fattigare. Det fans en fläck på honom, och en sådan som han visste att ungdomen aldrig förlåter, och han var dock oskyldig: det skulle ha varit en lisa att ha varit skyldig, tyckte han.

När han kom hem och gick igenom arbetsfolkets rum, satt hela familjen omkring ett väl dukadt bord och åt.

"Nej, kors, är inte magistern ute; vi trodde vi inte skulle få se honom förr än i morgon bittida!"

Och så skildrades för honom hur lustigt det brukar gå till; hur hela sta'n är vaken om natten och hur studenterna gå till slottskällan på morgonen i soluppgången; och hur roligt det skulle bli i morgon på första Maj!

Han gick in till sig och slog upp fönstret. "Sjung om studentens lyckliga dag," hörde han. — — "Inga stormar än;" "Inga stormar, Inga stormar," sade basarne för att göra saken troligare, men han blef så ond, ty han älskade ännu sanningen, och han fick en hel hop onda tankar om poeterna, "dessa menskliglietens flatteurer", menade han.

Han gick till sängs, hörde arbetarens barn läsa aftonbön, och somnade i den fulla öfvertygelsen att han var en förkastad menniska.

* * *

Åtta dagar senare skulle han upp på nationen för att läsa ett anslag om ett ledigt stipendium på 15 rdr. Han valde en timma efter middagen då han nästan var säker på att ingen skulle finnas på lokalen.

Han fann tamburen full af rockar; han gick igenom läserummet och fann dörren till salen stängd, men hörde en röst som talade. Han lyssnade!

"Mina herrar, då Xlands nation i dag har den äran och glädjen att se sin inspektor hedra densammas enkla bord med sin närvaro, är det för oss en så mycket kärare anledning att få helsa honom — — —

Han tittade genom nyckelhålet och såg ett långt dukadt bord med ljus, vinglas och blommor; kurator stod med ett champagneglas i handen vänd mot nationens inspektor, professor X.

— — — och jag ber på alla mina landsmäns vägnar härmed få föreslå en skål, en tacksamhetens, för den aldrig tröttnande välvilja, hvarmed ni, herr professor, städse omfattat Xlands nation, en välönskans för vetenskapens nestor, akademiens ära, som så häfdat Xländingarnes gamla namn! Lefve Xlands nations inspektor!"

Hurra, hurra, hurra, hurra! inföll nationen, och fanfarer skrällde.

Han måste höra fortsättningen och satte sig ned vid dörren.

Det knackade i ett glas och det blef dödstyst.

"Mina herrar landsmän! — Jag har icke många ord att säga! Den oförtjenta ära, som kommit mig

till del, då ni inbjudit mig till ert lysande bord, har tilltalat mig ganska lifligt. Det är godt för en gammal man att se sig afhållen af ungdomen, och det är desto kärare, som denna ungdom blifvit född och uppfödd i samma hembygd, ja, mina unga vänner; det samband, det osynliga samband, som eger rum mellan personer, födda och uppfödda i samma hembygd är i sanning egenartadt; man känner sig som barn af samma mor och man älskar hvarandra som sannskyldiga fränder. Xlands nation har för mig alltid varit som en kär anförvandt och, oaktadt den ringa beröring man kommer till hvarandra, har jag dock fått er alla kära — och jag känner eder alla; det fins icke en af er som ej ligger mig om hjertat. I tycken måhända, att vi så sällan se hvarandra? Väl! Men jag ser er, jag ser med mitt vakande öga, ty jag älskar er!

Vet ni, mina unga vänner, jag säger ibland för mig sjelf så här: Gud låte aldrig Xlands nation komma att ångra den stund då den utsåg mig till det ansvarsfulla kallet — — —

Han sprang ut i tamburen för att få skratta ut och återvände sedan till nyckelhålet.

Inspektorn stod der ännu med glaset i hand och tararne i ögonen och talade.

— i hemmet, mina unga vänner, är det vi få lära allt godt, i hemmet är vår lyckligaste tid; huru mycket ligger ej i detta enda ord: hem! Och I han alla lyckliga hem — jag vet det! Men derföre skolen I också vara tacksamma! Tänken på denne fader, som för eder arbetar och trälar och drager

dagens tunga och hetta; det är för er han arbetar, ty hvarför skulle han arbeta för sig sjelf — — —

Han aflägsnade sig och mötte i trappan vaktmästare med fat och buteljer.

Det kändes som om något gått i baklås för honom. Han tyckte att alla menniskor ljögo; studenterna i sin sång, kuratorn i sitt tal, inspektorn i sitt tal; men det värsta var, att de bestämdt trodde på hvad de sade; inspektorn gret ju! Eller var det kolsyran! De voro sålunda vilseförda! Han hade ju efter hand funnit att allt förhöll sig på ett rent motsatt förhållande i verkligheten mot hvad som sades af menniskorna. Icke hade inspektorn visat nationen någon välvilja, icke var han någon nestor i vetenskapen, han var ju ansedd för en stor medelmåtta; icke kände inspektorn alla landsmännen, han som aldrig såg dem mer än en gång om året på vårmiddagen; och ordet hem, det väckte ju hos honom de allra obehagligaste föreställningar; och hans far, icke arbetade han för sonen — det var ju lögn alltihop!

Om qvällen skref han till fadren och sade, att nu ville han bli prest, ty han hade ändrat mening i vissa saker.

* *
*

Två år efteråt har han tagit dimissionsexamen och håller på med den praktiska.

Hans lefnadssätt och hans yttre ha undergått vissa förändringar. Han har genomlefvat en andlig kamp, som numera är slut. Ansigtet är något ål-

drigt; näsan mera framskjuten och markerad; ansigtets hud fast, gul, med två mörka skuggor efter skägget; vissa muskler omkring munnen (buccinatorerna) mera rörliga och utvecklade, liksom alltid på språng; blickarne oåtkomliga; om man ser honom i ögat, kan han kontrahera pupillen, så att man tror sig se en blind; det der lilla mörka pupillhålet, der själen strålar ut, är han så rädd om; pannan är högre, men man ser platsen efter det gamla hårfästet; händerna äro vissna, men han har blifvit fet.

Hans studier bestå i homiletik och kateketik.

När han står i katedern och extemporerar är han vältalare, men det är mera en exeget än en predikare man hör.

Kateketiken är honom motbjudande, men han måste, och han är strängt pligttrogen. Han får tre af de värsta gossarne från Prinsens skola till sig kl. 6 hvarje morgon; dessa skola senare på dagen ge prof på lärarens skicklighet genom att svara på ett visst antal katekesfrågor; barnen tycka icke om att stiga upp i otid, derför äro de sömniga och tredska, men som de äro fattiga tycka de om slantar. Detta vet den unge menniskokännaren och derför begagnar han detta vanliga och tillåtliga medel.

Hans två mellanår hade icke varit angenäma; han hade visserligen fått umgänge genom kollegiet, men de voro icke behagliga dessa unga män, ty de voro så obildade, menade han, och dessutom hade de ett vakande öga på honom och umgingos hos en professor.

Litet svårt hade han också haft att finna sig i den tyranniska ton, som lärarne begagnade mot honom, och tilltalsordet du kändes som ett tillbakaflyttande i skolan; det verkade så förkrossande, att han ibland trodde det vara en villa att han arbetat sig ur gossåren, han tviflade på all utveckling öfverhufvud.

Striden hade varit svår! Han hade slutat sin första period i tvifvel, då när han beslöt läsa på presten, men han gick icke till botten med sin sak, utan kastade sig öfver till absolut stupidité.

Han ville bli kristen på allvar, men han kunde icke; han ville pröfva sig genom späkning, sjelfförvållade lidanden, men han fick aldrig extasen. Han slog en gång upp ett tryckt plakat på sin vägg med "Kom till Jesus!" Visserligen led han litet smälek derför, men det var så litet mot hvad han lidit förr, att han tog ner plakatet igen.

* *
*

Han prestvigdes i Domkyrkan i föräldrars och syskons åsyn. Fadern tog emot honom på korsgången och kysste honom; modern gret och syskonen också. Han var som vanligt lugn och kall.

När tiden blef fullbordad, erhöll han koministraturen i hemsocknen.

Nu är han mycket afhållen af sina församlingsbor, är ansedd som en snäll och hederlig man,

och så är han; men främmande folk från sta'n, som hört honom i kyrkan, säger att han är "död".

Med fadern umgås han rätt förtroligt; de spela bräde om lördagarne och äta middag tillsammans om söndagarne.

Lättsinnet.

—×—

Nätt och jemt hade han tagit en dålig studentexamen, då fadern dog och lemnade honom fyratusen rdr i souvenir. Det var mycket pengar, menade sonen och reste om hösten till Upsala för att ta graden.

Anländ till ort och ställe hyr han och två kamrater en triplett på Svartbäcksgatan. Sedan går han ut och ser på sta'n; när han blifvit nykter, börjar han höra sig om fordringarna till graden. Han får då veta att man icke kan tala om några fordringar, ty graden är helt enkelt frukten af mångåriga studier vid universitetet, graden är krönet på bildningen, graden är en utvidgad studentexamen, graden är egentligen icke någon examen alls; för öfrigt använder man första terminen till att uppvakta, och anmäla sig till föreläsningar utan att besöka dem, ty dem kan man icke ha någon nytta af ännu, med ett ord — till att orientera sig!

Och Gud, hvad han orienterade sig!

Man såg honom uti Eklundshofskogen slå käglor och dricka punschbålar kl. 11 på förmiddagen, och det var han som uppfann att ge åkarn tre riksdaler, för att han på hemvägen skulle köra omkull i svängen nedanför backen.

Det var han som uppfann att man kunde rida på de förspända droskhästarne, när man ej fick rum i vagnen eller på kuskbocken.

Det var han som fann upp, att man kunde simma öfver ån för att komma till Lamby's.

Han anförde alla nattliga uppträden på torget: han sjöng första bas och försummade aldrig allmänna sången; han blåste b-kornett i nationen och införde det bruket, att nationsextetten alltid upplöste sina sammankomster på torget medelst fanfarer.

Han var älskvärd i dessa upptåg, men han hade äfven sina stunder, då hán var fruktansvärd. Det var då han blef utsläppt kl. 11 från ett schweizeri och icke kunde komma in någonstans mera; det var då berserkalynnet tog sig ut. Då gick han till torget och utvalde en handfast skara för att gå ut på ströftåg. Först släcktes alla lyktor på Svartbäcksgatan och så bar det af till stadens utkant vid Kungsdiket. Der låg en ölstuga. Kom han ej in, då kunde han i raseri bryta ner hela längor med staket och gamla plank; han lät en gång bära en grind från Vaksala tull ner till Fyris — han tog ner skyltar och bar i ån, ja han lät en gång föra en släde från en gård och skjuta den ner i en vak, så att endast det yttersta af skalmarne syntes — allting skulle ner i ån.

Allt detta nidingsverk, som numera upphört, tåldes af stadens borgare; aldrig hörde man några klagomål åtminstone, hvilket gaf studenterna anledning förmoda att de togo igen skadan på annat sätt.

Hans mest berömda dåd var dock den i annalerna länge lefvande belägringen af "Tunnan", en ölstuga en half fjerdingsväg utanför Svartbäckstull, på en åker på väg till Gamla Upsala. Han tog ner ett staket och utdelade spjelorna som spakar, med hvilka dörrar och fönsterluckor skulle brytas upp på den lilla stugan, i hvilken fyra borgare hade stängt in sig. Han gick sjelf upp på taket och släppte ner stora stenar genom skorstenen, så att spjellet sprang sönder; han började lyfta af takpannorna och fick foten igenom de murkna läkterna, då ett väldigt skri förkunnade att dörren var uppbruten och att besättningen kapitulerade. Han var fruktansvärd, der han stod i skjortärmarne i den kalla vinternatten, drypande af svett, och han skulle säkert ha blifvit gastkramad som en värdig ättling, om någon af de gamle kämpar stigit upp från Fyrisvallen derute och sett på den belägringen.

Nå, det der var nu hetta i blodet, som borde ha gifvit sig, innan de fyra tusen riksdalerna tagit slut, men den gjorde inte det!

Hans hem var oordentligt; det låg vid en stråkväg och der spelades bräde och dracks öl hela förmiddagarne. När han mot slutet af terminen skulle ta fram sina böcker, fann han dem icke. Slutligen hittade han i en koffert bland orena kläder en psalmbok, ett nya testamentet och Anna Maria Lenngren.

Andra terminen, då han kommit under fund med

att graden var en examen, till hvilken fordrades tolf betyg, började han läsa humaniora, det vill säga Paul de Kocks romaner på franska, "för språkets skull", diverse skönlitteratur och latinska grammatikan, ty han hade hört att man skulle skrifva latin en gång till.

Nu var han blifven sexmästare i nationen och det var ett magtpåliggande värf — och kostsamt.

Tredje terminen tog han ett kollegium i latinskrifning för att lugna sig, ty han började bli orolig. Hans lif fördystrades äfven af husliga bekymmer, ty han hade en kontubernal, som ville läsa och som ej kunde fördra de eviga kort- och brädspelen i hemmet.

En qväll hade de slagits, och då kontubernalen, som var en inbunden, vildsint natur, dragit upp sin knif, fattade den andre sin laddade bössa och sköt af skottet i väggen. Saken gjorde ett obehagligt uppseende, men det hindrade icke honom att alltid ha bössan laddad öfver sin säng och att knäppa med hanen innan han lade sig, för att låta kamraten höra att han var på sin vakt. Ingen ville flytta midt i terminen, och man lefde på fältfot. Detta gjorde att han flydde hemmet och att vid fjerde terminens ingång hans fyra tusen riksdaler voro slut.

Det var en vändpunkt i hans lif — han skulle börja vigilera.

Nu tror man att kamraterna öfvergåfvo honom, att alla så kallade vänner, som ätit hans sexor och druckit hans punsch, skulle vägra honom sin hjelp! Nej, visst icke; den penning, som cirkulerar i studentrörelsen, är icke förvärfvad af egaren och derför

betyder den så litet; der i staden bedrifs så mycken hemlig socialism, att om föräldrarne bara visste!

Att vara utan tillgångar är nu en sak, som i Upsala är lätt hjelpt, men att ha skuld är något värre, och det var det han hade.

En morgon väcktes han af en karl, som visade en räkning på ett par blankläderssstöflar. Han hade aldrig i sitt lif dragit blankläder, men en provisor på apoteket skulle på en Gillebal och kunde icke få blankläderssstöflar utan att någon gick i borgen, pro forma. Han hade alltså gått i borgen.

"Vill herrn betala den här räkningen?"

"Skall jag betala hans stöflar! Jag känner knappt karlen!"

"Men herrn har accepterat!"

"Pro forma, ja, det har jag gjort! Gå sin väg nu!"

Karlen gick, men han kom igen om åtta dagar, och då voro de två!

"Vill herrn betala?"

"Nej! Ska' jag betala andras stöflar; tycker herrn det är billigt? För öfrigt kan jag inte!"

"Då blir det utmätning!"

Han låg i sängen och såg huru de upptecknade: ett beväringsbandoler, en bajonett (tillhörig K. Uplands Regemente), en hamptygsrock, en tobaksburk (utan lock), två kortlekar, en studentmössa. Han tvang dem vidare att upptaga: 8 tombuteljer, en galosch, Ödets lek (från ett lånbibliotek), en nattkappa och en latinsk temabok.

Han fann uppträdet nytt och underhållande, hvar-

för han bjöd herrarne på hvar sin half öl, som de tacksamt emottogo.

Vid närmare besinning fann han det ändå orättvist, att han skulle betala en annans stöflar och han gick till en kamrat, som läste på hofrätten.

Han gjorde sin relation och förklarade sig missnöjd med domen.

"Men du har ju redan skrifvit på utslaget, att du erkänt skulden?"

"Ja, det är sant, jag skref på! Men det bryr jag mig inte om! Jag processar!"

"Processa aldrig med handtverkare, ty du förlorar alltid! Jag processade med min skräddare om en öfverrock härom året och jag förlorade genast i första instansen!"

"Men du hade fått rocken!"

"Ja naturligtvis!"

"Ja, men jag har aldrig fått några stöflar!"

"Det är samma förhållande!"

"Men, ponera casus!"...

"Det hjelper inte!"

Han blef slutligen öfvertygad om att han redan förlorat processen, och att han måste betala rättegångskostnaderna, så vida han ej ville bli bysatt, ty de upptecknade lösörena skulle säkerligen icke räcka!

Han fick nödiga instruktioner att gå till Bolén för att skaffa pengar.

Bolén var en ockrare, som egde det största huset vid torget. Nu var han gammal, hade upphört med rörelsen och blifvit metodist. Liksom för att försona sina synder, eller om af behof att se supplikanter,

fortfor han ännu med att låna ut pengar utan ränta, men mot god borgen.

Han gick alltså till Bolén; blef mottagen i en vacker salong, frågade om han hade äran tala vid brukspatronen (§ 1 i instruktionen).

Brukspatron bad honom sitta och tog upp ett samtal ganska ledigt. Supplikanten förde konversationen in på dagens religiösa frågor, talade om den gängse otron, prestbristen och statskyrkans intolerans. Härunder hade han blifvit tillräckligt varm för att resa på sig och för att kasta betydelsefulla blickar på det album, som brukspatron nu (enligt § 2) skulle fatta. Det var ett fatalt ögonblick: han berömde pendylen, kriticerade ett landskap, genomströfvade rummet i alla riktningar, men Bolén tog intet album.

Enligt § 2 skulle nemligen ockraren strax efter hans inträde, just då konversationen hotade att afstanna, liksom af en händelse fatta ett stort qvartalbum, utstöta en suck och slå upp reformatorernas konterfej. Detta var det afgörande ögonblicket, på hvilket lånet berodde. Då skulle nemligen låntagaren ögonblickligen, utan att klicka, falla in: "Det var en väldig Guds man, den Melanchton, eller Luther, eller Huss", hvem det nu var som låg uppslagen.

Då skulle ockraren, enligt § 2 mom. 6, säga: "Nej, kors att herrn känner dem", hvarpå låntagaren: "O ja, visserligen känner jag dem!"

Men ockraren kände icke instruktionen, utan fann ett så lifligt intresse i samtalet att han glömde sin vana.

Situationen blef kritisk och han beslöt att bryta dess spets; han tar albumet sjelf, slår upp på en

slump och utbrister: "Det var allt en satans karl, den Luther! Var det inte, brukspatron?"

Lånet utföll icke.

Affärerna blefvo allt sämre, och han kände redan under sina fötter den gungfly, som kunde bli hans graf.

Upp till posten hvarje morgon för att spana efter rekommenderade bref, och så ut att låna och så ut att betala. Hela dagen gick utan att tid blef att läsa. Fjerde terminen gick ut och han ansåg sig böra slå graden ur hågen.

Kamrater gjorde upp hans skulder; sjelf sökte han en prediko-kondition och började läsa på presten.

Primus och Ultimus.

Östgötarnes trädgård var rigtigt fin på eftermiddagen den andra Juni det året, ty der skulle bli kransbindning till promotionen. Örtagårdsmästaren hade låtit kratta gångarna och rensa bort allt gammalt löf se'n fjolåret; han hade med egen hand stöttat upp narcisserna och tulipanerna, som nu stodo i full blom, och halfva nationen hade dagen förut gräft upp rabatterna. I en berså af blommande syrenbuskar var ett stort bord dukadt med lätta förfriskningar för damerna; derbredvid ett annat med något solidare varor för kandidaterna och sångarne. Tvenne lagerträd hade blifvit nedflyttade från Botanicum för att lemna sin tribut till den ungdomens fest, som dagen derefter skulle begås.

Af fruntimren voro somliga unga, andra äldre; de voro antingen systrar, fästmör eller mödrar, men i dag voro de alla vackra.

Det låg öfver det lilla sällskapet en sådan dämpad fridens stämning, som plägar infinna sig efter ullbordandet af ett långt, mödosamt arbete; all oro

var borta; segern var vunnen, man väntade endast på belöningen.

Bland de unga männen var det två, som ådrogo sig uppmärksamheten framför de andra: det var i sjelfva verket primus och ultimus.

Primus var en smärt, högväxt ung man med ett yttre som var felfritt; bröstet var höghvälfdt och bar alls icke några intryck efter ett långvarigt lutande öfver skrifbordet; skuldrornas bredd ganska betydlig; de fina händerna, med phalangerna i fullt normal skönhetsproportion, vittnade om en ras, som ej under generationer haft kroppsarbetare i något led; man kunde ha sagt med ögonmått, att foten höll precis en hufvudlängd i profil och dess höga hvalf hade icke sjunkit under trampandet på en nedgången skosula; det var med ett ord en fullständig, oförstörd gestalt och ändå hade han det största betygantalet. Och icke ett spår af rynkor mellan ansigtets muskler, som skyddades af ett tunt fettlager, hvilket aldrig behöft anlitas under det starka hjernarbetet, ty egaren var sjelf rik och tillhörde en mycket rik köpmansslägt. Han hade dagarne förut på ett lysande sätt försvarat en utmärkt afhandling: Les différentes époques de la Poésie Provençale jusqu'à la mort de Louis le Débonnaire.

Han bar sitt hufvud högt och var glad och öppen, artig och chevaleresk mot damerna som en medeltidsriddare, och när han nu föll på knä för sin trolofvade för att profva lagerkransen, då var det en scen från en Cour d'amour; han hade icke köpt denna belöning; han hade arbetat sig fram dertill,

ty han hade ju kunnat skaffa sig gård och hustru för fyra år se'n, men det ville han ej, och emedan han var rik, hade han ställt högre fordringar på sig än på de andra; ty han hade sina kunskaper till bättre pris. Men fyra år äro långa och han hade gjort sin riddarevakt med ära.

Ultimus, caput för en fattig kommendörsätt, var en trettioåring med fina drag, blek hy och mörkt hår; han var enkelt klädd, men ytterst omsorgsfullt, nästan ängsligt, och hans kläder buro lätta antydningar om borstens allför flitiga begagnande; han såg icke glad ut, icke lugn ens, ty tunga moln gingo då och då öfver hans panna. Han hade endast sin syster med sig, ty han egde inga anhöriga eljest. Hon hade redan bundit hans krans, icke alltför omsorgsfullt, och var nu ifrigt upptagen af konversation med de andra oförlofvade kandidaterna, bland hvilka hon väckte ett visst uppseende genom sitt behagliga sätt och sin ytterst smakfulla och eleganta toalett.

Brodern kastade då och då en sorgsen blick på systern; han var tio år äldre än hon, han hade vaggat henne som litet barn och han hade varit hennes enda stöd — då kan man veta! Det hade varit en ganska mörk historia, icke så originel, ty värr, men tyst hade den varit och derför fordrar den vördnad. Han hade sett resande köpmän tillhandla sig skogarne omkring hans hem, han hade sett huru samma köpmän inropat hans gamla fäderneboning, huru de rest upp torn i Nürnbergerstil i alla fyra hörnen på det gamla renaissanceslottet som de låtit hvitstryka, och han hade satt sig ett mål före, ett mål för lifvet — att åter en gång träda i besittning af det gamla

godset och återställa det i dess forna skick. Men som han var en klok man och insåg tidens sträfvan, fann han den enda möjliga utvägen bestå i att arbeta, underlätta arbetet genom teoretiska kunskaper och derigenom komma till kapital — och sedan! Han hade derför valt naturvetenskaperna och disputerade om "Fenylsyrornas återförande på formeln C_{12} H_5."

Systern hade aldrig förstått honom rigtigt; hon ville att han skulle bli officer som fadren hade varit: hon ville att han skulle lefva efter sitt stånd, som en gammal moster hade lärt henne säga, men brodern svarade endast med en kyss på pannan och såg noga till att intet fattades den älskade systern; han hade också dedicerat sin afhandling till henne och det tyckte hon om, men hon kunde icke låta bli att skratta åt titeln, och det gjorde brodern ondt. Hon var afundsjuk på primus' fästmö, som kunde läsa upp de fransyska verserna ur hans afhandling och få förtjusta åhörare. Det der C_{12} H_5 tyckte hon var så roligt, och det sade hon nu högt, och det var derför brodern var ledsen, men det var nog för annat också.

Emellertid började stämningen antaga en muntrare karakter; sånger och tal aflöste hvarandra och ultimus blef anmodad att repetera sitt tal till qvinnan, som han i morgon skulle uppläsa i kyrkan. Som han aldrig skrifvit vers, hade han måst anmoda primus, hvars latinska tal till föräldrar, lärare och målsmän han i gengäld uppsatt. Han skulle just börja, då nationsvaktmästaren steg fram och hviskade honom något i örat; han blef litet blekare än förut,

bad om förlåtelse och gick ned åt porten till gatan. Der stod en karl och väntade honom; denne bad om ursäkt att han kom olägligt, men han hade bud från kamrern, att doktorns vexel, som troligen blifvit glömd, hade förfallit i dag, och att banken väntade den skulle bli reglerad innan morgon middag klockan tolf.

"Den förfaller icke förr än i öfvermorgon, då de fyra månaderna äro ute!"

"Det står 120 dagar och de tvenne sista månaderna ha haft 31!"

"Helsa att jag skall komma!"

Han återvände till sällskapet nästan paralyserad, men måste vara med i glädjen; och det blef äfven gemensam supé med förberedande dans, tills ändtligen klockan blef elfva och man skildes.

* * *

Klockan sex följande morgon var primus på benen, tog sitt bad, satt upp på sin häst och red ut åt Stockholmsvägen. Han var glad som en lärka och lät hästen emellanåt gå steg för steg, så att han fick repetera sitt tal, och han talade latin för tallarne så att det sjöng i skogen. När klockan slog sju började kanonerna på Slottsbacken att spela; då kastade han om hästen och red hem för att göra toalett.

Ultimus hade haft en svår natt. Han visste att han blott behöfde räcka ut handen för att få en ny borgen af primus, ty han lånade aldrig pengar; han skulle gerna göra det i öfvermorgon, men icke i

dag — för sin systers skull, och utställaren var en fattig kamrat! Han skulle ha mördat primus, om han sett en enda misstänkt blick under aftonens bal kastad på hans systers eleganta klädning. Han befann sig i en situation sådan som endast en ond stormakt kan uppfinna; hela hans med så mycken skicklighet uppförda finansbyggnad hotade att störta just nu, då han stod vid ingången till en ny bana! Under hans funderingar gick tiden, och kl. 8 skulle han vara på samlingsplatsen. Han kom dit och han kom i kyrkan och befann sig på hedersplatsen bredvid primus.

Kantaten spelades upp; promotor talade om matematikens ställning till de öfriga vetenskaperna i våra dagar; han kastade en hastig blick på de nyaste forskningarnes resultat; han redogjorde med några ord för Cauchy's skiljande af rötterna till synektiska funktioner af en variabel, kom in på plana kurvors envelopper och singulära solutioner samt förirrade sig in på vederläggningar af Clairvaults och Eulers föråldrade teoremer. Ultimus följde med en stund, men tankarne lupo upp med de smala treqvartskolonnerna och gingo ned på andra sidan bågen. Han såg ett ögonblick att läktaren midt emot honom var klädd med unga damer; men då fick han ögonen på Prechtens våldsamma figurer på tabernaklet, och han kände hur de trampade honom på bröstet; han försökte nya uttydningar på kragstenarne i kor-omgången, men tankarne lupo ändå rundt om ett litet aflångt blått papper; han försökte se ut på församlingen, men tyckte han såg kamreraren och kassören. Slutligen måste han upp; promotor

hade sagt: att nu voro de vid ingången till vetenskapens herrliga tempel, och gaf han dem härmed fullmakt att inträda. Hans tankar rörde sig om en svafvelsyrefabrik, när han kände en krans läggas på sitt hufvud och ett skott small af. "Vale praeclarissime Doctor" — han hörde endast ett vale, ett vale till allt som han hoppats på och sträfvat efter! Han fick ett pergament i handen med namnteckningar under; han observerade att de voro obevittnade.

Primus hade hållit sitt tal. Nu steg ultimus upp, darrande och blyg, och läste upp verserna.

Han talade om qvinnan; huru hon i alla lifvets skiften är mannens stöd, som moder, som syster, -- härvid gick hans blick upp till läktaren midtöfver och då han såg sin systers varma blickar blef han stark — och som brud. Nu slog klockan tolf — det fatala klockslaget; hans tal var slut, kanonerna dundrade, orgeln spelade upp och klockorna ringde.

Den vackraste dagen i hans lif var förstörd; han som så väl behöfde ett minne att värma och stärka sig vid, han fick det ej!

* * *

Åtta dagar sednare, innan ännu lagerkransen vissnat, hade han inträdt i ett helt annat tempel än det som promotor öppnat för honom; han var anställd som kemist på en porslinsfabrik — han var arbetare. Första dagen kändes det något tungt att på slaget 7 vandra in genom den stora porten, som endast öppnades mot uppvisandet af ett märke, till-

sammans med dessa tysta, misstänksamma menniskor.

Men när han inträdde i laboratoriet och hörde drejskifvors surrande öfver sitt hufvud, vagnars rullande, hissars gnällande och verkmästarns kommandoord, då kände han det fridfullare än på gamla Chemicum bland medikofilares lek och pojkstreck: han kände nu först hvad arbetets andakt var. När han kom in i ateliern, der unga flickor suto vid långa bord och målade porslinet, och såg deras allvar, deras oafbrutna flit, som icke stördes af prat eller skratt, föll en bit fördom ur hans föreställningar om verlden; men i nästa ögonblick kände han sig nästan ängslig till mods, ty han var ju i paritet med dessa, endast att han var primus, hvilket dock föreföll honom tvifvelaktigt! Han skulle anordna tillredning af de färger, med hvilka dessa skulle måla; de voro som artister mot honom; han skulle analysera kaolinet, innan arbetarn formade det, han skulle undersöka smaltsens smältbarhet, innan godset sattes i ugnen — han var ju blott ett biträde åt arbetarne! Men han hade ett oerhördt behof af att vara något mer, han erfor det som en skyldighet! Han läste då in sig på sitt laboratorium om nätterna och söndagarne för att göra sin upptäckt; han såg att det fans något inom denna gren, som ännu icke var gjordt här i landet och icke ute heller; det var detta han skulle göra. Han underkastade Sèvresporslinet de skarpaste analyser för att aflocka detsamma dess hemligheter; han måste upptäcka dessa lysande färger, som icke förändras i bränningen; en gång var han upptäckten på spår. Han visste noga chlorens

inverkan på koboltföreningar; huru dessa under olika temperaturgrader förändra färg; återstod då att fixera dessa färger på olika stadier — att få en hel skala att röra sig med; dessa resultatlösa försök togo månader! De voro icke angenäma för öfrigt.

Mycket folk kom han i beröring med, men der kunde aldrig bli något förhållande, ty man saknade hvarandras förutsättningar. Principalen var rik och obildad, derför kände han sig honom både underlägsen och öfverlägsen, men det kunde aldrig bli något decideradt.

Herrarne på kontoret voro godt folk nog, men de smickrade honom och beklagade honom, och det senare var förödmjukande. De undrade så ofta "hur f-n man kunde uthärda i en smutsig blus och koka smörja, när man var doktor och adelsman!" Och det var just detta han ej ville säga dem. Försökte han under sina rastpromenader på den instängda fabriksgården tala vid någon arbetare, möttes han alltid med misstroende; var han ock klädd i sin blus, röjde de hvita händerna dufvan bland kajorna. Då kände han olyckan af att bära ett namn!

En gång hörde han ett par arbetare i portgången samtala om honom:

"Det är då — att våran adel ska' gå på det der sättet!"

"Ah, var du lugn, han gjorde't inte, om inte en var nödd!"

"Tror du det?" återtog den förste och knep med ögonen.

"Var så säker; han var inte så gemen mot oss annars."

"Men han är en snäll man!"

"Tacka honom den för det; men han har högfärden i sig, den fattiglappen, fast den inte syns!"

Han återvände till sitt tysta rum och eldade på i reverberugnen för hundrade gången. Han såg hur smaltsen i digeln antog den ljusröda färgen, så rosenröd som hans vackraste drömmar; han såg hur den blef blå som en vårhimmel — han ville fixera den, men då bleknade den och blef gråblå som en drinkares öga.

En dag fann han några kristaller anskjutna på ett filter, som stått öfver några dagar. Han betraktade dem genom mikroskopet och kände dem ej; han visste hvilka reagentier han begagnat; dessa måste alltså ha varit orena. Han underkastade sina kristaller den skarpaste analys; han förnyade den flera gånger, men kom ej till något resultat. Då slog det som en blixt för hans ögon; han stod vid odödlighetens tröskel, han hade upptäckt ett nytt enkelt ämne! Han sprang ut i ateliern och ville tala om det för flickorna, men han vände om i dörren och gick in till svarfvarne och frågade hvad klockan var, och så ned i magasinet och såg på priskuranterna och så tillbaka till sitt rum, der han andlös kastade sig på soffan och var galen i fem minuter!

I fjorton dagar lefde han i ett febrilt tillstånd, men se'n hade han sin afhandling färdig, och med prof af den nya kroppen, som han gifvit namnet Ptyren, insände han densamma till vetenskapsakademien.

* * *

Primus hade uppskjutit sitt bröllop till hösten, emedan han först ville göra en studieresa till Italien för att lägga sista handen vid sin bildning. Mången hade funnit uppskofvet omotiveradt, och fästmön icke minst, som gerna velat vara med; men han var bestämd. De funnos dock, som starkt tillrådde resan, ty man hade trott sig märka, att den unge doktorn efter promotionsdagen undergått en märklig förändring; man sade till och med att han var litet vurmig efter det myckna läsandet, och trodde man att en utrikesresa skulle göra honom godt.

Han reste — ensam. Icke såg han mycket på museerna, ty dem hade han tenterat förut, och han ville gerna behålla sina vackra tankar om de erkända stora snilleverken, men han företog ensliga resor upp åt Apenninerna och lefde herdelif i naturen; och allt var nytt för honom. Han fann träden så stora och så vackra i teckningen, att han kunde ligga och beundra dem en hel förmiddag, ty hans öga hade sett sig trött på boktryckarens små, små likformiga, hvassa typer.

Under dessa vandringar gjorde han en ny och, som han tyckte, ganska intressant bekantskap — med sin egen personlighet. Så länge hade han umgåtts med andras tankar och meningar, att han alldeles glömt sina egna. Han fann en viss ursprunglighet i dem och tyckte att de kändes mycket varmare än de andras. Så tänkte han öfver sitt förflutna lif och fann det så solljust det kunde vara, för solljust. Allt hvad han hemligast önskat hade han fått, allt hvad han företagit hade lyckats; alltid hade han fått sin vilja fram, ingen sorg hade han haft. Han kände sig

ofri härvid; lyckan tyranniserade honom! lyckan förföljde honom! Han erfor ett ödes hand öfver sig, och han trodde sig vara den förste, som förstod att Polykrates kunde vara olycklig. Dessutom egde lifvet ingenting att ge honom mera; han visste sitt öde; han visste att han kunde vid 45 års ålder ega ett vetenskapligt rykte, han visste att han derigenom kunde nå äreställen; han hade redan den skönaste och bästa qvinna — om ett år kunde hon visserligen vara ful, sjuklig, kanske icke så god mer. Det hade han icke mod att bära, ty han kände att han icke öfvat sina krafter att bära något sådant, och å andra sidan: om så ej blefve förhållandet, så stod han åter på den gamla punkten med sin evinnerliga lycka, sin dödande lycka! Han förundrade sig dessemellan öfver att han icke kände någon hemlängtan.

När dessa tankar gjorde honom oro, reste han ner till Rom och umgicks med konstnärer och unga utländingar vid beskickningarne. Här fördes då ett lustigt lif, och det roade honom stundom.

Den öfverenskomna tidpunkten för hans hemresa var förbi och han hade redan fått ett påminnelsebref. Han begärde fjorton dagars uppskof. Han låg nu i Neapel.

En afton var han utbjuden till en rysk attaché, som egde en villa vid golfen, en knapp mil söder om Vesuven.

Det var en lysande fest; der voro eldiga viner och svarta ögon; han dansade mycket och var särdeles upprymd. Tillsammans med några intima lemnade han salongen och gick att promenera i parken. De togo vägen utåt en hög klippudde, som sköt rätt

ut i hafvet och på hvilken var en belvedere. Solen hade gått ner och qvällshimmeln var redan svart, så att stjernorna brunno röda och stora genom den uppvärmda luften. Utsigten var så fri och storartad man ville se; rätt ut mellan Capri och Ischia låg hafvet öppet; i norr bakom Vesuv syntes blott ännu alpha af Stora björnen, men i zenith hade de Perseus, Cepheus, Andromeda och Cassiopea. De gingo så långt ut på klippornas spets, att de hade under sig hela vattenytan, hvilken, lugn som en spegel, återgaf hela den del af stjernkartan som låg i zenith.

Detta gjorde ett lifligt intryck på honom att se himlen under sina fötter, och han började svärma. Han lutade sig fram öfver barriereń och stirrade ned i djupet.

"Sen I, så nära ha väl aldrig syndare haft att komma in i himmelen; men det är sant, jag är rik, och förr skall en kamel genom ett nålsöga . . . Nej, det är icke så! Hvad har jag brutit att jag skulle bli så rik, så lycklig, att jag ej får gå ditin; jag ärfde den synden, det fins då arfsynd och det trodde jag ej! Men Perseus föddes af Danae och ett guldregn, och jag ser ändå honom med dernere; dernere, ja! Men himlen är ju deruppe; då måtte det här vara det andra!

I detsamma kom ett stjernfall i synbar rigtning från zenith; han såg endast reflexen i vattnet och blef skrämd af den ljusa punkten, som tycktes komma underifrån rätt upp emot honom. Med ett anskri var han uppe på barrieren.

"Jag kommer!" utropade han och kastade sig med hufvudet före ned i den mörka spegeln, som

spräcktes och förvandlades i en gnistrande kaskad. Han syntes snart öfver ytan och lade sig lugn på rygg betraktande stjernorna, tills båt kom och tog honom.

"Jag är så lycklig", var hans enda yttrande, när han fördes in till hospitalet för sinnessjuka i Neapel.

* * *

Ultimus hade återfått sin afhandling jemte upplysning att samma "upptäckt" var gjord ett par år förut och att den obestämbara kroppen under spektroskopet visat sig vara oxalsyra.

Denna underrättelse skulle säkerligen ha förkortat hans lif om icke samtidigt han fått veta, att systern blifvit förlofvad med en väl bergad person och att han derigenom befriades från hvarje ängslande omsorg för henne.

Då han nu befann sig ensam och fristående, kunde han icke underlåta att känna sig till en viss grad lugn och på samma gång en smula lycklig. Han eftertänkte om icke detta lugn skulle kunna fixeras; hvad som oroade honom och jagade honom var det löfte han gifvit sig om återupprättandet af familjens namn och glans. Men det fans ingen, som hört detta löfte, som han endast gifvit sig sjelf; han fann att hans olyckor härledde sig af den enkla omständigheten, att han satt nollpunkten på sin skala öfver lycka och olycka för högt; återstod endast att flytta ner den och han skulle bli lycklig. Personligen var han icke äregirig, alltså skulle detta ganska lätt gå för sig.

Han började i lugn betrakta sin belägenhet i lifvet och fann den bra. Han hade tre nätta rum att bebo, ordentligt bord, så stora inkomster att han ej behöfde neka sig något, och i det lilla samhälle han tillhörde åtnjöt han högsta rang.

Han hade beslutat att icke göra några upptäckter vidare och öfvade sig dagligen i resignationen. Härigenom inträffade, att han numera arbetade utan feber, och se, han såg klarare igenom hela serier af fakta, hvilka han förut under oron gyttrat ihop; nu fann han med lätthet den ena nya förbättringen efter den andra i arbetsmetoden, och lyckades till och med göra en "upptäckt", som gjorde fabrikens varor begärligare i marknaden. Han hade förut lefvat i futurum, och derföre blef allt imperfectum, nu lefde han fullt i den närvarande tiden, och derföre hade han alltid en fast trampad mark att gå ut ifrån, innan han tog ett steg framåt. Det eröfrade lugnet förlänade hela hans person och uppträdande denna säkerhet som inger förtroende, hvilket gjorde att han ofta togs till rådgifvare i bolagets vigtigare frågor.

Inom året hade han köpt två aktier i fabriken, och vid sista bolagsstämman blef han vald till revisorssuppleant.

"Den mannen kommer att gå långt", sade någon vid tillfället.

Sjelf trodde han ingenting, ty han visste af erfarenhet huru litet eget arbete förmår.

Det gamla och det nya.

—×—

Vid fullt vårsolsken hade han stigit upp och klädt sig, derpå gått upp till slottet på öfningen i sabelföring och dervid af misstag fått ett qvart-inom-hugg i högra knäet, så att han afsvimmat. När han vaknade till besinning, låg han ånyo afklädd till sängs, men han kände ej igen rummet. En främmande doft af varmt vatten påminde om badhus och en stark carbolsyrelukt om bårhus. Denna senare föreställning slog honom med skräck, men då han skulle göra en vändning för att orientera sig, erfor han en sådan häftig smärta i knäet, att han blef liggande som han låg. Hans ögon föllo på ett tryckt anslag: Ordningsreglor: § 1. "De sjuka böra beflita sig om gudsfruktan och sedlighet". Han var alltså på sjukhuset bland de lefvande, hvarom han blef dess mer öfvertygad när han läste § 2. Patienten erhåller till frukost: 10 ort bröd, ett ägg, 6 ort smör o. s. v.

Nu hörde han ett väldigt knakande, och så ett fnysande och frasande och sparkande invid sig, och så en rostig, men dånande stämma:

"Hvad går du i för klass, min gosse?"

Han vände på hufvudet och såg att det stod en säng till i rummet och att i denna säng låg ett stort bylte insvept i filtar; der hufvudet efter all beräkning skulle vara syntes endast en massa bindlar med tre små öppningar på. Derefter blef han ond för att han togs för en scholaris och svarade:

"Jag vet inte med hvem jag har den äran: mitt namn är Lundborg, Sörmländing.

"Det är detsamma, jag säger du ändå; jag är vestmanländing, af 1852 års skörd och kallas vanligen "svinet"; det får du säga också; vi ska' klinga, när sköterskan kommer med mjölken. Hur gammal är du, min gosse?"

"Femton och ett halft år", svarade den nykomne.

"Det var betydligt, sa' grisen när han fick potatis till kålrötterna. Jag är trettiofem jag och har reumatism; det får man så lätt här i gamla Upsala om man ligger för länge. Jaså, du är bara femton år!"

"Femton och ett halft . . ."

"Då vet du inte mycket om verlden! Säg, hur trifs du på sjukhuset."

"Trifs! Det är ju förfärligt att ligga här, när solen skiner så vackert och träden börja grönska."

"Så ung du är! Inte är det vackert, när träden äro gröna; det är ju en gemen färg och det der blåa se'n på himlen — det är ju så elemenskadt banalt; det der har jag sett nu i så många Herrans år

och alltid är det detsamma! Jag kryper derför in och lägger mig här, så snart det lider åt sommarn, för jag tål inte värmen.

"Och du finner dig här!"

"Förträffligt! Ser du, när man blir gammal som jag, så sätter man värde på att bli skött och ombonad. Det enda som stör mig, är den här ronden, när läkaren kommer med sina pojkar och de ska' tala latin, gubevars. Jag fick recidiv häromdagen när jag hörde en sådan der kyckling, som satte *cum* med accusativus. Du ska' få se att det inte blir tråkigt här — vi ha vår lilla vira om eftermiddagarne."

I detsamma inträdde sköterskan:

"Jaså, unga herrn är vaken nu; hur står det till? Den der stora har också rört på sig."

"Se en så'n liten vacker gosse Mari har fått: nu ska' hon sköta om honom väl."

"Unga herrn ska' inte höra på den der stora otäcken; han har förstört så mycket unga gossar här i sta'n, så det är en skam åt det."

"Mari ska' inte säga så der, för det har hon bara hört! Gör nu hvad hon ska' och se om gossen ordentligt bara."

Sköterskan uppfyllde sina åligganden och gick.

"Nu", sade svinet, "skall jag spela för dig så att du somnar."

"Spela? hvad menar du med det?"

"Jag skall prata för dig; jag har inte hört min röst på flera dar och då är det som musik för mig, när jag får höra den igen!"

"Ja, men du får inte tala sådan der materialism, som du gjorde nyss."

"Nej bevars! För resten var det inte materialism; det var Semipelagianism, men det vet du inte hvad det är, för du har inte gått på kollegiet."

"Ah, sån't der läste vi i skolan, och Isagogiken med."

"Isagogik! Hvad är det för slag?"

"Vet du inte det! Det är ju så'nt der, som handlar om bibelns — mått, mål och vigt."

"Åh, herre Gud, kallas det hm — som du sa' nyss. Det är för märkvärdigt hvad allting går framåt; det hette bibliska antiqvitetär i min ungdom; men jag är en gammal hund, jag. Jag åkte hit på diligence! Det var den tiden då man kunde ta dimission på en färbog och en tunna spisbröd i termin; då kunde man spela Fortuna hos Forssens en hel eftermiddag vid en sexskillings kopp kaffe; men det är sant, du vet inte hvar Forssens är; ni kalla det visst bakelseanum eller något annat dumt."

Pang, small ett skott, så att rutorna skakade.

"Nu kom första ångbåten i år; hör du så de hurra? Slinken skjuter som en karl i vår. Du vet naturligtvis inte hvem slinken är; han som serverar kanonerna vid Förderfvet; han lär ha varit student, säger man, men nu är han schåare."

"Är han mycket gammal nu?"

"Han är litet äldre än jag, men jag har en gård i Vestmanland, det är skilnaden ser du. Jag skulle bra gerna vilja vara på ångbåten i qväll, för de ha sådana goda toddar i förn; men det är sant, jag har inte frågat dig om du kan spela knack."

"Jag kan nog, men jag vill inte; det är ett löfte."

"Jaså; till din mamma? Hva'?"

"Ja!"

"Nå! — Vet du att jag har uppfunnit en ny dryck, som gjort mycket uppseende i den musikaliska verlden — du vet inte att jag är sångare — det är tydligt. Om du går in till Åkerstens, dit du aldrig brukar gå, för ni unga gå bara på Taddeis och Norbergs, och begär "Per Samuels rifvare", så skall du känna en ljuflig ting; ser du det var min stolthet, min enda äregiriga dröm att få lemna mitt dopnamn till efterverlden på en god dryck. Jo, ser du, jag är den förste vis-sångaren i Upsala, men du har aldrig hört mig . . . Kör det inte med droskor ner på landsvägen? Jo min själ; nu vet jag; de ha öppnat hofvet i dag, och jag ligger här som en stackare — vet du hvad hofvet är då?

"Eklundshof förstås!"

"Se, det kunde du! Annars vet ni fasligt lite, nutidens ungdom, men det är derföre att ni bara kommer hit och läser på examen, era kanaljer; förr låg man här och studerade; men ni ha blifvit så praktiska nu; ni går heldre in i diskonten, än ni ligger och informerar som man gjorde förr, för ni har lärt er att det blir uträkning i längden; det kommer väl den dagen då studentkåren bildar ett stort aktiebolag — nå du har väl inte något diskontlån ännu?"

"Nej, men jag har en liten vexel i Hjelmar-banken; jag tog honom bra kort, men de långa äro så dyra."

Nu började det att fnysa och pusta i byltet.

"Vexel, kort, lång! Hvad säger du, gosse! Men du är ju inte myndig?"

"Ah, de se inte på trassenten, bara man har en styf acceptant!"

"Om jag förstod huru en vexel såg ut; hvad är acceptant förslag?"

"Det är han som skrifver midt öfver papperet!"

"Det vill säga, han går i borgen?"

"Ja, han måtte väl göra det, inte vet jag."

"Nå hur får du en sådan der acceptant?"

"Man tar en lifförsäkring?"

"Har du sådan med? Du var mig en baddare. Hör du, det der får du lof att lära mig, med vexeln!"

"Ja, det är så vigt; och så slipper man springa och bevittna namnteckningarne."

Nu kom ronden; läkaren lade om gossens förband, hvarefter denne föll i en feberslummer.

När han vaknade, suto två främmande vid kamratens säng och spelade kort på en stol. De förde samtalet hviskande, och höjde någon på rösten, gjorde byltet en hotande åtbörd med näfven. När de en liten stund derefter gingo sina färde, skedde detta så tyst, att han trodde de voro skuggfigurer af hans feberbilder.

Då steg byltet upp och kastade af sig två öfverflödiga nattrockar, tog af bindlarne från hufvudet, gömde ljusen bakom ett par stora böcker och gick fram till den sjuke. Han lade sin hand på hans panna, skakade på hufvudet, bredde sin filt öfver honom och gick tillbaka och satte sig på sängkanten och ringde med benen.

Ljuset föll på hans ansigte, så att han kunde observeras af den sjuke.

Han hade ett jovialiskt ansigte, icke fult, med ytterligt trötta, men icke slappa drag.

Den sjuke rörde på sig.

"Är du vaken, liten"? frågade den tjocke med låg röst.

"Ja, kamrat."

"Vill du att jag skall gå efter Mari åt dig?"

"Nej tack, jag är bättre nu."

"Skall jag spela för dig mera?"

"Ja, men du skall vara rolig!"

"Rolig; ja, så att du får skrata åt mig! Det har jag varit nu i femton år och derför är jag der jag är. Tänk, att låta folk skratta åt sig, och finna nöje i det! Fåfängan förstås! Men de förakta en sedan! — Jag känner mig så förb. sentimental i qväll! Har du varit kär, gosse?"

"Åhja! Och du då?"

"Joo! Hör på! Nu börjas det; men det blir inte långt.

Naturen hade begåfvat mig med en ganska ovanlig mage, korta ben, ett fult, fett ansigte och en stark sångröst med en egendomlig näston, som kunde framkalla de förfärligaste skrattsalvor. Jag var smickrad af den uppmärksamhet, som visades min talang; jag slets från den ena bjudningen till den andra och utbildades småningom till en lustigkurre, en gycklare; jag var med ett ord en "rolig d-l". Mina visor voro många, och ledsnade den ena generationen på dem, så kom det alltid en ny och fann dem roliga. Men så for jag en sommar åt hembyg-

den, der jag hade en liten flicka, som jag tyckte om. Hon blef alldeles galen i mig, och sa' att jag var den trefligaste karl hon visste. Jag tog hennes uppmärksamhet åt mig och vågade en dag att i trädgården framföra min anhållan om hennes hjerta och hand. Hon svarade med ett gapskratt och ropade på några andra flickor, att de skulle komma och se på något rigtigt tokigt. Jag försäkrade, att det var allvar, men hon skrattade ändå mer och sade att jag var utmärkt. Jag måste hålla god min och vara utmärkt. Jag blef ledsen och förtviflad och sjöng inte på åtta dagar, utan sökte framstå så allvarlig som möjligt. Hon fann mig först tråkig och till sist odräglig; det klädde mig inte, sa' hon, att vara så der, och hon erinrade sig med tårar i ögonen huru syperb jag var på slotterölet, när jag kom i strumplästen och en ut- och invänd nattrock och gjorde bocksprång och bondgrin. Då föraktade jag henne! Bon soir! Och så var det slut."

"Sjunger du aldrig mer!"

"Aldrig!"

"Så dum du är! Inte var det något att gå och sörja öfver!

"Du vet inte hvad kärlek är!"

"Gör inte jag? Det är en detalj af lifvet, och får icke vara mer! Vet du, jag håller med din fästmö, att det inte klär dig att vara allvarsam. Förröfrigt skall jag fråga: hvad är det som är så allvarsamt? Jag för min del tycker, att det är ett stort gyckel alltihop; och vet du hvarför menniskorna gå och se så tungsinta ut? Jo derför att de hålla sig för att skratta! Du grinade åt allting och du

fick hela verlden med dig; gå på du och flina, och narra den der allvarliga masken af de hycklarne; du har en stor uppgift, min bror!"

"Kors i Herrans namn så du talar, gosse; får ni lära er sådant i skolorna nu för tiden?

"Ja, det få vi! Lägg dig nu, så skall jag spela för dig. Du tror att jag som ung har något att lära af din ålder; bort det! Allt hvad du lärt af lifvet har jag läst i böcker, till och med din banala kärlekshistoria, på hvilken du tyckes grunda hela ditt kommande lif och som säkert blifvit ett kärkommet motiv för din lättja. Nej bevars, du har mycket mera att lära af mig, ty det står ännu inte i böcker; du tillhör en förgången generation, som jag väl känner, jag tillhör en kommande, som du inte alls känner. Du har läst om våra dagars verldshändelser som man läser en tidningsartikel, vi ha lefvat dem och diskuterat dem; vi ha upphört att nära oss af er poesi, vi läsa ekonomi och naturvetenskap; vi anse studenttiden som ett öfvergångsstadium, ni togo det som ett kall; vi slåss åldrig på torget, anse det icke som en dygd att öfverlasta sig, förgripa oss icke på hvarandras tillhörigheter, respektera den personliga friheten; det kalla ni snobberi; vi kalla er prisade öppenhet för brutalitet, era sentimentala famntag för råhet; ni kritisera era lärares välvilliga suspenderingar af föråldrade stadgar, vi begagna oss af dem och tiga. Ni hade åsigter färdiga om allting, ni sjöngo frihetssånger, ni hurrade för representationsförslaget; vi hurra för allting, vi känna på oss att någonting skall komma, och derföre afvakta vi; det blåser från så många håll, derför göra vi icke fast våra skot; men

för att icke stå redlösa, hålla vi oss tills vidare vid det bestående; vi äro konservativa derför att vi frukta pöbelväldet. En konservativ ungdom! Det är exempellöst! Men det har pöbeln gjort. Ni voro royalister; vi äro färdiga att bli imperialister om så behöfs!"

"Svinet", som med häpnad afhört detta utbrott, steg upp och gick ut i korridoren för att säga åt sköterskan, att kamraten yrat, och bad att få ett annat rum till natten.

Under det att sköterskan och kamraten vid fönstret tillagade ett kylande pulver, fortfor den sjuke:

"Ni kalla oss blaserade, derför att vi äro flitiga och kloka; tro du mig, våra känslor äro mycket friskare der de ligga hermetiskt förvarade, än edra som hängas utanför boddörren åtf flugsmutsas. Hvad är det för snack ni håller med er filosofi; ni tro att den runnit ur klassisk källa, och då är det bara ren "upplysning" hundra år efter upplysningen; den skulle ha gått in som en tidskriftsartikel i en tysk småstad; ni tyckte att det var stort att gendrifva läran om de yttersta straffen, det gjorde vi redan i skolan; ni lefva på de der magra skulorna, säga ni, ja, min själ, det synes; men vi läsa dem, ty vi behöfva dem i examen; ni tror att tysk syntax är lika med filosofi, men ni vet inte, att det fins en fransk och en engelsk; jag läste de der korrekturarken en qväll och jag fann — intet, inte en pinne för tanken att hvila på; det är en torr eqvationslösning, men der man redan satt in det önskade värdet på X för att satisfiera — — — Intresset är borta när man kän-

ner resultatet; det der veta vi allt, men man säger icke sådant der, ty man kan misstaga sig."

Nu kunde kamraten icke styra sig.

"Jaså, du insulterar den store mannen; gratulera dig att du är sjuk, annars skulle du fått ett kok stryk."

"Han var icke stor, derföre att han var betydelselös!"

"Skäms du inte, du vet icke att jag är Boströmmare!"

"Jo! Det var ni alla; hvarför skulle då icke till och med du! O, du stora tidehvarf, som går i grafven! det behöfdes en professor i filosofi för att narra ungdomen från att gå i kyrkan; du stora tid, som kunde häckla det tidehvarf, då man dyrkade förnuftet! du slog ner förnuftet och satte bondförståndet på tronen! Att vara är att förnimmas — det kliar i hjernan, då den stora tanken gör sitt intåg. God natt! Släck ljuset!"

Sköterskan och Boströmmaren konsulterade; och man stannade vid kalla omslag om hufvudet.

I VÅRBRYTNINGEN

UNGDOMSARBETEN

AF

AUGUST STRINDBERG

II

DRAMATISKA ARBETEN

STOCKHOLM
ADOLF BONNIER,
KONGL. HOF- OCH UNIVERSITETS-BOKHANDLARE.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.
1881.

I ROM

DRAMATISK SITUATION

I EN AKT

UPPFÖRD ÅR 1870 PÅ KONGL. TEATERN I STOCKHOLM

ANDRA UPPLAGAN
FÖRSTA UPPLAGAN 1870.

PERSONER.

THORVALDSEN.
PEDERSEN.
MARIANNE.
RODRIGO.
LAMBERT.
SIR HOPE.
EN POLISTJENSTEMAN.

(En atelier. I fonden två fönster, genom hvilka man skymtar ett italienskt landskap; mellan fönsterna en soffa. Dörr till höger. Till venster en stor gips, föreställande Jason; midt på golfvet en kavalett, vid hvilken Thorvaldsen står och modellerar. Till höger ett staffli. Taflor på väggarne; eskisser och modeller. En guitarr står på golfvet, lutad mot soffan, på hvilken Pedersen ligger, rökande pipa. För öfrigt herrskar en "artistisk oordning" i rummet.)

PEDERSEN *(gäspar).*

THORVALDSEN *(vänder sig om).*

Jag tror du ligger och dig latar än?

PEDERSEN.

Hvad skall man göra väl, min hedersvän,
När ej siroccon nå'nsin vill passera?

THORVALDSEN.

Om du vill vara god och observera
Igenom fönstret, skall du dock få se,
Att sunnanvinden ändtligt måst sig ge
För nordan; nu är tramontanan här,
Som på sin vinge svalkan till oss bär.

PEDERSEN.

Gud vare lof! Man slipper denna pina,
Som kommer själens krafter att försina...

THORVALDSEN.

Men ändå är dig så oändligt kär,
Då hon ett hyende åt lättjan är.
Se så! Ryck upp dig ur din slöhets dvala!

PEDERSEN.

Men låt då luften först en stund sig svala!

THORVALDSEN.

Nej, stig nu genast ifrån soffan opp
Och låna mig en stund din lata kropp,
Ty jag vill sluta min eskiss i dag,
Då snart min tid är ute.

PEDERSEN.

Hvad för slag?
Du tänker alltjemt ge dig härifrån
Tillbaks till Holmens varf och tälja gubbar
Åt beckbyxkompaniet...

THORVALDSEN.

Ett öppet hån
Det vore om jag dröjde — och du tubbar
Mig ej att stanna — ty de stafven bröto
Helt säkert öfver mig....

PEDERSEN.

Om ock de tjöto
Sitt anathema öfver dig, så borde
Du ändå stanna här.

THORVALDSEN.

Ej klokt jag gjorde,
Om jag mig stötte med Akademien;
Det kunde kanske blifva min ruin.
Men låt oss lemna denna sorgsna fråga
Och icke redan nu vårt sinne plåga!
Ty än vi ha ju åtta dagar qvar
Att njuta här tillsammans, förr'n jag far.
Upp med dig nu och sitt en stund modell,
Så skall du sedan släcka få din törst
Uti en flaska äkta muskatell.

PEDERSEN.

Men låt mig röka ut min pipa först!

THORVALDSEN.

Då blir du utan vin, din lurifax.

PEDERSEN.

För all del, bror, då är jag redo strax.
(Springer upp ur soffan, kastar bort pipan, fattar guitarren och sätter sig på en stol.)

THORVALDSEN *(sätter honom i en lämplig ställning).*

Så der! Behåll nu denna posityr!
Var stilla se'n och håll ej något fyr!

PEDERSEN.

Jag får ju under tiden musicera?

THORVALDSEN.

Det får du visst — det skall mig ej genera.

PEDERSEN.

Då börja vi.

THORVALDSEN.

Nu vred du åter nacken!

PEDERSEN.

Men hör då upp att bråka! Är det tacken
För det besvär jag har mig gjort?

THORVALDSEN.

Se så!
Nu skall du icke mera snäsor få.

PEDERSEN *(knäpper några ackorder på guitarren och börjar sjunga).*

"På Arnos strand en lilja stod";
(Lägger bort guitarren.)
Nej! här i qvalmet går det ej att sjunga; —
Den satans hettan torkat hals och lunga!
Men du skall höra litet poesi,
Som jag har gjort.

THORVALDSEN.

Så der ja! Ett, tu, tri
Så är du ock poet!

PEDERSEN.

Åh nej! min bror!
Ej är så godt om skalder, som du tror,
Ty ej är man poet för det man rimmar —
Nej, gu' bevars! man nu för tiden simmar
Tätt upp till hakan uti bouts-rimés,
Som skickas till förläggaren exprés...

THORVALDSEN.

Nu är du elak — men hvem har dig lärt
Att dikta?

PEDERSEN.

Det ju hvarjom är beskärdt
Att kunna sätta rim i radens ända: —
Du har väl aldrig gjort det du kanhända?

THORVALDSEN.

Min själ, *den* ädla konsten jag förstår!

PEDERSEN.

Och varit uti Rom se'n fyra år!

THORVALDSEN.

Hvad hör det hit? Här blir man ej poet.

PEDERSEN.

Jo, jo! min bror, det kanske bäst jag vet.
Här växa rim på alla trän, minsann,
Och om man sedan "arrangera" kan,
Så går det lätt att verser sammanskrifva
Se'n drufvan väl fått fantasien lifva.
Hör blott: på alm och palm — det klingar bra!
Och pinjer — vigner — ypperligt! — Hva sa'?
Jag vill nu icke nämna anemon,

Som skulle gå tillsammans med citron...
Nu skrifvas dessa på ett pappersblad
Det ena på det andra i en rad,
Och se'n man fyller i med vackra ord,
Så — "hast du mir geseh'n" — är versen gjord.
Nu skall jag deklamera upp min sång.

THORVALDSEN.

Tack, tack! Den är väl inte allt för lång?

PEDERSEN.

Åh nej! Blott litet tålamod du har.

THORVALDSEN.

Ja, ännu har jag litet deraf qvar.

PEDERSEN.

Uti en lund af palm
Af lager, asp och alm
Beskuggad utaf pinjer
Emellan gröna vigner
En liten bäck flöt fram —
Der speglade en anemon
Uti dess våg sin stam —
Vid foten af en stor citron.

THORVALDSEN.

Det der — det var ju bara botanik!

PEDERSEN.

Åh skäms! Det är ju fin naturlyrik!
Men du tycks inte ha det minsta sinne
För hvad natur man kalla plär.

THORVALDSEN.

Håll inne
Med slikt! Jag älskar högt naturn, den fria,
Men höra på en jemmerlig kopia
Utaf densamma kan jag icke lida —

Men nog! vi skola icke längre strida
Om denna sak. — Se så, nu är du fri.
Gå nu beskedligt bort till ditt staffli!

PEDERSEN.

Men först vi skulle ju ett glas oss få?

THORVALDSEN.

Ja! det var sant! Men det beror dock på,
Om det fins mynt i huset — låt oss se!
(De leta i fickorna.)

PEDERSEN.

Hur var det! Sju bajochi. — Jag har tre.

THORVALDSEN.

Och lika många jag. — Det fattas en.

PEDERSEN.

Ja, det var tusan! Tyst — nu har jag den!
(Går till spegellådan.)

THORVALDSEN.

Du tänker mynt ur spegellådan ta!

PEDERSEN.

Ja men! Se här — nu är det jemnt. Hurra!
(En brefbärare lemnar ett bref.)

PEDERSEN *(tar emot brefvet, läser utanskriften).*

Se här ett bref, helt säkert från din far.

THORVALDSEN.

Jag undrar hvad han att förtälja har.
(Läser högt.)

"Min käre Bertel!

Då du nu hållit på med din konst i så många år, utan att ha gjort några framsteg, och Akademien har kallat

dig tillbaka, så har jag tyckt bäst vara, att du öfvergaf det der onyttiga arbetet och hellre blef en duglig handtverkare. Derföre har jag skaffat dig en plats vid varfvet, som du måste tillträda den 14 denna månad, precis på dagen, såvida du skall kunna få den. Res derföre åtta dagar förr än som bestämdt var! — Härmed respengar. — Nu har du hört din fars vilja. — Gud vare med dig!"

Min Gud! Det skulle vara re'n i dag,
I qväll, om tvenne timmar!

PEDERSEN.

Hvad för slag?

THORVALDSEN.

Ja! vetturinen afgår ju i qväll,
På slaget nio.

PEDERSEN.

Hör du — var nu snäll
Och lugna dig — åtminstone en dag!

THORVALDSEN.

Nej! resa re'n i afton måste jag,
Ty eljest dröjer det i åtta dar,
Förr'n nästa vetturino åter far.

PEDERSEN.

Än se'n?

THORVALDSEN.

Då kommer jag ju hem för sent.

PEDERSEN.

Än se'n!

THORVALDSEN.

Då blir mig platsen nog förment.

PEDERSEN.

Än se'n!

THORVALDSEN.

Än se'n?

PEDERSEN.

Ja! hvad kan du riskera,
Om ock det föll dig in den da'n mankera?
Nog kan du bli i alla fall en träl.

THORVALDSEN.

Min faders vilja är tillräckligt skäl.

PEDERSEN.

För dig att öfverge din konstnärsbana?
Nej, bror! Du en gång svurit konstens fana,
Då får du ej så skymfligt henne svika.

THORVALDSEN.

Ja, ja! Men alla äro icke lika
Bekymmerslösa som du är.

PEDERSEN.

Hur så?

THORVALDSEN.

Förlåt! Men nu skall du mig rätt förstå,
Du legat här och målat åtta år
Rätt snart; — ej derför jag dig förebrår;
Men då du ej den minsta framgång rönt,
Hur kan du då väl anse vara lönt
Att sträfva på en sådan knagglig stråt,
Der ej med hvarje steg det går framåt?

PEDERSEN.

Du frågar, hvarför ej jag tröttnat än —
En mycket sällsam fråga, käre vän!
Ty den som är i stånd att blifva trött
På konstens väg — han har sin tid förnött.
Men ej man glömma får: "festina lente"!

THORVALDSEN.

Som du har öfversatt med: "far niente".

PEDERSEN.

Det blir en sak för sig; — men som vi blott
Än äro lärlingar, hvarför så brådt
Att pocka på odödlighet och ära.

THORVALDSEN.

Men just emedan man än går i lära
Och ej det är för sent att återvända,
Så önskar man — hvad sedan än må hända —
Få utsagdt klart för sig — ja eller nej,
Om man går rätta vägen eller ej.

PEDERSEN.

Du om din kallelse då tvekan bär?

THORVALDSEN.

Ja, bror! Det är just det, som jemt mig tär.

PEDERSEN.

Var god och fråga Jason, som der står,
Om han har gjort sig sjelf!

THORVALDSEN.

Jag ej förmår
Att döma i min egen sak, men då
Den ej publikens bifall kunnat nå...

PEDERSEN.

Derför den ej kan fattas utaf packet!

THORVALDSEN.

Men här ju varit flera män af facket,
Som den med axelryckningar belönt.

PEDERSEN.

Tror du att dessa finna något skönt,

Uti en naken kropp, då du har brutit
De trånga skrankor de kring konsten slutit?

THORVALDSEN.

Hur skall jag då få visshet om det rätta?

PEDERSEN.

Till hjertats röst din lit du blott bör sätta.

THORVALDSEN.

Men om den mig på villovägar för?

PEDERSEN.

Det kan den ej: — det är Guds röst du hör.

THORVALDSEN.

Men skall jag ej min gamle fader lyda?

PEDERSEN.

Guds kallelse mer måtte väl betyda
Än önskningar utaf din far och mor.

THORVALDSEN.

Min tack emot min far ej vore stor,
Om nu jag stannar. Nej, min vän, jag bör
Hans kärlek så ej gäcka.

PEDERSEN.

Ack! det gör
Du ej, fast du i detta fall ej hör
De goda råd, hans blinda kärlek gifver.

THORVALDSEN.

Jag hans befallning hört och dervid blifver.
Nu, käre broder, — bjud ej längre till
Att få mig qvar; — mitt bästa nog du vill,
Men jag bör ej en stackars far bedröfva;
Derför jag reser! — Som det ej lär töfva,
Förr'n vagnen står för dörrn, så hjelp´mig nu

Att snöra renseln; — se'n vi kunna ju
Att tömma sista afskedsbägarn gå
Till Osterian ut vid Buffalo.

(Tar fram sin rensel och börjar ordna den; Pedersen tiger en stund, derpå fattar han renseln och kastar den i en vrå.)

PEDERSEN.

Här blir vid Gud ej någon resa af!
Vill du så slösa bort hvad Gud dig gaf
Och fräckt begå ett sådant själamord? —
Ja, ja! nu väljer jag ej mina ord —,
Så får jag lof att något företa,
Som kan dig från förderfvets afgrund dra.
Ja, hör, du egensinniga krabat,
Och häpna, skratta, baxnas och blif flat,
Att om en timme är det slut med nöden,
Och du kan le mot dina framtidsöden,
Ty du i qväll med lyckan skall förenas —
I skepnad af en liten fransk Mæcenas.

THORVALDSEN.

Men så förklara då ditt galna prat!

PEDERSEN.

Ja! om du lugnar dig en smul', kamrat!
I dag, då jag i Vatikanen gick,
Så fick jag se en man med nobelt skick,
Som tycktes för skulpturen intresserad —
Om en minut så var jag presenterad.
Se'n vi en stund der pratat med hvarandra,
Så kom man, från det ena till det andra,
Att tala om hvad man inom skulpturen
Här gjort inunder senaste sejouren.
Då passade jag på och ryckte fram
Med Jason, talte om den kungastam,
Från hvilken dina anor du skall leda.
Han blef förtjust och ville strax ha reda
På din adress — och svor på att din lycka
Snart vore gjord. — Som jag då kunde tycka,
Så var han visst en säker spekulant,
Och du får se, att allting går galant!

THORVALDSEN.

Ej kan man väl vid lösa ord sig fästa.

PEDERSEN.

Men man skall alltid hoppas på det bästa.
För öfrigt tycktes han ej vara svår
Att vinna — Tyst! man uti trappan går.
Det är visst han. Se så! se morsk ut bara,
Och du får inte allt för artig vara,
Ty då han komme lätt på den idén,
Att du i dina stycken vore klen;
Och visa dig ej heller angelägen
Att få affärn i gång! Var ej förlägen
Ändå — jag skall ta' resten på min del.

THORVALDSEN.

Ja! Gifve Gud, att ej vårt hopp slog fel!

PEDERSEN.

Det knackar! — Det är han! — Var god stig på!
Låt mig nu honom först på lifvet gå!

LAMBERT.

God afton, mina herrar! — Mycken ära!
Men jag skall inte länge er besvära —
Det är herr Thorvaldsen, jag gissar?

THORVALDSEN.

Ja!

LAMBERT.

Ja! ser ni hvilken blick jag har — ha, ha!

PEDERSEN.

Men var så god — stig fram, monsieur Lambert,
Och se på denna pièce...

LAMBERT *(lorgnetterar Jason).*

Ah bah! — mon cher,
Och ni har gjort den der? — Mon Dieu! Mon Dieu!

Men det är ju ett mästerverk — parbleu!
Se hit, Herr Pedersen! — Se hvilken kropp —
En idealgestalt från tå till topp!
Se hvilka linier — hvilken harmoni
I proportionerna — hvad evrytmi!

PEDERSEN.

Och hvilket lif — se hur han rör sig blott!

LAMBERT.

Hvad? Rör han sig?

PEDERSEN *(betraktar Lambert med en genomträngande blick).*

Jag menar, att han fått
En sådan rörelse.

LAMBERT.

Hm! Jag förstår —
Och likväl hvilket plastiskt lugn der rår!

PEDERSEN.

Ni tyckes hemmastadd i estetiken.

LAMBERT.

Ja! något litet — och ser ni plastiken,
Den är dock blomman utaf alla konster.

PEDERSEN.

Och i kritik är ni ett rigtigt monster!

LAMBERT.

Ni tycker det? Men så skall ni ock veta,
Att jag har något sett. Ja! ni får leta
Uti Paris en atelier der man
Ej känner till monsieur Lambert.

PEDERSEN.

Minsann!
Men låt oss gå tillbaks till sjelfva saken!

Det är ju sant, ni aldrig skådat maken
Till sådan grann staty?

LAMBERT.

Jag svär derpå!

PEDERSEN.

Och dock är han af gips ännu — tänk då,
Hur han i marmor kommer att se ut.

LAMBERT.

Ja! vi ska' hoppas, att han ock till slut
En sådan värdig drägt får lägga an.
Och nu jag önskar er, min unge man,
(till Thorvaldsen)
All möjlig framgång på er vackra bana —
Jag re'n i fjerran kan er framtid ana,
Ty ni ett snille är af första rangen...
Men jag beklagar, att jag på momangen
Är nödgad lemna denna sköna staden
Och träda an min resa upp till Baden,
Ty eljest det en verklig jouissance
Mig varit göra eder connaissance —
Och nu, kom i min famn, du Phidias!
(Omfamning.)
Se här! *(Letar i sin plånbok.)*

PEDERSEN *(afsides)*.

Nu kommer det, men — was ist das?

LAMBERT.

Mitt kort. — Om eder väg en gång er för
Till Seinens strand och ni mig nöjet gör
Att då min boning gästa några dar,
Så hoppas jag, att re'n jag kunskap har,
Att ni beställning fått på er staty —
Och det bör ej er göra mycket bry
Att finna någon spekulant, jag tänker.
Dertill min välgångsönskan jag er skänker,
Och nu jag lemnar er. Adjö! Adjö! *(Går.)*
(Thorvaldsen förblir allvarsam och tyst.)

PEDERSEN.

Jo den! Han borde, ta mig fan, fått spö!
Se! så'na äro våra mæcenater!
De träda upp med ståt och lärda later
Och fiska fraser utur estetiken
Att sedan kunna slå sig på kritiken.
Ja! Gud bevare oss för konstens vänner!
För dem man sina kol förgäfves bränner.
De stjäla bort vår tid med ord så söta
Och smutsa våra golf och dörren nöta
Att se'n med sitt beskyddarskap få skryta.
Men bed om hjelp — då plär beskyddet tryta.
De tro vi kunna lefva af tirader,
Exclamationer, prat och embrassader,
Men glömma, att af jord vi ock ä' komna —
Hvad nu, bror Bertel, tänker du att somna?
Hvad — är det åt dig? — Men kan du ej svara?

THORVALDSEN *(liksom uppvaknande).*

Tag fram min rensel, ty jag måste fara!

PEDERSEN.

Det är ditt sista ord?

THORVALDSEN.

Det kan du fråga?

PEDERSEN.

Nu har jag gjort hvad uti min förmåga
Har stått att rädda dig. Jag kan ej mer,
Då sjelf din konst så fegt du öfverger.

THORVALDSEN.

Nej, Axel! du får inte vara bitter,
Då i min barm förtviflan sitter.
Har jag ej allt försakat för mitt mål?
Har jag ej lidit allt en dödlig tål?
Och att jag nu en faders vilja hör,
Det är en svaghet som jag ej rår för,

Det får du ej som lumpen feghet svärta!
Och tro ej, att med köld uti mitt hjerta
Jag lemnar dig och mina andra vänner —
Nej, nej! det djupt i själen bränner.
Och Marianne — det kära barnet — hvad
Skall hon väl säga? — Ej hon mer blir glad,
Då jag så utan afsked reser bort
Från henne; — ty dels tiden är för kort
Att få ett bud — dels har jag inte mod
Att hennes tårar se. Hon är så god,
Den flickan, att det ondt i själen gör
Att henne lemna. Men jag inte bör
De sista stunderna med klagan störa —
Nu hjelp mig, broder, att min rensel snöra!

PEDERSEN.

Du vill då resa från mig! — Ack, hvad lifvet
Ändå är uselt! — knappt blef det mig gifvet
Att njuta af din ädla vänskaps lycka,
Förr'n ödet henne från mig skulle rycka.
Hvem skall nu mera dela sorg och fröjd
Med mig? — Hvem gör mig med min lott förnöjd,
Som du har gjort? För hvem skall jag min sång
Nu stämma vid guitarrn, när qvälln blir lång?
Ack! ingen, ingen! — Tystna då, min lyra,
(Sparkar till guitarren.)
Att ej du väcker upp de minnen dyra
Från denna glada tid vi njutit här,
Vid denna konstens härd, för oss så kär!

THORVALDSEN.

Jag tror, min gamle hedersvän, du gråter!

PEDERSEN.

Visst gråter jag — men nu så vill jag åter
Bli glad. — Se så! Tag nu och packa hop,
Men jag går ut och skaffar oss ett stop
Af bästa Montefiascone.

THORVALDSEN.

Men
För all del, kära du, kom snart igen! *(Pedersen går.)*
(Thorvaldsen går några slag öfver golfvet och stannar framför Jason.)
Är detta verkligen den sköna bild
Af Hellas-sonen, jag fick se på färden,
Då själen, ifrån stoftets zoner skild,
På lätta vingar steg mot andeverlden,
Och vid hvars åsyn hvarje fiber skalf
Och hjertats strängar dallrade af tjusning,
Då öfver himlarymdens höga hvalf
Jag skymtade af Gud en fjerran ljusning?
Ack, nej! Det är en dunkel skenbild blott
Af idealet, som för mig sågs sväfva.
O! Hvarför kunde icke då jag fått
Den sköna bilden i mitt sinne gräfva
Och sedan gifva den gestalt och form,
Att med dess skönhet fröjda menskligheten!...
Så går det jordens son, när han med storm,
Titanen lik, vill uti sinligheten
Den himmelska idéen draga ner.
Kanhända har jag mig på vägen irrat,
Då jag har svurit skönhetens banér.
Måhända var förnuftet ock förvirradt
Af ungdomsyran, då jag öfvergaf
För konsten allt och tog helt glad min staf
Att vandra på den törnbeströdda stig,
Der man med nöden jemt får föra krig.
Helt visst! — Det måtte hafva varit så,
Då ännu ej jag hunnit framåt gå
Ett enda fjät och dock så länge ströfvat
Och hvarje konstens malmgång redligt pröfvat.
Och hvilket ömkligt fuskverk har jag bragt
I dagen! — Der det står som ett *gif akt*
För mig att vända om. — Ditt rop jag hör,
Och nu jag icke längre tveka bör
Att följa varningen. Nåväl, friskt mod!
(Han fattar sin hammare.)
Jag skall dig störta ned, afgudastod,

Som har mitt hjerta narrat till din dyrkan.
Och nu, I Gudar! svike ej mig styrkan,
Då jag vill mig ur dvalan väcka opp
Och slå till marken hvarje fåvitskt hopp!
(Springer mot Jason för att krossa honom, men stannar plötsligen.)
Hvi ser du på mig så med sorgsna blickar
Och vänligt varnande emot mig nickar?
Min hand förlamas. *(Han kastar bort hammaren.)*
Nej! jag kan ej slå
Mitt eget barn, ty så du är ändå.
Ja! har jag ej med smärta djup dig födt,
Och har ej hjertat utaf sorgen blödt,
Då du, en del utaf mig sjelf, slets bort! —
Men ock du fröjd mig skaffat, fastän kort,
Ty du är skön ändå. O! nu jag känner
Den eld, som ner i själens djup mig bränner!
Ja! jag vill lefva att den elden vårda,
Att den en gång må herrligt bryta ut
Och må mig möta öden, än så hårda,
Jag vill dock striden modigt kämpa slut!
(En klocka höres ringa. Han går till fönstret.)
O Gud! till ave kampanilen ringer
Och manar mig att på min affärd tänka.
I qväll dess ton ej friden kan mig skänka
Som förr — nej, djupt i hjertat det mig stinger
Att höra på den dystra sorgesång,
Som dock så glädtigt klingat mången gång.
Han likt min sällhets själaringning ljuder,
Och till min glädjes jordafärd han bjuder.
Ja! nu är all min lycka lagd på bår,
Och ej en gnista hopp mig återstår.
(Döljer ansigtet i händerna.)

MARIANNE *(inkommer sakta med en fruktkorg på hufvudet och en blombukett i handen, hvilken hon lägger på ett bord; derpå går hon bort med korgen till Thorvaldsen och ställer den framför honom).*

God afton, Bertel! Men hvad står nu på?

Du grårit ju — men säg, hvad är det då
För fel? — Nå tala om för din Marianne,
Så skall du få min korg — ser du så grann
Den är — och hvilka drufvor, se så klara!
Orangen se'n — och fikonen så rara!
Men se då på mig, stygge Bertel! Hör
Du inte hvad jag säger dig? Då gör
Jag liksom du — jag sätter mig och tjurar; —
Se'n får du se, om du utaf mig lurar
Ett enda ord!

(Sätter sig på en stol.)

THORVALDSEN *(stiger upp och går till Marianne).*

Förlåt mig, Marianne!

MARIANNE.

Nej! låt mig vara! — Jag är ond.

THORVALDSEN.

Det kan
Du inte vara, då jag säger dig,
Att det är sista qväll'n du är hos mig.

MARIANNE.

Du narras bara för att god mig få
Igen.

THORVALDSEN.

Nej, nej, min flicka, tro ej så; —
Jag är ej hågad för att skämta nu,
Då om en timme re'n jag reser.

MARIANNE *(springer upp).*

Du,
Du vill från din Marianne då vända dig?
Ack, du blott skämtar — men du ser på mig
Så allvarsamt. Det är då sanning hvad
Du säger, och du ger dig re'n åstad
I qväll! — Och ej ett ord derom mig sändt!

THORVALDSEN.

Min kära vän! det skulle aldrig händt,
Om ej i qväll först resan blef besluten....

MARIANNE.

Men hvarför vill du lemna oss så der?
Har du väl ledsnat på att vistas här?

THORVALDSEN.

Ack nej! min studietid är nu förfluten,
Och jag är tvungen vända åter hem.

MARIANNE.

Ej är du tvungen till att lyda dem;
Du måtte väl din egen herre vara
Och ej behöfva inför någon svara
För dina gerningar...

THORVALDSEN.

Du kan ej fatta
Hvad nöd vill säga.

MARIANNE.

Nå, jag måste skratta!
Går det väl någon nöd på dig? Du har
Ju allt hvad du behöfver — och, en karl
Som du kan nog sig skaffa hvad som brister,
Så framt du icke kraft och helsa mister.
Tänk efter bara! — Gubben, som der står,
För den du minst en femti scudi får —
Det är ju vackert det till börja med!
Så får du vara här en tid i fred
Och göra flera; om det ej förslår,
Så skall du veta, att jag ock förstår
Att skaffa någon inkomst. Ser du, jag
Kan sälja blommor, — och det gör hvar dag...
Men hvarför ser du på mig så der dyster?

THORVALDSEN.

Du har nu varit för mig som en syster
I trenne år. Du allt för mig försakat:
När jag har legat sjuk, då har du vakat
Och skött mig omsorgsfullt, som blott en qvinna
Det kan, — och jag har än ej kunnat finna
Ett sätt att all den godhet värdigt löna,
Som jag så ofta utaf dig fått röna —
Och nu du vill ditt sista offer bära
Till mig. — Din godhet rör mig, flicka kära,
Så djupt, att det mig helt förtviflad gör,
Att med ett afslag jag din fröjd förstör.

MARIANNE.

Nej, nej! Det får du ej — du skall bli qvar!

THORVALDSEN.

Nej, bed mig ej! Du vet jag har en far,
Hvars önskan gerna jag uppfylla vill.

MARIANNE.

Då frestar jag dig icke längre till
Att stanna; men jag följer dig på färden,
Om ock du bor på andra sidan verlden.

THORVALDSEN.

Men tänk då, flicka, på din gamla mor,
Hur hon dig skulle sörja, om du for
Från henne.

MARIANNE.

Du har rätt. Men hvad skall väl
Jag göra? Ack, jag sörjer mig ihjel.

PEDERSEN *(som nyss har inkommit och synes något upprymd).*

Det skall du icke göra, Marianne,
Ty jag på heder dig försäkra kan,

Att om ett år så är han åter här
Hos lilla vännen, som han håller kär.
Se så, låt oss nu alla vara glada
Och våra sorgsna sinnen muntert bada
I en foglietta Montefiascone,
Och sedan högt ett hjertligt "vivat" dåne
För vännen Bertel.

MARIANNE.

Har du intet hjerta,
Ditt odjur, att så skämta med vår smärta?

PEDERSEN *(slår upp buteljen).*

Ack! säg ej så! då ej uti vår makt
Det står att ändra hvad som ödet lagt
På oss, så må vi ej med klagan öka
Dess bitterhet, men då i stället söka
Att lindra smärtan med ett glädtigt sinne,
Att ej vår vän ett allt för sorgligt minne
Som ressällskap på vägen med sig för!

THORVALDSEN.

Rätt taladt, broder! Det är som sig bör.

PEDERSEN *(patetiskt).*

Och nu min vän, haf tack för flydda tider
Och för ditt bistånd uti andens strider!
Min helsning för till Gefions väna ö
Och hennes sköna, bokbeklädda strand.
Ja! helsa hvarje liten blåögd mö
Och tryck från mig en kyss på hennes hand!
(Man hör ett posthorn utanför.)

THORVALDSEN.

O Gud! För porten står nu vetturin' —
Och jag ej hunnit än att packa in!
(De hjelpas åt att samla ihop några persedlar i resesäck.)

MARIANNE.

För all del skynda!

THORVALDSEN.

Ack! det blir för sent.

PEDERSEN.

Så låt oss hjelpas åt. Det är då rent
Fördömdt i dag!

(Ny hornstöt.)

THORVALDSEN.

Nu blåser han igen.

RODRIGO *(inkommer och stannar öfverraskad).*

Håhå! Hvarthän så brådt, min unge vän?
Vi ha en gås att plocka med hvarann —

(Lemnar en räkning.)

Jag tror, jag kom i rättan tid, minsann!

THORVALDSEN.

Men, bäste herr Rodrigo, låt mig fara!
Min vän, herr Pedersen, för allt skall svara.

RODRIGO.

Er vän har ej betalt sin hyra än,
Så den kan jag ej lita på.

THORVALDSEN.

Än se'n?
Ni har min Jason der i pant.

RODRIGO.

Hva sa'?
Er Jason? — Hvad ska' jag med den? Haha!
Tror ni, jag något för den der kan få?
Ni sjelf fått intet, hvad får jag väl då?

PEDERSEN.

Håll mun på er, ni gamle skälm, och packa
Er genast uti väg!

MARIANNE.

Stå ej och snacka
Om saker, som ni ej förstår! Gå ut,
Min herre!

RODRIGO.

Sa' hon det, min sockerstrut?

(Hornstötar.)

THORVALDSEN.

Men låt mig komma ut!

PEDERSEN *(går häftigt emot Rodrigo).*

Ur vägen, herre!

RODRIGO.

Ni vill då göra saken dubbelt värre?
Tillbaka! Eller ropar jag polis.

THORVALDSEN.

Jag måste resa nu för hvarje pris.

RODRIGO *(tittar ut genom dörren; man hör buller af en vagn som rullar bort).*

Nu finnes intet hinder; var så god!
Nu skall jag lemna er i allsköns ro.
Ödmjuka tjenare!

PEDERSEN.

Ni är en bof!
Så går ni jemt och lurar på ert rof.

RODRIGO.

Jaså, ni talar i en sådan ton —
Da skall jag snart er lära ta reson.

THORVALDSEN.

Men, Axel, lugna dig, var ej så het
Du derigenom ådrar oss förtret...

PEDERSEN.

Var lugn du sjelf och låt mig tala slut!
Det gör så godt en gång få sjunga ut.
Hör på, du gamla bracka, som der står,
Du är så visst af sjelfva fan ett hår,
Som salig far min kristnad var till Peder; —
Du har ej minsta känsla utaf heder —
På hjerta är du ock totalt renonce
Ja, känslolös och kall du är, som bronz; —
När har du haft med oss förbarmande
Hvar dag du kommit hit in larmande
För några fattiga Bajocchis skull?
Din vedbod var i vintras öfverfull,
Men skänkte du oss då en enda pinne,
Fastän vi fröso bistert vi härinne.
Och när vi ofta varit utan mat
Då har du gödt dig du vid fulla fat;
Och se'n du fyllt din buk — då gick du hit,
Predikade om vådan af kredit,
Höll föreläsningar om sparsamhet,
Om konsten att på ingenting bli fet!
Du tror dig hafva privilegium
Att klifva på helt fräckt i våra rum
Och oss behandla så der nonchalant
Och kritisera hvad vi gjort helt frankt.
(Rodrigo står och fingrar på en eskiss; Axel slår honom på fingrarna med sin käpp.)
Låt bli och klå på andras saker, nöt!

RODRIGO.

Aj! aj! men skäms ni ingenting, — ni bröt
Min tumme utur led — *(ropar utåt.)* Polis, hallå! —
Man öfverfaller mig...

EN POLISTJENSTEMAN *(folk samlar sig i dörren.)*

Hvem ropar så!

RODRIGO.

Jag blifvit förfördelad af de två
Artisterna, som hyra i mitt hus,

Den ena ville rymma helt burdus
Förrän han hade inbetalt sin hyra. —
Den andre, som har jemt haft svårt att styra
Sitt satans lynne, slog mig med sitt rör,
Alltså ni dem till rå'stun båda för.

MARIANNE *(springer fram till Rodrigo).*

Min Gud, ni är väl ej ändå så hård!

THORVALDSEN.

Men vill ni inte gifva oss ackord?

PEDERSEN.

Vi ackordera med en sådan der! --

RODRIGO.

Nu är ni styf, men snart ni mjukna lär!
Konstapel, var så god och gör er pligt. —

POLISMANNEN.

I kraft utaf hans helighets edikt
För främlingar som vistas i hans stad...

(Sir Hope, som bland folkmassan vid dörren en stund betraktat uppträdet, kommer in, trycker några guldmynt i händerna på Polismannen och Rodrigo — dessa buga sig och gå jemte folket.)

PEDERSEN *(afsides).*

Hvem är som kommer in så der gerad?

SIR HOPE *(går fram mot Thorvaldsen; talar med engelsk brytning)*

Herr Thorvaldsen?

THORVALDSEN.

Jaha!

HOPE *(får sigte på Jason, uppgifver ett utrop af beundran och betraktar den under djup tystnad).*

PEDERSEN *(afsides).*

En mæcenat!

MARIANNE *(afsides).*

Ack! må han ej betala blott med prat!

PEDERSEN *(afsides).*

Se hur förtjust han är! Det var då väl,
Att man fick se en enda konstnärssjäl
Bland alla dessa atelier-flanörer
Och hufvudlösa konstprodukt-klakörer.

HOPE *(vänder sig om och betraktar Thorvaldsen ett ögonblick, går derpå helt lugnt fram, tar honom i famn och kysser honom på pannan).*

Vill ni en dylik Jason åt mig skänka?

THORVALDSEN *(förlägen.)*

I marmor?

HOPE *(betraktar honom vänligt.)*

Unge vän, kan ni väl tänka
Ett stoff, nog värdigt åt en sådan bild?
Nog af — er möda skall ej bli förspild.
Kom hem till mig i morgon! — Här mitt kort.
Ni har fått glänta på Olympens port —
Se till, att den ej stängs! Farväl, min vän! *(Går).*

PEDERSEN.

Nå, ser du, der kom ändtligen vår *deus*
Ex machina direkt — skål, *frater meus!*

MARIANNE.

Nå, Bertel, vill du ej bli glad igen,
Då lyckan kom så hastigt ifrån höjden?

THORVALDSEN.

Visst är jag glad; men aldrig blifver fröjden
Fullkomlig här i lifvet — ty jag tänker,
Min far ej alldeles så lätt mig skänker
Sin tillgift.

PEDERSEN.

Åh, den saken bra nog går,
När om ditt renommé han höra får;
Ty säkert är, min bror, att våra fäder
Nog blifva stolta och att det dem gläder
Då vi ha ära vunnit — men nu basta
För klagolåten — och låt oss bortkasta
Allt dåligt lynne, då vår nöd är slut.

THORVALDSEN.

Klä'n på er nu, så vandra vi ditut
Till osterian genast.

PEDERSEN.

Ja, må ske!

THORVALDSEN.

Men vi ska' skynda oss, att vi må se,
Hur sol'n Sankt Peters kors med strålglans höljer
Förr'n bak Sabinerbergen han sig döljer.
Kom nu, så gå vi genast!

PEDERSEN.

Hvarför så?
Tror du ej, att vi ändå kunna få
Oss några bägare?

THORVALDSEN.

Det tror jag nog.
Men jag vill lifva upp ett gammalt minne:
Ser du, i dag är just den dagen inne,
Då jag för fyra år se'n vägen tog
Till monte Pincio att få der betrakta
Den helga staden uti all dess prakt...
Jag kom och såg — mig grep en sällsam makt,
Och mina knän sig böjde ned så sakta,
Och hjertat klädde sig i andaktsskrud.
En suck af tacksamhet smög från min mun:
"Här är ett heligt rum, och här bor Gud"...
Kom låt mig njuta än en sådan stund. *(De gå.)*

HERMIONE

SORGESPEL

ANDRA UPPLAGAN

FÖRSTA UPPLAGAN 1871

PERSONER:

PHILIPPOS af Makedonien.

PARMENION.

ANTIPATER.

DEMOSTHENES.

AISCHINES.

KRITON.

KALLIMAKOS.

ALKINOOS.

KREON.

KLEOBULOS.

LEUKIPPOS.

LYSIKRATES.

KALLIAS.

OLYMPIA.

HERMIONE.

POLYXENA.

Bipersoner.

Athenai.

Symposion hos Kallimakos. Hetairer. Sång och musik.

KALLIMAKOS *(till en slaf).*

Tag fram de större bägarne och gif
Oss kransar utaf hundrabladig ros
Och helig myrten, att vårt dryckeslag
Sin början taga må! — Och du, Leukippos,
Skall blifva vår symposiark och föra
Oss an i dryckesstriden.

POLYXENA.

Ej det höfves
En gammal man bland ungdom föra spiran,
När den vill rasa ut med fria tyglar.
Han skulle alltför mycket stäfja glädjen —
Nej hyllom heldre då Kallimakos!

LEUKIPPOS.

Polyxena mig anser då så bräcklig,
Att ej jag fylla kan ett sådant värf!

POLYXENA.

Ditt värf är att bland ungdom lära vishet.

LEUKIPPOS.

Än är du ej för gammal till att lära.

POLYXENA.

Men du — att ibland ungdom spela narr!

LEUKIPPOS.

Än kan jag rosor om min tinning vira.

POLYXENA.

Det tror jag knappast, då dig lockar tryta.

LEUKIPPOS.

Ej har min Lais än mig kyssen nekat.

POLYXENA.

Ej dig, men din olivegråa kind.

KALLIMAKOS.

Må trätor vara fjerran från vårt lag.

POLYXENA.

Ej är min sak med tvister störa glädjen;
Men när Leukippos, gamle narren, börjar
Att spela ung, då kan jag icke längre
På tungan hålla styr. Tänk blott, hvad skulle
Väl hans disciplar säga, om de såge
Den gamle lärarn sitta här och gyckla,
Då han i förmiddags med höglärd uppsyn
Och bistert skick för dem om dygden talte —
Och annat skräp, som han filosofi
Benämner!

LEUKIPPOS.

Om du ej för min person
Bär aktning, så får du likväl ej smäda
De höga läror jag förkunnar.

POLYXENA.

Prat!
Jag vill ej gifva en obol för all
Din lärdom, som du hvarje dag försäljer,
Att se'n om natten rumla upp din vinst.

LEUKIPPOS.

Min lärdom säljer jag hvar dag, och du
Hvar natt din skönhet. — Låt oss vara vänner!

POLYXENA.

Du drifver ocker på din nästas dårskap,
Din mantel lägger du i sida veck
Och låter skägget växa ut — att man
Må genast kunna se du är en vis;
Och så går du omkring på gatorna
Och talar om hur många vers du gjort
På dagen...

KALLIMAKOS.

Nej! det går ej an, min vän,
Så häftig vara — och att tvisten slita
Skall jag det glada värfvet åt er fylla.

ALLA.

Kallimakos, vår konung, hell!

KALLIMAKOS.

Tack! Tack!
Och höjom nu den första dubbelbägarn
För glädjen, som är lifvets högsta goda!

ALKINOOS.

Förr var det sed att Zeus, allfadern, helga
Det första dryckesoffret — andra bägarn
För helsan tömdes, och den tredje tillkom
Den ljufva smärtbetvingarn Oneiros
Den fjerde, om den kom i fråga, hörde
Blott till omåttligheten.

POLYXENA.

Hör blott hur
Förståndig vår Alkinoos har blifvit,
Som fordom aldrig svek i Evans-kampen.

ALKINOOS.

Jag ej föraktar drufvans ljufva must,
Som mildt förjagar jordelifvets vånda;

Men aldrig har jag älskat löga mig
Deri och öfvermätt med trotsigt hån
Bele allt högt och heligt och försmäda
De höge Gudar, som I plägen göra.

KALLIMAKOS.

Du är en narr, Alkinoos! Hvem tror väl
På några Gudar mer, som afundsamt
Och småsint oss med dumma lagar plåga?
De finnas blott i sagorna numera —
Ja, fråga du vår filosof Leukippos!

LEUKIPPOS.

Kallimakos har rätt — fullkomligt rätt,
Att vi ha vuxit från förmynderskapet
Af de olympiske tyrannerna.

ALKINOOS.

I sägen så för att ert samvet' tysta
Och att I ostördt eder sinlighet
Må gifva fri och uti vällust dväljas.
Men sägen mig upprigtigt: ha'n I aldrig
I edra bröst en mägtig rörelse
Bemärkt — en outsäglig känsla rönt
Af himmelskt ursprung, då I ha'n betraktat
En härlig gudabild af mästarhand?
Om' I det hafven känt, så veten, vänner,
Att det en Gud är som till eder talat.

KALLIMAKOS

Jag börjar tro, du ej så orätt har;
Ty när en bräddfyld festpokal jag tömt
Af äkta medisk drufva, — ack, då sväller
Mitt bröst af ljufva känslor, då stå fram
Inför mitt öga tusen sköna bilder
Af luftig, obestämd gestalt, och hjertat
Af trängtande begär så lifligt slår —
Då är en Gud mig när. Han är Lyaios.

ALKINOOS.

Nåväl! den Guden kan du ej förneka,
Då du har väldet af hans thyrsos känt;
Men när du lyss till åskans dån och ser
Hur blixtar klyfva molnens svarta väggar
Och stormen öfver haf och land sin väg
Med omotståndlig styrka rusar fram
Och i ditt sinne fasan tränger ned,
Då vill du dock förneka, att en Gud
Det är som ofvan skyn sin spira för
Och styr de dödlige med mäktig hand.
Betrakta denna Zeusbild der, som dock
Ett återsken helt svagt af Guden är,
Och se hvad öfverväldigande magt
Uti hans blickar ligger — ja, fall ned
I stoftet och dig böj för Zeus Kroniden,
Du myra, som utaf din makt vill skryta!

KALLIMAKOS.

Tror du jag vill mitt knä för bilder böja!
Ha-ha! Mig lyster se hvad magt kan ligga
I detta döda marmorblock. — Din skål,
Du gamla gråskägg!

(Han slungar sin bägare mot en Zeusbild. Allmänt skratt.

ALKINOOS.

Ve dig, oförvägne,
Som vågar trotsa de olympiske,
Och bäfva för det straff dig väntar re'n.
Jag vill i sådant samqväm ej ta del,
Der man allt heligt ner i smutsen drar,
Och ej bland gudsförnekare jag trifves —
Derför skall ej din tröskel mer jag nöta.

(Stiger upp för att gå.)

POLYXENA.

Du tänker redan gå — och ej vi hört
En enda sång utaf dig sjungas än.

ALKINOOS.

Ej mina sånger passa eder mer...
Då sist jag sjöng för er utur Homeros,
Då var han eder ej i lag. "För gammalt!"
Så ropten I i korus. Alltjemt nytt
Och nytt igen! — Så slöa ha'n I blifvit!
Och till med den veke Teosskalden,
Med vinranksflätad lyra, vägren I —
Då ej med plektern han förmår att reta
De slumrande passionerna till lif.

KALLIMAKOS.

I dag tycks glädjen ej ha lust att bli
Vår bordsgäst.

LEUKIPPOS.

Glädjen är en nyckfull ting,
Han låter ej befalla sig. Just då
Han sökes, står han ej till finnandes,
Och när som minst han väntas, står han midt
Ibland oss. — Men du får ej lemna oss —
Så gör ej heller någon man med bildning —
Med attisk bildning till på köpet.

ALKINOOS.

Ja,
I skryten, I athenare, alltjemt
Med eder fina bildning — men ändå
Beten I er som om Boiotien
Er fostrat. — Tron I bildningen väl ligger
I sättet att ett samtal sirligt föra —
Att kunna säga utantill hvad vinsort
Man ställer för er — göra natt till dag
Och dag till natt?

POLYXENA.

Låt nu det vara slut
Med dina föreläsningar, min vän.

ALKINOOS.

Ja, allt må vara slut emellan oss —
Och allt må vara glömdt. — Det var en tid,
Då jag i edert samqväm fröjder njöt
Af ädelt slag, då än I lyssnaden
Med nöje till min enkla sång — och du,
Kallimakos, en yngling var, så varm
För allt det stora, sköna uti lifvet;
Du var en värdig Hellas' son. — Så kom
Den makedonska pesten med sitt gift
Och angrep både ung och gammal; snart
Var du ej mer densamma som du varit.
Jag ville väcka dig utur ditt rus;
Men du har icke velat. Derför tack
För hvad som varit! — Våra vägar gå
Till skilda håll — och nu jag lemnar dig,
Då jag din glädje blott förstöra kan,
Med hoppet och med öfvertygelsen,
Att vi ännu en gång som stridskamrater
Må träffas, när det vilda krigets flammor
Slå upp och speglas i Saronska viken
Och Hellas kämpa skall sin sista strid.
Till dess ett hjertligt, broderligt farväl!

(Går. Allmän förstämning.)

POLYXENA *(till Kallimakos, som blifvit allvarsam.)*

Hvad vållar denna tystnad — ej er bryr
Hvad denna svärmare nyss profeterat!
Jag tror du blifvit rädd, Kallimakos?
Skall du nu blifva den som glädjen kör
På porten? — Höj din bägare och låt
Allt grubbleri af Bromiern blåsas bort!

KALLIMAKOS.

Förlåt! Det var ett sorgligt minne blott,
Som med sitt svarta vingpar fläktade
Så kyligt på mitt hjerta; nu det gått

Förbi... och Glädje, du, som ej vill stiga
Hit ned till oss, jag skall dig rycka ned
Ifrån din boning, hvar han än må vara.
Ja, om du låge gömd på hafvets botten,
Så drack jag hafvet ur för att dig nå!
(Han tömmer bägaren. Alla dricka utom Kallias.)
Hvi tömmer du ej bägarn, Kallias?

KALLIAS.

Jag har ej kommit hit att dricka vin.

POLYXENA.

Men hvarför sitter du så tyst och trumpen?
Du har ej sagt ett enda ord i qväll.

KALLIAS.

Mig lyster icke edert snöda tal.

KALLIMAKOS.

Men då min bjudning du tog an, så blef
I samma stund också din skyldighet
Att bidra till mitt sällskaps munterhet.

KALLIAS.

Än har jag aldrig tagit narrens rol.

KALLIMAKOS.

Hvad skall du, vise man, bland dårar göra?

KALLIAS.

Mitt ärende var att *se* — nu har jag *sett*.

KALLIMAKOS.

En legd spion alltså!

KALLIAS.

Om du så vill.

KALLIMAKOS.

Och detta vågar du oss säga!

KALLIAS.

Ja!

KALLIMAKOS.

Du litat på min gästvänskap för mycket.

KALLIAS.

Jag börjar nästan tro det.

KALLIMAKOS.

Håll då opp
Med dina vrängningar och svara öppet
I hvilken afsigt du har kommit hit!

KALLIAS.

Jag kommit hit att se, om ert Athenai
I grunden var så uselt som man sagt.
Jag funnit har tyvärr det ryktet sannadt,
Och ej en droppe blod skall Sparta spilla
För er, när kriget en gång bryter löst.

KALLIMAKOS.

Hvem tänker väl på krig i dessa tider?
Philippos är ju vänligt stämd mot oss
Och är som bäst nu sysselsatt att hämnas
Den oförrätt, som drabbat hela Hellas —
Jag menar Delphoi-templets plundring af
Phokeerna.

KALLIAS.

Se'n kommer turn till er.

KALLIMAKOS.

Då har du alltför illa lärt att känna
Den store makedoner-konungen,
Ty han vill Hellas' bästa — det är visst.

KALLIAS.

Och derför vill han också styra det.

KALLIMAKOS.

Och om så vore?

KALLIAS.

Hör jag rätt?

KALLIMAKOS.

Fullkomligt.

KALLIAS.

I skullen vilja styras af barbaren?

KALLIMAKOS.

Ja, hvarför inte? — Han är just den man,
Som vi behöfva i vår lumpna tid,
Då statens skepp för vinden drifver kring;
Han kan med kraftig hand dess roder fatta.

KALLIAS.

Jag har hört nog!

POLYXENA *(afbrytande).*

Och vi ha ock hört nog
Af eder politik! — Är det väl artigt
Att om så ledsamt ämne orda nu,
Då vi till Evansdyrkan kommit samman?

KALLIMAKOS.

I dag ha alla onda magter svurit
Sig samman att min glädjefest förstöra.
Och det är desto mera ledsamt, som
Det troligen rätt snart är slut för mig
Med dessa glada orgier.

ALLA.

Hur så?

KALLIMAKOS.

Har jag då aldrig täljt er, att för mig
Skall bröllopsfacklan tändas inom kort?

POLYXENA.

Och hvilkens gördel skall väl lösas då?

KALLIMAKOS.

Den gamle Aresprestens sköna dotter
Hermione skall bli den lyckliga.

POLYXENA.

Hur lycklig hon lär bli — det tör man fråga
Den Afrodite, som Pandemos kallas.

KALLIMAKOS.

Jag ber dig välja dina ord om henne,
Som skall min maka bli.

POLYXENA.

Din maka? Säg,
På huru länge?

KALLIMAKOS.

Jag kan icke lida,
Att så du skämtar med en vigtig sak,
Och re'n jag ångrar, att jag nämde här
Det namn som för mig blifvit har så dyrt.

POLYXENA.

Jag tror du blifvit rent förälskad, gosse?
Men det skall väl gå öfver, hoppas jag,
När väl epithalamion är sjungen
Och första natten — den der mystiska —
Väl öfverstånden är.

(Trumpetstötar och buller på gatan. Alla springa upp.)

KALLIMAKOS *(ser ut genom ett fönster)*

Hvad är å färde?
Hvad vållar detta väsen ner på gatan?
Man springer af och an och ropar, tecknar
Som om vår goda stad i lågor stod.

KALLIAS.

En demagog förmodligen, som ger
Åt pöbeln frispektakel.

LEUKIPPOS.

Eller ock
Ett sändebud från Sparta, som har råkat
Bli näpst för sin nyfikenhet.

EN MAKEDONIER *(instörtande)*.

Hjelp! Hjelp!
Man vill mig mörda.

KALLIMAKOS.

Hvad? En makedonier!
Hvad står då på? Är freden bruten?

MAKEDONIERN.

Ja!
Så är det! Kungen har besatt Olynthos
Så oförmodadt, att jag ej fått tid
Att lemna staden, der i allsköns ro
Jag uppehållit mig en längre tid,
Ej anande hvad komma skulle.

KALLIMAKOS.

Nå!
Ej bör du frukta något för den saken;
Ty någon blodsutgjutelse lär väl
Ej komma än i fråga — och på motstånd
Ej någon klok lär tänka.

MAKEDONIERN.

Säg ej så;
Ty jag har sett hvad verkan budet gjort.

KALLIMAKOS.

Berätta då hvad du har sett!

MAKEDONIERN.

Men säg
Mig först om jag hos er en fristad funnit;
Ty man har sett mig gå hitin.

KALLIMAKOS.

Du är
Min gäst — och det behöfs ej mer. Jag aktar
För mycket eder store konung, att
Jag skulle fegt förråda en utaf
Hans undersåter, som i nöd har råkat
Helt oförskyldt.

MAKEDONIERN.

Ditt ädelmod skall ej
Bli obelönadt — derpå kan du lita.
Men nu till saken. — Strax i skymningen
Kom jag att gå förbi den plats, der stadens
Prytaner samlats till att spisa qväll.
De skulle just till bords sig sätta, när
Den ödesdigra posten ankom dit.
Då blef det en förfärlig villervalla.
Först skickade man till Akropolis
Befallning att upptända eldarne.
Se'n skickades befallning att dem släcka.
En ropade "till vapen" — och en annan
Böd folket hålla sig i lugn och stillhet
Och bida, tills den nye herskarn kom.
Då trädde ibland mängden upp en man —
Jag tror en Aresprest — och talade till folket
Om deras gamla frihet och bedrifter,
Om fädrens ära och om Hellas' storhet,
Besvor dem vid de höge Gudar gripa
Till vapen för att segra eller dö.
En del af hopen lyssnade till talet,
En annan ville tysta honom ned.
Då uppstod strax tumult, och under striden

Blef presten varse mig — då hetsade
Han sitt parti emot mig. Jag begaf
Mig genast af och kom med möda undan.

KALLIMAKOS.

Det var min svärfar Kriton troligen —
Han brukar icke vara god att tas med.
(Buller på gatan. Kallimakos går till fönstret.)
Man stormar porten -- göm dig medan än
Det tider är! Förlåten, mina vänner,
Att sådant snöpligt slut det blef på festen;
Men jag kan icke mina dörrar stänga
För fadern till min brud — jag såg han stod
Dernere ibland folket — skynden på!
(Sällskapet drager sig tillbaka till de inre rummen, då Kriton kommer in och varseblifver makedoniern.)

KALLIMAKOS *(går emot honom).*

Välkommen, fader Kriton, i mitt hus!

KRITON.

Du blygs ej ta emot mig med en lögn!
Jag ser nog att jag icke kommer lägligt —
Men lägligt nog ändå att finna den
Jag önskat icke finna här. Du hyser
En fiende uti ditt hus — jag hoppas
Han obedd kommit in bland dina gäster.

KALLIMAKOS.

Här äro mina vänner blott tillsammans.

KRITON.

Den makedoniern der är dock din ovän.

KALLIMAKOS.

Hur vet du det?

KRITON.

Han är din fiende
Och hela landets fiende, så snart

Hans konung brutit freden. Derför fordrar
Jag ock, att han som gisslan lemnas ut.

KALLIMAKOS.

Du talar bra förmätet. Tror du jag
En gästvän skulle svika — till då han
Så oförvållandes i nöd har råkat!

KRITON.

Du säger: oförvållandes. Du vet
Då ej kanhända i hvad afsigt han
Sig uppehållit här?

KALLIMAKOS.

Det bryr mig ej.

KRITON.

Men mig det bryr rätt mycket, att han har
Bland folket värfvat vänner åt Philippos.

KALLIMAKOS.

Det var förståndigt gjordt — så tyckes mig!

KRITON.

Hvad säger du? Betänk ditt ord, o yngling!

KALLIMAKOS.

Betänken edra handlingar, I män!
I viljen offra edra landsmäns lif
Uti en fåfäng strid mot öfvermagten
Och störta hela staten i förderfvet.

KRITON.

Nu hör jag hvar du hemtat dina läror,
Ej är det uti Agoran, ty der
Man söker dig förgäfves — nej, dernere
Uti Peiraieus' jungfruhus, i sällskap
Med citterspelerskor och danserskor,
Som under skämt och glam helt oförmärkt

Båd' mörda sinnets kraft och släcka känslan
För allt det stora, höga som du förr
Med håg och lust till lefnadsmål har satt.
Och på rakstugan nöta dagen bort
I prat med dessa själamördare,
Som kalla sig sophister, — det är fyllest
För att af landets ungdom bilda slafvar.
Men nog med lexor nu — ty det är fåfängt
Att tala vid en drucken. Lemna blott
Den mannen der i mina händer nu,
Så skall du få förlåtelse i morgon,
När ruset gått ifrån dig och du ångrar
Ditt sätt att tala vid en gammal man.

KALLIMAKOS.

Jag är ej rusig — nej, med full besinning
Har jag min tanke sagt och blir dervid,
Och jag vill se den man, som vågar tränga
In i mitt eget hus och bruka våld.

KRITON.

Jag börjar tro, att det ditt fulla allvar är
Att ställa dig på fiendernas sida.
Näväl! Så skyll dig sjelf, förrädare!
Min svärson blir du ej — se der mitt ord.

KALLIMAKOS.

Nej! Nej! Så grym får du ej vara, fader!
Förlåt min obetänksamhet och yra!

KRITON.

Du tar tillbaka då hvad nyss du yttrat
Och vidtar ingen åtgärd att försvara
Den makedonske mannen?

KALLIMAKOS.

Som du vill
Skall ske.

KRITON.

Och du går också ut i striden
Emot barbarerna?

KALLIMAKOS.

Allt hvad du vill
Jag underkastar mig blott för att ega
Den herrligaste qvinna under solen.

KRITON.

Det är en värdig kärlek kan man säga!
Allt offrar du för din Hermione
Ej så?

KALLIMAKOS.

Ack jo!

KRITON.

Din öfvertygelse
Också? Jag har hört nog för att dig känna,
Och min Hermione blir aldrig din.
Nej, blott en man skall hennes make bli,
En man som älskar med förnuft och ej
Är redo för en kärlig blick uppoffra
Sin pligt som man och borgare i staten.
Och nu för ut den makedonske hunden,
Att han som pant må hållas qvar och ej
Med sina granna ord må fresta folket
Till affall! För hans lif går jag i borgen —
Tills vidare.

KALLIMAKOS.

Jaså! Du talar i
Den tonen, gubbe, då skall jag ock veta
Att stämma om. Gå genast ur mitt hus,
Ty jag ej längre tigga vill af dig
Hvad sjelf jag krafter har att ta.

KRITON.

Vi få
Väl se, om Kriton låter narra sig —
(Öppnar dörren och ropar utåt:)
Hitåt, I männer! Tagen fast den skurken!

KALLIMAKOS.

Din möda är förgäfves, fader Kriton,
Ty fogeln redan hittat ut ur buren.

KRITON.

Vid Zeus! Det skall en dag dig stå rätt dyrt!
(Hastar ut.)

KALLIMAKOS.

Ja, flamma upp, du krigets vilda brand,
Min bröllopsfackla skall du endast bli.
Och störta samman Hellas! — Din ruin
Skall blifva grunden till min kärlekslycka.

Agoran i Athenai.

Kriton sitter på en stenbänk.

EPHEBEN *(inkommer, talar utåt).*

Farväl! Vi råkas åter på palästran
Att pröfva oljesmorda armars styrka,
Se'n vi en bägare korkyriskt tömt.

KRITON.

Hvarthän så brådt, o yngling?

EPHEBEN.

Åh, se Kriton!
Hvad gör du här så tidigt, gubbe?

KRITON.

Vet du
Då ej, att här på Agoran skall kämpas
Den sista striden om vårt Hellas' öde
Emellan Aischines, den gamle räfven,
Och vår Demosthenes, Athenais lejon?

EPHEBEN.

Hvad rör det mig! De tro sig kunna krossa
Philippos' öfverlägsna krigarskaror
Med tal så långa, att med dem man kunde
Omgjorda Pnyx sju gånger, och med gester
Som ville de Olympos famna om.

KRITON.

Du talar fåvitskt. Månne äfven du,
Utaf Philippos' gyllne pilar skjuten,
Ditt fosterland vill sälja?

EPHEBEN.

Gubbe, tyst!
Kan du väl tro att jag, Lysikrates,
Af Eupatriders slägt, åt fienden
Min frihet sälja ville?

KRITON.

Sådant har
Man hört förut.

EPHEBEN.

Jag tror dock ej — om mig!

KRITON.

Jag vill ej tro att det är så — derför
En stund jag ber dig stanna här, ty snart
Församlas folket hit, och då behöfs
Det män som ej sitt höga ursprung glömt
Och sina fäders tapperhet och dygder.
Jag ber dig — stanna!

EPHEBEN.

Gerna skulle jag
Till viljes göra dig, om ej ett löfte
Mig bunde.

KRITON.

Nå, hvad kan väl då för vigtig
Förrättning hindra dig att med din röst
Bidraga till ditt fosterlands försvar?

EPHEBEN.

Derom jag ej behöfver ge besked:
Ett löfte är väl nog!

KRITON.

Ett gästabud
Helt säkert väntar på dig. Skynda då!
För all del maten blir ju kall — Philippos
Nog väntar tills I blifvit druckne.

EPHEBEN.

Gubbe!
Du skall ej säga så. En hederssak
Mig kallar till Palästran. Timmen re'n
Har runnit. Hån och smälek vänta mig,
Om längre här jag dröjer.

KRITON.

Spar din kraft
Till bättre värf än uti dårlig lek
Blott för en lumpen pöbels bifallsrop
Ditt lif på spel att sätta.

EPHEBEN.

Nu jag måste
På väg mig ge. Om jag får tid, välan,
Då skall du se mig åter här, när Phoibos
Sitt spann emot Okeanos styr ned.

KRITON.

Vid de Olympiske jag dig besvär!

EPHEBEN.

Farväl.

(Går)

KRITON.

O Gudar! Sådan är den ungdom,
Som stammar från Erekteus ned, och det
Är den som blifva skall ditt värn, o Hellas!
O låt mig aldrig se ditt fall! Må förr
Den hulda modern Jord min aska gömma.
Än jag må se Athenas helga borg
Utaf barbarers råa händer skändad!

DEMAGOGEN *(inkommer)*.

God dag, medborgare! Den Kriton är
Minsann försigtig!

KRITON.

Här blir mycket folk
I dag.

DEMAGOGEN.

Vill hoppas det.

KRITON.

Nå säg mig nu,
Hvad är din mening om vår stat?

DEMAGOGEN.

Min mening?
Jag menar att vi snart få krig.

KRITON.

Så spörjs det.
Men säg, hvad är din åsigt om den saken?

DEMAGOGEN.

Jag anser att Philippos skall få stryk.

KRITON.

Det fägnar mig. Du sluter då dig till
Demosthenes, som folkpartiets talan
Skall föra?

DEMAGOGEN.

Jag behöfver ingen talman —
Det bör du veta, som så ofta hört
Mig föra ordet uti Agoran.

KRITON.

Visst det! Men offra nu en gång den äran
För statens bästa.

DEMAGOGEN.

Prata tok, min gubbe!
Vi lefva i en kritisk tid, då man
Behöfver karlar som ha hufvudet
På rätta stället — och Demosthenes

Är ej den rätta mannen till att styra,
Ty han begriper ej det minsta grand
Hur man skall taga folket. Du har hört
Hur han far ut mot dem och skäller ner dem
Och säger dem otidigheter midt
I synen, och då stå de der helt slagna.
Men bara jag står upp och öppnar munnen,
Då blir det visserligen tyst i början;
Men när jag se'n begynner att helt vackert
Om deras dygder och förtjenster orda
Och kallar dem det största folk på jorden,
Då blir det jubelskrän förutan ända,
Och, ser du, då är öfvertaget mitt;
Då kan jag få dem göra hvad som helst
Och tro att svart är hvitt och hvitt är svart.

KRITON.

Ja! Ja! Du är en trollkarl, det är sant.
Men hvarför ej begagna din förmåga
Till bättre än att vinna folkets dyrkan
Och stiga upp till magt och ära? Hvarför
Kan du ej egen vinst åsidosätta,
När det för hela statens bästa är
Att män med större insigt föra styret?

DEMAGOGEN.

Ha vi ej jemnlikhet uti vår stat?
Ej är jag sämre jag än någon annan,
Och det skall jag bevisa uti kriget,
Då hederskronan skall bli min belöning.
Farväl! Nu går jag ut och läser öfver
Mitt tal och förbereder folkets sinnen.

(Går.)

HERMIONE *(inkommer och blir varse Kriton, som sitter helt tankfull).*

En skön och lycklig dag må Gudarne
Beskära dig, min far.

KRITON.

Hvad vill du här,
Min dotter?

HERMIONE.

Ack, jag ville höra blott
Hvad slutet blir på striden.

KRITON.

Den ej börjat
Ännu; men här är ej din plats, Hermione,
Bland männers skara.

HERMIONE.

Alltför väl jag vet det.
Men jag ej hade någon ro att sitta
Derhemma, när så vigtig sak bedrefs
Härute.

KRITON.

Du förstår att älska högt
Ditt fosterland.

HERMIONE.

Hvem gör väl icke det!
Men säg mig, fader, hvi har sorgen lagt
Uppå ditt änne detta mörka moln?
Hvi skådar du så dystert för dig? Kanske
De gamla såren ha gått upp igen
Och plåga dig?

KRITON.

O dotter, ej de sår
Jag fått på Mantineias fält, mig smärta.
Nej! Nej! De äro nu för mig blott minnen
Af tider, då det än fans kraft och merg
Hos Hellas' män och gladt man offrade
Den sista droppen blod för frihet, dygd
Och fosterland. Den tiden är förbi.

Nu skrattar man åt allt som fordom var
Berömvärdt, stort och heligt. Ej fins en
Som våga vill ett hår för landets väl.

HERMIONE.

O säg ej så, min far! Ditt tal är hårdt,
Ty min Kallimakos är dock ej feg.

KRITON.

Nämn aldrig mera detta namn!

HERMIONE.

Min far!
Hvad har då händt!

KRITON.

Kallimakos ej är
Dig värdig. Usling och förrädare —
Så är hans rätta namn.

HERMIONE.

Hur skall jag väl
Förstå ditt tal! Har ej han priset vunnit
I knytnäfskamp och diskoskastning?
Fins i Athenai en som sig berömmer
Att honom ha i vapenkonst besegrat?
Och honom kallar du för feg!

KRITON.

Tro ej,
Hermione, att modet uti lansens
Förgylda spets, i hårda näfven sitter.
Nej, flammar icke Ares' helga låga
På hjertats altare, då duga vapen
Till intet. Blott kring fåfäng lek och skämt
Den ynglingen sin håg nu vänder. Vin
Och flickor, spel och dans och gästabud.
Se der hans lefnads högsta mål!

HERMIONE.

Jag kan
Ej tro att min Kallimakos är sådan,
Som du nu skildrat honom, nej! Af ungdom
Och skönhet strålande, blir han helt visst
Den förste ibland ynglingsskaran, som
Till Prytaneion går och ger sitt namn,
När väktarne på Pallas' borg till vapen
I hornen blåsa. Då förlåter du
Helt visst hans obetänksamhet och yra.

KRITON.

Min dotter, tala icke mer om honom,
Ty han förtjenar ej de goda tankar
Du hyser om hans sinnelag, och vet:
Han sålt sig åt vår fiende — Philippos!

HERMIONE.

Nej! Nej! Det är ej möjligt! Dock, om så
Det vore, är det ej för sent ännu
Att rädda honom; jag det vill försöka.

KRITON.

Det blir förgäfves, hoppas jag, ty aldrig
Skall han dig ega, om han ock på knä
Om min förlåtelse mig bad. Det är
Mitt sista ord. Och nu, Hermione,
Är tiden inne att du åter vänder hem,
Ty solen sina hästar vändt mot vestern,
Och snart det blåser kylig hafsvind från
Peiraieus.

HERMIONE.

Fader, låt mig stanna qvar
En stund, att jag betrakta må den store
Demosthenes! Jag ser att folket nalkas
Hitåt.

(Folk börjar samlas.)

EN HÄROLD *(går fram och ropar:)*

Gif plats vid talarstolen der!

HERMIONE.

Se der den store mannen! Se hur mörk
Han framgår och ur ögat skjuter blixtar,
Som om han ville genomforska hvarje
Af hjertats hemligaste vrår. Nu böjer
Han hufvudet och helsar värdigt, lik
En Gud till sätt och later. Stora tankar
Arbeta tyckas under pannans sköna
Olymposlika hvalf. ● Farväl nu, fader!

(Hermione går, då Demosthenes och Aischines uppträda.)

DEMOSTHENES *(från talarstolen).*

Atheniensiske män! Olympens Gudar
Uppväcke edra sömnförsjunkna sinnen,
Att I mån höra hvad jag tala vill
Och mina ord ej flyga bort i rymden
Som tomma ljud! Ur hjertan tagen nu
Min helsning!

Väl I veten alla, att vår stat
Är sjuk i sina lemmar, undergång
Och död är nära. Det er kunnigt är;
Men ändå tänker ingen på dess räddning.
Ej någon sig besvärat med att forska
Om detta ondas orsak, art och medlet
Att bota det.

I glädjens, då man prisar
Förfädrens stora dygder, räknar upp
De segrar som de med sitt hjertblod köpt;
Men kommen ock ihåg, att de ha gjort
Allt detta, ej på det I blott beundran
Dem skänka skullen, utan att I måtten
Dem likna uti deras manlighet.

Nu är just tiden inne till att visa,
Det I ej ha'n vanslägtats och att Hellas
Ännu har män och svärd. Välan, Philippos
Är namnet på det onda som oss plågar,
Och botemedlet heter krig. Ej fred
Som hans bestuckne vänner vilja ha.

I minnens huru de Phokeer bygde
Kring Delphoitemplet sina hus. Nåväl!
Det var så gräsligt brott ej, som man trodde,
Ty ej så småsint är Apollon Phoibos;
Men för "den der" Philippos dock det var
En präktig förevändning att få krig;
Och split emellan våra städer väcka,
Och sjelf på lur han låg, tills snart i flammor
Han lyckats blåsa upp det vilda krig;
Då störtade han fram, schakalen lik,
Som sjelf ej mägtar ta' sitt rof i öppen
Och ärlig strid. Nu har han Elateia
Besatt, som nyckeln är till Hellas' städer,
Och snart skall han på Kadmos' gamla borg
Ge förespelet till det som vi sedan
Få skåda på Akropolis. Och nu
Han bjuder ädelmodigt fred. Kantänka
Den der er bjuder fred, som redan segrat!
Tron honom ej! Han ondt i sinnet har
Och fikar efter att af Hellas' folk
Få kungadiademet. Skulle vi
Åt en barbar den ära gifva, som
Se'n Kodros ingen ansetts värdig bära,
Och lida detta namnet konung, som
Ej nämns af hellasborne män, om ej
Som skymford mot en fiende? Bort det!
Må förr Athenas stad och helgedom
Från jorden plånas ut, än att vi honom
Som konung hylla må. I minnens väl,
Till hvilken skymflig fred I läten eder
Af perserns guld och löften narras, då
Helt fegt I lemnaden åt honom allt

Som edra fäder uti Mindre Asien
Tillkämpat sig i mången blodig strid.
Vanära, skymf och smälek se'n af persern
I lida fått till tack för eder flathet.
En annan perser nu I fått på halsen,
Som I dock ansen farligare än
Han är; ty genom eder sorglöshet,
Athenare, ej genom egen kraft
Till denna höjd han vuxit. Derför kunnen
I hoppas honom störta, då han bygt
Sin storhet uppå lösan sand.

Jag vet,
Här finnas fiender ibland oss. Ja,
Den sluge Aischines Philippos tjenar
Och rösta vill för fred. Athenare!
Jag beder, jag besvär vid alla Gudar,
Att ej I lyssnen till hans fala tunga,
Ty fred är död, men strid är lif för oss!

O! att jag här nu kunde mana fram
De store hjeltars skuggor ifrån Hades,
Som vid Platää, Marathon och Leuktra,
Vid Salamis och Mantineia offrat
För fosterjorden sina lif, att de
En gnista blott af sina stora sinnen
I edra själar ville kasta ned
Och väcka upp till lif de slappa andar,
Som nu om statens öde köpslå! O!
Med glädje gick jag då till Akerons
Af skuggor fylda stränder ner att tälja
För fallne hjeltarne, hur Hellas' män
Den sista striden kämpat mot barbaren
Och fallit man för man, som förr de brukat.
Kronion, fader! gif min tunga kraft
Att han med tusen stämmors ljud må tala
Och med ett enda ord upptända Hellas'
I sömn försjunkna andar!

Upp till strid!
Till strid, då tid än är, att ej en gång
I skåda fån hur fienden Athenas,
Vår skyddsgudinnas, bild från templets tinnar
I stoftet störtar ned!

Då skolen I
Från edra barns och qvinnors läppar höra
Det fasansfulla rop: för sent, för sent!
Tills deras röster, qväfda utaf röken
Från edra brända härdar, tystna bort.

När i en framtid se'n en främling vandrar
Uppå Ilissos' gröna strand och ser
Athenas sekelgamla oleastrar
Bland grus och spillror skjuta rötter ned,
Och sunnan ifrån hafvet sorgligt sjunger
Inunder deras kronors gröna hvalf,
Då skall han tyda vindens tysta klagan:
Här stod en gång Athenai i sin glans,
Nu ligger det begrafvet uti mull —
Athenare det sålde åt barbaren.

(Går ned från talarestolen.)

KRITON.

Vid Zeus, det får ej ske! Nej, upp till vapen!
Och ropen: hell Demosthenes, vår fader!

FOLKET.

Demosthenes, vår fader, hell! Till vapen!

AISCHINES.

Medborgare! Hvad vållar dessa rop:
Till vapen! Månne fienden är här?

EN BORGARE.

Låt ej den skurken tala! Bort med honom!

AISCHINES.

Förlåten, vänner, att jag glömde bort
Först bedja er om tillstånd att få orda!
Men när på spel står landets välfärd, då
Är det förlåtligt, om man krus och smicker
Förglömma skulle. Än en gång — förlåten.

EN ANNAN BORGARE.

Låt höra hvad han att förkunna har,
Men fort!

AISCHINES.

Jag tackar er. Men jag kan ej
Så vackert lägga mina ord, som nyss
Den störste ibland talare har gjort.
Derför begagnar jag med edert tillstånd
En tolk, som saken i sin enkelhet
För er förklara skall. Kom fram, du yngling,
Och läs för oss det bud Philippos sänder!
(En frigifven athensk yngling framträder.)

FÖRSTA BORGAREN.

Philippos' namn! Man aldrig annat hör,
Då Aischines sin tandgård öppnar.

ANDRA BORGAREN.

Tyst!

DEN FRIGIFNE *(läser)*.

"Philippos, kung af Makedonien,
Athenais folk sin helsning sänder.
I veten att vi tagit Pylerna
Och nu mot Thebais murar med vår här
På väg begifvit oss. För er att gripa
Till vapen ju en dårskap vore."

FÖRSTA BORGAREN.

Hör,
Den skurken hånar oss!

EN RÖST FRÅN FOLKET.

Till vapen upp
Emot den öfvermodige tyrannen!

EN ANNAN RÖST FRÅN FOLKET.

Tyst! Tyst! Låt höra ett förnuftigt ord!

DEN FRIGIFNE ATHENAREN.

"Derför vi bjuda eder fred på vilkor,
Att I blott oss som höfding tagen an,
Ej fordrande att I oss gifven skatt,
Som förödmjukande I skullen finna.
Vi vilja deremot betala eder
Hvad kriget kostat. Lefven väl!"

ANDRA BORGAREN.

I hören,
Han vill ej konung nämnas och betalar
Omkostnaderna sjelf. I sanning vackert!

FÖRSTA BORGAREN.

Du ser då ej försåtet här bakom!

AISCHINES.

I viljen redan taga från mig ordet?
Nåväl! Nu ha'n I hört Philippos' tankar,
Och jag vill hoppas, att I icke tveken
Ett sådant ädelmodigt anbud taga
Med bifall upp. Betänken väl, I sparen
Båd' edert blod och edra hus och hem,
Som eljest skulle blifva fiendens,
Och icke nog dermed — Philippos ger
Ju er förläningar, att I mån glömma
Hvad ondt som fiende han mast er göra.
Och vidare är eder kunnigt: persern
Blott väntat har på detta för att gripa
Oss uti ryggen, då Philippos vi
På halsen fått. Derför det mycket bättre

Mig synes att en sådan vän oss skaffa
Som denne är. I ha'n ej honom sett
Tyvärr. En ädlare och större hjelte
Ej någonsin I skåda fån. Från fot
Till hjessa äkta krigare. För öfrigt,
I veten ju, han är Epaminondas',
Den store fältherrns, lärjunge,
Och uti Thebai har han fostrats upp.
Alltså Hellen som jag och I han är
Och lär dessutom, som man säger, leda
Från Herakles sitt höga ursprung. Nog!
Jag läser uti edra anlet re'n,
Att I hans bön uppfylla viljen. Märken,
Han tigger fred af er, som re'n han har
Uti sitt våld; ty veten, ej för oss
Fins räddning mer!

(Bifallsrop från en del af folket.)

DEMOSTHENES.

Du ljuger, niding! Hör:
Än finnas män, som sig ej låta fånga
Utaf din guldbesmidda tunga. Upp,
I männer alla, upp till strid! Till strid!
Se'n hur derborta ifrån Parthenon
Oss Pallas vinkar med sitt spjut. Låt ej
Förgäfves henne varna. Höga dotter
Af Zeus, o! skåda till ditt eget folk
Och skydda än från fall din helga stad,
Som aldrig än af fiender har egts!

(Bifallsrop från en annan del af folket.)

AISCHINES.

Athena hör ej galnes galna böner.

DEMOSTHENES.

Må Zeus förbanna dig, förrädare!

AISCHINES.

Till tack för allt mitt nit för fosterlandet.

DEMOSTHENES.

Att störta det uti barbarisk träldom.

AISCHINES.

En kung är bättre än tyranner tio.

DEMOSTHENES.

Din kung går upp mot hundrade tyranner.

AISCHINES.

Ett herrskarsnille är han ock förvisso.

DEMOSTHENES.

Då skall han veta släcka frihetsgnistan.

AISCHINES.

Bort det! Dertill är han hellen för mycket.

DEMOSTHENES.

Begagna icke detta ord hellen
Om honom, som dock är och blir barbar
I allan evighet! Men säg, hur vågar
Du här så fräckt den skurkens talan föra,
Som är ditt lands afgjorde fiende?
Och huru kunnen I, medborgare,
Så tåligt lida dennes snöda tal,
Som vågar här på Agoran offentligt
Beprisa er och allas fiende?
Han kan ju aldrig öppna på sin tandgård,
Om ej Philippos' namn skall springa ut!

AISCHINES.

Philippos' namn! Se der din framtid, Hellas,
Infattad i ett enda ord! Se der
Den grundsten, uppå hvilken du skall bygga
På nytt din fallna storhet upp! Ty han,
Philippos, är af Gudarne visst sänd
Att uti denna svåra tid oss rädda,

Då afund, split och ränker skilt de stater,
Som språk, natur och seder ämnat knyta
Till ett förbund, nog mägtigt till ett värn
För hafomflutna Hellas. — Ja, och under
Hans skepter skall Athenai åter blomstra,
Ånyo skola skaldens sånger klinga,
Och gudabilder, förr ej skådade,
Ur mästarhänder träda fram i ljuset;
Och Perikles skall åter lefva upp
I honom, och hans höga anda gjutas
Ut öfver detta nyingångna skede,
Som uti tideböckerna skall nämnas:
Athenais ärorika tid. Då skola
Uti en framtid andra slägten fira
Athenais pånyttfödelse med offer,
Och ynglingar och gubbar, festligt prydda
Med heliga olivekransar, tåga
Till Parthenon och under dans och sånger
En snöhvit peplos utaf phrygisk ull
Åt egisbärerskan Athena Polias
Till minne skänka hvar olympiad
Af denna stora dag, då Makedonien
Åt Hellas räckte handen till dess räddning.

(Större delen af folket uttrycker sitt bifall till Aischines' tal med jubelrop. Några uttrycka sitt ogillande. Tumult.)

Och låtom oss nu gå till Prytaneion
Att bedja statens styresmän betänka,
Hur oundgängeligt det är att nu
Få fred med Makedonien.

(De ämna gå.)

KRITON.

Vid Zeus,
Allherrskaren, det får ej ske! I männer
Utaf Athenai, tänken än en gång
På hvad I ämnen taga eder för!
I hören ej min röst, I rusen ändå
Emot förderfvets afgrund. Stannen! Stannen!
I viljen ej! Nåväl, då skall jag rycka

Förbannelsen ifrån din himlaborg,
O Zeus, och slunga öfver detta folk,
Som glömskt har blifvit af allt rätt och heligt.
Förbannad vare den som här ej stannar
Och väpnar sig till fosterlandets värn!
Må honom aldrig mer förunnas nåd
Att medelst bön och offer sona Gudar.
Må ej hans åkrar några skördar bära,
Ej vin hans vingård gifva. Må hans maka
Ej njuta moderskänslans höga fröjd,
Och må han sist kring jordens vida krets
Af Kererna bli jagad utan ro,
Tills på en öde strand han döden dör,
Att ej hans ben af menskor täckas må
Med mull, och fredlös må han irra kring
På Stygens strand, att der ett osällt lif
I evighet han föra må!

(Aischines och den större delen af folket hafva gått.)

NÅGRA AF FOLKET.

Hör blott,
Hvad fasans domar han förkunnar oss!

DEMOSTHENES.

Athenare, som ännu egen qvar
En gnista mod, gån ut i staden, I,
Och samlen alla männer, unga, gamla,
Och manen dem att fatta sina vapen!
Anställen offer se'n till Gudarne
Och bedjen dem om nådigt hägn i striden,
Som skall i morgon kämpas ut på Pnyx
Om Hellas' framtidsöde. Och till dess
Jag önskar eder hjertligt: lefven väl!

Pnyx.

HERMIONE *(till Kriton).*

Nej, fader, låt mig stanna här en stund
Och njuta af den friska aftonluften.
Du vet hur denna platsen är mig kär,
Och ingen klandrar Kritons dotter derför
Att hon är ensam ute denna timme.

KRITON.

Det går ej an att bryta gamla seder,
Det vet du ju, min dotter.

HERMIONE.

Men då jag
En gång dem vant dervid.

KRITON.

Din hurtighet
Dig bringar väl till slut i någon fara.
Nåväl, du skall få blifva qvar en stund;
Men dröj ej alltför länge.

HERMIONE.

Nej, min far,
Jag kommer genast efter. Nu farväl!
(Kriton går.)
En härlig afton! Se, här ligger nu
Athenas stolta stad, så rik, så skön,
Liksom en snäcka kastad upp på stranden,
Infattad i Kephissos' silfvervågor,
Än smygande emellan gröna ängar,
Än döljande sig i olivelunden,
Tills ändtligt den i hafvet störtar ned.

Hvad helig tystnad! Sorlet blott från staden
Sig låter höra då och då likt stormen,
Som än ej varsnad hörs i fjerran växa,
Först som en stilla susning, fruktansvärd
Uti sitt lugn. Se'n ökas han, tills haf
Och jord och luft i ett nu blandas hop
I envig mot hvarandra. O, mitt hjerta
Af sorg vill brista, då jag tänker på,
Att snart af all den härlighet jag skådar
Ej något återstår, som vittne bär
Om huru stort och skönt mitt fosterland
En gång i tiden varit.

KALLIMAKOS *(inkommer)*.

Hvad? Du här
Så sent, Hermione!

HERMIONE.

Du vet, jag älskar
Att här från Pnyx betrakta solens nedgång
I hafvet. Men du kom just lägligt hit;
Jag har så länge sökt att få dig träffa.

KALLIMAKOS.

Hvad har du då för vigtigt att mig säga?
Jag gissar att vårt bröllop ligger dig
Om hjertat, då snart bröllopsmånaden
Till ända gått.

HERMIONE.

Hvem tänker väl på slikt
I dessa dagar, så af oro fylda!
Kallimakos, du vet, ditt fosterland
I fara är; har du väl tänkt på dess
Försvar!

KALLIMAKOS.

Hvad bryr dig detta? Sköt du blott
Din slända, och åt männen lemna krigets
Högst otacksamma värf.

HERMIONE.

O Gudar, nyss
Jag trodde ej min faders ord — må det
Förlåtas mig. Men säg: det är då sant,
Du tänker sitta hemma uti vrån
Vid härden, när i striden dina landsmän
Uppoffra sina lif?

KALLIMAKOS.

Jag vill ej spilla
Det lif som tillhör dig uti en kamp,
Hvars utgång väl vi veta.

HERMIONE.

Hellas' öde
Är lagdt i höge Gudars knän.

KALLIMAKOS.

Må vara!
Men då det här i dag beslutet blef
Att fatta vapnen mot barbarerna,
Vann saken sådan ytterst ringa genklang
Hos menigheten, som till större delen
Är nog förnuftig att sig sluta till
Philippos, att en ringa skara blott
Sig samlat för att gå en säker död
Till mötes och — så mena de — åt Hellas
Dess ära rädda om ej något annat.

HERMIONE.

Du vet, min fader nekat dig min hand
Uti ett ögonblick af öfverilning,
Då du hans vrede retat upp. Nåväl!
Han är en man som står vid sina ord;
Dock fins för dig ett sätt att blidka honom.

KALLIMAKOS.

Att låta slå ihjäl mig, menar du?

HERMIONE.

Om så är Gudars vilja, må det ske!
Då skall ditt namn ofläckadt lefva. Ja,
Rätt mången skall din lott afundas dig,
Att ha fått stupa för ditt fosterland,
Och vid din graf jag gjuta skall en tår
Af sorg och saknad öfver den jag älskat,
Af glädje och af stolthet öfver den,
Som högre skattade sitt Hellas' ära
Än smekningar utaf en stackars flicka.
Men skulle Gudarne beskära dig
Att lefva öfver segerns sälla dag,
Då kan min fader icke längre neka
Att ge min hand åt dig, den unge hjelten.

KALLIMAKOS.

Hermione, vill du uppmana mig
Att kasta bort det lif, som dig tillhör?
Och hvad nu faran för vårt fosterland
Beträffar, tror jag att hon vuxit har
Uti ditt lilla hufvud blott till så
Orimlig höjd...

HERMIONE *(med ingifvelse).*

Ack nej! Tror du ej mig,
Så tro de höge Gudars vink. Se! Se,
Hur solen blodröd ned i hafvet går
Bak Salamis, som fjerran uti vester
Med ethern smälter samman till en rand.
Se, himlen uti lågor står och Phoibos,
Guldlockig Gud, brandfacklan kastar ut,
Som tända skall det stora offret, Hellas,
Att blidka stränge Gudar, som förtörnats
Att se hur Hellas' folk, de eviges
Utvalde gunstlingar, sin frihet sälja.
Nu sköt han sista gyllne pilen ut
Emot egiden som Athena bär
Uti sin hand der på Akropolis.

Se, hur Gorgonerhufvudet förfärligt
Emot den vrider sina bistra drag
Och skakar ormarne kring hufvudet!
Nu Hellas' sol gick ned — i blod. Förfärligt!
Jag anar hvad nu följa skall. Ser du
I norr den svarta fläcken? Snabbt nu stiger
Han upp, han blir ett moln, det växer till
Och släcker stjernorna hvar efter annan.
Snart ligger hela staden uti mörker.
Det är barbaren som sig störtar ned
Från bergen nordanfrån och med sin natt
Betäcker Hellas' sköna land och släcker
Det ljus, som från dess härd i sekler spridts
Till fjerrbelägna folk. Men vid dess fall,
Då det går upp i lågor, gnistor kastar
Det rundt kring jordens krets och väcker upp
Till nytt lif slägten, som ännu ej njutit
Den helga flamman, som Prometheus stal
Från höge Gudar. Än i sena åldrar
Ditt lof skall ljuda i hyperboreers
Och aithiopers länder. Med beundran
Man än skall blicka hän till Hellas' strand,
Der bildningsgåfvan sett sin morgon gry.

KALLIMAKOS.

Du drömmer, goda flicka!

HERMIONE.

Ja, kanhända.
Men nu jag vakna vill, ty Hellas får
Ej falla än. Åtminstone med ära
Det falla skall. Hvar är ditt svärd? Hvad ser
Jag väl? Du går ju klädd som en barbar,
Med usel grannlåt prydd. Blygs du då för
Den enkla drägt som dina fäder buro?

KALLIMAKOS.

Men lugna dina känslors vilda svall.
Jag än ej fått dig säga mina planer.
Så hör mig då!

HERMIONE.

Välan, jag höra vill
Ditt sista ord!

KALLIMAKOS.

Du hörde nyss att folket
Beslutit har, dåraktigt nog, att spilla
Uti en fåfäng strid båd' hus och lif.
Nåväl, låt dem det göra som deri
Sin fördel finna; jag det icke gör.
Jag skattar alltför högt den lyckan att
Dig ega för att nu den kasta undan.
Derför slå bort de galna tankarne
Som nyss ditt hufvud gripit! Du skall se,
Här blir för Hellas blott en nyttig hvälfning.
Först blir det strid, det är ju helt naturligt;
Se'n få vi oss en kung, som väl behöfves,
Och så är åter frid och lugn i staten.
Vi båda kunna under tiden väl
Oss hålla undan stridens alla faror
Och fria oss ifrån en hårdsint fader,
Som är nog grym att vägra vår förening.
Hör mig, Hermione! Mig följer du
Till Elis, der jag skaffat oss ett hem,
Så fridfullt. Re'n galejan länge nog
Har ryckt på kedjan att få lägga ut
Från stranden och dig föra bort, när striden
I lågor flammat upp. Nu är den stunden
Ju kommen, och jag allt i ordning stält.
När rosenfärgad Åos stiger upp
Ur hafvets svala sköte, spänna vi
De hvita seglen och bege oss af
Bort till Korinthos' rika nejder. Der
Vi dröja, tills den kära gladan åter
Förkunnar vårens ankomst. Då vi styra
Ånyo ut till hafs och slå oss ned
Uti vårt nya hem invid Alpheios,
Der han med hafvet blandar sina vågor,

Och sedan långt från stridens dån och buller
Vi lefva lyckliga uti vår kärlek
Och glömma allt, som glädjen störa kan.
Tänk dig, Hermione, vid hafvets strand,
Omsusade af ljumma vestanvindar,
I skuggan utaf poppel och cypress,
På marken, doftande af anemoner,
Vi hvila trötta lemmarne och lyssna
I sommarqvällen till cikadans sång,
Tills nattens skuggor mana oss till sömn
Och rycka bägarn ur den trötta handen.

HERMIONE *(drömmande).*

Och se'n, när kalla vintern stängt oss in
Och svanorna sin sorgesång oss sjungit,
Då tälja vi vid brasan utaf cedern,
Den välluktsrika, sagorna för barnen
Om store hjeltar som vid Troja kämpat
Och lära dem Aisopos' fabler tolka.

KALLIMAKOS.

O, hvilket härligt lif! Du följer med?

HERMIONE *(liksom uppvaknande).*

En drömbild blott det var som hotade
Ett ögonblick att snärja in mig i
Sin trollkrets. Var det du, Kallimakos,
Som nyss till mig här talte? Gå då bort
Från mina ögon! Du, Kallimakos,
Dig kallar den *skönt stridande* och vill
Helt fegt fly bort och locka mig att lemna
En stackars fader i sin ensamhet.
O, neslighet!

KALLIMAKOS.

Förlåt mig för min kärlek!

HERMIONE.

Befläcka ej ett sådant heligt namn
Med dina snöda läppar.

KALLIMAKOS.

Men du rasar,
Min goda flicka.

HERMIONE.

Säg ej mera min,
Ty blott en man jag skänka vill min kärlek,
Ej dig, eländige!

KALLIMAKOS.

Du skymfar mig!

HERMIONE.

Så gör man mot sin fiende, och det
Du är, då du ditt land vill sälja bort.
Det kommer folk hitåt. Dröj här en stund,
Sa skall jag visa dem en värdig son
Utaf det land, som bär det största stamträd
Af ärorika namn! Du går din väg!
Philippos' guld ej kunnat qväfva blygseln;
Det fins då qvar ännu ett spår utaf
Den själens adel, som du ärft af fädren?
O, lyssna då till hjertats ädla stämma!
Hän går ändå sin väg. Nåväl, tag med
Din kärlek, som du en gång skänkte mig.
Jag ger dig den tillbaka.

(Kallimakos går. Hermione går in i en portik. Demagogen och tvenne borgare inkomma.)

FÖRSTA BORGAREN.

Nå, mäster Kreon, vi fick inte höra
Ditt vackra tal i går på Agoran.

DEMAGOGEN.

Ja, ni må tro, det var en stor förlust
För er, som jemt trakteras blott med prat
Om onda tider och om usla seder
Af den der skräflaren Demosthenes,

Som tror sig ega rättighet att skälla
På folk för att han fått en smula bildning
Och är af bättre slägt, förstås. Men, ser ni,
I dag så blir det jag som sjunger ut
Då frågan blir om valet af befäl.
Jag vet, Demosthenes är angelägen
Att vinna högsta makten här i kriget,
Men det ska' jag nog säga stopp för.

ANDRA BORGAREN.

Ja,
Det har du rätt i. Inte duger han
Att vara general för han kan prata;
Men säg mig, hvarför har du inte förr
Trädt upp emot den oförskämda karlen?

DEMAGOGEN.

Nej, ser ni, jag har varit så belupen
Med folk som gjort beställningar
Till kriget, att min väfstol surrat på
Båd' natt och dag, och det är inte godt
Att skrifva vackra tal i bråda rappet;
Men fast man är en fattig väfvare,
Så skall man väl ett ord ha med i laget.

FÖRSTA BORGAREN.

Vi fattiga ha länge nog fått stryka
På foten för det der förnäma folket,
Men nu när nöden klämmer till, då ska'
Vi passa på och visa dem att det
Ändå är vi — vi folket — som ha magten,
Och utan oss bli allt de rika bet.

ANDRA BORGAREN.

Stå på dig dugtigt, mäster väfvare.
Der kommer just Demosthenes hitåt
Med hela skaran som han skramlat hop.
(Demosthenes inkommer jemte Kriton och Alkinoos samt en folkhop.)

DEMAGOGEN *(talar).*

Athenais vidtberömda folk! om ordet
Jag ber i allra största ödmjukhet,
Fastän en man förutan någon bildning,
Och bugar mig ännu en gång för er,
Som städse ha'n med öfverseende
Ert öra lånat till ett välment ord.
I viljen nu ha krig. Nåväl, det är
Allt i sin ordning; men ha'n I betänkt
Att utan skickliga befäl är allt
Förgäfves? Det är sant, här fins tillräckligt
Af sökande: men jag är rädd, I låten
Helt obetänksamt narra er att välja
En man, som visserligen har meriter,
Men dock af sina år är alltför mycket
Betyngd, att han ett sådant vigtigt värf
Med raskhet skulle föra ut. Och än
En sak: nu är vårt land i högsta faran;
Alltså blir äran af dess räddning större
Än någonsin förut. Begagnen nu
Ett dyrbart ögonblick och visen, att
Athenais vidtberömda, men nog länge
Föraktade befolkning sjelf kan reda
Sig ur en fara utan att behöfva
Utaf de högförnäma tigga hjelp,
Och väljen derför någon som I ansen
Mest lämplig utaf folkets män, jag menar
En man, som dertill bäst I ansen lämplig
Och hvars förmåga väl i kännen till.

(Folket sorlar bifall.)

DEMOSTHENES.

Athenare! Det är en vigtig stund,
Då vi ha samlats hit för sista gången
Att rådslå om en angelägenhet som rör
Vår hela framtid. Hären står i ordning
Att rycka ut och väntar blott att få
En höfvidsman. Derföre är ej tid

Att tvista om den frågan, hvem som skall
Ta' Hellas' öde i sin hand, och nu
Jag tar mig frihet föreslå en man,
Som säkert skall er synas passande.
I kännen honom väl. Han är en man
Af folket först och främst, och det är redan
En sak af ganska stor förtjenst i dessa
Så svåra tider, då Athenais folk
Har blifvit satt tillbaka, att det ej
Förunnats söla sig i samma laster
Som de förnäma. Vidare, han är
En patriot som få, han håller tal
Af nit, så glödande som Phoibos' pilar,
I hvarje gathörn, der han träffar på
En sysslolös och nyhetslysten skara,
Och han riskerar också för sin sak
Att bli beskrattad, och det är ju alltid
Ett vackert drag att offra sig för sin
Idé och bli martyr för folkets sak —
Så ha ju alla stora män fått lida.
Och nu — det bästa utaf allt, I vänner —
Han saknar bildning! Bildning, detta onda,
Som sätter upp ett skrank emellan folk,
Som födas lika usla hit till verlden
Och en gång sedan måste färdas hädan
På lika sätt! Än mer, han är så blygsam,
Att han sin råhet kännes vid. I ha'n
Ju hört hur han plär börja sina tal:
"Jag är en stackars man som saknar bildning".
O, hvilket drag af manlighet och styrka
Att våga blanda sig i angelägenheter,
Som man ej fattar ens det minsta grand,
Med fara att bli ömkad för sin råhet,
Allt för det ädla folkets höga sak,
Så mycket mer som mannen uti fråga
Kan skryta med en högst ovanlig grad
Af råhet! Deremot besitter han
En icke vanlig praktisk duglighet.
Han drifver här i sta'n ett aktadt handtverk,

Som visserligen icke bär sig bra
I dessa tider, då man heldre köper
Från Mindre Asien och Korinthos mantlar
Af uselt tyg och får betala dubbelt
Mot hvad de kosta här i sta'n. Det vore
En småsak dock, om mannen uti fråga
Ej leddes af sitt ädla nit för staten;
Ty mycken tid går bort vid skrifvandet
Af dessa frihetsvarma tal, han håller.
Alltså har han sig gjort förtjent af staten
Igenom dessa stora offer af
Sin dyra tid. Han bör alltså bli vald.
Det är visst sant, hans rygg har kroknat något
Vid detta stillasittande i väfstoln.
Men hvad gör det? En polemark behöfver
Ej vara rak i ryggen, blott han eger
Förmågan att på folket hålla styr,
Och det kan säkert nog vår mäster Kreon —
Ty så är denne ädla mannens namn.
I skullen se, med hvilken sällspord raskhet
Han pryglar sina lärlingar derhemma.
En elak tunga skulle vilja påstå,
Att mäster Kreon hyllar despotismen;
Men annat vittna ju hans alla tal.
Jag anser nu, att dessa hans förtjenster
Tillräckligt tala för hans kompetens
Till polemark för hären och jag beder
Er alla enigt välja på den mannen,
Hvars öfverlägsna snille blir vår räddning.

(Folket blir villrådigt.)

DEMAGOGEN.

Der hören I, athenske borgare,
På hvilket giftigt sätt den uslingen
Kan stjäla hedern af en stackare;
Och sådant liden I hvarenda dag
Och låten eder luras af hans skräfvel.
Förstån I ej hans mening med sitt tal
Och sina lömska smädelser mot mig?

Han sjelf vill ha befälet, det är saken,
Men jag vill hoppas, att I icke skänken
Åt honom denna hedersplats, åt honom,
Som samvetslöst ur vägen stöter alla
Blott för att sjelf gå fram sin väg. I hörden,
Hur han oss hånade för det vi sakna
Den bildning han haft råd att skaffa sig.

DEMOSTHENES.

Förlåten att jag faller uti talet,
Men tiden hastar oss förbi förgäfves,
Och för att göra slutet kort på saken
Så ber jag eder hylla mäster Kreon
På stället till vår polemark. Hell Kreon!

ALLA.

Hell Kreon!

DEMAGOGEN.

Hören mig, athenske män!

ALLA.

Hell Kreon, vår befriare! Hell Kreon!

DEMAGOGEN.

Ett missförstånd helt visst det är; ty ej
Har jag för egen del sökt denna plats.
Jag har ju aldrig varit uti krig.

DEMOSTHENES *(öfverröstar honom).*

Hell Kreon, Hellas-härens polemark!

(Större delen af folket går, förande Kreon med sig i triumf.)

KRITON.

Du spelar högt, Demosthenes.

DEMOSTHENES.

Jag gör så.
Men när ej annat återstår än stupa

Så går det lika bra, om hären ledes
Af åsnan eller lejonet.
Ej sant?

KRITON.

Har det då gått derhän, att du också
Förtviflar om en lycklig utgång?

DEMOSTHENES.

Ja!
För dig jag tillstår det, min gamle vän,
Här fins för Hellas ingen räddning mer.
Det är förfärligt. O, jag ville gråta
Invid ditt trogna bröst att lindra smärtan
Af denna fasansfulla tanke: Hellas
Är icke mer. Men nej, jag får ej klaga;
Ty fastän Hellas ej kan räddas, skall
Ändå dess ära lika oförvansklig
Stå qvar. I ledet skall jag stå och lära
Mitt folk att stupa gladt till sista man.

KRITON.

O tala icke så, Demosthenes!
Än är väl icke slut med allt vårt hopp.

DEMOSTHENES.

Du ser väl sjelf, hur liknöjdhet och feghet
Å ena sidan herska och å andra
En gruflig råhet, parad hop med afund,
Som slår med blindhet viljans goda mening.
Till råga på eländet har jag nyss
Utaf harmosten Kleobulos fått
Det budskap, att ej Sparta skickar hjelp,
Då ej Athenai ändå räddas kan.
Derför, min goda Kriton, fyll din pligt
Den sista gången kanske här i lifvet;
Invig åt Hades denna skaras lif,
Som vill i striden gifva dem till offer
Åt fosterlandets ära.

KRITON.

Ack, det är
En sorglig pligt, men skön ändock. Ty vet,
Jag har i dag fått svar af offerdjuren,
Att uti döden oss odödligheten
Skall följa i vårt sista företag.
Och derför träden fram, I ynglingar,
Som re'n bekransat er till offret.

(En skara festligt klädda och bekransade ynglingar träda fram. Kriton lyfter händerna mot himlen och fortfar:)

Fader
Kronion, du som menskors öden styr,
Du, moder Gaia, och du Helios,
Som allting ser, I underjordiske,
Som döma skolen alla hädangångne,
O, varen vittnen I till det förbund,
Som dessa ädla ynglingar i dag
Med herrskaren Aidoneus hafva slutit
Att innan nästa solnedgång ha skänkt
Hvaren sitt lif åt honom! Hören det,
I Gudar alla!
Nu, Alkinoos,
Låt din paian dem gifva mod och lust,
Att de med glädtigt mod må gå till döden,
Som ginge de till älskarinnans möte!

ALKINOOS *(recitérar).*

Freden och trefnaden herrskade nyss uti våra bygder;
Skördarnes gulnade ax vaggade sakta för vind.
Vinrankan lutade re'n mot jorden de mustfylda klasar,
Väntande odlarens knif, fyllande rikligt hans hopp.
Då kom den stridslystne Ares och blaste i koppartrumpeten,
Väckte det vilda krig, fylde vårt sinne med skräck.
Snart ligger odlarens gröda förtrampad af stridshing-
stens hofvar;
Makan slits från sin man — barnet ur moderligt sköt.
Gudarnes vilja så är; då ej höfves oss klaga och knota.
Fyllen då endast er pligt, striden som männer och dön.
Derföre, ynglingar, sägen farväl till er hembygd, den kära,

Och för den sista gång famnen den älskade mö.
Aldrig I röken mer sen från hyddorna hvirfla mot ethern,
Helsande fjerran ifrån honom som vändt till sitt hem.
Tågen mot fienden djerft och skyn ej att fälla de främste,
Och till likbår enhvar bruke sin jernskodda sköld.
Lycklige I, som till Hades fån gå de förste af alla;
Styggelsen slippen I se, fasorna lemnen I qvar.
Hell er, som re'n i er ungdom odödligheten fått vinna;
Ty fastän döden i dön, lefven I evigt ändå!

(Alla aftåga, under det qvinnor och barn vinka dem afsked.)

HERMIONE *(träder fram ur portiken).*

O, grat mitt hjerta! Ingen hör din klagan.
Hvad sorglig syn jag fått bevittna här!
De ädlaste af Hellas' ynglingar,
Bekransade och redo att sig offra
Åt detta grymma rofdjur, som re'n hotar,
Att sluka upp vårt kära, sköna Hellas.
Hur gladt, hur trotsigt de nyss firade
Sin egen likbegängelse — och nu
De gå att sjelfve svepa sina lik.
O ve, hvem skall väl gräfva eder grafvar,
När I för fienden ha'n stupat alla?
Hvem skall obolen sätta I er mun
Till färjlön öfver Stygens svarta bölja?
Ej skall med phrygisk flöjt ert liktåg följas;
Er sorgmusik blir korpars hesa skrän.
O ve, hvad gruflig lott er förestår!
Och ej en skymt af hopp att eder rädda
Fins qvar.

Re'n flämta eldarne derborta
Pa bergen och med sina röda flammor
Belysa Parthenon. I morgon kanske
Skall sjelf du gå i lågor upp och lysa
Pa fiendernas väg, da de sitt intåg
I staden hålla, och du sjelf, Athena,
Skall gömmas under dess kolonners grus.
Nej! Nej! Det kan ej vara så din vilja,

Du gudaborna jungfru! Ej du vill
Se hur din egen stad i gruset störtas
Af denne skändlige barbarens hand?
I Gudar, ha'n I ej tillräcklig magt
Att krossa denne endes öfvermod?
Och skola menskor mördas, städer sköflas?
Skall man för hans skull tvinga hop till strid
Två folk, som intet gjort hvarann för när?
O, att jag vore man, att mina senor
Fått denna samma styrka som mitt sinne!
Då skulle snart vår jord befrias från
Det odjur, som nu för sin ärelystnad
Uppoffrar allt och öfvar nesligt våld.
Men han är ju en dödlig blott som jag
Och hvarje annan mensklig varelse.
Är ej hans hjerta utaf kött och blod?
Är ej hans lifstråd lika svag som andras?
Jo visst! Då kan den skäras af helt lätt
Med detta lilla ting som kallas dolk.
En härlig tanke! Han skall dö, ja dö!
Och Hellas skall bli räddadt. Höge Gudar,
Hvi gåfven I mig icke förr den tanken!
Hvad skall min far dock säga? Ej han vill
Att jag min hand befläckar med ett lönmord
Och störtar mig i alla krigets faror.
Förlåten dock, I Gudar, om min fader
Jag gör emot, då jag ett högre mål
Fullfölja vill. Och nu i natt jag måste
På väg mig ge att hinna upp tyrannen,
Förrän han utfört har sitt snöda dåd.
Jag kan ej säga ett farväl till honom,
Som har mig lifvet gifvit. Men hvad mer?
Om han ej ser sitt barn i verlden mer,
Så har hans ålderdom den trösten vunnit,
Att han har fostrat Hellas' räddarinna.
Och nu, I Gudar, leden rätt min stig,
Att krigets brand i skurkens blod må släckas!

Vid Chaironea.

I fonden Herakles' tempel. — Till venster en källa, vid hvilken Kriton sitter förklädd till makedonisk soldat. — Natt.

HERMIONE *(inkommer med en vattenkruka på hufvudet, åtföljd af en slaf).*

Här är då källan, som du talte om.
Nu kan du lemna mig; jag skall nog sjelf
Min väg tillbaka finna

(Slafven går. Hermione varseblir gubben.)

Hvem är det,
Som här så sent sin hvila tager? Gubbe,
Låt ej den ljufva sömnen narra dig
Att glömma farorna, som hota.

KRITON.

Hvad!
Hvad ser jag? Månne sömnens gyckelbilder
Ännu för ögat spela? Nej, det är
Ju du, min dotter!

HERMIONE.

O min far! Jag får
Väl än begagna detta ord? Ack säg,
Du vredgas ej på mig nu längre?

KRITON.

Barn,
Kom till mitt bröst! Dig gudarne ha utsett
Till höga värf, som jag förut uti
Min dårskap icke kunde fatta. Nu
Du är mig kärare än någonsin,

Fastän du öfvergaf din gamle fader.
Men säg mig först, hur har du kommit hit?

HERMIONE.

Då jag såg tvedrägt splittra våra krafter
Och då ej utsigt mer till räddning fans
Igenom öppen strid, då gick jag, kallad
Af gudars vink, hitöfver, utgaf mig
För flykting från Athenai. Villigt tog man
Mig upp, och som slafvinna uti lägret
Kom jag till källan för att hemta vatten.

KRITON.

Då Gudarne din fot ha ledt. Uti
En lycklig stund du kom; ty vet, du finner
Mig här ej utan afsigt.

HERMIONE.

Vill du då
Mig hindra i min plan, som du helt visst
Fått kunskap om utaf vår tjenarinna
Som skulle föra fram mitt bud till dig?

KRITON.

Tvertom, mitt barn; men säg, har du ännu
Philippos sett?

HERMIONE.

Jag flera gånger skådat
Med djup beundran denne store man.

KRITON.

Ej så, Hermione! Han är en skurk,
Som aldrig medel skyr att nå sitt mål.

HERMIONE.

Visst är han såsom Hellas' fiende
Förtjent att afskys utaf oss; men ändå

Är han ej utan många vackra sidor —
En verklig hjeltetyp, så manligt skön...

KRITON.

Nu är det nog. Du vet, att härarne
Emot hvarandra legat flere dagar —
I morgon tidigt blåser man till strids;
Men då är det för sent att hoppas räddning.
Philippos räknar våras antal dubbelt.
Strategerna uti vår här ej ense
Om någon stridsplan äro. Undergång
Är viss för oss. Derför jag kommit hit
I denna drägt att söka dig och stärka
Din föresats; ty nu jag vet, dig kallar
En högre makt att frälsa Hellas' folk.

HERMIONE.

Min far, jag fattar ej hur du har kommit
Till sådan visshet.

KRITON.

Zeus, allfadern sjelf,
Har sådan gifvit mig i sinnet in.
Då du mig lemnat, fattade mig sorgen,
Farhågor tärde djupt min själ, tills jag
Ej längre kunde härda ut. Då grep mig
Helt plötsligt tanken att de höge Gudars
Orubbeliga vilja forska ut.
Jag vandrade åstad bort till Dodona,
Att af oraklets svar bli kunnig om,
Hvad öde dig och Hellas förestod.

HERMIONE.

Hvi gick du då förbi det helga Delphoi?

KRITON.

Ack, det ju Pythia har öfvergifvit,
Se'n man Apollons helgedom med plundring
Besudlat. — Mycket ondt jag på min väg

Fick lida, tills jag sent omsider hann
Mitt mål. Det var en natt; förfärligt mörker
Betäckte redan hela nejden. Rundt
Kring bergets toppar blixtar, fräsande,
Upplyste templet som vid foten låg.
Stormvinden skakade den gamla eken,
Som i århundraden den store Zeus'
Kronions eviga beslut har tolkat
Med sina tusen gröna tungor. Se'n
Jag offerskänken gifvit, satte sig
Prestinnan under trädet till att lyssna
På löfvens tysta språk och klangen af
De kopparbäcken, som i trädet hängde.
Hon bidde så det ögonblick, då Guden
Sig skulle sänka ned i hennes sinne;
Då reser hon sig plötsligt upp, och med
En stämma, skälfvande af helig bäfvan,
Uttalar hon de ödesdigra orden:
"Offret re'n färdigt står; Athenas dotter det tänder".
Jag sökte länge i min själ att vinna
En lösning på den underbara gåtan,
Men utan att dess mening kunna finna.
Då frågade jag mina offerdjur
Till råds och forskade med ifrigt sinne,
Tills jag omsider fann ett nöjsamt svar.
Athenas dotter, det var du; Philippos
Var offret — icke Hellas som jag först
Var böjd att tro. — Välan, Hermione,
I denna natt, förrän Boioteos,
Som sist bland stjernorna till hvila går,
Af Äos jagas i Okeanos,
Skall du ditt verk uti fullbordan bragt.

HERMIONE.

Om så är Gudens vilja, må det ske.
Betänk dock först, om mina krafter räcka
Att taga i min svaga hand vårt Hellas'
Och våra landsmäns öde.

KRITON.

Nej, min dotter,
Här är ej tid att öfverlägga nu.
Då Gudar tala, anstår oss att lyda.
Och derför skall du med en ed bekräfta
Beslutet, att ej återgång för dig
Står qvar.

HERMIONE.

Ej några eder obetänksamt
Man gifva bör; ty om mig styrkan sveke —

KRITON.

Du tvekar redan. Hvad betyder det?
Jag känner ej igen Hermione.

HERMIONE.

Förlåt mig! Det var blott ett ögonblick
Af svaghet, förorsakad af de mödor
Jag utstått denna sista tid. — Nåväl,
Nu är jag färdig.

KRITON *(öppnar ett knyte, som han fört med sig).*

Då må offret börjas.
Jag tagit med båd' offervin och trefot
I händelse jag skulle träffa dig.

HERMIONE.

Du varit omtänksam som vanligt, fader.
Nu skall jag göra eld.

(De reda till offret.)

KRITON.

Kanhända detta
Är sista gången som vi nu tillsammans
Förena våra böner. O, mitt barn,
Låt mig, om så det är, få trycka dig

Intill mitt fadershjerta. Ej jag sörjer
Ändå, ty de Olympiske dig utsett
Att föra deras planer ut. Till lön
Du får ett namn, som ej skall dö, förrän
Vårt sköna modersmål hört upp att ljuda
Från menskoläppar. — Nu, I Gudar, tagen
Den heligaste ed som ej kan lösas
Af Zeus, allfadern, sjelf.

HERMIONE (*gjuter vin i elden och talar med darrande stämma*).

Jag svär vid Styx,
Som uti underjorden slingrar fram
Sin svarta bölja, och vid alla Gudar,
Som uti Hades' mörka boningar
Och i Olympens ljusa salar dväljas,
Att förr än Phoibos jagat natten bort
Barbaren falla skall och Hellas åter
Sin framtid se emot med glädtigt hopp;
Och om jag sviker, må min skugga då
Kringirra fridlös intill evig tid.

KRITON.

Nu, dotter, är du icke mera min.
Men än ett ord! När du ditt värf har fyllt,
Så skynda hit till templet med en fackla,
Stig upp på kullen och den sväng tre gånger
Omkring ditt hufvud. Det för oss ett tecken
Till anfall vara skall. Nu måtte Zeus
Dig skydda, barn! Lef väl och gå förrän
Ditt hjerta mjuknar upp af mina tårar!

(*Omfamning.*)

HERMIONE.

Jag ljudet hör af steg; der komma män
Från makedonska lägret. Dröj ej längre.
Min sista kyss och nu — farväl!

KRITON.

Men säg
Mig först, om du ej känner dessa män —
De tyckas höra till strategerna.

HERMIONE.

Nu ser jag — det är ju Philippos sjelf
Och hans förtrogne vän Parmenion.

KRITON.

Philippos!

HERMIONE.

Fader, känner du igen
Den ynglingen som vid hans sida går?

KRITON.

Kallimakos! Glöm ej din ed, min dotter!
(*Kriton och Hermione gå åt hvar sitt håll. Philippos, Parmenion och Kallimakos inträda.*)

PHILIPPOS.

Vänd om till lägret du, Kallimakos,
Och framför min befallning, att man genast
Bereder sig till morgondagens strid.
(*Kallimakos går.*)
Jag törs ej lita på förrädare.

PARMENION.

Än mindre gå i sällskap med en sådan.

PHILIPPOS.

Jag skyr ej medel för mitt stora mål.
Men nog! Här är en lämplig plats för oss
Att fiendernas ställning öfverskåda.

PARMENION.

Jag fruktar blott, vi kommit fram för långt.
Betänk, o konung, att vi inom skjuthåll

För deras bågar äro. Vore det
Ej rådligt, att vi droge oss tillbaka?

PHILIPPOS.

Har ej Philippos alltid varit vän
Med faran? Hvarför skulle han då nu
Den frukta, då han nattens mörker har
Till sköld och sin Parmenion till vapen?
Men låt' oss nu betrakta deras läger.
Ser du den lilla flocken der åt venster,
I purpur klädda? Det friskaran är
Från Sparta. Något längre bort du ser
Thebanerne; om nu det vore ljust,
Så skulle gyllne sphinxen, som de bära
I sköldarne, dem röja. Väl, jag känner
Det folket, se'n jag stred i deras leder.
På högra flygeln åter står Athenais'
Åt underjordens Gudar vigda skara.
Se hur vid skenet utaf eldarne
Bekransade de tömma sista bägarn
Och under muntert glam fördölja tåren,
Som ligger uti ögats vrå på lur
Att störta fram! — O hvilket härligt folk!

PARMENION.

I sanning, konung, ej dess like finns;
Och dock du hjerta har att det förstöra!

PHILIPPOS.

Du vet begagna denna rättighet
Du fått att föra oförstäldt din tunga.
Jag skall din halfva förebråelse
Besvara. Ej jag vill förstöra Hellas.
Nej! nej! Hvad skulle jag med brända städer,
Förstörda åkrar och en hop med slafvar?
Hvad vore väl för ära att af trälar
Bli kallad konung? Den jag ringa skattar.
Men att som höfding helsas utaf män,
Som skatta frihet högst af allt på jorden,
En sådan ära är just den jag drömt mig.

PARMENION.

Men först du måste krossa detta folk,
Och innan de sig gifva, nog de bäste
Och ädlaste ha fallit. Nyss du nämnde
Den helga skaran. Vet då, att bland dem
Man räknar blomman utaf Hellas' män.
Demosthenes Paianiéern, månne
Det namnet är dig obekant?

PHILIPPOS.

Nej men!
Han var hos mig en gång som sändebud
Och talade mot mina fredsförslag
Så eldigt, att jag sjelf på kriget röstat,
Om jag hellen då varit. — Skada vore,
Om han och flere af hans likar nu
I striden föllo. Derföre jag vill
Befallning gifva, att man högra flygeln
Må skona mest för rytteriets framfart.

PARMENION.

Philippos! Du beundrar detta folk,
Du önskade att sjelf hellen bli kallad,
Du prisar deras lycka — dock din roflust
Ej några gränser finner. Du vill röfva
Åt dig den sällhet som de njuta. Vet,
O konung! att i samma ögonblick,
Som du förkrossat deras frihet, är
Det också slut med deras storhet. Ej
Det folket trifvas kan uti den sol,
Som strålar från ditt kungadiadem.
Vårt Makedoniens luft är allt för kall
För dessa, som ha fostrats upp i luftstreck,
Der nästan evig sommar fröjdar sinnet.

PHILIPPOS.

Mitt ord är sagdt; man trugar fred ej bort,
Och Hellas skall bli mitt! Tror du, jag skänkte

Den äran bort, som re'n då jag var yngling
Emot mig log? Jag nu har hunnit öfver
Min lefnads middagshöjd. Hvad har jag väl
Uträttat — och hvad har jag vunnit? Jo,
En bräcklig kropp, som hvarje dag och stund
Påminner mig att tiden snart är ute
Och manar mig att skynda för att nå
Odödlighet och ära. Nu jag står
Vid målet; Hellas ligger darrande
Vid mina fötter — och jag skulle vara
Enfaldig nog att ej det gripa? Nej,
När solen fylt sitt nästa hvarf, skall jag
Som Hellas' konung mitt triumftåg hålla,
Och jag vill se, om ej mitt guld skall tala
Långt mer än mina svärd och granna ord.
Ty denna hjeltestam har sjunkit djupt,
Och derföre behöfver den en man,
Som kan den väcka upp och den beherska
Med kraftig hand. Se'n vill jag Hellas med
Mitt Makedonien till en stat ena,
Som bilda skall mot Persien en förmur,
Och resa upp ett rike, som skall sträcka
Sin gräns till verldens slut.

PARMENION.

Om Gudarne
Dig skulle straffa för ditt öfvermod
Och rycka dig från dina planer?

PHILIPPOS.

Låt
Så vara! Visst min helsa bruten är —
Än håller jag dock ut. Och om jag äfven
Midt i mitt verk helt hastigt skulle falla,
Så har jag ju en son. Visst är han skägglös
Ännu, men det fins mycket hos den pojken
Att göra af. Han har ett lejons mod
Och räddade en gång mitt lif vid Menton.

Han derför ock har fått sin egen skara;
Han skall fullborda hvad jag börjat på.

PARMENION.

Du ledes blindt utaf din ärelystnad,
Och att densamma tillfredsställa har
Du offrat tusen menskors lif och ej
Engång ditt eget spart om så det gällt.
Men Gudarne, som leda allt till bästa
Och nyttja menskors lumpna lidelser
Till sina högre mål, ha ock begagnat
Din äregirighet som redskap för
Vår hela stora menskoslägts förkofran.
Ty här på denna lilla fläck af jorden
Ha under seklers lopp sig samlat skatter
Af bildning, vetenskap och konst, och folket,
Likt girigbuken, har med omsorg stängt
Sitt skrin och afundsamt missunnat andra
Att njuta af dess håfvor. — Nu är Hellas
I sista andedragen och förstar
Ej sjelf förnuftigt nyttja sina skatter.
Derför då ej med godo det vill göra
Sitt testamente, så är den uti
Sin rätt, som tvingar det att lemna
Ifrån sig rikedomar, hvilka eljest
Förutan gagn tillintetgöras skulle.
På grund deraf jag drager ut i kriget,
Fastän det tyckes mången, att vi strida
För orättfärdig sak.

PHILIPPOS.

Du talat väl.
Men se blott hvilken trasig stackare
(Diogenes inkommer)
Der kommer klifvande — och lykta har han,
Fast månen är uti sin tolfte natt.
Han ser mig misstänkt ut. Hör på, kamrat,
Hvad söker du så ifrigt der på marken?

DIOGENES.

Odödlighet och makt och rikedom
Och granna kläder och en hatt med fjädrar
Och så en byst att ställa på mitt as.

PHILIPPOS.

Din hjerna är visst inte riktigt klar?

DIOGENES.

I forna tider var hon hjelplig nog;
Men nu, se'n jag kom på den galna tanken
Att bli odödlig, är hon lite krasslig
Emellanåt.

PHILIPPOS.

Är du väl äregirig?

DIOGENES.

Åh! Alldeles förbannadt!

PHILIPPOS.

Men det syns
Då inte på dig.

DIOGENES.

Nå, man borde skämmas
Att skylta med sin uselhet! Aj! Aj!
Nu sätter hon mig an igen — just här
I venstra sidan. — Vet du intet medel
Att bota denna hiskeliga sjuka?
Jag har försökt så mången kur, men ingen
Har hjelpt.

PHILIPPOS.

Du vet ej hvem du talar vid?

DIOGENES.

I sanning, nej!

PHILIPPOS.

I dag är jag Philippos;
I morgon är jag din och Hellas' konung.

DIOGENES.

Då vill i dag jag säga dig ett ord.
Jag vet, du vill förstöra Hellas, vill
Uti elände störta tusentals
Med menniskor — blott för din äras skull.
Men tror du, att din ära skulle vinna
Så mycket på det blod du låtit flyta?
Då vore skäl, att du lät slagta ned
All boskap, som du stal uti Illyrien,
Och så förgylla upp din äras glans,
Som har på sista tiden börjat rosta,
Då det nödvändigt måste ske i blod.
Nej, jag vet bättre. *(Pathetiskt)*
Drag ditt svärd, o kung!
Stöt ned mig — och ditt namn skall evigt lefva;
Ty vet — du har besegrat filosofen
Diogenes, den största menniska,
Som någonsin på denna jord har vandrat.
(På knä)
Men skona Hellas!

PHILIPPOS *(till Parmenion)*.

Fast han ej tycks klok,
Så lyser kärleken till fosterjorden
Likväl igenom dunklet, likt en gnista,
Som under askan af en herrlig eld
Ännu ett ögonblick vill flamma upp.
Det är ej utan att jag ömkar Hellas. *(Till Diogenes)*
Men bort med dessa fega känslor! — Gå!
Jag skänker dig ditt lif.

DIOGENES.

En kunglig skänk
Minsann! Det kunde jag dig gifva nyss.
(Blåser ut ljuset)

Jag skall ej lysa på din fattigdom,
Du mästerslagtare, du tjufvars kung,
Du dårhuspatient, du narr, som sätter
Ditt lif på spel för att få nöjet bära
En silfverring på hufvut!

PHILIPPOS.

Gå din väg,
Förrän jag tröttnar på ditt galna upptåg.

DIOGENES.

Farväl! Vi träffas, kung, hos maskarne.
(*Går.*)

PHILIPPOS.

Han är ej klok. — Men än en gång jag vill
Dem bjuda fred på vilkor som förut.
Parmenion! Sänd genast af ett bud
Till lägret och låt en härold förkunna
Mitt sista anbud, att man sedan ej
Må säga, det jag som barbar mig ter.
Jag väntar här på svar, och under tiden
Skall jag en stund på marken hvila mig.
Farväl!

PARMENION.

Om jag ej vore viss derpå,
Att faran fruktar dig, så skulle jag
Ett vänligt råd dig ge — att icke sofva
På denna öppna plats.

PHILIPPOS.

Jag skall ej sofva.

PARMENION.

Rätt så! Ty sömnen alltid var bedräglig. (*Går.*)

PHILIPPOS (*lägger sig på marken*).

Jag tror, naturen dock tar ut sitt kraf.
Philippos är ju också menniska,

Lik alla andra fjettrad utaf stoftet.
Hvarföre skulle jag då ej liksom
De andra njuta af den ljufva sömnen
Och drömma nu — för sista gången kanske —
Den sköna dröm, som innan nästa morgon
Skall blifva verklighet? — O Hellas! Hellas!

(*Sommar.*)

HERMIONE (*klädd i en fältkappa, med en otänd fackla i handen; utan att se Philippos*).

Han är ej qvar! Förunderligt — jag mötte
Ju nyss den man, som följde honom hit.
Måhända något förefallit här?
Nej! Nej! Det är ej möjligt, att Philippos
Bland sina landsmän räknar fiender.
En sådan hjelte måste vara älskad.

(*Sätter sig på en sten vid källan.*)

I vindar, svalken I mitt heta blod!
I blommor, döfven med er doft mitt sinne!
Hvi skulle friden blott en flyktig gäst
Uti mitt sinne bli? — Blott några månhvarf
Tillbaka och jag var ett glädtigt barn,
Som jagade i yster lek och ras
Kring fält och kullar, sjungande i kapp
Med sädesåkerns barn, den arla lärkan.
Så kom en yngling, skön som Guden Phoibos,
Och talte till mig på ett språk, som förr
Jag aldrig hört. Jag blef så underlig
Till mods. Mitt hjerta ville qväfva mig
Med ängslan, och i nästa ögonblick
Det sprang af fröjd. Det Eros var som nu
Uti mitt sköte födts. Allt tycktes mig
Så nytt och underbart: violens doft
Ej förr så ljuflig varit; ej cikadan
Så älskligt sjungit förr; ja, all naturen
Mig tycktes klädd i festlig skrud för att
Vårt snara bröllop fira. Och han sjelf
Ibland epheberna, så manligt skön,

Gick främst, ett hufvud högre än de andra,
Med kransen på de svarta lockarne
När han vid spelen vunnit priset. O!
Då anade jag hjelten, som uti
En framtid skulle danas utaf honom.
Men, ack, den vackra bilden snart blef krossad;
Det fans ej i hans själ hvad jag der sökte.
Jag velat der den frie mannen se,
Men fann en träl som fegt sig drog tillbaka,
När landets räddning fordrade hans arm.
Hur allt är annorlunda! Flyktig vorden
Bär jag inom mitt bröst ett stormigt haf.
Bland råa krigare jag fått mitt hem
Och vill förrädiskt mörda deras kung.
O fasa! Störta honom, hjeltekungen,
Ifrån det glada jordelifvet ned
Till Orkos' svarta nästen, der han ej
Ett mål kan finna för sitt djerfva snille!
(*Stiger upp*)
Men tig, min tvekan! Ty jag måste ju
Mitt ödes lagar lyda. Tiden snart
Är ute, och jag Hellas' öde bär
Invid min barm. (*Framtar en dolk*)
Det kalla jernet bränner
Som eld; det trängtar att få släckas snart
I blod. — Välan! Nu bistån mig, I Gudar!
(*Går åt makedonska lägret, men stannar då hon varseblir Philippos*)
Det är han sjelf! — O, hvilken herrlig hjelte!
Här ligger han i sömn, så lugn, så trygg
Som barnet invid modersbarmen. Ej
Han fruktat nattens fasor. Se, han ler,
Som om han uti drömmen sågo bilder
Ifrån sin barndomstid, och dock hvad allvar,
Hvad majestätiskt lugn uppå hans panna
Sig lägrat! O Selene, afundsvärda
Gudinna, som hans ögon kyssa får!
Jag ville stänga dina strålar ut
Ifrån hans anlet. — Dock, då fick jag ju

Ej mera njuta af den sköna synen. —
O ve! Jag glömmer hvad mig kallat hit.
Bort! Bort från mina ögon, sköna bild!
Jag hatar dig, du niding, som mitt land
Vill röfva. Ja, du måste dö! Dö? Dö? - -
O Gudar, hvarför fick ej Hellas föda
En sådan man? Han hade uti nöden
En räddare oss varit. Han ju sagt,
Han vill ej Hellas krossa. Ja, han älskar,
Beundrar detta folk — hvarför då icke? —
Ve! Ve! Persephone har fått min ed,
Och hotar mig med grymma straff. — Ve! Ve!
Jag älskar dig, Philippos. Skall min kärlek
Jag lyda eller dig som tog min ed?

(Man hör ljudet af posternas vaktklockor från hellenernas läger.)

Man manar mig att föra ut mitt dåd.
Nåväl, mitt fosterland, tag mot mitt offer!

(Hon springer fram för att döda Philippos, men släpper dolken, innan hon hinner fram, och stannar plötsligen.)

PHILIPPOS (*vaknar och springer upp*).

Hvar är jag? Hvilken syn! En oread
Helt säkert — eller månne skogens nymfer
Dig glömt härute under månens sken,
När de i festlig dans sig svingat kring
I mjuka gräset? Skön du är; dock ej
Du lånat har din skönhet utaf Kypris.
Om ej mitt öga gäckar mig, så har
Den kyska Pallas stigit ner ifrån
Olympens jungfrubur. — Men säg, hvem är du?

HERMIONE.

En dödlig blott som du jag är, o konung.

PHILIPPOS.

Och hvilket land kan sig berömma af
Att hafva dragit upp en sådan blomma?

HERMIONE.

Uti Athenai har min vagga stått.

PHILIPPOS.

Och i hvad ärende har hit du kommit
På denna plats och denna sena timme?

HERMIONE.

Du ser det blanka jernet, som i gräset
Uppfångar månens strålar?

PHILIPPOS.

Det var ämnadt
Åt mig?

HERMIONE.

Ja!

PHILIPPOS.

Så! Du är en hurtig flicka.
Men säg, hvad har Philippos då dig gjort,
Att du hans lif utsläcka ville?

HERMIONE.

Du
Mig frågar slikt! Och re'n du lyftat har
Ditt svärd att med ett hugg förgöra Hellas!

PHILIPPOS.

Fins det då icke män i Hellas qvar,
Som uti ärlig strid det kunna skydda,
Då sina döttrar ut det skickar att
Med lönmord fläcka sina rena händer?
Hur kunde du till sådan neslig gerning
Dig låna? Och hvi förde du ej ut
Ditt brott — ty annat namn jag ej kan finna
För dylik handling —?

HERMIONE.

Konung, säg ej så!
Du har mitt lif i dina händer; men
Ej såsom brottsling inför dig vill jag
Mitt straff mottaga. Du ett ädelt sinne
Inom dig bär och fattar väl, hur kärlek
Till fosterbygd och hem en dödlig kan
Förleda till att glömma bort hvad rätt
Och ädelt kallas plär. Så hör mig då,
Förrän du dömer.

PHILIPPOS.

Jag vill höra dig,
Min käcka flicka; ty du tyckes mig
Ett manligt sinne bära i din barm.

HERMIONE.

Jag såg, med grämelse och sorg uti
Mitt hjerta, hur ditt falska guld smögs in
Och såsom långsamt gift sin smitta spred,
Tills hela statens kropp förgiftad blef.
När slutligen mitt Hellas' öde hängde
På spetsen af ditt svärd, då greps jag af
En helig trängtan att det rädda. Snart
Jag visshet fick, att Gudarne mig kallat.
Min far af Zeus det ödesdigra svaret
Emottog, då han till Dodona sig
Begaf. Af detta eldad, jag dig sökte.
Och nu du ser mig här. Min svaga hand
Du tack är skyldig, att du ännu skådar
Selenes milda anlet. Men jag ber dig,
Och ej du neka kan min sista bön.

(På knä.)

PHILIPPOS.

Stig upp! Ej höfves en så modig flicka
Om lifvet tigga.

HERMIONE.

Nej, jag tigger ej
Af dig det lif, som hämndens gräsliga
Gudinnor tillhör. — O, tag du mitt lif!
Ty herrligare död kan jag ej få
Än falla för den störste hjeltes hand,
Som denna usla tid har födt.

PHILIPPOS.

Tror du,
Jag fläcka vill min hand med qvinnoblod
Och stöta bort den ädlaste bland qvinnor
Jag än har träffat på min väg? Ty du
Helt visst Athenas stolta sinne fått
Och skall mig följa till mitt hus.

HERMIONE.

Ve! Ve!
Det skulle blott förderf dig bringa, ty
Jag brutit har min ed, som nyss jag svor
Vid Styx.

PHILIPPOS.

Den skall jag lösa dig ifrån.
Men se, der kommer min härold från lägret.

EN HÄROLD *(kommer)*.

Man visade helt skamligt af ditt anbud,
O konung! — och med ord så nesliga,
Att jag ej vågar med dem skymfa dig!

PHILIPPOS.

Hvad svarade man dig? Säg ut!

HÄROLDEN.

Ack, herre!
Man sade, att Philippos uti natt,
Förr'n man till anfall blåst, i korpars kräfvor
Re'n sin förvandling skall till mötes gå.

PHILIPPOS.

En hekatomb, I Gudar, om I straffen
En sådan fräckhet! Gå — blås upp till strid!
(Härolden går. — Månen har gått ned. — Mörker.)
Och nu, min tappra flicka, tänd på facklan,
Som ligger der, — den kom just bra till pass —
Och lys mig på min väg till lägret! Hvad?
Du dröjer! Hvarför skälfver så din hand?

HERMIONE.

O Gudar! Nu förstår jag eder mening.
Philippos, denna fackla skulle bli
Mitt tecken till hellenerna, att du
Ej mera fans och att för Hellas' folk
Dess frihets sol gått upp. Så hade jag
Uti min dårskap Gudens vilja tolkat,
Som bjöd mig, dotter af Athenai, tända
Det redan färdigredda offret. O!
Det Hellas var, som stränge Gudar utsett
Till offret, — icke du! Nåväl! Jag följer
Befallningen. Då intet hopp är qvar,
Så må de fege anse som en ära
Att falla få i öppen strid och gå
Till Hades, fäktande för sina lif
Till sista man som Hellas' äkta söner.
Nu eld på bålet, att det flamma må
De höge, grymme Gudar till behag!
(Hon tänder facklan, springer upp på kullen och svänger den öfver sitt hufvud. Man hör hellenernas härskri.)

PHILIPPOS.

Det Hellas' dödskri var. Philippos segrar.
(De gå.)

I Chaironea.

En festsal.

FÖRSTA ÄDLINGEN.

.... Men drottningen, hon rasar utaf ilska
Att se sig så tillbakasatt för henne.

ANDRA ÄDLINGEN.

Var säker du, Olympia skall veta
Att göra sig den flickan qvitt. Låt bara
Philippos sofva af sig segerruset.
Men se, der kommer flickan sjelf hitåt.
Låt oss bege oss af; hon kanske skulle
Anropa oss om bistånd, och jag alltid
För qvinnotårar varit mycket rädd.

HERMIONE *(inkommer).*

Det är då här jag bida skall hans ankomst.
Men här ser ut som man till fest har rustat,
Hvad kan väl vara meningen med detta?

FÖRSTA ÄDLINGEN.

Har ingen sagt dig det förut?

HERMIONE.

Jag frågar
Ju er.

FÖRSTA ÄDLINGEN.

Jo, kungen firar här sin seger,
Och då plär det gå lustigt till — med dans
Och sång och spel. Du får nog dansa, du. —
Tänk på nu hur du skall behaga honom. *(De gå.)*

HERMIONE.

O, hvilket grufligt öde väntar mig!
Jag vaknar upp ur en förfärlig dröm,
Ve öfver mig! Hvad har jag gjort? — Min handling
Mig dömer fasligt för mitt samvets domstol.

KRITON *(inkommer)*.

Ve! Ve dig, djupt beklagansvärda barn!
Att aldrig jag dig gifvit lifvet! O!
I stränge Gudar, hvarför straffa mig,
Eländige, med sådan grymhet? — Kom,
Min dotter, till mitt slitna bröst och låt
Mig än en gång dig trycka i min famn.
Ack, se då på mig! Hvarför irrar då
Din blick ett mål att finna? Hvarför söker
Den ej det trogna fadersögat? Skulle
Måhända du ha något att fördölja?
Ack nej! Bort, bort, du lömska misstro, som
Bedraga vill mitt arma hjerta! Kom,
Mitt barn! Jag känner, ja jag vet, att du
Är lika ren och fri från skuld som då
Jag lemnade dig sist. — Hvi dröjer du?

HERMIONE *(på knä)*.

O, dyre fader, krossa ej ditt barn
Med dessa milda ord! Nej, må din vrede
Och din förbannelse mig drabba; ty
Blott då kan blygselns rodnad släckas ut,
När jag umgälda får mitt brott. Ja, stöt
Mig bort ifrån din famn, ös öfver mig
Hvad smädelser du finna kan — och jag
Skall nämna det långmodighet och mildhet.
Ty vet, ej fins i Hades straff nog grymt
För mig, som svek mitt fosterland.

KRITON.

Hvad hör jag,
Hermione! ack säg: det är ej sant —
Och jag dig tror.

HERMIONE.

Hvad båtar väl en lögn,
När tusen fallnes dödsskri vittna om
Mitt svek? Ty det var jag som tecknet gaf
Till anfall. Då ej mer fans någon utväg
Att genom nesligt mord vår frihet rädda,
Så ville jag bereda mina landsmän
Den äran att som hjeltar falla.

KRITON.

Ej
Du sagt ännu hvad olyckshändelse
Dig kom att bryta eden som du svor.
Hvi förde du ej dådet ut, o säg?

HERMIONE.

Ack, fråga nattens tysta skuggor, som
Bevittnade den strid mitt samvete
Inom min barm utkämpade med viljan.
Ja, fråga dem hvad magt min hand då höll
Tillbaka, när mitt offer redan låg
Med bröstet blottadt till att taga stöten;
Ty ej jag sjelf än fattar det. Ej äran
Att som mitt lands befrierska i häfden
Odödligheten vinna, icke fruktan
Att bryta eden, icke straffens fasor,
Dem Minos, den förfärlige, på mig
Utkräfva skulle, kunde spänna senan
Uti min hand. Jag var för svag, och derför
Är slut med Hellas; men Philippos lefver.

KRITON.

Må Gudarne tillgifva dig, mitt barn,
Din svaghet. Ack, blott mitt var felet. Hvarför
Tog jag ej sjelf, fast gammal, på min lott
Det värf, som var för stort för dig, min dotter?
O, trefaldt ve mig, arme, som ej fick
De minas öde dela, som på ängen

Derute sina hviloställen fått.
De hvila efter lifvets strider, se'n
De druckit glömska utur Lethes våg.
O, jag förbannar denna stund, då jag
Mitt enda barn uti förderfvet bragte.

HERMIONE.

Ack, fader, ej är skulden din. Du följde
Ju Gudens maning blott.

KRITON.

O nej! Jag dåre,
Som icke fattade hans mening! Allt,
Allt är förbi; ej båtar mer att klaga.
Hermione, vi måste nu begagna
Ett lägligt ögonblick till flykt, på det
Jag söka må en fläck utaf den mark
Som mina fäder brutit, att jag der
Må hvila mina trötta lemmar och
Begråta der mitt arma, arma Hellas,
Tills döden torkar bort den sista tåren.
Men fort, mitt barn! Snart hit man samlas; då
Min undergång är viss. Ty vet, jag flytt
Från mina väktare, och nu de rasa
Af harm, jag gissar. Fort då härifrån!

HERMIONE.

Ja, låt oss skynda...! *(Afs.)* Men hvad omotståndlig
Förtrollning binder mig vid denna plats?
Samvetet ropar: "gå!" men hjertat ropar:
"Blif qvar!" Jag hatar denna plats, och dock
Den är ju mig så kär!

KRITON.

Hvad fattas dig,
Mitt barn? Du yrar? Ej är tid att dröja

HERMIONE.

Nej, vänta blott ett ögonblick, jag ber.
Jag följer dig.
(Går mot dörren med Kriton, men springer hastigt tillbaka och blir stående midt i salen.)
Nej! Nej! Jag stannar här!
Ja, döda mig, min far, och jag vill tack
På mina knän dig gifva, om blott här,
Inunder detta tak, jag sluta får
Mitt lif. Jag kan ju ej ändå fly undan
Mitt straff. Stöt dolken i mitt svaga bröst
Och jaga anden ut ur hennes hydda —
Då vill jag med mitt sista andedrag —
Mitt hjertas hemlighet dig yppa, som
Jag blott åt natten och åt Artemis,
Den kyska, anförtrott. Så hör: jag älskar
Philippos!

KRITON.

O, I stränge, grymme Gudar!
Hvi skullen I så mycken sorg och smälek
Uppå mitt gamla hufvud hopa? Barn,
Det var då uti kärleksyra som
Du dig förleda lät till detta brott
Emot den helga eden? Nyss du var
Beklagansvärd blott, medan du ännu
Stod ren inför mig; nu är du blott värd
Förakt, då du ditt land uppoffrat har
För att en brottslig kärleks åtrå följa.
Att du, en mö utaf Athenai, vill
Din skönhet ge till plundring åt barbaren,
Som gjort din gamle far och dina landsmän
Till slafvar! Du, den stolta, rika flickan,
Vill nu hans segerfest förskona med
Din fägring och din röst med deras blanda,
Som här vårt Hellas' graföl fira! Ve!
Ve öfver dig, som har ditt land förrådt!
Må flöjters och cymbalers ljud uti
Ditt öra då förvandlas till de dinas

Förtviflansfulla dödsskri, och när du
Till segrarns skål pokalen höjer, måtte
Då ångrens grymma qval ditt vin förgifta...
Men nej! Hvad säger jag? Det får ej ske.
Du är mitt barn, och fast du väl förtjent
Din hårda lott, skall man dock aldrig säga,
Att jag min dotter lät i smälek dväljas.
Nej, nej, min ära måste räddas, äfven
Om eget blod det skulle kosta.

(Kriton går till andra sidan af salen, der vapen äro upphängda såsom väggprydnader. Han ämnar nedtaga ett svärd, då vakter inkomma och gripa honom.)

HERMIONE.

Fly!

KRITON.

Hvem söken I?

VAKTEN.

En attisk fånge, som
Helt nyss från oss har rymt och nämnes Kriton,
Men som vi nu ha lyckligtvis fått åter.

HERMIONE.

Af nåd — blott vänten till Philippos kommer!

KRITON.

Om Gudar vilja det, vi råkas åter.

(Kriton och vakten gå.)

HERMIONE.

Må Phoibos släcka ut sitt ljus, att ej
Det på min skam må lysa. Fasan bleker
Den rodnad blygseln på min kind vill tända.
Bort härifrån till mörka, djupa skogen,
Att jag min skam må dölja i dess natt!

(Hon springer mot dörren; den är stängd. Hon kastar sig på en stol Dörren öppnas, och Olympia, åtföljd af en slafvinna, inträder.)

OLYMPIA.

Det måtte vara hon, som der sitt anleť
Betäcker. Säkert blyges hon att skåda
Sin herrskarinnas skönhet. Mig det lyster
Att henne få betrakta. Upp, slafvinna!

HERMIONE *(uppspringer).*

Hvem är du, att med sådant tilltal du
Bemöta vågar dottern utaf Kriton,
Athenais vidtberömde Aresprest?
Hvi skratten I? Hvi skaden I på mig,
Som man ett vilddjur, nyss ur skogen taget,
Betrakta plägar?

OLYMPIA.

Du ej tyckes veta
Med hvem du talar.

HERMIONE.

En barbarisk qvinna,
Jag gissar, om ej dina later och
Ditt råa tungomål ha ljugit.

OLYMPIA.

Fräcka!
När dig blir kunnigt hvem jag är, skall du
I stoftet tigga om förlåtelse
För slika ord af Hellas' drottning — så
Jag nämns.

HERMIONE.

Du ljuger! Än har Hellas ej
Åt någon drott skänkt diademet; derför
Du stulit detta namn att öfverskyla
Din ringhet med.

OLYMPIA.

Du usla mask! Du myra!
Så öfvermodigt skicka dig mot mig,

Philippos' maka! Du föraktligaste
Bland dödliga, som ville stjäla bort
Från mig min makes kärlek, vet, jag blott
Behöfver ge en vink — och du ej mer
Skall skåda dagens ljus. Jag kommit hit
Att få betrakta detta underdjur,
Som vågat tränga sig emellan mig
Och honom som min make är.

HERMIONE.

Det är
Ej sant. Du kallar dig Philippos' maka,
Hans bädd du delar — och förstår dock ej
Hvad kärlek är; ty då du dömde visst
På annat sätt mig, arma barn, som blott
Mig värma ville vid hans äras sol,
Men ej om honom tvista. Så förmätet
Jag aldrig sträckt min tanke som att ega
Den störste, ja, den ende man jag skådat.

OLYMPIA.

Du fagra orm, som med din skönhet — ty
Du är dock skön — dig tänkte nästla in
Uti min makes hjerta, vet, din fägring
Förgänglig är. Har du väl sett om hösten,
Hur komosandalon, den fagraste
Af hyacinthers slägte, huru hon,
Med stolthet skådande på sina systrar,
Som blygsamt dölja sig i hennes skygd,
Om aftonen helt sorglöst dricker daggen
Uti sin granna kalk, ej anande
Att innan nästa Äos nordanvinden
Har brutit hennes stolta stam och blekt
Den purpurstänkta kronans hjerta färger?
Då ligger hon i mulln förglömd, förvissnad;
Men hennes blyga systrar lefva ännu
Och fröjda sig åt solens glada ljus.
Ser du, en sådan frostnatt blott — och jag
Ej fruktar dig, den vapenlösa, mer.

HERMIONE.

Hvad gräslighet har du i sinnet väl?

OLYMPIA.

Se så, min sköna, nu tror jag, att modet
Har gifvit med sig. Se, der kommer hämnden!

EN HÄROLD.

Gif plats för konungen!

(Philippos inkommer, företrädd af musikanter, danserskor m. fl. och åtföljd af svit, deribland Kallimakos, jemte en mängd krigsfångar, bland dem Kriton. Denne gömmer sig bakom en pelare, så att han ej ses af Hermione.)

OLYMPIA.

Jag helsar dig,
Min konung och min make, nu langt mer
Mig kär, se'n du med segerkransen om
Din panna vänder åter ifrån striden.
Må segerropen nu med kopparns ljud
Sig blanda och mot ethern stiga upp
Och föra kring Philippos' lof så långt
Som jordens länder sträcka sina gränser!

ALLA.

Philippos hell!

(fanfarer.)

PHILIPPOS.

Haf tack, Olympia!
Nu är mig segern dubbelt skön, då du
Mig sådan hyllning skänker. Kom, lat mig
Dig trycka till min jernbeklädda barm!
Var viss, mitt hjerta slår dock lika varmt
Inunder den. Och låt ditt öga tolka
Ditt hjertas hemligaste önskan; ty
På sådan dag jag fylla vill din bön,
Hvad än du fordra kan af mig.

OLYMPIA.

Betänk
Dig först, att icke ångern se'n må följa
På ett förhastadt löfte.

PHILIPPOS.

Nej, min vän,
Jag litar på ditt ädla hjerta, att
Du icke fordrar något, som min glädje
Förstöra skulle på min segerdag.
Jag svär. Nåväl, är du nu nöjd?

OLYMPIA.

En ringa,
Högst ringa ting begär jag. Det fins här
Bland fångarne en flicka, som jag fäst
Mig vid, — och jag behöfver just en sådan.
Stig fram, Hermione!

KALLIMAKOS *(för sig)*.

Hon här! O ve!

PHILIPPOS *(för sig)*.

Fördömda öde!

OLYMPIA.

Hvad! Du tvekar redan?

PHILIPPOS.

Det är en särskild händelse.

OLYMPIA.

Du har
Förglömt din ed.

PHILIPPOS.

Hon tillhör dig.

OLYMPIA.

Din gåfva
Mig varit mera kär, om ej hon följts
Af denna dystra blick. Haf tack ändå!

PHILIPPOS.

Till bords nu, vänner, och må festen börja!
(De sätta sig och fylla bägarne.)

OLYMPIA.

Ett härligt vin; jag ej dess like känt.

KALLIMAKOS *(för sig).*

Jag kan ej dricka. O, det luktar blod!

PHILIPPOS.

Det vill jag tro, då det så mycken möda
Oss kostat har att det förskaffa; ty
Det tappadt är just i Korinthos. Ha,
Rätt lustigt! I går afton drucko de
Mitt graföl under trotsigt skämt — i dag
Jag deras och ur samma legel. Så
Föränderlig är lyckan.

PARMENION.

Sant du talar,
O konung! Må du sjelf ej glömma det
Och tacka Gudarne, som segern gåfvo.

PHILIPPOS.

Hvad säger du? Hvem gaf mig segern? Tog
Jag ej den sjelf måhända? Och hvad har
Den icke kostat mig? Min egen son
Var nära att förgås, och på sin sjukbädd
Han ligger, tärd af plågor, under det
Att vi oss fröjda. Och hur mycket guld
Har jag ej kastat ut att deras sinnen
Uppmjuka? Åh, jag visste nog, det föll
I bördig jordmån. Nu jag skörda skall.

Nu vill jag rycka masken af och visa,
Att jag är herrskare och ej som förr
En ödmjuk vän och bundsförvandt. För fram
De fångne hit, midt för, att ock mitt öga
Må någon njutning ha och att, då vinet
Sitt täckelse för minnet släpper ned,
Jag dock min seger skåda kan framför mig.

PARMENION.

Nej, håll! O konung, blygs du ej att så
Thersites' snöda rol dig taga an
Och lik en pojke nyss från ferlan sluppen,
Förhäfva dig och skymfa dem, som drabbats
Af ödets grymma nyck och nu i vanmakt
För dina fötter ligga?

PHILIPPOS.

Hit, drabanter,
Och gripen...! Nej! Befall musiken spela!
Nej, tyst! Gån bort, I slafvar, att er fröjda
Med kostlig mat och dryck! Må fångarne
Er syssla sköta! Så min vilja är.

(Slafvarne gå. Fångarne kringbära kransar och vin. Kriton kredensar bägaren åt Kallimakos och smyger oförmärkt gift i vinet.)

OLYMPIA *(tar en krans och lägger den på Philippos' hufvud).*

O, att det vore diademet, som
Jag nu uppå ditt hufvud lade! Då
Uti min lycka skulle intet fattas.

PHILIPPOS.

Var lugn, min vän; den dagen kommer ock.

OLYMPIA.

Nåväl! Jag vill då af ditt löfte njuta
Och går nu att om diademet drömma;
Ty ej mig höfves längre stanna här.
Farväl, min vän! Kom med, Hermione!

KRITON *(träder fram).*

O konung! Du kan ej en fader neka
Att taga afsked af sin enda dotter?

PHILIPPOS.

Det vare dig beviljadt.

KRITON *(går emot Hermione).*

Tack, o konung!

Farväl, Hermione!
(Stöter ned henne med en dolk, som han dolt under kappan.)
Nu är du räddad.

HERMIONE *(dödande).*

Tack, fader, tack! Farväl, du sköna Hellas,
Du hafsomsköljda, fordom gudars hemvist!
Var tyst, du näktergal i lagerlunden!
Ej någon lyssnar mer till dina sånger.
Det vilda kriget dödat dina åbor,
Du tysta skog; den gamle Pan är död.
Och alla Gudar öfvergifvit dig,
Mitt arma fosterland. Mitt kära Hellas!
Farväl, du Helios, som uti sekler
Har skänkt ditt ljus åt denna hjeltestam,
Som har i dag för alltid trädt från scenen!
Släck ut ditt ljus, ty Hellas är ej mer! *(Dör.)*

KALLIMAKOS *(som lyft upp sin bägare, släpper den).*

Se, det rinnande blodet från gyllne pokaln,
Hur på marken det fräser och skummar!
Det förbländar mitt öga och bränner min hand
Mina lemmar af dödskyla isas.
Spelen upp der, I männer, må flöjt och cymbal
Tysta ned mina mördades dödsskri!
Hvarför stirrar du på mig och hotar så vildt
Och kring hufvudet ormarne skakar?
Ack, du ropar på hämnd. Ve mig, som har sålt,

För min kärlek mitt älskade Hellas!
Nå välan, jag dig följer — med glädje jag dör,
Då jag intet har mera att älska! *(Dör.)*

PHILIPPOS.

O fasa! Begge döda — och du, gubbe,
Är upphofsman till dessa tvenne dåd!

KRITON.

Du såg det sjelf.

PHILIPPOS.

Hvad är ditt namn och hvem
Är du?

KRITON.

Jag nämndes Kriton, Hyknos' son
Utaf Athenai; numer är jag namnlös.

PHILIPPOS.

Hur kunde du till sådant brott förledas?

KRITON.

O konung, aldrig har jag större handling
Uti mitt lif fört ut, än då jag slog
Mitt eget barn och släckte faderskänslan
För att befria henne ur ditt våld.
Du hörde sjelf hur hon mig tackade.
Hvad denna ynglingen beträffade,
Så känner du tillräckligt af hans bragder,
Att finna, det en öfverlöpare,
En stackars vekling, som ej skydde medel
För att sin lusta tillfredsställa få,
Förtjente väl en neslig död med gift
Och ej för svärdshugg falla. Han var just
En värdig son utaf det ruttna Hellas.

PHILIPPOS.

Hon var din dotter, och du sände henne
Att mörda mig: må hennes blod dig dömma.
Hitåt, I männer, tagen fast den skurken!

KRITON.

Tillbaka, trälar! Ej en fri hellen
Sig låter bindas af barbarers händer.
Ja, yfs, Philippos, af din seger; se,
Der ligger Hellas nu för dina fötter,
Ett lik bekransadt med den dystra apium.
Hvad vill du nu med henne? Ögat släckt,
Den friska kinden bleknad, snart en askhög
Blott återstår utaf det sköna tempel,
Der hennes höga själ sin boning haft.
Ja, fråssa nu utaf förgängelsen!
Res sedan upp en byggnad uppå Hellas'
Ruiner och låt den mot himlen sträfva!
Det kommer dock en tid för dig, så visst
Som höge Gudar ännu skipa rätt,
Då den skall ramla. Kanske du förnummit
Om detta underbara folk, som säges
Ur oceanen stigit upp och nu
Vid Tiberns stränder sina tjäll ha' bygt?
Till dem sig Gudarne ha vändt, då de
Oss öfvergifvit. Ännu går det folket
I sina barnskor; men den djerfve anden
Hos ynglingen sig röjer och den växer
Med hvarje dag, tills mannen färdig står.
Ve dig, du stolte makedonier,
När du får skåda Romas djerfva örnar
Ifrån de svarta skeppen flyga upp
Och kretsa omkring dina fjell! Då är
För dig ock hämndens timma kommen; då
Skall samma öde drabba dina barnbarn,
Som denna dag har drabbat Hellas. O!
Hvad skall jag mer bland dessa slafvar göra,
Som krypa vid tyrannens fötter? Nej,
Som luften nödig är för menniskan,
Så var för Hellas' söner deras frihet
Och henne man begrafvit här i dag,
Derföre vill jag, medan jag ännu
Är fri, i döden följa henne.

(Dödar sig med dolken.)

PHILIPPOS.

Ve!
Hvad sorglig syn! Det var en droppe malört
Uti min glädjebägare. Jag skänker
Er, fångar, frihet — dock på vilkor att
I fören dessa två hem till Athenai,
Som dem har fostrat. Men Kallimakos,
Förrädaren, må blifva obegrafven.
Se'n skolen I på Kerameikos fira
Med offer likbegängelsen och resa
På deras mull en minnesstod af marmor,
Som för ej födda slägten vittna skall,
Att Hellas än var stort uti sitt fall.

DEN FREDLÖSE

SORGESPEL

UPPFÖRD PÅ KONGL. DRAMATISKA TEATERN 1872

PERSONER.

THORFINN.

VALGERD.

GUNLÖD.

GUNNAR.

ORM.

Bipersoner.

Handlingen på Island omkring 1100.

En stuga. Dörr i bakgrunden. Vindögon tillslutna med trälucker. Väggfasta bänkar med högbänken på venstra sidan. Högbänkstolparne sirade med bilder af Odin och Thor. Eld på ärilen midt på golfvet. I taket rökfång. Väggbjelkarne behängda med saxsvärd, yxor och sköldar. Vid högbänken en harpa.

Gunlöd står vid det öppna vindögat och blickar utåt. Genom detsamma skönjer man hafvet belyst af norrsken. Valgerd sitter vid ärilen och spinner.

VALGERD.

Stäng vindögat!

GUNLÖD *(ligger).*

VALGERD.

Gunlöd!

GUNLÖD.

Du talade, moder?

VALGERD.

Hvad gör du?

GUNLÖD.

Jag ser på hafvet.

VALGERD.

När skall du lära dig glömma?

GUNLÖD.

Tag från mig allt — men låt mig behålla minnet!

VALGERD.

Se framför dig, eller stupar du!

GUNLÖD.

Hvem lastar den starke vikingen att han ser tillbaka då han lemnar sin strand!

VALGERD.

Du har haft tre vintrar att göra ditt afsked på.

GUNLÖD.

Du sade rätt — tre vintrar — ty här blef aldrig sommar.

VALGERD.

När drifisen smälter blir det vår!

GUNLÖD.

Norrskenet smälter ingen is!

VALGERD.

Ej dina tårar heller.

GUNLÖD.

Du såg mig aldrig gråta.

VALGERD.

Jag hörde det — och så länge du gör så är du barn.

GUNLÖD.

Jag är ej något barn.

VALGERD.

Vill du bli qvinna, så lid tyst.

GUNLÖD.

Jag skall slå bort sorgen, moder.

VALGERD.

Nej, nej, göm henne som det dyraste du äger. Kornet

får icke ligga ofvan jord, om det skall bli ax och kärna. Du har en djup sorg. Hon skall bära stor frid och stor glädje.

GUNLÖD *(efter något uppehåll).*

Jag skall glömma —

VALGERD.

Allt?

GUNLÖD.

Jag skall försöka!

VALGERD.

Vill du glömma din faders hårdhet?

GUNLÖD.

Henne har jag glömt!

VALGERD.

Vill du glömma att det var en tid, då din fäderneboning stod vid Bråvikens strand — att sunnan qvad visor i ekskogen, när isbandet gick upp, och granen doftade och finkarne qvittrade i linden och baldersbrå vyssjade dig till sömn på grönan äng — vill du glömma detta då du nu hör skrakarne klaga på de nakna skären och nordans snöstormar tjuta kring de skrumpna dvergbjörkarne?

GUNLÖD.

Ja!

VALGERD.

Vill du glömma att du haft en barndomsvän, som din far slet dig ifrån, för att rädda dig undan hvite Christ?

GUNLÖD *(med förtriflan).*

Ja! ja!

VALGERD.

Nu gret du!

GUNLÖD *(förvirrad).*

Det gick någon på svalen — kanske far är kommen hem!

VALGERD.

Vill du nu dagligen minnas, utan tårar, att vi bo i isarnes land — flyktiga från Svea rike och här hatade af Kristusmännen — ehuru vi ej äro blotare — derför att vi ej vilja låta oss döpas och kyssa biskopens hand. Har du talat vid någon af de kristne sedan vi kommo hit?

GUNLÖD *(efter en paus).*

Nej! — Säg, moder, är det sant att far skall bli jarl på Island?

VALGERD.

Låt det ej bry dig, barn!

GUNLÖD.

Ack! då fruktar jag han kommer att fara illa med de kristne.

VALGERD.

Fruktar du?

GUNLÖD.

Det går någon derute.

VALGERD *(orolig).*

Såg du draken på fjorden i morse?

GUNLÖD.

O ja! Det är en sällspord glädje!

VALGERD.

Bär han Thorfinns märke?

GUNLÖD.

Det kunde jag ej skönja!

VALGERD.

Tag dig i akt, flicka!

GUNLÖD.

Är det i qväll jag får gå ut?

VALGERD.

I morgon — det vet du.

GUNLÖD.

Moder!

VALGERD *(i det hon går ut).*

Se efter elden!

GUNLÖD *(ser en stund efter modern; derpå tar hon försigtigt fram ett kors med Jesusbild, ställer det på högbänken och faller på knä).*

Krist! Krist! förlåt mig den lögnen jag sade! *(Springer upp då hon ser bilderna på högbänksstolparne).* Nej, jag kan icke bedja då de stygga bilderna se på mig. *(Hon söker en annan plats).* Helige Sankt Olof och heliga... ack, att jag ej skall minnas hur biskopen kallade henne! Gud! Gud! — kasta mig icke i skärselden för denna syndens skull — jag skall bedja hela den långa, svåra bönen på munkaspråket — credo — credo — in patrem — ack, jag har ju glömt henne också — jag skall skänka fem stora vaxljus åt Guds Moders altare nästa gång jag kommer till kapellet — credo in patrem omnipotentem. *(Kysser ifrigt korset.)*

(Sång utanför, beledsagad af citterspel).

Och riddaren for uti österland,
Att bedja för kärestan sin:
O Krist, tag jungfruns själ i din hand,

I himmelrik för henne in!
Jag kommer väl åter när granen blommar.

I somrarne trenne han dröjer qvar,
Der näktergal'n sjunger i qväll.
Och messor han håller båd' nätter och da'r
I heliga grafvens kapell.
Jag kommer väl åter när granen blommar.

När palmerna knoppas vid Jordans strand,
Då ber han en bön till sin Gud,
Att åter få vända hem till sitt land,
Och trycka i famnen sin brud.
Jag kommer väl åter när granen blommar.

GUNLÖD *(som vid sångens början sprungit upp och i förvirring lyssnat dertill, går efter dess slut till dörren att skjuta för bommen, men gör detta så långsamt att* GUNNAR *hinner komma in).*

GUNNAR *(inträder, klädd som korsriddare, med cittra på axeln).*

Gunlöd! *(Omfamning).*

GUNLÖD *(sluter sig lös och går mot dörren).*

GUNNAR.

Du är rädd för mig — hvad är det, Gunlöd?

GUNLÖD.

Så tog du mig aldrig i famn förr.

GUNNAR.

Vi voro barn då!

GUNLÖD.

Du har rätt — vi voro barn då. Hvad betyder den der silfverfalken du bär i skölden? Jag såg honom i morse på din drake.

GUNNAR.

Du såg min drake — du kände min sång, och du ville ändå stänga dörren för mig — hur skall jag förstå dig, Gunlöd?

GUNLÖD.

Ack! fråga mig ingenting — jag är så underlig till mods — men sitt ner och låt mig tala vid dig!

GUNNAR *(sätter sig).*

Du tiger ju —

GUNLÖD.

Du säger ju ingenting heller.

GUNNAR *(trycker henne i sin famn).*

Gunlöd! Gunlöd! har snön fallit så tätt, att minnet frusit bort — sjelfva eldfjellet derute kan ju gråta eld — och du är kall som en snövind — men tala — tala! Hvarför är du här — hvad har händt?

GUNLÖD.

Svårt har händt, värre kan hända, om du stannar längre — *(springer upp)* Gå, innan far kommer.

GUNNAR.

Tror du jag släpper dig nu — jag som sökt dig i långa år? Då jag ej i hemlandet kunde finna dig, gick jag att i strid med Saracener och Blåmän söka dig på andra sidan grafven — men min tid var ej kommen, och då det blef vår fjerde gången fick jag höra af väringsmän att du fans här. Nu har jag dig — och du vill att jag skall lemna dig ensam i detta hedningamörker.

GUNLÖD.

Jag är ej ensam!

VALGERD.

Se framför dig, eller stupar du!

GUNLÖD.

Hvem lastar den starke vikingen att han ser tillbaka då han lemnar sin strand!

VALGERD.

Du har haft tre vintrar att göra ditt afsked på.

GUNLÖD.

Du sade rätt — tre vintrar — ty här blef aldrig sommar.

VALGERD.

När drifisen smälter blir det vår!

GUNLÖD.

Norrskenet smälter ingen is!

VALGERD.

Ej dina tårar heller.

GUNLÖD.

Du såg mig aldrig gråta.

VALGERD.

Jag hörde det — och så länge du gör så är du barn.

GUNLÖD.

Jag är ej något barn.

VALGERD.

Vill du bli qvinna, så lid tyst.

GUNLÖD.

Jag skall slå bort sorgen, moder.

VALGERD.

Nej, nej, göm henne som det dyraste du äger. Kornet

får icke ligga ofvan jord, om det skall bli ax och kärna. Du har en djup sorg. Hon skall bära stor frid och stor glädje.

GUNLÖD *(efter något uppehåll).*

Jag skall glömma —

VALGERD.

Allt?

GUNLÖD.

Jag skall försöka!

VALGERD.

Vill du glömma din faders hårdhet?

GUNLÖD.

Henne har jag glömt!

VALGERD.

Vill du glömma att det var en tid, då din fäderneboning stod vid Bråvikens strand — att sunnan qvad visor i ekskogen, när isbandet gick upp, och granen doftade och finkarne qvittrade i linden och baldersbrå vyssjade dig till sömn på grönan äng — vill du glömma detta då du nu hör skrakarne klaga på de nakna skären och nordans snöstormar tjuta kring de skrumpna dvergbjörkarne?

GUNLÖD.

Ja!

VALGERD.

Vill du glömma att du haft en barndomsvän, som din far slet dig ifrån, för att rädda dig undan hvite Christ?

GUNLÖD *(med förtriflan).*

Ja! ja!

VALGERD.

Nu gret du!

ännu grön — och der skall du bo på min borg, som jag byggt der din faders gård legat!

GUNLÖD.

Står han ej qvar?

GUNNAR.

Nej, — han blef uppbränd.

GUNLÖD.

Af de kristne?

GUNNAR.

Du är så ifrig, Gunlöd!

GUNLÖD

Jag våndar jag hellre då vore hedning!

GUNNAR.

Hvad säger du, flicka?

GUNLÖD.

Förlåt mig! förlåt mig! jag är så vild till lynnes — och när jag ser de fromma kristne fara fram så —

GUNNAR.

Döda din tanke, Gunlöd — han är gudlös. Ser du denna krans?

GUNLÖD.

Hvar tog du honom?

GUNNAR.

Du känner dessa blommor, Gunlöd?

GUNLÖD.

De ha vuxit i min faders örtagård — får jag dem.

GUNNAR.

Gerna — men hvad behöfver du dem, då vi resa?

GUNLÖD.

Jag skall se på dem när den långa vintern kommer — granen skall minna mig på skogens grönska, och sipporna på den blåa himmelen.

GUNNAR.

Och när de vissnat — —

GUNLÖD.

Det tänkte jag icke på!

GUNNAR.

Derföre följ mig från detta förfärliga land dit bort der vår barndom flydde, och lef så fri som fogeln bland blommor och solljus och värme — der skall du ej behöfva smyga dig till Herrans tempel, när klockan manar till sabbath. O! du skall se den nya kyrkan med det hvälfda taket och de höga pelargångarne, och höra djeknarnes sång då biskopen tänder virak vid högaltaret, der skall du fira din gudstjenst med de kristne, och du skall få se att ditt hjerta skall renas från synden.

GUNLÖD.

Skall jag fly från min mor?

GUNNAR.

Det skall hon förlåta dig — en gång.

GUNLÖD.

Men min far skall kalla mig feg och det får han ej.

GUNNAR.

Det må du lida för din tros skull.

GUNLÖD.

Thorfinns dotter var aldrig feg.

GUNNAR.

Din far älskar dig ej och skall hata dig, när han blir kunnig om din omvändelse.

GUNLÖD.

Det må han göra — men han skall aldrig förakta mig.

GUNNAR.

Nu är du feg, Gunlöd!

GUNLÖD.

Nej! Är det ej större att bära hans hat än att fly hans förakt?

GUNNAR.

Du dagtingar med din kärlek, Gunlöd!

GUNLÖD.

Kärlek?! — — Jag minnes — det var en jungfru — hon hade en vän som for bort — sedan var hon aldrig glad mera — hon satt blott och sömmade silke och guld — hvad hon sydde fick ingen se, och när man sporde henne så grät hon — och när man frågade hvarför hon grät, svarade hon ej utan endast grät — sedan blef hon blek om kinden, och hennes moder redde säng —

Då kom en gammal qvinna dit och hon sade att det var kärlek, Gunnar — jag grät aldrig — då du for bort, ty far säger, det är skam att gråta; jag sömmade aldrig silke och guld, ty det har mor ej lärt mig — hade jag då icke kärleken?

GUNNAR.

Du har ofta tänkt på mig under dessa långa år?

GUNLÖD.

Jag har så ofta drömt om dig, och när jag i morse stod vid vindögat, der jag så gerna dröjer, och blickade ut åt hafvet, och såg din drake dyka upp i öster, blef jag så orolig, men jag visste ju ej, att det var din drake —

GUNNAR.

Hvarföre ser du så gerna utåt hafvet?

GUNLÖD.

Du frågar så mycket!

GUNNAR.

Hvarföre ville du stänga dörren för mig?

GUNLÖD *(tiger)*.

GUNNAR.

Hvarför stängde du henne ej?

GUNLÖD *(tiger)*.

GUNNAR.

Hvarför tiger du?

GUNLÖD *(brister i häftig gråt)*.

GUNNAR.

Du gråter, Gunlöd, och du vet ej hvarför? Jag vet det — du har kärleken! *(Tar henne i famn och kysser henne)*.

GUNLÖD *(sliter sig lös)*.

Du får ej kyssa mig — gå!

GUNNAR.

Ja — och du skall följa mig.

GUNLÖD.

Jag tar ej emot bud af dig. Jag vill ej lyda dig.

GUNNAR.

Fjellet kastar eld — derför slocknar han.

GUNLÖD.

Du har stört min frid — för evigt — gå och låt mig glömma dig!

GUNNAR.

Vill du veta hvad silfverfalken med bandet betyder, det är den vilda flickan som jag skall tämja.

GUNLÖD.

Du! — Gå innan jag hatar dig! — Mig har ännu ingen böjt.

GUNNAR.

Vilda blod, än sjuder det af vikingaelden, men han skall slockna. Gunlöd, ett dygn väntar jag dig, och du skall komma, mild som dufvan, när hon söker skydd, fastän du nu likt falken vill flyga öfver molnen. — Jag håller ännu i bandet — det är din kärlek — och honom kan du ej slita. När nästa afton skymmer, kommer du. Till dess farväl! *(Går mot dörren der han stannar).*

GUNLÖD *(tiger).*

GUNNAR *(i det han går).*

Farväl!

GUNLÖD.

Får väl se, du stolte riddare, hvem som kommer först. — När denna krans grönskar härnäst, kommer jag. *(Kastar kransen på elden. Under det han brinner, blir hon stående tankfull; när han brunnit upp brister hon i våldsam gråt och faller på knä.)* Gud! Gud! Böj mitt hårda sinne — ack, att han skulle gå! *(skyndar till dörren. I detsamma inkommer Valgerd och går förbi Gunlöd fram till elden).*

VALGERD.

Hvarför har du ej skött om elden?

GUNLÖD *(tiger).*

VALGERD *(lägger sin hand på Gunlöds hjerta).*

Du har en hemlighet.

GUNLÖD.

Ja, moder, ja!

VALGERD.

Göm henne väl!

GUNLÖD.

Nej, jag måste tala — jag kan icke längre.

VALGERD.

När såg du en mor som icke visste sin dotters hemlighet?

GUNLÖD.

Hvem har sagt dig min?

VALGERD *(sträft).*

Torka af dina tårar!. *(Paus.)*

GUNLÖD.

O, låt mig gå ut — på fjellet — till stranden — här är så qvaft!

VALGERD.

Gå upp på loftet, så får du vara ensam!

EN TRÄL *(inkommer.)*

VALGERD.

Hvad vill du?

TRÄLEN.

Jarlens lurar höras utom skären och stormen har vuxit.

VALGERD.

Har mörkret fallit?

TRÄLEN.

Ja och ett hiskligt mörker! *(Paus.)*

GUNLÖD.

Skicka ut en snäcka — två — så många som finnas!

TRÄLEN.

Alla snäckorna äro ute på jagten.

GUNLÖD.

Tänd upp vårdkasar!

TRÄLEN.

Virket är så vått, att vi ej haft så mycket som en spån på ärilen hela långa qvällen.

VALGERD.

Gå!

TRÄLEN.

Hur skall det nu gå med jarlen?

VALGERD.

Bryr det dig?

(Trälen går.)

GUNLÖD.

Du har ej glömt din skymf.

VALGERD.

Och ej min hämnd — man bär ej hand på en jarladotter!

GUNLÖD.

Nåväl! Nu är stunden kommen — tag din hämnd — så här... jag skall lära dig! *(tar ett bloss)* Sätt nu detta bloss i högra vindögat, så stjelper du — Sätter du det i venstra, så hjelper du...

VALGERD.

Ge mig stickan och gå din väg!

GUNLÖD.

Det finnes ett offer som kan blidka dina Gudar — offra din hämnd. *(Går.)*

VALGERD *(tar blosset och går hastigt till venstra vindögat, hvilket hon öppnar. Man hör lurar utanför).*

Du slog mig, Thorfinn — jag svor att hämnas — jag skall åtminstone förödmjuka dig med en välgerning.

GUNLÖD *(som obemärkt af Valgerd inkommit, faller henne om halsen).*

Tack, moder!

VALGERD *(brydd).*

Har du ej gått...

GUNLÖD.

Nu kan jag gå. *(Går.)*

VALGERD *(ensam vid luckan).*

Du ropar på hjelp, du starke man, som alltid halp dig sjelf... *(luraötar)* Hvar är nu din kraft — hvart tar ditt kungarike vägen — *(En väderil skakar luckan och släcker blosset).* — *(Valgerd far förskräckt upp och tänder blosset ånyo.)* O! han förgås — hvad skall jag göra! Bedja? till hvem? Odin? Njord? Ögir? Jag har anropat dem i fyra gånger tio år, men aldrig ha de svarat! Jag har blotat, men aldrig ha de hulpit. — Du, Gud, hvad Du än må heta — Du mägtige, som låter solen gå upp och ned, Du väldige, som råder öfver vind och vatten, till Dig vill jag bedja — Dig vill jag offra min hämnd, om Du räddar honom!

ORM *(inkommer oförmärkt).*

God qväll, fru Valgerd! Ta'n på Er kappan, luften är skarp!

VALGERD *(brydd, stänger luckan och tar ned blosset).*

Välkommen, Orm!

ORM.

Tack, fru!

VALGERD.

Hur är dig, Orm?

ORM.

Drägligt nog, när man kommer till brasan!

VALGERD (*otåligt*).

Hur gick färden, menar jag?

ORM.

Det blir en lång saga!

VALGERD.

Gör henne kort!

ORM.

Ja, som I veten, skulle vi fara till Norge för att skaffa folk och timmer.

VALGERD.

Orm!

ORM.

Fru Valgerd!

VALGERD.

Du har ej sagt ett ord om jarlen.

ORM.

Ha'n I sport ett ord om Er make?

VALGERD.

Hvar är han? Lefver han?

ORM.

Jag vet ej.

VALGERD.

Du vet ej? Du hans fosterbroder! Hvar skiljdes du från honom?

ORM.

Åh, långt ute på fjärden. Der var lustigt mån I tro — I skullen ha sett honom, då han sam med min harpa i handen — Henne hade han lofvat hålla reda på;

hafstången hade snott sig i hår och skägg, så att man var frestad att tro, det vore necken sjelf — I detsamma kom en våg — stor som ett hus — —

VALGERD.

Och sedan?

ORM.

Sedan — såg jag aldrig min harpa mer!

VALGERD.

Orm! Du söker skämt då din herre och broder kanske förgås derute. Jag befaller dig: gå genast och sök honom! Hör du!

ORM.

Hvad går åt er? Förr frågaden I aldrig stort efter er make! — Nu kunnen I ha tid att ge mig en dryck öl innan jag går!

VALGERD.

Värm dina knän vid spiseln, jag skall gå — jag skall trotsa våg och storm!

ORM *(tar hennes händer).*

Qvinna! Qvinna! — I ären ändå qvinna!

VALGERD *(vred).*

Släpp min hand!

ORM.

Nu är jarlen räddad!

VALGERD.

Räddad?

ORM.

Ja, han har fått igen er — och det är just hans kraf nu. *(Går)*

THORFINN och ORM *(röster höras utanför, Thorfinn skrattar högt.)*

VALGERD.

Jarlen kommer — han skrattar — det har jag aldrig hört — O, här är något förfärligt å bane! *(Hon vrider sina händer.)*

THORFINN och ORM *(inträda).*

THORFINN *(skrattande).*

Det var en dråplig syn —

ORM.

Ja, det lofvar jag!

VALGERD.

Välkommen hem, make!

THORFINN.

Tack, hustru! Har du varit ute i regnet — Du är våt i ögonen!

VALGERD.

Du är så lustig.

THORFINN.

Lustig — ja! ja!

VALGERD.

Hvad blef af dina drakar?

ORM.

De gingo till botten så när som på en.

VALGERD *(till Thorfinn).*

Och du kan ändå vara glad.

THORFINN.

Hå! Det vexer mycket timmer Nordanfjells!

ORM.

Nu vore det kanske på tiden att få sig något till lifs!

THORFINN.

Du talar väl! Tag fram öl, hustru, så ska' vi vara muntra.

ORM.

Och så tacka vi gudarne som räddat oss.

THORFINN.

När skall du vexa från de der sagorna, Orm?

ORM.

Hvarför vill du tvinga din hustru och din dotter att tro på dem.

THORFINN.

Qvinnfolk ska' ha gudar.

ORM.

Hvem tror du halp dig derute?

THORFINN.

Det gjorde jag sjelf!

ORM.

Och ändå skrek du på Åke Thor när den stora vågen slök dig!

THORFINN.

Det lög du!

ORM.

Orm lög aldrig!

THORFINN.

Orm är skald.

ORM.

Thorfinn sväljde visst för mycket hafsvatten, när han skrek på hjelp, efter han är så salt i munnen!

THORFINN.

Håll styr på din tunga, Orm!

VALGERD *(med horn)*.

Se här, fosterbröder! jag dricker för eder sämja och bättre lycka till nästa sjötåg!

THORFINN.

Jag förbjuder dig att tala mer om detta!
(De dricka. Thorfinn tar brådt hornet från munnen och frågar:)
Hvar är barnet?

VALGERD *(orolig)*.

Hon är på loftet!

THORFINN.

Kalla henne hit!

VALGERD.

Hon mår visst ej väl!

THORFINM *(blickar skarpt på Valgerd)*.

Hon skall komma!

VALGERD.

Det vill du ej!

THORFINN.

Hörde du mitt ord?

VALGERD.

Det är ej ditt sista!

THORFINN.

Mannen har blott ett, men qvinnan ska' alltid ha det sista!

VALGERD *(vekt)*.

Du hånar mig.

THORFINN.

Du är vred, tror jag.

VALGERD.

Du skrattar så mycket i qväll! *(Går.)*

THORFINN.

Orm! Jag fick en tanke!

ORM.

Är han stor — så göm på honom — Det är ondt om stora tankar nu för tiden!

THORFINN.

Såg du på min hustru?

ORM.

Jag ser aldrig på andras hustrur.

THORFINN.

Hur vänlig och blid hon var.

ORM.

Hon tyckte det var synd om dig!

THORFINN.

Synd om mig?

ORM.

Ja — ty den sorg som skrattar är en sorg till döden — tänkte hon!

THORFINN.

En qvinna kan ej tänka.

ORM.

Nej — inte med hufvudet, men med hjertat — derför har hon mindre hufvud, men större bröst än vi!

THORFINN.

Onda aningar plåga mig!

ORM.

Stackars Thorfinn!

THORFINN.

Mitt barn!... Orm! när hon kommer skall du bjuda henne dricka ur hornet för Åsa-Odin.

ORM.

Räfven vädrar mot vind — jag förstår.

THORFINN.

Var beredd — De komma.

ORM.

Var ej hård mot barnet, Thorfinn! Då får du med mig att göra!

VALGERD och GUNLÖD *(inkomma; den senare synes sömndrucken)*

GUNLÖD.

Välkommen hem, fader!

THORFINN.

Är det sanning?

GUNLÖD *(tiger)*.

THORFINN.

Du är sjuk? Icke sant?

GUNLÖD.

Jag mår ej rätt väl!

THORFINN.

Jag fruktar det!

ORM.

Gunlöd — nu skall du tömma ett signadt horn för Odin, som räddade din far ur sjönöd.

(Tar hornet, för det öfver elden och räcker det åt Gunlöd. Alla tömma sina utom Gunlöd.)

THORFINN *(bäfvande).*

Drick, Gunlöd!

GUNLÖD *(kastar hornet på golfvet, går fram och lägger sitt hufvud i Thorfinns knä).*

Hör mig, fader — jag är kristen — gör med mig hvad du vill — min själ kan du dock ej förderfva — Henne skola Gud och alla helgon skydda!

THORFINN *(utom sig af smärta och vrede stiger upp, skjuter undan Gunlöd och vill tala; orden svika honom; han sätter sig tyst ned på bänken.)*

ORM *(går till qvinnorna och talar sakta vid dem. De gå mot dörren, då* GUNLÖD *springer tillbaka och ställer sig mot Thorfinn).*

GUNLÖD.

Nej! jag går ej, jag måste tala, att ej du, min far, må gå i grafven med en lögn — ty hela ditt lif har varit en lögn! Jag skall offra den barnsliga vördnaden — kärleken har jag aldrig känt — och visa dig, hvilken oerhörd skuld du samlat öfver ditt hufvud — Vet! Du har lärt mig hata — ty när gaf du mig kärlek — du lärde mig frukta den store Thorfinn jarl och du har lyckats, ty jag bäfvar för din hårdhet, och jag hyser vördnad för dina många ärr och dina stora bragder — men du lärde mig aldrig älska min far — Du stötte bort mig hvar gång jag ville komma till dig — du förgiftade min själ — men nu ser du Guds straff — du har gjort mig till en brottsling — ty så är jag i detta ögonblick, men jag kan ej annat. Hvi hatar du min tro? — Jo, hon är kärleken och din är hatet! O fader! fader! jag ville kyssa molnen från din panna, jag ville smeka dina hvita lockar och komma dig att glömma sorgerna som hvitnat dem — jag ville stödja dig när en gång dina steg började stapla -- O! glöm hvad jag sagt — öppna din famn nu *(på knä)* och

tag mig upp. Se på mig mildt — en enda gång — innan det blir för sent — Säg ett ord — — — *(springer upp.)* O! jag fryser ihjel af dina blickar! Du vill ej! Jag skall bedja om kraft att älska dig! *(brister i gråt och går följd af Valgerd.)*

ORM *(går fram till Thorfinn).*

THORFINN.

Sjung, Orm!

ORM.

Orm sjunger bara lögner!

THORFINN.

Ljug då!

ORM.

Var sanningen så bitter?

THORFINN.

Hvad säger du!

ORM.

Åh ja — du skall få höra mera af mig — sedan — Nu skall jag lugna odjuret med en vacker osanning! *(fattar harpan och framsäger följande qväde med harpslag mellan hvar visa.)*

När vårvind gick fram
Öfver vaggande sjö,
Och brodden bröt upp
Ur den bruna mull,
Då drog drotten
Draken ur lidret,
Att fresta färden
På fradgande våg.

Med stäfven vi lade
Mot Leiregård;
Då drucko vi mjöd
Hos Dana-drotten;

Foro vi östanled
Till Micklagårds salar,
Vi njöto drufvan
Hos svartögd mö.

Men hissades härsköld
I högan mast,
Der bräcktes brynjor
Och klöfvos sköldar,
Och pilarne sjöngo:
"Det är vår, det är vår";
Som safven ur björken
Ur såren sprang blod.

Ej qvinna vågade
Sin famn oss neka,
Från bonden vid plogen
Vi togo vårt kraf,
Och gömde han tredsken
Sitt gods och gull,
Vi stekte hans boskap
Vid lågan af hans gård.

O härligt, härligt
Det lifvet var!
När hafstrollen spände
Mot jernbandad stäf;
Då slog af lifslust
Vikingens hjerta,
Då klungo från harpan
Dråpliga qväden.

Och nordmannastyrkan
I skaldernas qväden
Då sjöngs öfver hela
Verlden den vida.
Nu rosta svärden
Och dyrkas svaghet.
Men sjökonung sofver
Vid sotig härd.

Hvad månde skalden sjunga
I bragdlös tid?
Stålsträng ej likar sig
Till joller och flärd;
Hänga vill jag harpan,
Hänga den på vägg
Se'n mitt afsked jag sjöng
Till stordåd och kraft.

THORFINN *(vaknande upp ur sina tankar).*

Är det slut?

ORM.

Ja, det brukar bli slutet på visan.

THORFINN.

Orm, du är min vän!

ORM.

Hm — måtte väl det!

THORFINN.

Jag saknar lugn.

ORM.

Det finnes två sätt att få lugn: det ena att aldrig göra hvad man ångrar — det andra att aldrig ångra hvad man gör!

THORFINN.

Och om man redan har gjort hvad man ångrar?

ORM.

Thorfinn! Du ångrar således din hårdhet mot barnet?

THORFINN *(häftigt).*

Jag ångrar aldrig något — och hvad barnet angår — så håller du din mun!

ORM.

Hör du, Thorfinn — har du aldrig tänkt på ditt tillryggalagda lif.

THORFINN.

Tänka må käringar göra vid brasan, handla var mitt lif!

ORM.

Hvad ämnar du nu ta' dig till?

THORFINN.

Hvad jag ämnar ta' mig till?

ORM.

Ja!

THORFINN (*skakad, tiger.*)

ORM.

Ser du bara hur den lilla tanken slog dig — tänk då om en stor tanke kom på dig. — Hvarför törs du ej se dig tillbaka? Jo, du är rädd att få se en hisklig syn!

THORFINN.

Låt det förflutna vara begrafvet!

ORM.

Nej! jag skall rifva upp liken ur sina högar, och de skola stirra på dig med sina tomma ögon, tills du faller samman af bäfvan och ångest — och då skall du se att du med all din kraft ej var någon man!

THORFINN.

Hvad pratar du, din vettvilling?

ORM.

Skrik du — du är bara en pojke ännu! Ja du, jag såg stora, långa barn med yfvigt skägg och grånadt hår och krokig rygg också.

THORFINN.

Håll munnen, Orm!

ORM.

Skrik så att stugan ramlar — sanningen kan du ändå inte öfverrösta.

THORFINN.

Tig, innan jag slår dig!

ORM.

Slå till — slå ihjäl mig — ryck tungan ur min mun — sanningen skall ändå ropas med kopparlurar i dina öron — "ditt lif var en lögn"!

THORFINN *(med kufrad vrede och smärta).*

Orm, jag ber dig — tala ej mera!

ORM.

Jo, Thorfinn, jag skall tala! Känner du hur marken gungar under dig — det betyder jordbäfning! Hela verlden bäfvar i dessa dagar, ty hon skall till att föda — hon skall föda fram, under grufliga smärtor, en härlig hjelte. Öppna dina ögon och se! Ser du hur österns folk kämpar med vesterns? Det är älskogens första strid — den nya makan darrar för den gamles omfamningar, hon kämpar och lider — men snart skall hon fröjdas — och facklor skola tändas i tusendetal och hela jorden skall stråla af frid och glädje, ty han skall födas, den unge, den starke, den sköne drotten, som skall herska öfver alla folk — hvars spira heter kärlek och hvars krona heter ljus — och hvars namn är den nya tiden! — Thorfinn! mins du sagan om Thor hos Utgårda Loke? Katten lyfte han högt så att trollen bleknade — ur hornet drack han så djupt, att trollen bäfvade — men när käringen fällde honom på knä — Då skrattade trollen! Det var tiden som besegrade honom, och det är tiden du har kämpat mot och som slagit dig — det är tidens herre — det är Gud som krossat dig!

THORFINN.

Jag har aldrig känt någon annan gud än min egen kraft, och den guden tror jag på!

ORM.

Du känner honom icke — du som så länge legat i fejd med honom. Det var han som dref dig från ditt fädernesland, och du trodde dig undfly honom — det var han som slog sönder dina skepp och dränkte ditt kungarike, och din makt var slut — det var han som slet ditt barn från dig, och du påstod att du saknade lugn — det var han —

EN BUDBÄRARE.

Är du Thorfinn jarl?

THORFINN.

Det är jag.

BUDBÄRAREN.

Du gjorde strandhugg vid Reyd-fjord i våras?

THORFINN *(orubblig)*.

Jag gjorde så!

BUDBÄRAREN.

Du plundrade och du brände hos Hallfred på Thorvalla.

THORFINN.

Ja!

BUDBÄRAREN.

Se'n for du dina färde.

THORFINN *(tiger)*.

BUDBÄRAREN.

Nu har Alltinget förklarat dig fredlös och nämnt ditt

namn är niding. Din gård skall brännas och hvem som vill tar ditt lif.

Fienderna äro öfver dig — derföre fly medan det är tid — fly i denna natt! *(Går; det blir ett uppehåll).*

ORM.

Vet du hvem det var?

THORFINN.

Det må du spörja!

ORM.

Det var ett bud från den der gamla käringen — tiden!

THORFINN.

Du talar som en käring!

ORM.

Tiden vill ej våld! Du kränkte honom och han slår dig.

THORFINN.

Tiden kan ej kraft — derför dyrkar han svaghet.

ORM.

Thorfinn! Då du kom till ön svor du frid — du har brutit din ed, du har kränkt din ära — derför dör du som niding!

THORFINN.

Kallar du mig ock niding!

ORM.

Ja.

THORFINN.

Törs du bryta en ed — törs du kallas niding!

ORM *(tiger).*

THORFINN.

Stackare! Det är du som fjettrar mig, då jag vill flyga — du lindar dig som en orm kring mina ben — släpp mig!

ORM.

Jag har svurit fostbrödralagen.

THORFINN.

Den bryter jag!

ORM.

Det kan du ej!

THORFINN.

Då sparkar jag dig undan!

ORM.

Det blir vår död!

THORFINN.

Är du man du, Orm?

ORM.

Jag blef bara skald!

THORFINN.

Derför blef du aldrig något heller!

ORM.

Jag visste hvad jag ville, men kunde intet. Du kunde allt, men du visste ej hvad du ville!

THORFINN.

Tack för din sång! Farväl!

ORM.

Hvem skall sjunga din dråpa?

THORFINN.

Korparne troligen!

ORM.

Törs du dö, Thorfinn?

THORFINN.

Jag törs mer än dö — jag törs bli glömd!

ORM.

Du var alltid starkare än jag! Farväl! Vi råkas! *(Går.)*

THORFINN.

Ensam! Ensam! Ensam!...

(Uppehåll.)

Jag mins, det var en höst,
Dagjemningsstormen gick med våld
Fram öfver Englands haf. Min drake krossades
Och jag blef ensam kastad på ett skär!
Se'n blef det stillt. — O! hvilka långa dygn!
Blott molnfri himmel öfver mig
Och ändlöst, djupblått haf omkring mig!
Ej ljud af liffyld varelse!
Ej måsen väckte mig med sina skrän!
Ej ens en kåre kom den lätta våg
Att sqvalpa mot en sten.
Det föreföll mig som jag sjelf var död;
Jag högljudt talade och skrek,
Men rösten skrämde mig
Och torkan band min tunga.
Blott hjertats jemna slag i bröstet
Mig minde att jag fans!
Men när en stund jag lyssnat till dess ljud
Jag snart ej mer det hörde.
Då for jag upp af bäfvan
Och så hvar gång, tills jag i vanmagt föll.
När då jag vaknade till slut — jag hörde
Invid mig sakta slag lik hjertats,

Jag hörde flåsande från mun som ej var min,
Och modet vexte åter i min själ.
Jag såg mig om,
Det var ett säldjur, som sig sökte hvila;
Det såg på mig med ögon fuktiga,
Som om medlidande med mig dem fyllt.
Nu var jag icke mer allena.
Jag sträckte ut min hand att smeka
Dess sträfva kropp; då flydde det
Och jag var dubbelt ensam.
Nu står jag ock på skäret.
Hvad fruktar jag? Jo ensamheten!
Hvad är då ensamheten?
Det är jag sjelf!
Hvem är jag då att mig jag rädes?
Är jag ej Thorfinn jarl den starke,
Som böjde tusen viljor under sin?
Som aldrig kräfde vänskap eller älskog,
Men sjelf bar sina sorger!
Nej! nej! jag är en annan!
Och derför rädes Thorfinn starke
För Thorfinn svage! —
Hvem stal min kraft? Hvem slog mig?
Månn' det var hafvet? Slog jag icke hafvet
Tre gånger tio resor, och det slog mig
Blott en — men då till döden.
Det var då starkare. Det är en Gud.
Men hvem slog hafvet så att still det låg
Då nyss det rasade! Hvem? Hvem? Hvem?
Det var den starkaste!
Hvem är då du, den starkaste?
O, svara att jag må dig tro! — — —
Han svarar ej! — Allt är så tyst! —
Nu hör jag åter hjertats slag!
O hjelp! hjelp! jag är så kall,
Jag fryser, — *(Går till dörren och ropar:)* Valgerd!

TRÄLEN.

I ropade, herre jarl!

THORFINN *(lugnar sig).*

Du hörde vilse!

TRÄLEN.

Får jag gå då, herre?

THORFNIN *(lägger sin hand på hans axel).*

Nej; du skall stanna en stund här hos mig. Tänd bloss — många bloss; här är så mörkt — och lägg ved på ärilen; jag fryser.

TRÄLEN *(efter att ha lagt ved på brasan och tändt bloss kring väggarne).*

Viljen I intet annat?

THORFINN.

Du skall uträtta några befallningar.

TRÄLEN.

Ja, herre!

THORFINN.

Hur manstarka äro vi?

TRÄLEN.

Åh — halfttredje tjog — tror jag!

THORFINN.

Är du rädd för att dö, träl!

TRÄLEN.

Skall väl ej vara det, när jag tror jag blir salig. *(Gör korstecknet.)*

THORFINN.

Hvad betyder det der?

TRÄLEN.

Det har biskopen lärt oss!

THORFINN.

Jag glömde att du är kristen!

TRÄLEN.

Men viljen I ha mig i tjenst, I som ären hedning!

THORFINN.

Jag vill visa hur litet jag aktar hvad man tror. — Vi ska' sätta dubbla bommar för norra porten!

TRÄLEN.

Ja, herre! Men tron är starkare än hundra bommar.

THORFINN.

Har jag frågat dig! *(Paus).* Hur gick det till när ni blef kristna här på ön?

TRÄLEN.

Åh — det var mycket lättare än man kunde tro. De bara öste vatten på oss, under det biskopen läste i en stor bok — och så fingo vi hvar sin hvit skjorta!

THORFINN.

Du skall säga åt de tolf starkaste att ta' sina nya yxor — hör du det!

TRÄLEN *(vill gå).*

Ja, herre!

THORFINN.

Du får ej gå ännu! *(Paus.)* Mins du hvad det stod i den der stora boken?

TRÄLEN.

Inte har jag stort mycket i minnet, men det kommer jag ihåg, att de var på tal om två våldsmän som blefvo hängda på kors ihop med Guds son — men den ena kom till himlen.

THORFINN.

Blef han också vattenöst?

TRÄLEN.

Nej, det sade inte biskopen!

THORFINN.

Vet du om vi ha några hästar på stallet?

TRÄLEN.

De äro visst ute på bet, jag skall se efter.

THORFINN.

Du får ej gå ifrån mig — stanna! *(Paus.)* Kan du dö med lugn i denna natt?

TRÄLEN.

Ja, om jag bara hann göra en bön först.

THORFINN.

Får man lugn då?

TRÄLEN.

Ack ja, herre!

THORFINN *(stiger upp och tar en bägare)*.

Du skall få den här om du beder för mig.

TRÄLEN.

Det är för litet!

THORFINN.

Du skall få tio — men om du nämner ett ord derom — tar jag ditt lif!

TRÄLEN.

Det hjelper ej om I också gåfven mig hundra. I skolen bedja sjelf!

THORFINN.

Jag kan ej! Men jag befaller dig!

TRÄLEN.

Jag skall lyda — men I fån se att det icke hjelper. *(Beder.)* Jesus Krist, förbarma dig öfver denna arma syndare, som tigger om nåd!

THORFINN.

Det är lögn — jag tigger aldrig om något!

TRÄLEN.

Sen I att det inte hjelper nu!

THORFINN.

Tag ner min brynja och hjelp mig.

TRÄLEN *(hjelper honom).*

I stån ju ej stilla — jag kan ej knäppa söljorne!

THORFINN.

Du är en stackare!

TRÄLEN.

Men I darren i hela kroppen.

THORFINN.

Det ljuger du!

VALGERD och GUNLÖD *(komma).*

TRÄLEN.

Får jag gå nu?

THORFINN.

Gå!

VALGERD *(träder fram).*

Du ropade mig!

THORPINN.

Det är ej sant!

VALGERD.

Dina ovänner äro öfver dig!

THORFINN.

Hvad kommer det dig vid?

VALGERD.

Rusta dig — jag har hört hvad som timat!

THORFINN.

Då liker sig bäst att I gömmen er på svalen.

EN NY BUDBÄRARE (*inträder*).

Thorfinn Jarl — vi äro här! Vill du gifva dig för öfvermagten?

THORFINN (*tiger*).

BUDBÄRAREN.

Du svarar ej! Så låt dina qvinnor gå — ty stugan skola vi sätta eld på!

THORFINN (*tiger*).

BUDBÄRAREN.

Ditt svar!

GUNLÖD (*som stått vid dörren, går fram och tar en yxa från väggen*).

Jag skall ge dig svaret! Illa månde Jarl Thorfinn ha fostrat dotter sin och litet månde hans hustru älska honom, om nu de skulle svika. Der har du svaret! (*Kastar yxan för hans fötter*).

BUDBÄRAREN.

Du är manstarkare än jag trodde, Thorfinn. För din dotters skull skall du få rum att falla som hjelte och ej

som niding! Gör dig redo till öppen strid — ute på marken. (*Går.*)

THORFINN (*till Valgerd*).

Skam dig, fega, trolösa qvinna, som så illa vårdade min skatt. Du gjorde mitt barn till min fiende!

GUNLÖD.

O fader! är jag väl din fiende?

THORFINN.

Du är kristen; dock ännu är det ej för sent; vill du förneka hvita Krist?

GUNLÖD.

Aldrig — men jag vill följa dig i döden!

VALGERD.

Thorfinn! Du kallade mig feg! det må jag lida — men trolös — deri gjorde du mig orätt! Om jag ej älskat dig så varmt som söderns qvinnor sägas älska — så har jag dock varit dig trofast genom ett helt lif, och jag har svurit följa dig i döden — så är ju gammal sed — Se här har jag redt min grafhög (*öppnar en lucka på golfvet*) här vill jag dö — under dessa sotiga bjelkar, som varit vittnen till mina sorger — tillsammans med dessa högbänkstolpar, som visade oss vägen hit — vill jag gå upp i lågorna och med röken skall min ande stiga mot Gimle och få klarhet och frid!

GUNLÖD.

Skall jag då stå ensam sedan! O, låt mig följa eder!

VALGERD.

Nej, barn — du är ung — du kan ännu planteras om under en mildare sol — men den gamla furan dör på sin rot!

GUNLÖD.

Fader! fader! du får ej dö! Jag skall rädda dig!

THORFINN.

Du?

GUNLÖD.

Din frände Gunnar ligger bakom Hjärleifsnäs med sitt folk; skicka en träl dit ut på omvägar och han skall komma!

THORFINN.

Det var ur den källan du öste ditt mod. Behåll din hjelp och gå du om du vill!

GUNLÖD.

Du får ej kalla mig feg — jag följer dig, moder. Du kan ej hindra mig!

THORFINN *(går mot dörren dröjande sin rörelse).*

VALGERD.

Nej, stanna, Thorfinn, och öppna en enda gång din stora själ, att jag må läsa dina dunkla runor!

THORFINN.

Tror du jag står och tyder mina runor för dig. Vill du ej lära tolka dem, så må de plånas ut när stenen vittrar!

VALGERD.

Du är ej den hårda sten du synes — du har känslor — visa dem — låt dem strömma ut — det skall skänka dig frid!

THORFINN.

Mina känslor är mitt hjertblod — vill du se det? *(Man hör stridsbuller utanför, hvilket fortfar till dess Thorfinn åter kommer in. När Thorfinn nu hör det, vill han gå).*

VALGERD.

O, stanna och säg ett ord till afsked!

THORFINN.

Qvinna, du rifver ned min styrka med dina känslor. Låt mig gå! Leken har börjat!

VALGERD.

Säg ett farväl åtminstone!

THORFINN (*med ansträngning döljande sin rörelse*).

Farväl, barn! (*Går.*)

VALGERD.

Den mannen böjer ingen.

GUNLÖD.

Gud gör det!

VALGERD.

Hans hårdhet är stor.

GUNLÖD.

Guds nåd är större!

VALGERD.

Lef väl, mitt barn!

GUNLÖD.

Törs du lemna mig ensam qvar!

VALGERD (*tar henne i famn*).

Är du beredd?

GUNLÖD.

Den heliga jungfrun beder för mig!

VALGERD.

Jag hoppas på den Gud, som är kärleken.

GUNLÖD.

Och på Guds moder.

VALGERD.

Henne känner jag ej.

GUNLÖD.

Du måste tro på henne!

VALGERD.

Din tro är icke min!

GUNLÖD.

Förlåt mig! *(Omfamning.)*

VALGERD.

På din plats nu!

GUNLÖD *(öppnar vindögat och skådar ut derigenom.. VALGERD ställer sig vid golfluckan med ett bloss).*

Striden är skarp, moder!

VALGERD.

Ser du Jarlen?

GUNLÖD.

Han står midt i portlidret.

VALGERD.

Hur ter han sig?

GUNLÖD.

Allt viker för honom.

VALGERD.

Är han trött?

GUNLÖD.

Än håller han sig rak. — — Se hvilket förfärligt norrsken!

VALGERD.

Ha många stupat?

GUNLÖD.

Jag kan ej urskilja det — de dra sig utom skidgården. — O, himlen är röd som blod! (*Paus.*)

VALGERD.

Tala — hvad ser du?

GUNLÖD (*med liflig glädje*).

Silfverfalken!

VALGERD.

Hvad såg du?

GUNLÖD.

Jag såg en falk!

VALGERD.

Det betyder något illa!

GUNLÖD.

Far kommer!

VALGERD.

Är han sårad?

GUNLÖD.

O, nu faller han!

VALGERD.

Stäng till dörren — och se'n i Guds namn!

GUNLÖD.

Nej, inte ännu — ett ögonblick!

VALGERD.

Är du feg?

GUNLÖD.

Nej! Nej! *(Går mot dörren. Stridsbullret aftager småningom).*

THORFINN *(kommer in blek och sårad).*

Vänta!

VALGERD *(går emot honom).*

(Paus.)

THORFINN *(sätter sig i högbänken).*

Kom hit!

VALGERD och GUNLÖD *(gå till honom; Thorfinn stryker Gunlöds lockar, kysser hennes panna, derpå fattar han Valgerds hand.)*

THORFINN.

Se mitt hjertblod nu! *(kysser sin hustru.)*

VALGERD *(stiger upp för att taga blosset).*

Nu är vårt afsked gjordt!

THORFINN.

Stanna, och lef med ditt barn!

VALGERD.

Min ed!

THORFINN.

Hela mitt lif var en bruten ed — och jag hoppas ändå — — — — Det är större att lefva — — —

ORM *(inkommer sårad, stannar i dörren).*

Får jag komma?

THORFINN.

Kom!

ORM.

Har du fått lugn nu?

THORFINN.

Snart! Snart! (*smeker qvinnorna.*)

ORM.

Då äro vi färdiga att resa?

THORFINN (*ser på Valgerd och Gunlöd*).

Inte ännu!

ORM (*sätter sig på en bänk*).

Skynda dig om du vill ha sällskap!

THORFINN.

Orm, är du kristen?

ORM.

Det må du spörja!

THORFINN.

Hvad är du då... gåta?

ORM.

Jag var allt — jag var intet — jag var skald.

THORFINN.

Tror du något!

ORM.

Jag fick en tro!

THORFINN.

Hvem gaf dig henne?

ORM.

Tviflet — olyckan — sorgen.

THORFINN (*till Valgerd*).

Valgerd, gif mig din hand; så der, håll fast — — Hårdare — Du får ej släppa den förr än — — — det blir slut!

GUNNAR (*inkommande, stannar i dörren*).

THORFINN.

Hvem är det?

GUNNAR.

Du känner mig!

THORFINN.

Jag känner din röst, men mina ögon se dig ej!

GUNNAR.

Jag är din frände — Gunnar! (*Paus.*)

THORFINN.

Stig fram!

GUNNAR (*står qvar och ser forskande på Gunlöd*).

THORFINN.

Är han här?

GUNLÖD (*stiger upp; går med långsamma steg och sänkt hufvud mot Gunnar, tar hans hand och leder honom till Thorfinn, der de falla på knä*).

THORFINN (*lägger sina händer på deras hufvud*).

Gud! (*Dör.*)

MÄSTER OLOF

SKÅDESPEL

I

FEM AKTER

TRYCKT EFTER FÖRSTA MANUSKRIPTET 1872

PERSONER:

MÄSTER OLOF (OLAUS PETRI).

GERDT BOKPRENTARE.

GUSTAF ERIKSSON VASA.

HANS BRASK i Linköping.

MÅNS SOMMAR i Strengnäs.

LARS SIGGESON, Riksmarsk.

LAURENTIUS ANDREÆ.

LAURENTIUS PETRI.

HANS WINDRANK, skeppare.

SMÅLÄNDING.

TYSK.

DANSK.

MÅRTEN } Svartebröder.
NILS }

VÄRDSHUSVÄRD.

LIKDRÄNG.

SCHOLARIS 1.

SCHOLARIS 2.

KYRKVAKTAREN.

BETJENTEN.

ARBETSFOGDEN.

BORGAREN.

FRU CHRISTINA, Olofs moder.

ADELSMAN.

CHRISTINA, Gerdts dotter.

SKÖKAN.

BORGARQVINNAN.

KYRKVAKTARENS HUSTRU.

Bipersoner.

Första akten.

I Strengnäs.

En korsgång utanför studiegården med trädplanteringar. Längre bort klosterkyrkan. I bakgrunden mur ofvan hvilken synas blommande fruktträd. Olof sitter på en stenbänk; framför konom stå Scholares, läsande sina roler till Tobiæ Comœdia.

1:STA SCHOLARIS.

"Vi äro nu komne i vår fiendes garn,
Ve oss, vi arme Israels barn"!

2:DRA SCHOLARIS.

"Ack, käre broder, hvad skole vi klaga!
Nu äro komne vår jemmers dagar —
Borta är oss både åker och ränta,
Något godt hafve vi nu aldrig att vänta.
Det hafver jag länge båd' talat och drömt,
Att Abrahams löfte är länge bortglömdt".

LARS *(som inkommit).*

Hvad gör du?

OLOF.

Jag leker!

LARS.

Du leker?

OLOF.

Ja! Jag leker en liten comedia om Israels barn och Babyloniska fångenskapen!

LARS.

Har du icke bättre att göra? Större arbete åligger dig!

OLOF.

Jag är för ung ännu!

LARS.

Säg icke du är för ung!

OLOF.

Nej, ty de äro nog många ändå som så ropa!

LARS (*rullar upp ett papper som han tagit fram; betraktar Olof en stund; derpå läser han*).

"Och Herrens ord skedde till Jeremias;

Jag kände dig förrän jag tillredde dig i moderlifvet och utkorade dig förrän du af modren född vardt och satte dig till en profet bland många folk.

Men Jeremias sade: Ack Herre, Herre, jag duger icke till att predika; ty jag är för ung.

Då sade Herren: säg icke: Jag är för ung; utan du skall gå, dit jag sänder dig, att predika, hvad jag befaller.

Ty jag vill i denna dag göra dig till en fast stod, till en jernpelare och till en kopparmur i hela landet emot Juda konungar, emot hans furstar, emot hans prester, emot folket i landet;

Så att, om de än strida emot dig, skola de likväl icke öfvervinna dig, ty jag är när dig, säger Herren, att jag skall frälsa dig!"

OLOF (*springer upp*).

Sa' Herren det?

LARS (*fortsätter*).

"Så omgjorda nu dina länder och statt upp och predika för alla allt det jag dig bjuder".

OLOF.

Hvarför gar icke du?

LARS.

Jag är för gammal!

OLOF.

Du är feg!

LARS.

Ja, ty jag har ej kraften; men den har du — Gud gifve dig nu tron.

OLOF.

O ja, jag hade en gång trons låga och hon brann herrligt, men munkeligan släckte af henne med sitt vigvatten, då de ville läsa djefvulen ur kroppen på mig!

LARS.

Det var halm som skulle fladdra ut; men nu skall Herren tända dig en stockeld, som skall förbränna de filisteers säd. Vet du hvad du vill, Olof?

OLOF.

Nej, men jag känner hur jag vill qväfvas, då jag tänker på detta arma folk som suckar efter förlossning. De ropa efter vatten, lefvande vatten, men der fins ingen som har något att ge.

LARS.

Rif ner det gamla murkna huset först, det kan du! Herren sjelf skall bygga dem ett nytt!

OLOF.

Men då bli de utan tak öfver hufvudet en tid!

LARS.

Då få de åtminstone frisk luft!

OLOF.

Men att röfva ett helt folk på dess tro; de skola förtvifla!

LARS.

Ja, de skola förtvifla!

OLOF.

Men man skall ropa ve öfver mig och smäda mig och dra' mig inför de öfversta!

LARS.

Fruktar du?

OLOF.

Nej! — Men förargelsen —

LARS.

Olof! Du är född till förargelse; du är född till att slå. Herren skall nog hela.

OLOF.

Jag känner hur strömmen drar; ännu har jag taget qvar i damluckan, men släpper jag, då drar strömmen mig med.

LARS.

Släpp du, de komma nog som hålla igen!

OLOF.

Räck mig din hand, Lars, om jag kommer för långt in i hvirfveln.

LARS.

Det står ej i min magt, och du skall in i hvirfveln, äfven om du skall förgås.

OLOF.

Hvilka stormar du blåst upp i min själ; jag satt nyss och lekte i trädens skugga och det var pingstafton, och det var vår och det var frid. Och nu — hvarför skakas icke träden, hvarför mörknar icke himmelen! Lägg handen på min panna, känn hur blodets böljor börja gå! Lemna

mig icke, Lars; jag ser en engel som kommer emot mig med en kalk; hon går på aftonskyn derborta, blodröd är hennes stig och hon har ett kors i handen — Nej, jag förmår icke, jag går tillbaka till den lugna dalen; må andra strida, jag skall se på. — Nej, jag skall gå efter och läka de sårade, jag skall hviska frid i de döendes öron. Frid! — Nej, jag vill strida med, men i de sista lederna; hvarför skall jag gå främst?

LARS.

Derför att du är den djerfvaste!

OLOF.

Icke den starkaste?

LARS.

De starke komma efter: och den starkaste har du vid din sida; det är han som manar dig till kampen!

OLOF.

Hjelp mig, Gud! Nu går jag!

LARS.

Amen!

OLOF.

Och du följer mig!

LARS.

Du skall gå ensam med Gud!

OLOF.

Hvarför drar du dig tillbaka?

LARS.

Jag är icke född till stridsman; jag skall blott bli din vapensmed! Guds rena ord skall bli dina vapen och du skall sätta dem i händerna på folket; ty nu är dörren till de påfliges rustkammare inslagen och hvar och en med namnet menniska skall sjelf kämpa för sin andes frihet!

OLOF.

Men hvar äro mina fiender? Jag brinner af stridslust, men jag ser ingen att strida mot!

LARS.

Du behöfver ej mana dem fram, de komma nog! Farväl. Du kan börja när du vill! Gud vare med dig!

OLOF.

Gå icke, jag måste tala med dig längre!

LARS.

Här kommer förtruppen — rusta dig. *(Går).*

(En skara borgare med qvinnor och barn gå fram mot kyrkdörren på högra sidan. Der stanna de, lyfta på hattarne och korsa sig.)

GERDT BOKPRENTARE *(förklädd till borgare).*

Man har icke ringt vespern på pingstafton — det är högst ovanligt!

EN BORGARE.

Och kyrkdörren är stängd! Möjligen är presten sjuk.

GERDT.

Eller är han ej uppstigen!

BORGAREN.

Hvad sägen I?

GERDT.

Jag menar att han är sjuk!

BORGAREN.

Men då har han så godt om messeläringar, att någon af dem kunde läsa oss en messa i hans ställe!

GERDT.

De äro väl så upptagna.

BORGAREN.

Hvad med?

GERDT.

Ja, det är inte godt att veta!

BORGAREN.

Akta dig, min gode man! I tycks ha en släng af Lutherit! Biskop Hans från Linköping är i sta'n och kungen också!

GERDT.

Är Brask i sta'n?

BORGAREN.

Ja, Gud är han så. Men vi ska' väl känna på dörren först om kyrkan är stängd.

GERDT *(springer upp på trappan och slår på porten).*

Guds hus är stängdt på pingstaftonen. Det högvördiga presterskapet ger icke audiens hos Gud i dag, derföre får det vällofliga borgerskapet gå hem och lägga sig utan messa. Se hit, godt folk — här är en dörr, den är visserligen bara af trä, men det gör ingenting, ty den är fodrad med koppar, titta på den här dörren! Om jag nu säger er att Gud bor härinnanför, ty det är ju hans hus, om jag nu säger er, att biskopens diakonus eller secretarius eller kanonikus eller någon annan man som slutas på us, ty det är bara andans män som slutas på us, om jag nu säger att en sådan man har nyckeln till denna dörr hängande på en spik inne i sitt sofrum, så säger jag dermed icke att han har låst in Gud för oss och hängt nyckeln på en spik i sitt sofrum, utan jag säger bara det, att vi få inte komma in och hålla någon Gudstjenst i qväll, vi som stretat sex dagar med att göra skor och rockar, och vi, som hela veckan hafva bryggt och bakat och slagtat åt högvördiga presterskapet, på det att de på den sjunde måtte orka hålla gudstjenst åt oss. Detta förebrår jag ingalunda

höglofliga kapitlet, ty de äro ju bara menniskor de, och det var blott Gud som rådde arbeta i sex dagar och hvilade sig på den sjunde.

BORGAREN.

I hädar Gud, mäster borgare!

GERDT.

Åh ja, det hör han inte, när dörren är stängd!

EN QVINNA.

Jesus! Maria! Det är en Antichrist!

GERDT *(bultar på dörren).*

Hör ni så tomt det låter. — Det står i bibeln, att förlåten en gång remnat till det allraheligaste, och detta måste vara sant, men om de andliga sedan ha sytt ihop henne igen, det står inte i bibeln och derför behöfver det inte vara lögn.

(Folket rusar mot Gerdt; barnen skrika.)

BORGAREN.

Ve dig, Luther, ty en sådan är du. Vi hafva syndat, derför har Herren stängt sitt hus. Hör du ej hur sjelfva barnen skrika vid din åsyn, du orena ande!

GERDT.

Ni trampar ju dem på tårna, käre vänner!

QVINNAN.

Kom icke honom vid; han hafver djefvulen!

BORGARE.

Ned med honom! Ned med honom!

GERDT.

Rör mig ej, ty på denna plats står jag i Guds hägn!

BORGAREN.

Gud skyddar ej den förkastade engeln!

GERDT.

Om ej Gud gör det, så gör den heliga kyrkan det, och jag är inom hennes vigda murar.

BORGARE.

Drag honom utanför kyrkomuren!

GERDT.

Om I icke frukten Gud, så frukten åtminstone den heliga fadrens bann!

QVINNAN.

Släpa honom från dörren; det är hans orena ande som förhexat kyrkan!

BORGAREN.

Ja! Ja! Gud öppnar icke sin kyrka för djefvulen!

(De rusa mot Gerdt, då biskopens secretarius inträder, företrädd af en diakonus som äskar ljud.)

SECRETARIUS (*läser*).

"Alldenstund vår stiftsstad ej fullgjort sin ränta till biskopsstolen och då staden fortfarande tredskas med utgörandet af densamma har domkapitlet funnit godt, likmätigt sin rättighet och curians stadfästelse, stänga kyrkans dörrar och upphöra med messor och offer tills nämnde missförhållande vunnit rättelse, påminnande hvar och en som härefter ej rättar sig all vår onåd

Datum vigilia assumptionis Mariæ
Strengnäs kapitel".

(*Går.*)

GERDT.

Hvad sägs, godt folk?

BORGAREN.

Ingen messa på pingstaftonen! Det är skamligt.

GERDT.

Akta er! säg intet ondt om presterna, det är väl inte deras fel.

BORGAREN.

Hvems är felet?

GERDT.

Kyrkans! Den der osynliga, den der allsmägtiga! Det är kyrkan, ser ni, som stängt igen kyrkan.

(*Folket yttrar sitt missnöje.*)

OLOF (*har gått fram och ringer nu i vesperklockan medelst en lina, som hänger ner från tornet*).

Är det allvar med er gudstjenst, så skall jag hålla er en messa!

BORGAREN.

Tack, mäster Olof, men vet ni ej hvad följder detta kan ha'?

OLOF.

Låtom oss hellre frukta Gud än menniskor!

(*Folket faller på knä.*)

"Käre vänner, bröder och systrar i Christo Jesu! Efter vi nu församlade äre..."

BORGAREN.

Mäster Olof...

OLOF.

Hvad är det?...

BORGAREN.

Vi vilja ha vår rigtiga messa och inga nya menskofunder.

GERDT.

Käre mäster Olof, det får lof att vara på latin. annars förstå vi inte hvad ni säger!

BORGAREN.

På det heliga språket skall det vara, annars kan ju hvem som helst läsa messan.

OLOF.

Ja du, det är just så som det skall bli. Hvar och en för sig och med Gud!

FOLKET.

En Luther! En Luther! Antichrist!

BORGAREN.

Jaså, mäster Olof. Ni som är så ung och så varm, ni har smittats af den tyska djefvulen. Jag är en gammal man och har sett verlden, jag vill er väl, vänd om medan ni ännu är ung. — Gör oss till viljes och läs den gamla messan!

OLOF.

Nej, det är slut med detta narrspel. — I anda och sanning skolen I bedja och ej med ord som I icke förstå'n.

BORGAREN.

Tror ni icke, min unge vän, att vår Herre förstår latin?

GERDT.

Men svenska förstår han platt inte!

BORGAREN.

Mäster Olof! vill ni låta folket gå ifrån er utan ett uppbyggelsens ord — ser ni icke huru de längta efter sin Gud. Offra er egen syndiga vilja, och låt icke folket gå såsom får de der ingen herde hafva!

OLOF.

Ni kallar min vilja syndig?

BORGAREN.

Ni är en hård man!

OLOF.

Säg icke så! Vet ni hvad det kostar mig denna klockringning.

BORGAREN.

Er fåfänga!

GERDT.

Och er frid! Ty det var stormklockan som ringde till strid! Hej, nu börjas det! snart skola Stockholms klockor ge svaret och då skall Huss', då skall Ziskas, då skall de tusende böndernas blod komma öfver förstarne och de påflige.

QVINNAN.

Ve oss hvad rasar han?

BORGAREN.

Känner ni den mannen, mäster Olof.

OLOF.

Nej!

GERDT.

Olof! Du känner mig! Förneka mig ej! Fruktar du dessa arma eländiga som icke vilja sitt eget bästa — som aldrig hört det ordet frihet!

OLOF.

Hvad heter du?

GERDT.

Om jag säger det skolen I bäfva! Ja det är sant, I måsten bäfva för att vakna ur er sömn! Jag heter den förkastade engelen, som tiotusen gånger skall gå igen, jag heter befriaren som kom för tidigt, jag heter satan, derför att jag älskade er högre än mitt lif, jag har hetat Luther, jag har hetat Huss, nu heter jag Anabaptista!

FOLKET *(far tillsamman och korsar sig)*.

Anabaptista!

GERDT *(demaskerar sig och står nu fram betydligt äldre).*

Känner du mig nu, Olof!

OLOF.

Fader Gerdt!

BORGAREN.

Han kallar honom fader!

FOLKET *(drar sig undan).*

Anabaptista! Anabaptista!

QVINNAN.

Se'n I icke, det är den bannlyste — —

BORGAREN.

Gerdt bokprentare. Braskens tryckare.

EN ANNAN BORGARE.

Han som tryckte Luther!

QVINNAN.

Ve oss och vår stad. Ve öfver våra prester då de pläga umgänge med Antichrist!

BORGAREN.

Han förnekar döpelsen!

QVINNAN.

Han förnekar Gud!

(Folket går.)

OLOF.

Fader Gerdt, du förde ett farligt tal.

GERDT.

Tror du det var farligt, Olof, Gud välsigne dig för det!

OLOF.

Farligt för dig menar jag!

GERDT.

Icke för någon annan?

OLOF.

Låt oss hoppas det!

GERDT.

Du har känt Luther?

OLOF.

O ja! Och nu vill jag verka hans verk i mitt fädernesland!

GERDT.

Icke mera?

OLOF.

Hvad menar du?

GERDT.

Det är för litet! Luther är död! Han har gjort början! Vi skola fortsätta!

OLOF.

Hvart vill du föra mig!

GERDT.

Långt! Långt! Olof!

OLOF.

Jag är rädd för dig, fader Gerdt!

GERDT.

Jo! jo! Du skall bli mycket rädd, ty jag vill föra dig på ett högt berg och du skall derifrån skåda ut öfver verlden. Ser du, Olof, vi ha pingst nu. Det var då den Helige Ande steg ned och göt sig öfver apostlarne, nej öfver hela menskligheten. Du kan få den Helige Ande,

jag har fått den Helige Ande, ty jag trodde det. Guds ande har stigit ned till mig, jag känner det, och derför har man spärrat in mig som vansinnig, men nu är jag fri, nu skall jag tala ordet, ty ser du, Olof, nu stå vi på berget! Ser du huru folket krälar fram på sina knän till de två männen, som sitta på sina stolar. Den större har två nycklar i sin ena hand, en åskvigg i den andra, det är påfven. Nu lyfter han viggen och tusende själar draga in i fördömelsen, och de andra kyssa hans fot och sjunga Gloria Deo, — och han på stolen vänder sig om och ler. Se nu på den andre. Han har ett svärd och en spira. Böj dig för spiran eljest biter svärdet. Han rynkar sina ögonbryn och allt folket darrar. Då vänder han sig till sin granne på andra stolen och båda le. Det är två Baalsstoder. Men då höres ett gny i luften liksom sorl af folk. Hvem gnyr? ropar påfven och skakar sin vigg. Hvem sorlar, och kejsaren skakar sitt svärd. Ingen svarar. Men det gnyr ändå i luften och det susar och det ropar: "Tänk"! Och påfven far till samman och kejsaren bleknar och frågar: hvem ropade "tänk"! Tag fram honom och jag tager hans lif, och påfven ropar för hit honom och jag tager hans själ! Det var luften som ropade, det var ingen som ropade; men rösten stiger och en stormvind far fram och han går öfver Alperna och han ryter öfver Fichtelgebirge och han väcker upp Österhafvet och det ger eko mot stränderna och tusendubbladt går ropet öfver verlden: frihet! frihet! Och påfven kastar nycklarne i sjön och kejsaren sticker sitt svärd i skidan, ty de förmå intet mot ropet!

Olof! du vill slå påfven, men du glömmer kejsaren; kejsaren som mördar sitt folk utan att räkna dem, derför att de våga sucka då man trampar dem på bröstet. Du vill slå påfven i Rom, men du vill som Luther ge dem en ny påfve i den heliga skrift. Hör du! Hör du! Bind icke andarne med någon boja! Glöm icke den stora pingstdagen, glöm icke ditt stora mål: andligt lif och andlig frihet. Lyssna icke till det dödsropet "si det är allt godt!" ty då kommer ej det tusenåriga riket, frihetens rike, stånd, och det är just det som börjar nu!

OLOF *(förblir tyst).*

GERDT.

Hissnar du?

OLOF.

Du går för långt, Gerdt!

GERDT.

Det kommer en dag då man skall kalla mig papist! Sigta mot skyn och du skall träffa skogsbrynet!

OLOF.

Gå tillbaka, Gerdt! Du drar ofärd öfver dig och riket! Ser du icke huru landet ännu skälfver under sårfebern efter de sista krigen, och du vill utså borgerligt krig, det är gudlöst!

GERDT.

Nej! nu är knifven en gång i köttet, skär på, så kan kroppen räddas.

OLOF.

Jag anger dig som landsförrädare!

GERDT.

Det bör du inte göra, du som i dag ohjelpligt stött dig med kyrkan! Och för öfrigt —

OLOF.

Säg ut, Gerdt, du ser ut som satan i detta ögonblick!

GERDT.

Du skall få min hemlighet; sköt henne efter behag! Ser du kungen reser till Malmö i dag; i öfvermorgon till exempel är Stockholm i uppror!

OLOF.

Hvad säger du?

GERDT.

Känner du Rink och Knipperdollink?

OLOF *(förskräckt)*.

Vederdöparne!

GERDT.

Ja! Hvarför så häpen! Det är ju bara två borgarlunsar. En bundtmakare och en krämare, som förneka dopets nytta på ett osjäligt barn och äro nog enfaldiga att sätta sig emot en uppsåtlig mened, aftvingad ett oförnuftigt väsen.

OLOF.

Det är något mera?

GERDT.

Hvad kunde det vara?

OLOF.

De äro besatte!

GERDT.

Af anden, ja! Det är stormen som ropar genom dem! Akta dig om du kommer i vägen!

OLOF.

Det måste hindras! Jag går till kungen!

GERDT.

Olof! Vi böra vara vänner! Din moder bor ju i Stockholm?

OLOF.

Det vet du!

GERDT.

Vet du att min dotter Christina bor hos din mor?

OLOF.

Christina?

GERDT.

Ja, tills vidare. Segra vi, skall din mor vara trygg för min dotters skull, segra de katolske, ja då är min dotter trygg för din mors skull. Och du är ju rädd om Christina?

OLOF.

Gerdt! Gerdt! Hvar blef du så klok?

GERDT.

På dårhuset!

OLOF.

Gå ifrån mig! Du drar mig i olyckan!

GERDT.

Ja, om det är en olycka att bli beröfvad all jordisk lycka, att släpas i fängelse, lida fattigdom, hånas och smädas för sanningen. Då är du icke värd en så stor olycka. Jag trodde du skulle förstå mig; jag räknade på din hjelp, ty du har ännu elden qvar, men jag ser, verlden lockar dig; följ med strömmen och blif lycklig!

OLOF.

Icke kan en man skapa om sin tid!

GERDT.

Luther gjorde det!

OLOF.

Icke kan en sätta sig mot strömmen!

GERDT.

Dåre! Led strömmen, ty strömmen äro vi, de gamla äro stillastående dypölar, dem behöfver du minsann ej

streta emot; men låt dem icke ruttna eller torka ut; skaffa dem aflopp och de skola äfven strömma med!

OLOF.

O, jag förstår dig; du har aflat en tanke i min själ, men jag måste qväfva henne i födseln, eljest dödar hon mig!

GERDT.

Tro mig, du skall bli en Daniel, som skall säga förstarne sanningen, och de skola stå dig efter lifvet, men Herren skall skydda dig.

Nu går jag trygg; ty jag ser blixtar ljunga i ditt öga, och eldstungan dallrar öfver ditt hufvud. Lycklig pingst, Mäster Olof! *(I det han går).* Här kommer flugornas konung; låt honom icke smutsa äfven din rena själ!

OLOF.

Jesus hjelp mig!

(Biskop Hans Brask och Måns Sommar inkomma).

MÅNS *(går mot Olof; Brask håller sig efter och betraktar omgifningen).*

Kanonikus! Hvem har ringt vespern.

OLOF *(med saktmod och fasthet.)*

Jag!

MÅNS.

Kände ni ej befallningen!

OLOF.

Förbudet visste jag väl!

MÅNS.

Och ni har djerfts trotsa!

OLOF.

Ja! när folket släpptes såsom får utan herde, då ville jag samla dem!

MÅNS.

Ni förebrår oss våra göranden tror jag! Ni är i sanning oförsynt.

OLOF.

Sanningen är alltid oförsynt.

MÅNS.

Jag tror min unge man vill spela en sanningsapostel; det har ni ingen tack för!

OLOF.

Jag begär blott otack!

MÅNS.

Spara på edra sanningar; de gå just icke länge i handeln.

OLOF *(häftigt).*

Ett råd värdigt lögnens fader!... *(Mildt.)* Förlåt mig!

MÅNS.

Vet ni hvem ni talar vid?

OLOF *(med hetta).*

Vid servus servi servorum Måns Sommar!...

BRASK *(stiger fram).*

Hvem är den mannen?

MÅNS.

Han hör till kyrkobetjeningen!

BRASK.

Hvad heter han?

MÅNS.

Olof Pederson, alias Olaus Petri!

BRASK *(fixerar Olof).*

Är du mäster Olof!

OLOF *(bugar sig och betraktar Brask).*

BRASK.

Jag tycker om dig? Vill du bli min secretarius?

OLOF.

Jag tackar ers nåde, men jag har inga rekommendationer.

BRASK.

Biskop Måns! Hvad har ni att säga!

MÅNS.

Han lär ha vunnit rätt mycket lof af doktor Luther?

BRASK.

Jag har hört det! Ungdomsmod bara! Vi ska' uppfostra honom!

OLOF.

Jag fruktar det är för sent!

BRASK.

En ung vidja kan böjas!

MÅNS.

Ers nåde skall icke föda upp ormar! Vår kanonikus lutar starkt mot kätterit, och har i dag vågat trotsa vår befallning.

BRASK.

Såå?

MÅNS.

Vi proklamerade messfall på grunder fullt lagliga och han har djerfts hålla messa, och hvad värre är en Luthersk messa och derigenom retat upp folket!

BRASK.

Akta dig, unge man! Vet du att bann drabbar dem som proklamera Luther!

OLOF.

Det vet jag! Men jag fruktar ingen annan Gud än Gud!

BRASK.

Betänk dina ord! Jag ville dig väl och du stöter mig tillbaka!

OLOF.

Ni ville köpa min förmåga för att rädda er sjuka sak, och jag var nog oblyg att inte sälja mig!

BRASK.

Jag tror vid Sanct Göran att du är från dina sinnen!

OLOF.

Om så är, begagna icke samma kur med mig som med Gerdt Bokprentare, honom som ni lät sätta på hospitalet. Han blef för mycket klok fruktar jag.

BRASK *(till Måns)*.

Känner ni Gerdt?

MÅNS.

Nej, ers nåde!

BRASK.

Det var en galning, som begagnade min press för att trycka Lutherska skrifter då jag satte anti-Lutherska i hand på honom. Och så svärmade han om Apokalypsen och tusenåriga riket. *(Till Olof)*. Har du sett honom?

OLOF.

Han var nyss här, och föga godt han I att vänta af honom!

BRASK.

Är han ute?

OLOF.

Han är snart i Stockholm, och då lär I få höra af honom! Akta er, herr Biskop!

BRASK.

Håhå, än är ingen fara!

OLOF.

Vederdöparne äro i Stockholm!

BRASK.

Hvad säger du?

OLOF.

Vederdöparne äro i Stockholm!

BRASK.

Vederdöparne?

GUSTAF VASA *(inträder hastigt).*

Hvad står på? Staden är i oro! Folket drar kring gatorna och ropar på messa! Hvad betyder det?

BRASK.

Okynne, ers nåde!

GUSTAF.

Biskop Måns!

MÅNS.

Staden har icke utgjort sin ränta.

GUSTAF.

Och derför vägren I göra gudstjenst! Guds död!

BRASK.

Ers nåde torde besinna...

GUSTAF.

Biskop Måns! Svara!

MÅNS.

Ers nåde torde besinna att saker sådana som dessa, hvilka falla under kyrkans domvärjo...

GUSTAF.

Jag befaller er sköta er tjenst!

BRASK.

Svea rikes biskopar taga endast befallningar af sin öfverhöghet, påfven och den kanoniska lagen!

GUSTAF *(kufvad).*

Det vet jag, men om påfven ej alltid kan ha ögat på eder?

BRASK.

Det blir vår sak!

GUSTAF *(flammar upp, men lugnar sig).*

Ni har rätt, vördige biskop. Det skall få bli er sak.

BRASK.

För att lemna detta ämne. Stockholm lär stå i begrepp att göra uppror!

GUSTAF.

Hvem säger det?

MÅNS.

Vår kanonikus!

GUSTAF.

Er skolemästare? Hvar är han? Är det du? Hvad heter du?

OLOF.

Olof Pederson!

GUSTAF.

Mäster Olof! Du är kättare du? Och hyser planer mot den heliga kyrkan? Det är ett farligt värf!

BRASK.

Han har i dag lagt af masken och varit nog djerf att öppet bryta kapitlets förbud angående messfall, hvarför vi fordra ers nådes samtycke att han vederbörligen straffas!

GUSTAF.

Den saken faller under domkapitlet och kommer mig ej vid! Men hvad är det för uppror du talar om i Stockholm?

OLOF.

Vederdöparne!

GUSTAF.

Intet annat!

BRASK.

Ers nåde, vet ni ej huru dessa galningar farit fram i Tyskland. Vi skulle föreslå det ers nåde sjelf vände tillbaka med sitt krigsfolk!

GUSTAF.

Den saken faller under mitt godtfinnande!

BRASK.

Men borgerligt krig!

GUSTAF.

Det blir min sak! Olof, jag nämner dig till skrifvare i Stockholms rådstuga. Du reser genast dit. Tala till folket! Jag litar på dig!

BRASK.

I fosterlandets intresse ber jag ers nåde betänka det dåraktiga i att tala till dårar!

GUSTAF.

Man kufvar icke andarne med svärd! Betänken det, herrar biskopar!

BRASK.

Kyrkan har aldrig — — —

GUSTAF.

Ja, inte med nycklar heller! Gå till min kansler, får du fullmagten!

BRASK.

Kanonikus torde vänta ett ögonblick!

GUSTAF.

Vår secretarius lyder ej edra bud före mina!

BRASK.

Kyrkans rätt skall först utkräfvas — Olof Pederson!

GUSTAF (*rättar*).

Secretarius...

BRASK.

Secretarius Olof Pederson lemnar ej staden förr än kapitlet fällt sin dom.

GUSTAF.

Kapitlet fäller ej sin dom förr än det ransakat!

BRASK.

Det blir vår sak!

GUSTAF.

Det blir ej er sak, biskop Brask! Ty kanonikus i Strengnäs dömmes ej af biskop i Linköping. Biskop Måns, för er talan!

MÅNS.

Efter hvad som tilldragit sig... hm!

BRASK.

Torde vidare utläggningar vara öfverflödiga!

GUSTAF.

Biskop Brask torde vara tyst, eller också aflägsna sig då jag talar enskildt vid biskop Måns — — enskildt! — — Tala ut, herr Måns!

MÅNS.

Jag kan inte se annat — — — än — efter som hans högvördighet Biskop Brask — — —

GUSTAF.

Det är frågan om mäster Olof nu! Herrarne kunna uppskjuta ransakningen. Varen goda och lemna oss.

(*Biskoparne gå.*)

GUSTAF (*och Olof*).

Vill du bli min man?

OLOF.

Ers nådes secretarius?

GUSTAF.

Nej! Du skall bli min högra hand, på vilkor att den venstra tillsvidare icke vet hvad den högra gör. Res till Stockholm!

OLOF.

Kapitlet reklamerar mig, och lyser bann.

GUSTAF.

Innan de hunnit så långt skall du få skylla på mig. Men till dess stå för dig sjelf, så godt du kan!

OLOF.

Hvad vill eders nåde?

GUSTAF.

Du skall tala till svärmarne i Stockholm.

OLOF.

Och sedan?

GUSTAF.

O, det är långt dit! Jag vågar ej tänka det ännu. — Låt dem predika, det kan ej skada försoffade att höra ett nytt ord äfven om det är galet; men våldsamheter få ej ega rum; då kommer svärdet med i leken. Farväl, Olof! *(Går.)*

OLOF *(ensam).*

Kejsaren vill icke vara sams med påfven!
(Scholares, som uppehållit sig i en allé i bakgrunden, träda fram.)

1:A SCHOLARIS.

Skola vi fortsätta leken nu, mäster Olof?

OLOF.

Det är slut med att leka nu, barn.

1:A SCHOLARIS.

Skolen I lemna oss, mäster Olof!

OLOF.

Ja och för alltid troligen!

1:A SCHOLARIS.

I kunnen ju stanna öfver pingst så att vi få uppföra vår Comœdia!

2:A SCHOLARIS.

Och jag får spela engelen Gabriel!

1:A SCHOLARIS.

Gör oss till viljes, mäster Olof. I var den enda, som var beskedlig mot oss och lät oss slippa de grymma fastorna!

2:A SCHOLARIS.

Ack, mäster Olof, gå inte ifrån oss!

OLOF.

Barn, I veten icke hvad I begären! Det skall komma en dag då I tacken Gud att jag gick ifrån er. O nej! må den dagen aldrig komma! Låt oss göra vårt afsked kort. Farväl, Nils, farväl, Vilhelm!

(Han tar dem i famn, de kyssa honom på handen.)

LARS *(har inkommit och betraktar dem uppmärksamt).*

1:A SCHOLARIS.

Kommer I aldrig tillbaka, mäster Olof?

LARS *(träder fram).*

Är du färdig att resa nu?

OLOF *(till gossarne).*

Nej, jag kommer aldrig tillbaka.

SCHOLARES *(gå).*

Farväl, mäster Olof, glöm inte bort oss!

OLOF *(ser efter dem).*

LARS.

Jag har träffat kungen?

OLOF *(tankspridd).*

Har du?

LARS.

Vet du hvad han sade?

OLOF.

Nej!

LARS.

Jag har fått en stöfvare, som kan ta' upp, få se blott om han kommer tillbaka när jag hvisslar.

OLOF.

Ser du, nu sitta de bland grafvarne och leka och plocka blommor och sjunga pingstvisor.

LARS (*tar honom i armen*).

Barn!

OLOF (*far upp*).

Hvad säger du?

LARS.

Jag trodde att du i dag tagit ett sådant tag i plogen, att det var för sent att se sig tillbaka!

OLOF (*vinkar åt Scholares*).

LARS.

Du drömmer ännu?

OLOF.

Det var den sista ljusa morgondrömmen som gick; förlåt mig — nu är jag vaken!

(*De gå åt högra sidan; då Olof kommer i kulissen vänder han sig ännu en gång om för att se efter Scholares. Då hafva svartebröderna Mårten och Nils trädt fram just från den kulissen der Scholares gått ut.*)

OLOF (*uppger ett rop af ofrivillig häpnad och far med handen öfver pannan*).

LARS (*drar honom med sig*).

Ridån faller.

Andra Akten.

Stockholm.

En ölbod i storkyrkans mur. I fonden en disk med ölkannor och stop m. m. Till höger om disken ett bord, bakom hvilket man ser en jerndörr. Vid detta bord sitta två munkar förklädda (Mårten och Nils) och dricka öl. Vid de öfriga borden tyska knektar, bönder och sjömän. Dörren till gatan är på högra sidan. En spelman sitter på en tunna med sin fidla. Knektarne spela tärning. Alla äro högljudda och druckna. Hans Windrank, en småländing, en tysk borgare och en dansk sitta vid ett bord tillsammans.

TYSKEN *(till dansken).*

Jaså, ni tar den blodrackan Kristiern i försvar!

DANSKEN.

I bevar' os! Han er dog et menneske!

TYSKEN.

Nej, han är ett odjur! En blodhund! En feg, falsk dansk!

DANSKEN.

Hillemend! De maa slet ikke snakke om Blod! Hugser de Käpplingemorden! da de tydske — —

WINDRANK.

Hör nu, herrarne! Vi ska' vara ihop nu och ha' roligt, så ska' jag tala om Amerikam!

TYSKEN.

Vill ni beskylla oss Lübeckare för hvad tyskarne gjorde?

DANSKEN.

I bevar' os! Jeg siger kun de Tydske — —

WINDRANK.

Hör nu, inte ska' herrarne gräla! *(ropar åt värden)* Fyra bleckor bränvin! — Nu ska' vi vara angenäma och fridsamma så ska' jag tala om Amerikam...

(Bränvin sättes fram.)

TYSKEN *(smakar).*

En herrlig dryck! Tänk dock, mina herrar, hur upplysningen gått framåt! I dag vexer kornet på åkern...

WINDRANK.

Och i morgon är det förvandladt till vin! Jag undrar just hvem det var som gjorde den upptäckten.

TYSKEN.

Jag ber — det är en tysk uppfinning. — Jag säger uppfinning — ty man upptäcker Amerikam.

WINDRANK.

Och tyskarne göra aldrig upptäckter.

TYSKEN.

Guds död!

WINDRANK.

Se så! Ni är ju inte tysk!

DANSKEN *(till tysken).*

Kan de sige mig da, hvem der fand op att det var Tydskerne som gav Sverige sin nuværende Konge.

(skratt.)

TYSKEN.

Det var Lübeckarne som gaf Sverige sin befriare, då det stod pa branten af sin undergång.

WINDRANK.

Kungens skål!

DANSKEN.

Lübecks skål!

TYSKEN *(smickrad)*.

Jag finner verkligen ej ord...

WINDRANK.

Inte är ni kungen!

TYSKEN.

Jag ber, det var min danske broders —

DANSKEN.

De er jo ikke Lübeckere da de er borgere i Stockholm!

WINDRANK *(till småländingen)*.

Hvarför dricker icke vår tyste broder!

SMÅLÄNDINGEN.

Ert kornvin skall jag dricka, men skålen gör jag så här med!

(Klämmer ihop bleckmåttet och kastar det på golfvet.)

WINDRANK *(letar efter sin knif)*.

Ni vägrar att dricka kungens skål!

SMÅLÄNDINGEN.

Jag har så länge druckit ur hans kalk, att jag nu inte har lust att dricka hans skål.

WINDRANK.

Guds blod!

TYSKEN *(liflig)*.

Tyst! Tyst! Låt oss höra på den mannen!

DANSKEN *(likaså)*.

I bevar!

SMÅLÄNDINGEN.

Gud hjelpe mig då jag kommer hem!

WINDRANK *(rörd)*.

Hvad är det, stackars man? Ni ser så ledsen ut, fattas det pengar? Se här må ni tro! *(tar fram sin pung)* Halfva hyran har jag qvar! Hvad är det med er?

SMÅLÄNDINGEN.

Låt oss inte tala om saken! Mera bränvin! bränvin! Jag har också pengar! Se här! Guld! *(Bränvin kommer)* Men det är inte mitt! Men jag ska' supa opp hvartenda öre! Och ni ska' vara hyggliga och hjelpa mig.

WINDRANK.

Det är ju inte edra pengar — hur går det till?

TYSKEN.

Hvem har gjort er orätt, gode man, ty jag ser att det är något illa.

SMÅLÄNDINGEN.

Jag är förderfvad! Ser ni jag borgade 200 oxar, och när jag kom till Stockholm tog kungens fogde hand om affären och sa' att jag inte fick sälja dem öfver hans pris! Det är kungen som sätter priset på oxarne; det är kungen som förderfvat mig.

TYSKEN.

Åh nej?

SMÅLÄNDINGEN.

Åhå, jag vet mycket mera! Han lär snart vilja ta' bort munkarne och presterna från oss bara för att vräka på adeln.

DANSKEN.

Adeln?

SMÅLÄNDINGEN.

Jo, jo men! kung Kristiern kunde gerna klippt litet närmare; Gud välsigne honom!

WINDRANK.

Kors är kungen på det sättet! Jag trodde han höll adeln i örat!

SMÅLÄNDINGEN.

Han? Nej han låter dem kläckas med rättighet att fälla ek på mina egor, om jag hade några qvar, för ser ni jag har haft en jordlapp en gång, men så kom en herre och sa' att min morfars mor fått låna den af hans farmors far och så var jag ifrån den historien.

TYSKEN.

Kan kungen vara så beskaffad? Det trodde jag då rakt inte!

SMÅLÄNDINGEN.

Jo, jo men! Och så springa adelspojkarne med bössan i våra skogar och skjuta ner rådjur bara på okynne; men skulle vi bönder ligga för döden af svält och knäppa oss ett så'nt der djur, ja då slapp vi dö af svält — ty de hängde oss — icke i en ek, Gud bevare oss, det vore skam för det kungliga trädet — nej i en fura! Ser ni furan hon är inte född med krona hon och derför är hon inte kunglig... och derför står det så här i visan:

"Och böndren dem hängde vi opp
I furornas högsta topp —"

Det står inte krona — hör ni det.

TYSKEN.

Men furan sticker upp hufvu't ändå, och ä' rak i ryggen!

SMÅLÄNDINGEN.

Sup, go' herrar! Det är väl menadt! Det var en välsignad dryck! Bara jag inte hade hustrun och barnen hemma! Håhåjaja! Men det gör ingenting! Åh ja, jag vet mycket mer, men det talar jag vackert inte om!

WINDRANK.

Hvad vet ni då?

TYSKEN.

Kanske det är något roligt?

SMÅLÄNDINGEN.

Ser ni — om man skulle räkna ihop furorna i Smålen, tror jag allt de voro flera är ekarna!

TYSKEN.

Ni tror det?

WINDRANK.

Jag tycker icke om att man talar illa om kungen. Jag vet nu inte hvad han gör och låter och det rör mig inte heller, men det vet jag, att han är mån om sjöfarten! Ja, det är han som rustat ut spaniefarare, och gjort mig till skeppare, och då har jag väl inte något att klaga på!

TYSKEN.

Och det har han gjort bara af elakhet för att krossa lübska handeln, Lübeck, till hvilken han står i så stor skuld!

SMÅLÄNDINGEN.

Han skall njuta't. Oxarne ha hornen qvar ändå, fast man skurit dem! Tack för godt sällskap. — Jag måste gå nu!

TYSKEN.

Åh nej! En liten blecka till, så få vi språka.

SMÅLÄNDINGEN.

Nej tack som är god, jag törs inte mer, för då ä' jag rädd att det inte blir bra! Ser ni, jag har hustru och barn hemma och nu ska' jag fara hem — och tala om att vi ä' förlorade — nej — det törs jag inte. Jag ska' tacka er, herr tysk — vi ska' supa lite till!

TYSKEN.

Nå det var ordentligt! *(De dricka).*

SMÅLÄNDINGEN *(tömmer sitt mått och far upp).*

Fy tusan djeflar hvad det är bittert! *(Raglar ut).*

TYSKEN *(till dansken).*

Jo! Den der, när han blir vaken!

DANSKEN *(nickar bifall).*

(Larmet har tilltagit, spelmannen spelar — Då höres orgeln stämma i i kyrkan).

WINDRANK.

Det är märkvärdigt ändå att kungen tillåter dem hålla krog i kyrkmuren!

TYSKEN.

Jag tror ni har skrupler, skeppare! Kungen vet inte af detta!

WINDRANK.

Ja, men det låter inte bra den der orgelmusiken till den här sången! Ser ni jag har alltid varit gudfruktig af mig, det har jag från hemmet.

TYSKEN *(ironiskt).*

Lycklig den som fått en sådan uppfostran! Ni hade en mor — —

WINDRANK *(rörd).*

Ja — - - Ja!

TYSKEN.

Som stoppade om er om qvällarne och lärde er: "Det gick en engel kring vårt hus!"

WINDRANK.

Ack ja!

TYSKEN.

Det var en präktig qvinna.

WINDRANK *(blir rusig).*

O, om ni visste!

TYSKEN.

Gud har hört hennes böner! Ni gråter! Ni är en god menniska!

DANSKEN.

I bevar!

TYSKEN.

Om er mor såge er nu! Med dessa tårar i era ögon!

WINDRANK.

Ack, jag är en svag syndare, det vet jag, men ser ni — hjerta det har jag, ta' mig fan. Kom en stackare och säg att han är hungrig, och jag ska' ta skjortan af mig!

TYSKEN.

Ska' vi inte ha oss ett mått till!

WINDRANK.

Nej, jag tror inte det!

(Nu höras några slag på jerndörren. Allmän uppståndelse).

WINDRANK.

Oj! oj!

TYSKEN.

Inte ska' ni vara rädd! Det är inte porten till himmelriket!

WINDRANK.

Jag ska' aldrig dricka mer! Det lofvar jag!

TYSKEN *(till Dansken)*.

Är icke bränvinet en välsignad dryck, som kan röra en sådan skurk ända till svärmeri, ända till nykterhetstankar.

DANSKEN.

De har ret! Magen til drikk fins der netop ikke!

TYSKEN.

Den slår upp hjertat på vid gafvel och stänger igen om hufv'et; det vill säga den gör oss till goda menniskor, ty goda äro ju de som hafva stort hjerta och litet hufvud!

DANSKEN.

Ja jeg gaar end videre; brændvinet gör oss religiöse, ty det döder jo Fornuftet, og Fornuftet er jo den Klippe der hindrer Religionen at drage in genem Hjertet!

TYSKEN.

Bränvinet är en helig dryck! Eget att inte...

DANSKEN.

Nok sagdt!

(Slag höras ånyo på jerndörren)

WINDRANK *(som sommat in, vaknar upp)*.

Hjelp! Jag dör!

TYSKEN.

Skada på en så vacker själ!

(Dörren slås upp, hvarvid bordet, vid hvilket Mårten och Nils äro sittande, slås omkull med stop och bägare. En qvinna klädd i svart och röd kjortel med en nunneslöja öfver hufvudet störtar in; Gerdt visar sig ett ögonblick bakom henne i dörren, som straxt slås igen.

SKÖKAN *(ser sig häpen omkring)*.

Rädda mig! Folket vill ta' mitt lif!

EN TYSK KNEKT.

En sköka i nunneslöja! Hahaha!
(Skratt).

MÅRTEN *(korsar sig).*

En sköka! Hvem för in henne i detta aktningsvärda sällskap! Herr värd, för ut henne, såvida ni icke vill skada ställets anseende och kyrkans helgd.

SKÖKAN.

Fins det ingen som vill rädda mig? *(Värden har tagit henne i armen för att leda henne ut på gatan).* Kasta mig icke ut bland det rasande folket! Jag ville smyga mig till Herrans hus för att få en smula af hans nåd, jag ville börja ett nytt lif — men munkarne drefvo mig tillbaka och hetsade folket på mig; då kom fader Gerdt och räddade mig hit!

MÅRTEN.

Ni hör sjelfva! Hon har skändat Guds helgedom! Hon vill dölja skammens kjortel med helighetens slöja!

TYSKEN.

Och slöjan räckte inte till!

MÅRTEN *(går fram för att rycka af henne slöjan).*

Ryck af masken, och visa din styggelse! *(Hon studsar då han ser hennes ansigte).*

SKÖKAN.

Det är du, Mårten? Du, mördare!

TYSKEN.

Gamla bekanta!

MÅRTEN.

En skamlig lögn! Jag har aldrig sett henne förr! Jag är svartebroder Mårten och min broder Nils är mitt vittne!

NILS *(drucken).*

Jag kan intyga — att broder Mårten aldrig sett den qvinnan!

SKÖKAN.

Och ändå Nils, var det du som visade mig Mårtens absolutionsbref, då jag drefs ur klostret och han stannade qvar.

NILS.

Ja, det var så sant det!

MÅRTEN *(utom sig af ilska drar Nils i armen).*

Du ljuger, du också! I sen ju att han är drucken!

TYSKEN.

Godt folk, jag intygar att den helige brodern är drucken och derför ljuger han!

FOLKET *(med ovilja).*

En drucken prest!

TYSKEN.

Nåja! Ruset ger absolution åt lögnen! Är det icke så, fader Mårten?

VÄRDEN.

Jag får säga det, att mitt ställe icke får vara samlingsplats för oroligheter; på det här viset blir jag af med mina kunder och kanske dragen inför kapitlet. Varen derföre så goda och för ut den eländiga menniskan, som ställer till detta buller!

MÅRTEN.

För ut henne eller skaffar jag er i bann! Veten I ej att vi äro inom den heliga kyrkans murar, fastän kapitlet upplåtit detta uthus till resandes lekamliga förfriskning!

TYSKEN.

Godt folk, här är ett heligt rum och här bor visserligen Gud!

FOLKET *(släpar skökan mot dörren).*

SKÖKAN.

Jesus Christus, hjelp mig!

OLOF *(som står i dörren tränger sig fram, tar skökan vid handen och drar henne från de druckna).*

Svara mig! Hvem är denna qvinna?

MÅRTEN.

Det är ingen qvinna!

OLOF.

Hvad sägen I?

MÅRTEN.

Det är ingen karl; fastän hon är förklädd!

OLOF.

I sägen hon, är hon då icke qvinna?

MÅRTEN.

Det är en sköka!

OLOF *(häpen, släpper hennes hand).*

En sköka!

TYSKEN.

Släpp henne icke, Mäster Olof, då springer hon sin väg!

OLOF.

Hvartör bären I hand på henne? Hvilket är hennes brott?

TYSKEN.

Att hon går i kyrkan!

OLOF.

Jag förstår! *(Ser sig omkring).*

MÅRTEN.

Hvad söken I?

OLOF *(blir varse Mårten).*

En prest!

MÅRTEN.

Jag är svartebroder!

OLOF.

Jaså! Jag gissade det! Det är I då som hetsat folket mot henne!

MÅRTEN.

Det är jag som skyddar kyrkan från slemhet och vill hålla henne ren från lasten. Det är en excommunicerad qvinna som drifver ocker med sin kropp, hvilken borde vara ett Guds tempel!

QVINNAN *(faller på knä för Olof).*

OLOF *(tar hennes hand).*

Ser du, svartebroder, jag vågar ta' hennes hand och ställa henne mot dig! Hon har sålt sin kropp säger du, hur många själar har du köpt!

Jag är också prest! Nej, jag är menniska, ty jag är ännu ej nog förmäten, att jag satt lås för Guds hus, och som syndig menniska räcker jag handen åt min medmenniska, som icke kan vara utan synd. Kom fram den som är ren och kasta första stenen!

Kom fram, broder Mårten, du ljusets engel, som klädt dig i oskuldens svarta kläder och rakat ditt hår för att ingen skall kunna se huru du grånat i synd! Eller har

du ingen sten tillreds kanske? Ve dig, hvar har du gjort af dem, som du skall räcka åt folket då de begära bröd? Har du redan gifvit bort alla?

Kom fram, du aktningsvärde borgare *(till Windrank som sofver på golfvet)*, du som sofver djurets sömn, hvarför vaknar du icke för att kasta din knif! Sen I hur han rodnar? Är det af blygsel öfver det dåliga sällskapet I fört honom i, eller är det af vällust? *(Folket sorlar ogillande).* I sorlen! Är det af blygsel öfver mina ord eller af skam för er sjelfva? Hvarför kasten I icke sten? Det är sant. I ha'n inga! Nåväl! Öppnen dörren! Ropen på folket och släpen ut qvinnan! Tron I icke att femtio karlar rå att slita henne i stycken, så varen öfvertygade att femhundra qvinnor skola göra det! Nå! I tigen! Qvinna! Stig upp! Man har frikänt dig! Gå! och synda icke härefter, men visa dig icke för presterna, ty de skola kasta dig för qvinnorna!

MÅRTEN *(som flera gånger sökt afbryta Olof, men hålles tillbaka af Tysken, tager fram ett papper).*

Denne man, som I lyssnen till, är kättare, hvilket I hört på hans tal; men han är också bannlyst! Se här! Läsen sjelfva! *(Han tar ett ljus från ett af borden och kastar midt på golfvet).* "Såsom det ljuset slocknar, som vi här utkasta, så slockne honom glädje och hugnad och allt det goda han må af Gud hafva!"

FOLKET *(korsar sig och ryggar tillbaka; Olof blir stående ensam med skökan midt på golfvet).*

Anathema!

MÅRTEN *(till skökan).*

Nu hör du hvad kraft Mäster Olofs absolution har!

OLOF *(som stått försagd.)*

Qvinna! Törs du ännu lita på mina ord? Är du icke rädd för mig? Hör du icke bannstrålarne hväsa omkring våra hufvuden? Hvarför går du ej öfver till dessa tjugu rättfärdiga, som ännu stå qvar inom den heliga kyrkans

hägn! — Svara mig! Tror du att Gud förkastat mig liksom dessa ha gjort!

SKÖKAN.

Nej!

OLOF *(tar åt sig bannlysningsplakatet).*

Nåväl! Den store biskopen i den lilla staden Linköping har sålt min själ åt satan på lifstid, ty längre räcker icke hans magt, derför att jag bjöd folket vända sig till Gud på olaga tid; här är kontraktet: som kyrkan genom detta bundit mig vid helvetet, så löser jag mig sjelf ifrån detsamma, *(han rifver sönder pergamentet)* och ifrån kyrkans bann! Gud hjelpe mig, amen!

FOLKET *(tjuter).*

Anathema!

MÅRTEN.

Drag ned honom! slå honom! Han är bannlyst!

OLOF *(ställer sig framför skökan).*

Hör du huru djeflarne ropa efter sitt offer! Kommen mig icke vid.

MÅRTEN.

Framåt! Ned med honom!

(En knekt lyfter sitt vapen; då slås jerndörren upp och vederdöparne, företrädda af Knipperdollink, inrusa under skrik, med sönderslagna krucifix, helgonbilder och sönderrifna korlåpor. Alla innevarande trängas mot utgången.)

KNIPPERDOLLINK *(som gått i spetsen, i det han slår upp dörren).*

Kom hit, folk; här är ett heligt hus till! Hvad betyder detta, en krog i templet! sen I! sen I, styggelsen har gått så långt att man skändar helgedomen. Men jag skall rena den med eld! Eld på kyrkan och helgonen på bålet!

OLOF *(träder fram).*

Betänken hvad I ämnen göra!

KNIPPERDOLLINK.

Är du rädd att ölfaten skola springa sönder af hettan, du Belial; är du den påflige krögaren, som icke aktar för rof att bygga lasten sitt kapell i kyrkmuren!

OLOF.

Jag är secretarius i rådstugan och bjuder eder iakttaga ordning i konungens namn!

KNIPPERDOLLINK.

Jaså, du är den man som konungen skickat ut att bekämpa vår heliga sak! Fram, fram I gudsmän, och gripen honom först, sedan skola vi rensa Herrans hus från afguderiet!

MÅRTEN.

Gå'n på, godt folk, han är en kättare och bannlyst!

KNIPPERDOLLINK.

Kättare! Du är då icke en af de påfviske?

OLOF.

Sedan jag blifvit lyst i bann tillhör jag icke kyrkan mer!

KNIPPERDOLLINK.

Då är du på vår sida!

OLOF *(tiger)*.

KNIPPERDOLLINK.

Svara! Är du mot oss eller med oss!

MÅRTEN.

Han är Olof Pederson, som kungen skickat ut!

KNIPPERDOLLINK.

Är du Olof Pederson?

OLOF.

Ja!

KNIPPERDOLLINK.

Men du är kättare!

OLOF.

Jag berömmer mig af att vara det!

KNIPPERDOLLINK.

Och går i tjenst hos kungen!

OLOF.

Ja!

(Vederdöparne skrika och omringa Olof.)

GERDT *(rusar in genom jerndörren).*

Håll upp! Hvad gören I!

KNIPPERDOLLINK.

Gerdt! Hvem är den här mannen?

GERDT.

Han är vår! Släpp honom, vänner, der står djefvulens utskickade! *(pekar på Mårten och Nils, hvilka ge sig ut genom dörren. Vederdöparne springa efter dem med hugg och slag. Gerdt vänder om vid dörren mot Olof. Skökan har dragit sig undan i en vrå. Windrank sofver fortfarande under bordet. Olof stannar tankfull midt på golfvet.)*

GERDT *(kastar sig på en bänk utmattad).*

Det är ett tungt arbete, Olof!

OLOF.

Hvad ha'n I gjort?

GERDT.

Vi ha gjort en rensning att börja med!

OLOF.

Den blir er dyr!

GERDT.

Än ha vi öfvertaget! Hela staden är i rörelse! Rink arbetar oppe i Görans kapell! Hör du, har kungen skickat dig mot oss?

OLOF.

Ja!

GERDT.

Det var mycket förståndigt!

OLOF.

I morgon skall jag predika i nya predikstolen!

GERDT.

Nå! Hur sköter du det kungliga kallet! Här står du ännu med armarne i kors!

OLOF.

Tag dina bröder med dig i kyrkan i morgon.

GERDT.

Blir det en högpåflig predikan?

OLOF.

Jag har blifvit bannlyst i dag!

GERDT *(far upp och tar Olof i famn)*.

Gud välsigne dig, Olof! Det var nya födelsens dop!

OLOF.

Jag förstår eder ännu icke! Hvarför faren I fram som vilda djur! I skänden ju allt heligt!

GERDT *(tar upp en sönderslagen helgonbild)*.

Är den här helig, han? En sankt Nikolaus tror jag! Har då Christus Jesus kommit och lefvat förgäfves då man ännu dyrkar trästockar! Är det der en Gud, som jag kan slå sönder! Se bara!

OLOF.

Men han är helig för folket!

GERDT.

Det var gyllne kalfven också, det var Zeus också, det var Thor och Oden med; och ändå slogos de ned! *(får se skökan)* Hvem är qvinnan der? Jaså, den som jag skulle rädda in till er! Olof! Säg mig en sak! Har kungen köpt dig?

OLOF.

Lemna mig, Gerdt! Jag hatar dig!

GERDT.

Hvem är det der svinet som ligger och sofver der borta?

OLOF.

När jag står inför dig, krymper jag ihop! Gå ifrån mig! Jag vill göra min gerning och icke din!

GERDT.

Hör nu...!

OLOF.

Du vill blanda ihop våra öden!

GERDT.

Hör nu!...

OLOF.

Du har kastat ett osynligt nät omkring mig; du proklamerar mig som vederdöparc. Hur skall jag stå till svars inför kungen!

GERDT.

Hvilken kung?

OLOF.

Konung Gustaf!

GERDT.

Jaså! — Han! Adjö med dig, Olof! ... Du predikar således i morgon!... Hvarför går inte qvinnan?... Adjö. *(Går).*

OLOF.

Är det åt Gud eller satan han går ärender!

SKÖKAN *(går mot Olof och faller på knä).*

Låt mig tacka er!

OLOF.

Tacka endast Gud som räddat din själ och tro icke, att hvad du brutit, är försonadt i dag. Skaffa dig kraft att bära ett helt lifs förbannelse! Gud har förlåtit dig — menniskorna skola aldrig göra det!

(Olof tar henne vid handen och leder henne ut genom dörren).

MÅRTEN *(visar sig i jerndörren, derpå Olofs moder och Christina, Gerdts dotter).*

Vi gå visst orätt!

MODERN *(då hon varseblir Olof och skökan, utom sig).*

Olof! Olof!

CHRISTINA.

Hvem är den qvinnan? Hon ser så olycklig ut!

MÅRTEN.

Låt oss lemna detta ohyggliga näste.

OLOF *(vänder sig om och springer mot dörren, som slås igen af Mårten).*

Moder! Moder!

(han springer ut genom andra dörren, det mörknar på scenen.)

Mellanspel.

Dörren till kyrkan öppnas åter försigtigt och orgeltramparen-kyrkvaktaren med sin hustru och en lykta klifver försigtigt in.

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla! Håll i lyktan medan jag sätter hänglåset för!

HUSTRUN.

Kära Bengt, vi ska' väl se oss omkring på eländet först! Aldrig kunde jag tro det var så nära till krogen! Det är ju förskräckligt! Ser du stora tunnor med öl.

KYRKVAKTAREN.

Och bränvin sedan; känner du inte hur det luktar, jag får hufvudvärk om jag stannar längre.

HUSTRUN.

Gud sig förbarme sådant ogudaktigt lif här har förts!

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla!

HUSTRUN.

Ja, min vän!

KYRKVAKTAREN.

Vet du jag känner mig illamående! Det är så kallt och fuktigt härnere!

HUSTRUN.

Kanske vi ska' gå hem!

KYRKVAKTAREN.

Jag tror jag måste sätta mig och hvila här på bänken!

HUSTRUN.

Du ska' inte sitta i fukten och kylan, låt oss gå ut i kyrkan!

KYRKVAKTAREN.

Nej vet du, jag tror att det var kallare derute!

HUSTRUN.

Kanske du har feber?

KYRKVAKTAREN.

Ja, jag tror nästan! Jag är så het.

HUSTRUN.

Kanske du vill ha något att dricka.

KYRKVAKTAREN.

Det vore kanske inte så illa!

HUSTRUN.

Jag skall se efter om det fins något vatten!

KYRKVAKTAREN.

Det lär väl inte finnas på ett sådant näste!

HUSTRUN.

Inte kan du väl dricka öl när du har feber!

KYRKVAKTAREN.

Vet du, jag tror att febern har gifvit sig; jag känner mig frusen.

HUSTRUN.

Jag skall leta efter något svagt öl!

KYRKVAKTAREN.

Ska' det göra någon nytta får det allt vara starkt; ser du der ligger ett fat Rostock N:o 4 märkt A. W.

HUSTRUN (*letar*).

Jag ser inte till något! Här ligger ett Amsterdam N:o 3.

KYRKVAKTAREN.

Kan du inte se fjerde hyllan uppifrån åt högra sidan.

HUSTRUN (*letar*).

KYRKVAKTAREN.

Metallkran ligger till venster alldeles bredvid tratten.

HUSTRUN.

Inte ser jag någon!

KYRKVAKTAREN.

Jag måste väl veta det!

HUSTRUN.

Nu har jag honom!

KYRKVAKTAREN (*stiger upp för att hjelpa henne, men kommer att trampa på Windrank.*)

WINDRANK (*vaknar*).

Oj! Oj! Jesus Christ! Sanct Per och Pål samt Ferdinand och Isabella och Göran och Draken och alla de andra, och in kom domen i dejom pote påtentum ärnom tärnom Jesu Christ, karlevagn äro förvisst, det gick en engel kring vårt hus, karlen var en sångthor in kom Nils i pottri Amen! Amen! — Hvem är det som trampar mig på magen?

KYRKVAKTAREN (*förskräckt*).

Var så nådig och säg om det är en menniska eller en gast?

WINDRANK.

Jag brukar vara gast, men för tillfället är jag ett svin!

KYRKVAKTAREN.

Hvad för slags gast är herren om jag får fråga?

WINDRANK.

Jag är sjögast! Men inte behöfver herren trampa mig på bälgen för det!

KYRKVAKTAREN.

Ser herren det är mitt lefvebröd att trampa bälgen... till stora örjorna.

WINDRANK.

Jaså, det är orgeltramparen jag har den äran —

KYRKVAKTAREN.

Kyrkvaktare egentligen, men jag har också ett litet klädstånd i kyrkmuren!

WINDRANK.

Ni är således orgeltrampare, kyrkvaktare och klädmäklare —

KYRKVAKTAREN.

I en person! Utan sammanblandning eller förvandling...

WINDRANK.

Det var en respektabel treenighet!

KYRKVAKTAREN.

Man skämtar inte med sådana der saker.

WINDRANK.

Oj! Oj! Jag drunknar, hjelp!

KYRKVAKTAREN.

Hvad i Herrans namn nu?

WINDRANK.

Det kommer en flod — usch!

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla! Hvar är du min engel! *(springer fram)* Jesus, ni har skrämt slag på hustru min! Hon har sprungit ifrån ölfatet... och tagit kran med sig! stig upp, stig upp och låt oss lemna detta ogudaktiga näste!

WINDRANK.

Käre vän, nu har jag just kommit i mitt element så nu lär jag nog stanna!

KYRKVAKTAREN.

För all del, klockan slår tolf nu, och spöktimman börjar!

WINDRANK *(springer upp)*.

Det var en annan sak!

KYRKVAKTAREN *(leder Windrank.)*

WINDRANK.

Hör nu, kyrkvaktaren! Jag börjar anfäktas af starka tvifvel på treenigheten!

KYRKVAKTAREN.

Ja, jag säger väl det!...

WINDRANK.

Jag menar er treenighet!

KYRKVAKTAREN.

Hvad kan herr kapten mena —

WINDRANK.

Herrarne ä' allt fyra ändå!

KYRKVAKTAREN.

Fyra? Hvilka?

WINDRANK.

Än öltapparen då? Får han inte vara med?

KYRKVAKTAREN.

Tyst! Tyst! Det är bara om nätterna!

(De falla begge omkull på den sönderslagna Nikolaus.)

WINDRANK.

Oj! Oj! spöken! Hjelp, Jungfru Maria!

KYRKVAKTAREN *(reser sig och lyfter upp bilden).*

Det är min själ så att håren kunna resa sig på hufvudet. Här ligger sankt Nikolaus sönderslagen, och simmar i ölet. Det går bra långt då det guddomliga så dra's ner i smutsen — Verlden lär inte stå länge; när sådant sker på det torra trä't —

WINDRANK *(som repat sig).*

På det våta menar ni!

KYRKVAKTAREN.

Tyst, hädare! Sankt Niklas är mitt skyddshelgon. Jag är född på hans dag.

WINDRANK.

Det är väl derföre som herrarne tycka om öl båda två.

KYRKVAKTAREN.

Det är på moden nu att vara kättare!

WINDRANK.

Ja, det måtte ligga i luften, för jag är annars en mycket gudfruktig menniska. Men var inte ledsen nu, så skall jag låta limma ihop sankt Niklas åt er!

KYRKVAKTAREN *(ropar utåt kyrkan).*

Katrina!

WINDRANK.

Tyst, tyst! för tusan ropa inte fram spökena!

KYRKVAKTAREN.

Åh skäms!

(De gå.)

Tablå.

En dörr. En mindre upp till predikstolen. Messhakar och korkåpor på väggarne. Bönpallar och några mindre kistor. Solen lyser in genom ett fönster. Klockorna gå. Man hör ett oafbrutet mummel vid venstra väggen. Kyrkvaktaren och hustrun komma in, stanna vid dörren och göra en tyst bön.

KYRKVAKTAREN.

Så der ja; skynda dig och damma af lite, Katrina lilla!

HUSTRUN.

Åhå! Det är väl inte så noga, det är ju bara den der mäster Olof som predikar i dag! Jag begriper inte hur kapitlet kan tillåta något sådant!

KYRKVAKTAREN.

Han har tillstånd af kungen, ser du!

HUSTRUN.

Jojo! Jojo!

KYRKVAKTAREN.

Och så har han låtit sätta en korg på väggen; bara nya funder! Ja, jag säger den Luther!

HUSTRUN.

Det blir väl samma elände i dag som i går! Jag trodde de skulle ta' ner hela kyrkan.

KYRKVAKTAREN (*bär en bägare vatten upp till predikstolen*).

Han kan väl behöfva något att fukta strupen med i dag, den stackarn!

HUSTRUN.

Det kan just vara detsamma, tycker jag!

KYRKVAKTAREN *(uppe i predikstolen).*

Katrina! Nu kommer magistern!

HUSTRUN.

Det var då fasligt och de ha' inte ringt i prestklockan än! Nej, nej, det lär väl inte bli någon klocka af för den der!

OLOF *(inträder allvarlig och högtidlig — går fram till en bänpall och faller på knä).*

KYRKVAKTAREN *(kommer ned och tar fram en kappa, som han håller åt Olof).*

OLOF *(stiger upp).*

Guds fred!

HUSTRUN *(niger och går).*

KYRKVAKTAREN *(räcker fram kappan).*

OLOF.

Låt den hänga!

KYRKVAKTAREN.

Ska' inte magistern ha' kappa?

OLOF.

Nej!

KYRKVAKTAREN.

Men det är alltid brukligt! Än handklädet då?

OLOF.

Behöfs inte!

KYRKVAKTAREN.

Jag säger då det!

OLOF.

Var god och lemna mig, min vän!

KYRKVAKTAREN.

Ska' jag gå min väg; jag brukar annars...

OLOF.

Gör mig den tjensten!

KYRKVAKTAREN.

Jaså! Jaha! Men först ska' jag tala om för magistern att jag lagt messboken till höger när man kommer opp, och så har jag lagt en sticka emellan der han ska' hålla, och så har jag ställt vattnet bredvid. Nu ska' magistern inte glömma att vända om timglaset, för då kan hända att det drar för långt om...

OLOF.

Var inte rädd, jag får nog dem som säga till när jag skall sluta!

KYRKVAKTAREN.

Ja, ja gudbevars, ber om ursäkt! Vi har våra bruk här si.

OLOF.

Säg mig, hvad är det för sorgligt mummel jag hör här bredvid?

KYRKVAKTAREN.

Det är någon from broder som läser för en stackars själ! *(Går.)*

OLOF.

"Så omgjorda nu dina länder och statt upp och predika för folket allt det jag dig bjuder." — — — — — Gud hjelpe mig!

(Kastar sig ned på en bönpall; hittar ett papper i densamma. Läser.)

"Träd icke upp i dag; man står dig efter lifvet!" — Det har frestaren skrifvit!

(rifver sönder papperet.)

MODERN *(inkommer)*.

Du går på villovägar, min son!

OLOF.

Hvem vet!

MODERN.

Jag vet det! Men som moder räcker jag dig handen! Vänd om!

OLOF.

Hvart vill du föra mig?

MODERN.

Till gudsfruktan och dygd!

OLOF.

Är påfvens canceliebeslut dygd och gudsfruktan, då är det för sent!

MODERN.

Det är icke läran endast, det är lefvernet!

OLOF.

Jag vet du syftar på mitt sällskap i går qväll, men jag är för stolt att svara dig! Det skulle ej heller gagna!

MODERN.

O, att jag skulle få den lönen för de offer jag gjorde, då du fick komma ut i verlden och lära!

OLOF.

Ditt offer skall vid Gud ej bli fruktlöst! Det är dig, moder, jag har att tacka för denna dag, då jag ändtligen far stiga fram med öppen panna och tala sanningens ord!

MODERN.

Talar du om sanningen, du, som gjort dig till lögnens profet!

OLOF.

Det var ett hårdt ord, moder!

MODERN.

Kanske att jag och slägten före mig lefvat och trott och dött på en lögn.

OLOF.

Det var icke en lögn men det har blifvit. När du var ung moder hade du rätt, när jag blir gammal, ja, då har jag kanske orätt! Man vexer inte i kapp med tiden!

MODERN.

Jag förstår dig icke!

OLOF.

Detta är min enda, mitt lifs stora sorg! Allt hvad jag gör och låter af renaste uppsåt måste för dig stå såsom brott och gudlöshet!

MODERN.

Olof! Jag vet ditt beslut, jag vet din förvillelse — den kan jag inte rubba, ty du är lärdare än jag, och Gud skall nog föra dig tillbaka, men jag ber dig, håll på ditt lif att du icke i dag rusar in i fördömelsen, förkorta icke ditt lif!

OLOF.

Hvad menar du? Icke slår man ihjel mig på predikstolen!

MODERN.

Har du icke hört att biskop Brask underhandlar med påfven om införandet af den lagen, som dömer kättare till bålet!

OLOF.

Inqvisitionen?

MODERN.

Ja! Så heter det!

OLOF.

Lemna mig, mor, jag måste upp i dag och predika!

MODERN.

Du får icke gå!

OLOF.

Ingenting hindrar mig!

MODERN.

Jag har bedt till Gud att han skulle omvända ditt hjerta — jag skall säga dig, men du får ej omnämna det — jag var svag af ålder och mina knän ville ej bära mig, jag sökte upp en Herrans tjenare och bad honom, som stod närmare sin Gud, hålla messor för din själ! Han nekade, ty du var bannlyst. O, det är förfärligt! Gud förlåte min synd, jag bestack hans rena samvete med guld, med djefvulskt guld, blott för att rädda dig!

OLOF.

Hvad hör jag, moder! Det är ej möjligt!

MODERN (*tar Olofs hand och leder honom till vänstra sidan vid väggen*).

Hör du! Hör du! Det är han som beder för dig i kapellet bredvid!

OLOF.

Det var då detta mummel jag hörde! Hvem är det?

MODERN.

Du känner svartebrodern Mårten —

OLOF.

Du låter satan läsa böner för mig! Förlåt mig, mor — din välmening tackar jag dig för, men — —

MODERN (*gråter; på knä*).

Olof! Olof!

OLOF.

Bed mig icke! en mors bön kan fresta englar i himmelen till affall. Nu slutar psalmen, jag måste upp! Folket väntar!

MODERN.

Du för mig i grafven, Olof!

OLOF (*häftigt*).

Herren skall uppväcka dig! (*Kysser hennes hand.*) Tala icke mera vid mig, jag vet inte hvad jag säger!

MODERN.

Hör du! Hör du! Folket sorlar!

OLOF.

Jag kommer! Jag kommer! Den Gud som höll sin hand öfver Daniel i lejonkulan, han skall ock skydda mig! (*Olof går upp*).

(*Under följande scener i sakristian höres en stark talande stämma, utan att man kan urskilja orden. När predikan fortgått en stund, höres sorl, hvilket öfvergår till skrik.*)

CHRISTINA (*kommer in*).

Såg du honom, moder?

MODERN.

Är du här, barn? jag bad dig ju stanna hemma!

CHRISTINA.

Hvarför får icke jag gå i Herrans hus? Du döljer något för mig!

MODERN.

Gå hem, Christina!

CHRISTINA.

Får jag icke höra Olof predika? Det är ju Guds ord, säg mig, mor!

MODERN *(tiger)*.

CHRISTINA.

Du svarar ej! Hvad betyder detta? Har icke Olof tillstånd att gå upp! Hvarför ser folket derute så hemlighetsfullt ut? Man sorlade då jag kom.

MODERN.

Fråga mig ej! Gå tillbaka och tacka Gud för din okunnighet!

CHRISTINA.

Är jag då ett barn att man icke törs säga mig —

MODERN.

Din själ är ännu ren och hon får icke grumlas! Hvad har du att göra i striden!

CHRISTINA.

Striden? Jag anade något sådant!

MODERN.

Ja, här är strid, derför drag dig undan. Du vet vår lott då männen föra krig!

CHRISTINA.

Låt mig då veta hvad det är frågan om! Okunnigheten gör mig olycklig! Jag ser ett förfärligt mörker, och skuggor som röra sig, gif mig ljus att jag må få visshet! Kanske jag känner dessa spöken!

MODERN.

Du skall bäfva då du får se hvilka de äro!

CHRISTINA.

Låt mig då bäfva, hellre än att plågas af detta ohyggliga lugn!

MODERN.

Bed icke fram blixten ur molnet, han skall krossa dig!

CHRISTINA.

Du förskräcker mig! Men säg mig sanningen, jag måste veta den, annars vänder jag mig till någon annan!

MODERN.

Är ditt beslut fast att träda inom klostrets heliga murar?

CHRISTINA.

Min far ville det!

MODERN.

Du tvekar!

CHRISTINA *(tiger.)*

MODERN.

Det är ett band, som håller dig?

CHRISTINA.

Du vet det!

MODERN.

Jag vet det, och du måste slita det!

CHRISTINA.

Det är snart omöjligt.

MODERN.

Jag skall rädda dig, barn, ty du kan ännu räddas, jag skall ge Herren mitt största offer om blott en själ kan dragas undan fördömelsen! Min son!

CHRISTINA.

Olof?

MODERN.

Olof är förlorad, hör du, och det måste jag hans moder säga dig!

CHRISTINA.

Förlorad?

MODERN.

Han är en lögnens profet! Djefvulen hafver intagit hans själ!

CHRISTINA (*häftigt*).

Det är inte sant!

MODERN.

Gud gifve så vore!

CHRISTINA.

Hvarför, hvarför säger du mig detta nu först! — — Men det är sant, det är en lögn! (*Går till dörren och öppnar den på glänt*). Ser du, moder, der han står; är detta den onda anden som talar ur hans mun, är det en låga från helvetet som brinner i hans öga, säger man lögnen med skälfvande läppar, kan mörkret stråla ljus, ser du icke skenet kring hans hufvud! Du har orätt! Jag känner det! Jag vet icke hvilka läror han förkunnar, jag vet ej hvad han förnekar, men han har rätt! Han har rätt och Gud är med honom!

MODERN.

Du känner icke verlden, barn, du känner icke djefvulens funder, tag dig till vara! (*Hon drar Christina från dörren.*) Du får icke höra honom, din själ är svag, han är Antichrist's apostel!

CHRISTINA.

Hvem är Antichrist?

MODERN.

Han är en Luther!

CHRISTINA.

Du har aldrig sagt mig hvem Luther är, men är Olof hans apostel, då är Luther stor.

MODERN.

Luther hafver djefvulen!

CHRISTINA.

Hvarför sade man mig ej detta förr! Nu tror jag det icke!

MODERN.

Jag säger dig det nu — ve mig, jag ville hålla dig borta från verldens ondska, derför höll jag dig i okunnighet...

CHRISTINA.

Jag tror dig icke! Släpp mig, jag måste se honom, jag måste höra honom, ty han talar icke som de andra!

MODERN.

Jesus min frälsare! Du också är besatt af den orene anden!

CHRISTINA (*rid dörren*).

"I skolen icke binda själarne", sade han, hör du!
"I ären fria, ty Gud hafver gjort eder fria!"
Ser du, folket bäfvar vid hans ord, nu resa de på sig; de sorla.
"I viljen icke frihet, ve eder, det är synd mot den helige Ande!"

KYRKVAKTAREN (*kommer in*).

Jag tror inte det är rådligt att fruntimmerna stanna qvar; folket börjar bli oroligt. Det här slutar aldrig väl för mäster Olof!

MODERN.

Jesus Maria! Hvad säger I?

CHRISTINA.

Frukta intet, Guds ande är med honom!

KYRKVAKTAREN.

Ja, det vet jag inte, men det var en mästare att predika; så gammal syndare jag är, så kunde jag inte låta bli att gråta då jag satt uppe på orgelläktaren; jag förstår inte ändå hur en kättare och Antichrist kan tala på sådant vis! Ja, jag säger den Luther! *(Skrik ute i kyrkan).* Se så, nu blir det väl något förskräckligt igen, och kungen som ska' vara borta också.

MODERN.

Låt oss gå härifrån! Är Gud med honom, då kunna de intet skada! är det djefvulen — så ske din vilje, Herre, men förlåt honom! *(Skrik utanför. De gå.)*

(Scenen är tom ett ögonblick och man hör blott Olofs stämma än starkare — afbruten af rop och stenkastning).

CHRISTINA *(kommer ensam tillbaka och stänger dörren inifrån, kastar sig ned på en bänkpall. Starka slag höras på dörren; tumult ute i kyrkan. Detta tystnar, och Olof kommer ned med blodig panna och förstördt ututseende).*

OLOF *(utan att se Christina, kastar sig i en stol).*

Förgäfves! De vilja icke! Jag löser bojan på fången och han slår mig; jag säger "du är fri!" och han tror mig icke! Är det ordet då så stort, att det ej kan rymmas i en menskohjerna! O, att det fans blott en som trodde — men nu ensam — en dåre, som ingen förstår...

CHRISTINA *(går fram).*

Olof! Jag tror på dig!

OLOF.

Christina!

CHRISTINA.

Du har rätt!

OLOF.

Hur vet du det?

CHRISTINA.

Jag vet inte, men jag tror det! Jag hörde dig nyss!

OLOF.

Och du förbannar mig icke!

CHRISTINA.

Det är ju Guds ord du predikar?

OLOF.

Ja!

CHRISTINA.

Hvarför har man icke sagt oss detta förut, eller hvarför talar man ett språk som vi inte förstå?

OLOF.

Flicka, hvem har lagt dig orden i munnen?

CHRISTINA.

Hvem? Det har jag icke tänkt på!

OLOF.

Din far?

CHRISTINA.

Han vill att jag skall gå i kloster!

OLOF.

Har det gått så långt? Och hvad vill du sjelf?

CHRISTINA *(får se Olofs sårade panna).*

Olof, man har slagit dig; för Guds skull låt mig förbinda dig!

OLOF *(sätter sig).*

Christina, har jag rubbat din tro?

CHRISTINA *(tar handklädet, rifver sönder och förbinder Olof under följande).*

Min tro? Jag förstår dig ej! — — Säg mig, hvem är Luther?

OLOF.

Det får jag inte säga.

CHRISTINA.

Alltid samma svar! Så säger min far, så säger din mor och så säger du! Törs man då icke säga mig sanningen eller är sanningen farlig?

OLOF.

Sanningen är farlig! Du ser! *(Pekar på sin panna).*

CHRISTINA.

Du vill då att jag skall stängas in i en klostercell för att lefva ett liflöst lif i okunnighet.

OLOF *(tiger).*

CHRISTINA.

Du vill att jag skall gråta bort mitt lif, min ungdom, och bedja de långa eviga bönerna tills min själ somnat in. Nej — jag vill det icke, ty nu har jag vaknat, man kämpar omkring mig, man lider och förtviflar; jag har sett det, men jag får icke vara med, icke ens se på, icke ens veta hvad man strider för; I ha'n hållit mig i djurisk sömn; tron I icke att jag har en själ, som icke mättas af bröd eller torra böner, hvilka man lagt i min mun; "bin-

den icke andarne", sade du. O, om du visste hvad det ordet slog mig — det blef dag och de vilda skriken derute ljödo som foglarnes morgonsång...

OLOF.

Christina! Du är qvinna, du är ej född till att strida!

CHRISTINA.

Men låt mig åtminstone i Herrans namn lida, blott jag slipper sofva! Sen I, Gud väckte mig ändå! I haden aldrig vågat säga mig hvem Antichrist var, I haden aldrig låtit mig veta hvem Luther var, och när din mor skrämde mig med att du var en Luther, då välsignade jag Luther. Är han en kättare eller trogen, det vet jag ej, det bryr jag mig ej om, ty hvarken Luther eller Påfven eller Antichrist kunna tillfredsställa min odödliga själ, då jag ej har tron på den evige Guden.

OLOF.

Christina! Vill du följa mig i striden, du kan stödja mig, ty du är den enda!

CHRISTINA.

Nu kan jag svara dig ett öppet ja, ty jag vet hvad jag vill, och utan att vädja till min far, ty jag är fri! O, jag är fri!

OLOF.

Vet du också hvad lif som väntar dig!

CHRISTINA.

Jag känner det nu! Och du skall inte behöfva rifva ned några falska drömmar — de äro borta; men du må tro jag har också drömt om riddaren, som skulle komma att bjuda mig ett kungarike och som talade om blommor och älskog — Olof, jag vill bli din maka, se här min hand. Jag säger dig dock, du var aldrig mina drömmars riddare, och jag tackar Gud att han aldrig kom, ty då hade han gått — som en dröm!

OLOF.

Du vill bli min, Christina, och du skall bli lycklig, ty du var den som följde mig i minnet, då jag var i bedröfvelse och frestelse, och nu skall du följa mig vid sidan! Du var mina drömmars jungfru, som satt i tornet som fånge hos den stränge borgherren, och nu är du min!

CHRISTINA.

Akta dig för drömmar, Olof!

(*Slag på dörren.*)

OLOF.

Hvem är det?

UTANFÖR.

Gerdt!

OLOF.

Hvad skall han säga? Mitt löfte!

CHRISTINA.

Fruktar du? Skall jag öppna?

OLOF (*öppnar*).

GERDT (*studsar*).

Christina? Olof! Du har brutit ditt löfte!

OLOF.

Nej!

GERDT.

Du ljuger! Du har stulit mitt barn, min enda tröst.

CHRISTINA.

Olof ljuger icke!

GERDT.

Du har varit i kyrkan, Christina?

CHRISTINA.

Jag har hört det du ej ville!

GERDT.

Herre, du unnade mig icke den enda glädjen.

OLOF.

Strömmen, som du ville ha lös, tar sina offer hvar han får.

GERDT.

Du har röfvat henne, mitt barn!

OLOF.

Gif mig henne, fader Gerdt!

GERDT.

Aldrig!

OLOF.

Är hon icke fri?

GERDT.

Hon är mitt barn!

OLOF.

Predikar du ej frihet! Hon är min! Gud har gitvit mig henne och du kan ej ta henne!

GERDT.

Du är, Gud vare lofvad — prest!

OLOF OCH CHRISTINA.

Prest!

GERDT.

Och får således ej ingå äktenskap!

OLOF.

Om jag gör det ändå?

GERDT.

Törs du det?

OLOF.

Ja!

GERDT.

Vill du ha en man som är bannlyst, Christina?

CHRISTINA.

Det vet jag ej hvad det är!

OLOF.

Ser du, Gerdt! Ser du!

GERDT.

Du straffar mig hårdt, min Gud!

OLOF.

Sanningen är för alla.

GERDT.

Er kärlek är större än min! Den var blott sjelfviskhet. Gud välsigne er! Nu står jag ensam! *(Omfamning).* Se så! Gå hem, Christina, och lugna dem! Jag vill tala vid Olof!

CHRISTINA *(går.)*

GERDT *(till Olof).*

Nu är du min!

OLOF.

Hvad säger du!

GERDT.

Min frände! — Du fick mitt bref?

OLOF.

Det var du som rådde mig att ej gå upp!

GERDT.

Alldeles tvertom, fastän jag uttryckte mig litet besynnerligt!

OLOF.

Jag förstår dig inte!

GERDT.

Nej! Nej! Du är för ung ännu, derför behöfver du en försyn! Åt en sådan karl som du säger man "låt bli det der", då man vill ha något gjordt!

OLOF.

Hvarför var du inte i kyrkan med de dina?

GERDT.

Det är blott de sjuka som behöfva läkare, vi arbetade på vårt håll! Du har gjort ett godt arbete i dag, och jag ser du har fått din lön! Jag har frigjort dig i dag, Olof!

OLOF.

Du?

GERDT.

Kungen befallde dig att stilla de upproriska, och hvad har du gjort!

OLOF.

Nu börjar jag förstå dig, fader Gerdt!

GERDT.

Det fägnar mig! Jo, du har rört upp de lugna.

OLOF.

Ja, det har jag gjort!

GERDT.

Hvad tror du kungen säger om det?

OLOF.

Det står jag för!

GERDT.

Godt!

OLOF.

Och kungen skall gilla mitt görande, ty han vill en reformation, men vågar ej sjelf ännu.

GERDT.

Toker!

OLOF.

Jag ser du vill sätta mig upp mot den laglige kungen.

GERDT.

Hör du, hur många herrar tror du att du kan tjena?

OLOF *(tiger.)*

GERDT.

Kungen är här!

OLOF.

Hvad säger du?

GERDT.

Kungen kom hem nyss!

OLOF.

Och vederdöparne!

GERDT.

Fångna, naturligtvis!

OLOF.

Och du står här helt lugn!

GERDT.

Jag är gammal nu, jag har också rasat som du, men jag blef bara trött! Rink och Knipperdollink ha varit mina förtrupper! De skulle stupa, det var klart; nu börjar mitt arbete!

(Trumslag utanför på gatan.)

OLOF.

Hvad är detta?

GERDT.

Det är de kungliga trummorna som hålla fångarne sällskap till fängelset! Kom hit får du se!

OLOF *(stiger upp på en bänk och ser ut genom fönstret.)*

Hvad ser jag; qvinnor och barn släpas mellan knektarne!

GERDT.

Nå ja, de ha kastat sten på kungens vakt, inte går det an!

OLOF.

Skall man då föra dårar eller sjuka i fängelse!

GERDT.

Det fins två slags dårar: ena sorten sätter man på hospitalet och ger piller och kalla bad, andra sorten tar man hufvudet af; det är en radikal kur, men så är den sorten farlig också!

OLOF.

Jag går till kungen; han kan ej vilja dessa skändligheter!

GERDT.

Akta ditt hufvud, Olof!

OLOF.

Akta dig sjelf, fader Gerdt!

GERDT.

Ingen fara med mig; jag har fullmagt till hospitalet!

OLOF.

Jag kan icke lida att se detta; jag går till kungen om det också skall kosta mitt lif!

(Går mot dörren.)

GERDT.

Detta är en sak som kungen ej afgör! Du skall vända dig till lagen!

OLOF.

Kungen är lagen!

GERDT.

Ja tyvärr!... Om hästen kände sin styrka, vore han ej så galen, som han nu är, att gå under oket — när han någongång blir klok och springer ifrån sin förtryckare — då kallar man honom galen... Låt oss be till Gud för dessa armas förnuft!

Tredje Akten.

En sal på Stockholms slott. I bakgrunden ett galleri, som sedermera afskiljes genom en gardin. En äldre betjent går och väntar i galleriet.

OLOF (*träder in*).

Träffas kungen i dag?

BETJENTEN.

Jo!

OLOF.

Kan du säga mig hvarför man låtit mig gå förgäfves fyra dagar å rad?

BETJENTEN.

Nej för all del, jag vet ingenting!

OLOF.

Det förefaller mig besynnerligt att inte jag blifvit insläppt.

BETJENTEN.

Hvad är det om?

OLOF.

Det rör dig inte!

BETJENTEN.

Nej, nej! Det förstår jag, men jag tänkte att jag möjligen kunde ge några upplysningar.

OLOF.

Brukar du sköta konungens mottagningar?

BETJENTEN.

Nej för all del, men se den, som får höra så mycket som jag, har allt reda på litet af hvarje.

(Paus).

OLOF.

Dröjer det länge?

BETJENTEN *(låtsar ej höra).*

OLOF.

Vet du om kungen kommer snart?

BETJENTEN *(med ryggen åt Olof).*

Hva'?

OLOF.

Vet du inte hvem du talar vid?

BETJENTEN.

Nej för all del!

OLOF.

Jag är konungens secretarius!

BETJENTEN.

Nej kors, är det mäster Olof! Jag kände far jag, Peder Smed, för si jag är från Örebro också!

OLOF.

Kan du inte vara höflig ändå!

BETJENTEN.

Jojo! så går det, när man kommer sig upp här i verlden, man glömmer sina fattiga fäder!

OLOF.

Om min far verkligen hedrade dig med sin bekantskap, det är möjligt, men att han vid sin död insatt dig i fars ställe, det tror jag inte.

BETJENTEN.

Jojo! Ser man på! Stackars fru Christina! *(Går åt vänster).*

OLOF.

(Paus. Derpå LARS SIGGESON *från höger.)*

MARSKEN *(utan att se på Olof kastar åt honom kappan).*

Kommer kungen snart?

OLOF *(tar kappan och kastar den på golfvet.)*

Det vet jag inte!

MARSKEN.

Skaffa mig en stol!

OLOF.

Det är inte mitt göra!

MARSKEN.

Jag har inte reda på dörrvaktens instruktion!

OLOF.

Jag är inte dörrvakt!

MARSKEN.

Det rör mig inte hvad du är; jag bär inte matrikel öfver drängarne på mig! Men höflig ska' du vara!

OLOF *(tiger).*

MARSKEN.

Blir det något? Jag tror djefvulen rider dig!

OLOF.

Förlåt mig; det ingår inte i min syssla som secretarius att passa upp.

MARSKEN.

Hva'! Mäster Olof! Jaså, det roar er att sitta vid dörren och spela dräng för att sedan afmaskera er som Gud! Jag trodde ni var en stolt man! *(I det han tar upp kappan och lägger den på bänken).*

OLOF.

Herr Marsk!

MARSKEN.

Nej! Ni är en fåfäng uppkomling! Var så god och stig fram och sitt, herr secretarius! *(Anvisar honom plats; går in i ett sidorum).*

OLOF *(sätter sig).*

(En ung adelsman från galleriet helsar Olof).

ADELSMANNEN.

God morgon, herr secretarius; ingen kommen ännu! Nå hur står det till hemma i Stockholm? Jag kommer direkt från Malmö.

OLOF.

Här är mycket bedröfligt!

ADELSMANNEN.

Ja, jag har hört sägas det! Packet bullrar som vanligt när kungen vänder ryggen till! Och så de der dumma presterna! Förlåt mig ni är ju fritänkare, herr secretarius!

OLOF.

Jag förstår inte!

ADELSMANNEN.

Genera er inte! Ser ni jag har fått min uppfostran i Paris! Frans den förste, oh Saint-Sauveur! det är en man som går långt; vet ni hvad han sa' åt mig på en bal masqué, nu sist under karnevalen!

OLOF *(tiger).*

ADELSMANNEN.

"Monsieur", sa' han, "la religion est morte, est morte", sa' han; men det hindrar honom inte att gå i messan!

OLOF.

Sااå!

ADELSMANNEN.

Och vet ni hvad han sa', då jag frågade honom hvarför han gjorde så? — "Poesie! Poesie!" sa' han; åh han är guddomlig!

OLOF.

Hva' sa' ni då?

ADELSMANNEN.

Ers majestät, sa' jag, på franska naturligtvis, lyckligt det land, som eger en konung, hvilken kan så skåda ut öfver tidens trånga krets, att han ser tidsandans kraf, men likväl icke trugar de sofvande massorna att omfatta en högre åskådning, för hvilka de behöfde sekler att komma till mognad till! Var det inte bra sagdt!

OLOF.

Åhjo! Men det förlorade allt på öfversättningen! Sån't der bör sägas på franska!

ADELSMANNEN (*tankspridd*).

Ni har fullkomligt rätt! — Säg mig, ni bör göra fortune! Ni som är en så långt framskriden man för er tid!

OLOF.

Jag tror inte att jag går så långt! Tyvärr blef min uppfostran försummad, den gjordes i Tyskland som ni vet, och tyskarne ha ännu icke kommit ut öfver religionen!

ADELSMANNEN.

Jaja! Jaja! Kan ni säga mig hvarför de bråka med

den der reformationen nu i Tyskland! Luther är en upplyst man, jag vet det, jag tror det, men det kan han ju behålla för sig sjelf eller åtminstone inte kasta ut gnistor bland de råa massorna, som dock alltid blir perlor för svin. Om man riktar blicken ut öfver tiden, om man lefver något med i tankarnes stora rörelser, så skall man lätt se orsakerna till de missförhållanden i jemvigten, som nu göra sig gällande i de stora kulturländerna, jag talar nu inte om Sverige, ty det är intet kulturland. Vet ni hvad tyngdpunkten heter, denna tyngdpunkt, vid hvars rubbning allt går sönder och utan hvilkens stabilitet allt kastas öfver ända? Den heter adeln! Adeln är intelligensen! Feodalväldet är på fall — hoc est verlden, bildningen är på förfall, kulturen dör! Jojo! Ni tror inte det! Men med den minsta historiska blick skall ni se det! Adeln gjorde korstagen, adeln gjorde det, adeln gjorde det! Hvarför är Tyskland sönderslitet? Jo, bönderna resa sig upp mot adeln, hugga af sitt eget hufvud. Hvarför står Frankrike, la France, jo derför att Frankrike är adeln och adeln är Frankrike, de äro identiska begrepp, de äro solidariska! Hvarför, frågar jag igen, är Sverige för närvarande uppskakadt i sina innersta grundvalar? Jo, adeln är krossad! Christian den andre var en man med snille, han visste hur man skulle eröfra ett land, han sågade inte af ett ben eller en arm, nej, han slog af hufvet! Nåväl! Sverige skall räddas, konungen vet sättet: adeln skall upprättas och kyrkan skall krossas! Hvad sägs?

OLOF (*stiger upp*).

Ingenting!

(*Paus.*)

OLOF.

Ni är fritänkare?

ADELSMANNEN.

Ja visst!

OLOF.

Ni tror da inte att Bileams ásna kunde tala?

ADELSMANNEN.

Nej för tusan!

OLOF

Men det gör jag!

ADELSMANNEN.

Verkligen!

LARS ANDREÆ (*inkommer*).

Guds fred, Olof!

OLOF (*tar honom i famnen*).

Välkommen, Lars.

ADELSMANNEN (*går*).

Populace!

LARS.

Hur trifs du här?

OLOF.

Det är så qvaft!

LARS.

Jojo!

OLOF.

Och så lågt i taket!

LARS.

Det är derför de ha så svårt att gå raka.

OLOF.

Jag har på tio minuter blifvit så hofman att jag lärt mig tiga då en åsna talar!

LARS.

Det skadar inte det!

OLOF.

Hvad tänker kungen?

LARS.

Det talar han inte om!

(*Folket har börjat samlas*).

OLOF.

Hur ser han ut?

LARS.

Som ett frågetecken med åtskilliga utrop efteråt!

BRASK (*inträder; alla vika undan*).

MARSKEN (*som kommit tillbaka går emot honom och helsar*).

OLOF (*helsar Brask. Denne ser förvånad ut*).

BRASK (*till Marsken*).

Är detta skrifvarenas plats!

MARSKEN.

Det borde inte vara det, men vår konung är så ofantligt nådig!

BRASK.

Nedlåtande menar ni!

MARSKEN.

Alldeles!

BRASK.

Det är stor audiens i dag!

MARSKEN.

Mest convenansbesök efter hans nådes lyckliga återkomst!

BRASK.

Det är en glädje, herr marsk, att betyga vår konung ett oblandadt deltagande öfver frågans lyckliga lösning!

MARSKEN.

Herr biskopen är alltför artig, som gör sig omaket af en så lång resa, helst då man är så till åren.

BRASK.

Jojo! Och helsan vill inte alltid stå bi!

MARSKEN.

Jaså, herr biskopens helsa är inte som sig bör! Det är alltid sorgligt att inte ha sina krafter friska, helst då man bekläder en så hög och ansvarsfull plats!

BRASK.

Herr marsken ser kry ut!

MARSKEN.

Ja, Gudskelof!

(Paus.)

BRASK *(sätter sig)*.

Tycker inte herr marsken att det drar?

MARSKEN.

Jo — det är inte utan. Vi kanske ska' säga till att dörrarne stängas!

BRASK.

Åh nej, jag tackar, jag tror inte det behöfs!

(Paus.)

MARSKEN.

Kungen dröjer!

BRASK.

Ja!

MARSKEN.

Det är kanske inte värdt att vänta honom!

BRASK.

Kanhända det!

MARSKEN.

Om jag får lof skall jag säga till åt herr biskopens folk!

BRASK.

Efter jag väntat så här länge tror jag att jag dröjer!
(*Paus.*)

BETJENTEN.

Hans nåde!

GUSTAF.

Välkomna, mina herrar! (*sätter sig framför ett bord*) Om herrarne behaga träda ut i förmaket skall jag ta emot en i sender. (*Alla draga sig tillbaka utom Brask.*) Vår Marsk stannar.

BRASK.

Ers nåde!

GUSTAF (*med höjd röst*).

Herr Siggeson!

(BRASK *går.* MARSKEN *stannar.*)
(*Paus.*)

Tala! Hvad skall jag göra?

MARSKEN.

Ers nåde! staten har förlorat sitt stöd, derför svigtar han; staten har en fiende som blifvit henne öfvermägtig. Tag upp stödet, adeln, och krossa fienden, kyrkan!

GUSTAF.

Jag törs inte!

MARSKEN.

Ers nåde måste!

GUSTAF.

Hvad säger du!

MARSKEN.

För det första: Brask ligger i underhandling med påfven om införandet af inqvisitionen; Lübeck pockar på sin oförskämda fordran, och hotar med krig; skattkammaren är tömd, uppror i hvarje landsända...

GUSTAF.

Nog! — Men jag har folket!

MARSKEN.

Förlåt, nej! Dalkarlarne till exempel, ett bortskämdt slägte, som tvista med Lübeckarne om äran af att ha gifvit Sverge en konung, som äro färdiga att göra uppror vid första tillfälle och framkomma med fordringar sådana som dessa: "inga främmande sätt med utveckade brokota kläder må brukas, hvilket nyss är uppkommet i konungens hof!"

GUSTAF.

Guds död!

MARSKEN.

"Alla som äta kött om fredagar eller lördagar må brännas upp eller eljest aflifvas."

Vidare! "må ingen ny tro eller Luthersk lära dem påföras."

Hvilket trolöst, oförskämdt folk!

GUSTAF.

De ha dock visat sig som karlar en gång!

MARSKEN.

När elden satt i knutarne var det inte underligt om de buro vatten sjelfva! Och hur ofta ha de inte brutit tro och lofven! Nej! De ha så ofta hört sitt lof sjungas, att de kalla sin råa oförskämdhet för gammal svensk ärlighet.

GUSTAF.

Du är adelsman!

MARSKEN.

Ja! och min öfvertygelse är att bonden spelt ut sin rôl: den råa kraftens att drifva undan fienden med armstyrka! Ers nåde! Krossa kyrkan ty hon håller folket i bojor, tag kyrkans guld och betala rikets skuld — och gif åter åt den sjunkna adeln hvad kyrkan narrat af henne!

GUSTAF.

Kalla in Brask!

MARSKEN.

Ers nåde!

GUSTAF.

Biskop Brask!

(MARSKEN *går*. BRASK *kommer in*)

GUSTAF.

Var god, herr biskop, och tala!

BRASK.

Jag ville framföra vår lyckönskan till...

GUSTAF.

Tack, herr biskop! Vidare!

BRASK.

Det har tyvärr försports klagomål från åtskilliga delar af riket angående obetalade silfverlån från kyrkan som Ers nåde tagit upp!

GUSTAF.

Och som ni kräfver nu! Behöfvas verkligen alla kalkarne vid kommunionen?

BRASK.

Ja!

GUSTAF.

Låt dem dricka ur tennstop då!

BRASK.

Ers nåde!

GUSTAF.

Är det något vidare?

BRASK.

Det värsta af allt, kätteriet.

GUSTAF.

Det rör mig inte, jag är inte påfve!

BRASK.

Det skall jag säga Ers nåde, att kyrkan sjelf tar ut sin rätt, äfven om hon skulle råka i strid — —

GUSTAF.

Med hvem?

BRASK.

Med staten!

GUSTAF.

Jag ger eder kyrka djefvulen! Nu är det sagdt!

BRASK.

Det vet jag!

GUSTAF.

Och ni väntade blott ordet från min mun!

BRASK.

Ja!

GUSTAF.

Akta er! Ni reser med 200 man i sällskap och äter på silfver, då folket äter bark.

BRASK.

Ers nåde tar frågan för smått!

GUSTAF.

Känner I Luther då! I är en upplyst man! Hvad är detta för ett fenomen! Hvad säger I om rörelserna som gå genom Europa!

BRASK.

Ett framsteg baklänges! Luthers rôl är blott den att tjena till skärseld åt det gamla, sekelborna, beprövade, att det må renas och genom strid segrande framgå!

GUSTAF.

Jag bryr mig icke om edra lärda disputatser!

BRASK.

Men Ers nåde tar i sitt hägn förbrytare och ingriper i kyrkans rätt! Mäster Olof har svårt kränkt kyrkan!

GUSTAF.

Bannlys honom då!

BRASK.

Det är gjordt, men ändå är han i Ers nådes tjenst!

GUSTAF.

Hvad vill ni göra honom mera! Säg!

(*Paus.*)

BRASK.

Vidare lär han gått så långt, att han hemligen gift sig mot kanoniska lagen!

GUSTAF.

Sااå! Det har gått fort det!

BRASK.

Det rör inte Ers nåde, nåväl; men om han uppviglar folket!

GUSTAF.

Då tar jag hand om saken! Är det något mer?

BRASK (*efter ett uppehåll*).

Jag ber er för himlens skull störta icke landet åter i förderf; ty det är ännu icke moget för en ny lära! Vi äro svaga rön som kunna böjas, men tron, kyrkan, aldrig!

GUSTAF (*räcker honom handen*).

I har kanske rätt! Låt oss vara fiender, gamle biskop Hans, hellre än falska vänner!

BRASK.

Väl! Men gör aldrig hvad I ångrar! Hvarje sten I rifver från kyrkan, skall folket kasta efter er!

GUSTAF.

Bringa mig icke till ytterligheter, biskop, ty då få vi samma förskräckliga skådespel här som i Tyskland! För sista gången viljen I göra eftergifter om rikets välfärd står på ett kort?

BRASK.

Kyrkan — —

GUSTAF.

Kyrkan först, jaha! Farväl!

(*Brask går. Marsken kommer in.*)

GUSTAF.

Biskopen har bekräftat er utsago! Ja, det var meningen det! Tag nu fram murare som kunna rifva; väggarne ska' få stå, korsen skola få sitta qvar på taken och klockorna i tornen, men källrarne bryter jag sönder; man börjar vid grunden, ser I!

MARSKEN.

Men folket skall inbilla sig att man tar bort tron; de måste upplysas.

GUSTAF.

Vi ska' skicka upp mäster Olof och predika!

MARSKEN.

Mäster Olof är en farlig karl!

GUSTAF.

Han behöfs nu!

MARSKEN.

Han har farit fram som en vederdöpare i stället för att bekämpa dem.

GUSTAF.

Jag vet det! Det kommer se'n! Skicka in honom!

MARSKEN.

Lars kansler är bättre!

GUSTAF.

Tag in båda två!

MARSKEN.

Eller Olofs bror, Lars Pederson.

GUSTAF.

Duger inte ännu! Han är för blödig att slåss! Hans tid kommer också!

*(*MARSKEN *inför* OLOF *och* LARS.*)*

GUSTAF *(till Lars kansler).*

Vill du hjelpa mig, Lars?

LARS.

Det gäller kyrkan?

GUSTAF.

Ja! Hon skall rifvas!

LARS.

Dertill är jag ej mannen! men om Ers nåde vänder sig till mäster Olof!

GUSTAF.

Du vill således inte?

LARS.

Jag kan ej! Men ett vapen kan jag lemna!
(lemnar fram nya Bibeln.)

GUSTAF.

Den heliga skrift! Det var ett godt vapen! Vill du föra detta, Olof?

OLOF.

Ja, med Guds hjelp!

GUSTAF. *(ger en vink åt Lars att gå; han går).*

Är du lugn ännu, Olof?

OLOF *(tiger.)*

GUSTAF.

Jag gaf dig fyra dagars betänketid! Hur har du skött ditt åliggande?

OLOF *(häftigt).*

Jag har talat till folket —

GUSTAF.

Så att du har feber ännu! Du ämnar försvara de der galningarne, som man kallar vederdöpare?

OLOF *(djerft).*

Ja!

GUSTAF.

Lugn! Du har gift dig helt hastigt?

OLOF.

Ja!

GUSTAF.

Du är bannlyst?

OLOF.

Ja!

GUSTAF.

Och ändå är du lika djerf! Om du nu som upprorsmakare fick följa de andra till galgen, hvad säger du då?

OLOF.

Jag skulle beklaga att jag ej fått göra min gerning, men tacka Gud för hvad jag fått göra.

GUSTAF.

Det är bra! Törs du fara upp till det gamla ugglebo et Upsala och säga de lärde att påfven inte är Gud och att han inte har med Sverge att göra?

OLOF.

Blott det?

GUSTAF.

Vill du säga att bibeln är Guds ord uteslutande?

OLOF.

Intet vidare?

GUSTAF.

Du får inte nämna Luthers namn!

OLOF *(efter betänkande).*

Nej, det vill jag inte!

GUSTAF.

Går du hellre till döden?

OLOF.

Nej! men min konung behöfver mig!

GUSTAF.

Du är inte ädel, Olof, som begagnar dig af min

olycka! Säg hvad du vill; men du får ursäkta om jag se'n tar tillbaka något!

OLOF.

Man prutar inte på sanningen!

GUSTAF.

Guds död! *(slår om)* Gör som du vill!

OLOF *(på knä)*.

Jag får då säga allt!

GUSTAF.

Ja!

OLOF.

Då är mitt lif ej förspildt om jag blott kastat en gnista af tvifvel i det sofvande folkets själar! Det skall då bli en reformation.

GUSTAF *(efter ett uppehåll)*.

Ja!

(Paus.)

OLOF *(rädd)*.

Hvad skall blifva af vederdöparne?

GUSTAF.

Du frågar mig? Dö ska' de!

OLOF.

Tillåter Ers nåde en fråga?

GUSTAF.

Säg mig, hvad vilja dessa galningar?

OLOF.

Olyckan är att de inte veta rigtigt sjelfva! Och om jag skulle säga det — — —

GUSTAF.

Säg ut!

GERDT *(inkommer hastigt, spelande fånig.)*

GUSTAF.

Hvem är du, som vågar tränga dig in här?

GERDT.

Jag skulle ödmjukast anhålla om Ers nådes intyg på rigtigheten af detta utlåtande!

GUSTAF.

Vänta tills du blir kallad!

GERDT.

Ja, det kan jag göra, men vakten vill inte vänta på mig! Se jag rymde ur fängelset, ty der var inte min plats!

GUSTAF.

Är du bland vederdöparne?

GERDT.

Ja, jag råkade komma med, men här har jag en attest på att jag tillhör hospitalet, afdelningen n:o 3 för obotliga, cellen n:o 7!

GUSTAF *(till Olof).*

Säg till åt vakten!

GERDT.

Nej, det behöfs inte, jag begär bara rättvisa och den sköter inte vakten om!

GUSTAF *(fixerar Gerdt).*

Har du inte varit med om dessa skändligheter i stadens kyrkor?

GERDT.

Jo, det förstås, ty inte kan en klok menniska bära sig så galet åt! Vi ville bara göra några små förändringar i stilen, se, det var för lågt i taket tyckte vi!

GUSTAF.

Hvad ville ni egentligen?

GERDT.

Oh! Vi vill så mycket fast vi inte hunnit med hälften ännu; ja, vi vill så mycket och så fort se'n, att inte tanken hinner med, och det är derför som den blir litet bakefter! Ja, och så ville vi tapetsera om lite i kyrkan och ta ut fönsterna för det luktade unket. Ja, och så ville vi ändå mera, men det får vara så länge!

GUSTAF *(till Olof)*.

Det är en farlig sjukdom, ty annat kan det inte vara!

OLOF.

Hvem vet?

GUSTAF.

Nu är jag trött! Fjorton dagar får du att bereda dig på! Din hand på att du hjelper mig!

OLOF.

Jag skall göra mitt!

GUSTAF.

Säg till att man för Rink och Knipperdollink till Malmö.

OLOF.

Och sedan?

GUSTAF.

Få de rymma! Den der token kan du låta föra till hospitalet! Farväl!

(Går)

GERDT *(knyter näfven efter Gustaf)*.

Ska' vi gå nu?

OLOF.

Hvart?

GERDT.

Hem!

OLOF *(tiger.)*

GERDT.

Vill du föra din svärfar till dårhuset, Olof?

OLOF.

Om jag vill? Min pligt!

GERDT.

Fins det inte högre pligter än en befallning?

OLOF.

Börjar du nu igen?

GERDT.

Hvad skall Christina säga då du lemnat hennes far bland dårar?

OLOF.

Fresta mig icke!

GERDT.

Ser du hur svårt det är att tjena kungen!

OLOF *(tiger)*.

GERDT.

Stackars gosse, jag skall inte bedröfva dig! Här har ditt samvete absolution! *(Visar ett papper).*

OLOF.

Hvad är det?

GERDT.

Ett friskbetyg! Ser du man måste vara dåre bland kloka och klok bland dårar!

OLOF.

Hur fick du det?

GERDT.

Tycker du att jag inte förtjenar det!

OLOF.

Jag vet inte!

GERDT.

Det är sant; du törs inte ännu!

BETJENTEN *(kommer in).*

Var så god och gå ut, det skall sopas här!

GERDT.

Kanske det skall vädras också?

BETJENTEN.

Jojo men!

GERDT.

Glöm inte att öppna fönsterna!

BETJENTEN.

Nej för all del, det behöfs nog, för vi bruka inte ha så'nt här sällskap.

GERDT.

Hör du, min gubbe lilla, jag skall helsa dig från din far!

BETJENTEN.

Jaså!

GERDT.

Kanske du inte känner honom!

BETJENTEN.

Jo för all del!

GERDT.

Vet du hvad han sa'?

BETJENTEN.

Nej.

GERDT.

Du ska' väta på viskan, sa' han, annars dammar du ner dig.

BETJENTEN.

Jag förstår inte!

GERDT.

Det är din ursäkt. *(Går.)*

BETJENTEN.

Pack!

Tablå.

Olofs arbetsrum. Fönster i fonden, genom hvilka solen skiner in; träd utanför. Christina står vid ett fönster och vattnar blommor; under tiden jollrar hon med foglarne i en bur. Olof sitter och skrifver; med en min af otålighet ser han upp från papperet och bort till Christina liksom ville han tysta henne. Detta upprepas några gånger tills Christina slår ned en blomkruka

OLOF *(stampar lätt i golfvet).*

CHRISTINA.

Stackars min blomma! Ack, ser du, Olof, fyra knoppar gingo af!

OLOF.

Ja, jag ser det!

CHRISTINA.

Nej, det gör du inte; du skall komma hit!

OLOF.

Kära vän, jag har inte tid.

CHRISTINA.

Du har inte sett åt mina steglitsor ännu, som jag köpte åt dig i morse. Tycker du inte att de sjunga vackert?

OLOF.

Åhjo!

CHRISTINA.

Åhjo?

OLOF.

Jag har så svårt att arbeta när de skrika.

CHRISTINA.

De skrika visst inte, Olof, men du tycks ha förkärlek för en skrikande nattfogel! Säg mig hvad betyder ugglan, som du bär i sigillringen.

OLOF.

Ugglan är en gammal vishetens symbol.

CHRISTINA.

Den tycker jag är dum — icke älskar den vise mörkret!

OLOF.

Den vise hatar mörkret och natten, men han gör natten till dag med sitt skarpa öga!

CHRISTINA.

Hvarför har du alltid rätt, Olof? Kan du säga mig det!

OLOF.

Derför, min vän, att jag vet det roar dig att ge mig rätt!

CHRISTINA.

Nu har du återigen rätt. — Hvad är det du skrifver på?

OLOF.

Jag öfversätter!

CHRISTINA.

Läs litet för mig?

OLOF.

Jag tror inte att du förstår detta!

CHRISTINA.

Förstår! Är det inte svenska?

OLOF.

Jo, men det är för omaterielt för dig.

CHRISTINA.

Omaterielt! Hvad är det?

OLOF.

Du skulle icke förstå mig om jag sade det, men om du icke förstår hvad jag läser för dig, så förstår du hvad som menas med omaterielt.

CHRISTINA *(tar ett halffärdigt sticktyg).*

Läs du medan jag stickar.

OLOF.

Hör noga på och förlåt mig om du får tråkigt!

CHRISTINA.

Jag skall förstå dig; jag vill det!

OLOF *(läser).*

"Materien tänkt i sin abstraktion från formen är det fullkomligt predikatlösa, obestämda, åtskilnadslösa. Ty icke af det rena icke-varandet, utan blott ur verklighetens icke-varande, det vill säga ur varandet såsom möjlighet, kan något uppkomma. Det möjliga varandet är lika så litet icke-varande som verklighet. Hvarje existens är derför ett förverkligadt möjligt. Materien är således för Aristoteles ett vida positivare substrat än för Plato, som förklarar henne för ett rent icke-varande. Häraf inser man huru Aristoteles kunde uppfatta materien i motsats mot formen som en positiv negativitet".

CHRISTINA *(kastar ifrån sig arbetet).*

Håll upp! Hvarför skall jag icke kunna fatta detta? Har icke jag samma själsförmögenheter som du? Jag blygs inför dig, Olof, att du skall ha en sådan stackars hustru, som icke begriper hvad du säger; nej, jag skall hålla mig till mitt sticktyg, jag skall städa och damma i ditt arbets-

rum, jag skall åtminstone lära mig fatta önskningarne i dina blickar, jag skall bli din slafvinna, men aldrig, aldrig skall jag förstå dig! Ack, Olof, jag är dig icke värdig, hvarför tog du mig till hustru? Du öfverskattade mig i ett ögonblick af berusning. Du skall ångra det och vi båda skola bli olyckliga!

OLOF.

Christina! Lugna dig, min vän. Sätt dig här hos mig! *(Tar upp stickningen.)* Tror du mig om jag säger att det är mig omöjligt göra sådant arbete! Jag kan aldrig i lifvet göra det! Är du då icke skickligare än jag och är jag icke mindre än du!

CHRISTINA.

Hvarför kan du inte det?

OLOF.

Af samma skäl som du ej förstod mig nyss; jag har icke lärt. Men vill du nu bli glad igen om jag säger dig, att du kan lära dig förstå denna bok, som du noga bör skilja från mig, då jag deremot aldrig kan lära mig ditt arbete.

CHRISTINA.

Hvarför inte det?

OLOF.

Jag är inte skapad så och jag vill inte.

CHRISTINA.

Men om du ville?

OLOF.

Ser du, min vän, det är just min svaghet, jag kan aldrig vilja det. Tro mig, du är starkare än jag, du rår på din vilja, jag rår inte på min!

CHRISTINA.

Tror du att jag kan lära mig förstå din bok der?

OLOF.

Jag är öfvertygad derom! Men det får du inte!

CHRISTINA.

Skall jag fortfarande hållas i okunnighet?

OLOF.

Nej, nej, förstå mig? Den stund du förstod hvad jag förstod, skulle du upphöra att akta mig...

CHRISTINA.

Som en Gud...

OLOF.

Som du vill! Men tro mig, du skulle förlora det som nu gör dig större än jag; styrkan att kufva din vilja, och då blef du mindre än jag och då skulle jag ej akta dig! Förstå mig; vår glädje är att öfverskatta hvarandra, låt oss behålla den villfarelsen!

CHRISTINA.

Nu är du obegriplig; men jag måste tro på dig, Olof. Du har rätt!

OLOF.

Lemna mig ensam, Christina, jag ber dig.

CHRISTINA.

Stör jag dig?

OLOF.

Jag har allvarliga tankar att sysselsätta mig med. Du vet jag väntar afgörandet i dag. Kungen har afsagt sig regeringen derför att man ej ville gå in på hans vilja. Denna dag skall jag antingen stå vid mitt mål eller börja om striden!

CHRISTINA.

Får jag icke vara glad i dag, Olof, på midsommarafton?

OLOF.

Hvarför är din glädje så stor i dag?

CHRISTINA.

Skall jag ej glädjas då jag sluppit ur träldomen, då jag blifvit din maka?

OLOF.

Förlåter du mig, om min glädje är mera allvarlig då min sällhet kostat mig — en moder!

CHRISTINA.

Jag vet det, och jag känner det också djupt! Din mor skall, när hon får veta vårt giftermål, förlåta dig, men förbanna mig. Hvem får tyngsta börfan! Men det är detsamma, det är för din skull! Jag vet detta, jag vet att stora strider förestå dig, att djerfva tankar födas i ditt hufvud, och att jag aldrig kan deltaga i striden, aldrig bistå dig med ett råd, aldrig försvara dig mot smädarne, men jag måste ändå se på, och under allt detta lefva i min lilla verld, syssla med dessa småting, som jag tror du ej värderar men som du skulle sakna. Olof, jag kan icke gråta med dig, hjelp mig då du att le med mig, stig ned från din höjd dit jag ej når; vänd hem någon gång från de strider ni föra uppe på bergen; jag kan icke stiga upp till dig, gå då ned till mig ett ögonblick. Olof, förlåt mig, om jag talar barnsligt. Du är en man sänd af Gud, jag vet det, och jag har känt välsignelsen af dina ord, men du är mera, du är menniska och du är min make eller du skulle vara det! Icke sjunker du från din höjd om du lägger bort ditt högtidliga tal och låter molnet en gång dra bort från din panna. Är du för stor att se på en blomma eller höra på en fågel. Olof, jag ställde blommorna på ditt bord för att hvila ditt öga, du låter flickan bära ut dem, ty du fick hufvudvärk; jag ville afbryta din ensliga tystnad under arbetet och jag gaf dig fågelsång, det kallar du skrik; jag bad dig spisa middag för en stund se'n, du hade inte tid; jag vill tala vid dig, du har inte tid; du föraktar denna lilla verklighet, och

ändå har du anvisat henne åt mig. Du vill icke lyfta mig, trampa då åtminstone icke ner mig! Jag skall aflägsna allt som kan störa dina tankar. Du skall få vara i ro för mig — och mitt skräp. *(Hon kastar blommorna ut genom fönstret, tar fågelburen och ämnar gå ut).*

OLOF.

Christina, kära barn, förlåt mig! Du förstår mig inte!

CHRISTINA.

Alltid samma du förstår mig inte! O, nu vet jag! Jag blef så brådgammal det der ögonblicket i sacristian, att jag blef barn på nytt!

OLOF.

Kära vän, jag skall se på dina fåglar och jollra med dina blommor.

CHRISTINA *(bär undan buren.)*

Åh nej! Det är slut med joller nu — här skall bli allvar; var inte rädd för min bullrande glädje, den var blott gjord för din skull, men eftersom det ej passar dig och ditt allvarliga kall, så — — *(Hon brister i gråt.)*

OLOF *(tar henne i armarne och kysser henne.)*

Christina! Christina! Nu har du rätt! Förlåt mig!

CHRISTINA.

Olof, du gaf mig en olycklig gåfva då du gaf mig friheten, jag kan icke sköta henne! Jag måste ha någon att lyda!

OLOF.

Det skall du få; men låt oss inte tala mera härom. Nu gå vi till bords, jag känner mig rätt hungrig!

CHRISTINA *(gladt).*

Kan du verkligen vara hungrig! *(Ser ut genom fönstret*

och gör en rörelse af häpnad). Gå du, Olof, jag skall strax vara efter, jag vill städa litet först.

OLOF *(går).*

Låt mig inte vänta så länge som du fått vänta på mig!

CHRISTINA *(sträcker händerna som till bön och ställer sig för att vänta någon som skall komma genom dörren åt gatan).*

(Paus).

MODERN *(inkommer, går förbi Christina utan att vända sig om).*

Är mäster Olof hemma?

CHRISTINA *(som gått emot henne med vänlighet, stannar först häpen sedan anslående samma ton som modern).*

Nej! Behagar ni sitta skall han komma snart.

MODERN.

Jag tackar! *(Sätter sig.)*

(Paus).

MODERN.

Ge mig ett glas vatten! *(Christina betjenar henne.)* Lemna mig!

CHRISTINA.

Som husmoder är det min skyldighet hålla eder sällskap.

MODERN.

Jag visste inte att en prestmans hushållerska kallade sig husmoder!

CHRISTINA.

Mäster Olofs hustru är jag inför Gud! Ni vet då icke att vi äro vigda!

MODERN.

Sköka är ni! Det vet jag.

CHRISTINA.

Jag förstår icke det ordet!

MODERN.

Ni är en sådan qvinna som mäster Olof talade vid om qvällen i ölboden!

CHRISTINA.

Hon som såg så olycklig ut; ja, jag är icke lycklig!

MODERN.

Nej, det tror jag! Gå ur min åsyn, ert sällskap är mig en skam!

CHRISTINA *(på knä)*.

För er sons skull, smäda mig icke.

MODERN.

Med en moders magt förvisar jag er ur min sons hus, hvars tröskel ni vanhedrat.

CHRISTINA.

Såsom husmoder öppnar jag min dörr för hvem mig lyster. Jag skulle ha stängt henne för er, om jag gissat ert språk!

MODERN.

Stora ord minsann! Jag befaller er att gå!

CHRISTINA.

Med hvad rätt vågar ni göra hemgång och drifva mig ur mitt hus? Ni har född en son, gifvit honom uppfostran, det var er skyldighet, er bestämmelse, och ni kan tacka Gud ni fått fylla den så väl, ty så lyckliga äro ej alla; nu står ni vid grafvens rand; träd då af innan det blir slut; eller har ni så illa fostrat upp er son, att han

ännu är barn och behöfver er ledning. Vill ni ha tacksamhet, sök den, men på annat sätt; tror ni det är barnets bestämmelse att offra sitt lif blott för att visa er tacksamhet? Hans kallelse ropar "gå dit"; ni ropar "otacksamme, kom hit"! Skall han gå vill, skall han offra sina krafter som tillhöra samhället, menskligheten, blott för att tillfredsställa er enskilda lilla sjelfviskhet eller anser ni er gerning, att ha gifvit honom lifvet och uppfostran ens förtjena tacksamhet? Var icke detta ert lifs uppgift och bestämmelse, bör ni icke tacka Gud att ni fått så hög bestämmelse, eller gjorde ni detta blott för att sedan ett halft lif pocka på tacksamhet? Vet ni icke att ni med detta ord tacksamhet rifver ned hvad ni en gång bygt upp! Och hvad rättighet tar ni er öfver mig? Skall äktenskapet vara en pantförskrifning af min fria vilja åt den som naturen gifvit till moder eller fader åt min make, som tyvärr icke kunde finnas utan båda? Ni är inte min mor, jag svor er aldrig trohet, då jag tog Olof till make, och jag har nog vördnad för min man, att jag icke tillåter någon förolämpa honom äfven om det vore hans mor! Derför har jag talat!

MODREN.

Nu ser jag frukten af de läror min son sprider!

CHRISTINA.

Behagar ni smäda er son, så må det ske i hans närvaro! *(Hon går till dörren och ropar)* Olof.

MODERN.

Ni är redan så listig!

CHRISTINA.

Redan? Det har jag visst alltid varit fastän jag inte visste af det förr än jag behöfde!

OLOF *(kommer in)*.

Mor! Välkommen!

MODERN.

Tack, min son, farväl!

OLOF.

Går du? hvad vill det säga? Jag önskar tala vid dig!

MODERN.

Det behöfs inte! Hon har sagt allt! Du skall inte behöfva visa mig dörren!

OLOF.

Moder, hvad i Guds namn säger du! Christina! hvad är detta?

MODERN *(vill gå)*.

Farväl, Olof, detta förlåter jag dig aldrig!

OLOF *(vill hålla henne qvar)*.

Stanna och förklara dig åtminstone!

MODERN.

Det är ovärdigt! Du skickar henne att säga det du ej är skyldig mig något, att du ej behöfver mig längre! O, det är hårdt!

(Hon går.)

OLOF.

Hvad har du sagt, Christina?

CHRISTINA.

Jag mins inte nu, ty det var en hel mängd saker, som jag aldrig vågat tänka, men som jag måtte ha drömt under det min far höll mig i sitt slafveri!

OLOF.

Jag känner inte igen dig, Christina!

CHRISTINA.

Vet du jag börjar finna mig sjelf litet bortkommen.

OLOF.

Du var ovänlig mot min moder!

CHRISTINA.

Ja, jag måste ha varit det! Tycker du inte att jag blifvit hård, Olof?

OLOF.

Visade du ut henne?

CHRISTINA.

Förlåt mig, Olof, jag var inte beskedlig mot henne!

OLOF.

För min skull kunde du ha sagt dina ord litet mildare! Hvarför kallade du icke genast in mig!

CHRISTINA.

Jag ville se om jag inte rådde sköta min sak sjelf! Olof, offrar du mig åt din mor om hon ber?

OLOF.

En sådan fråga besvarar jag ej i hast!

CHRISTINA.

Jag skall svara! Det roar dig att sjelfvilligt böja dig under din moders vilja och önskningar, derför att du är stark; mig kränker det deremot att göra det, ty jag är svag; jag gör det aldrig!

OLOF.

Om jag ber dig!

CHRISTINA.

Det kan du inte begära! Eller vill du att jag skall hata henne!... Säg mig, Olof, hvad menas med en sköka?

OLOF.

Du kommer så underligt med dina frågor!

CHRISTINA.

Vill du bevärdiga mig med ett svar?

OLOF.

Förlåter du mig om jag tiger!

CHRISTINA.

Alltid denna eviga tystnad! Törs man fortfarande inte säga mig allt. Skall jag vara barn ännu? Sätt mig då i barnkammaren och jollra med mig!

OLOF.

Det är en olycklig qvinna!

CHRISTINA.

Nej! Det är något annat!

OLOF.

Har någon djerfts nämna dig vid det namnet?

CHRISTINA *(efter en paus).*

Nej!

OLOF.

Nu talar du inte sant, Christina?

CHRISTINA.

Jag ljuger, jag vet det; o, jag har blifvit så dålig sedan i går!

OLOF.

Det hände något i går, som du döljer!

CHRISTINA.

Ja! Jag trodde jag skulle kunna bära allt ensam, men nu rår jag inte mer.

OLOF.

Tala, jag ber dig!

CHRISTINA.

Men du får ej kalla mig svag! En folkhop förföljde mig ända till porten och ropade detta förfärliga ord som jag ej förstår! En olycklig qvinna skrattar man icke åt!

OLOF.

Jo, min vän, det är just det man gör!

CHRISTINA.

Jag förstod icke deras ord, men deras åtbörder förstod jag tillräckligt för att bli elak!

OLOF.

Och ändå har du varit så vänlig mot mig! Förlåt mig om jag var hård mot dig! — Det är det namnet som den råa styrkan gifvit åt sina offer! Du skall nog snart komma att erfara mera härom, men tag aldrig en "olycklig qvinna" i försvar, ty då skall man kasta smuts på dig! — — *(ett bud med bref.)* Ändteligen! *(läser helt hastigt.)* Läs, Christina, ty det är från dina läppar jag vill höra det glada budet.

CHRISTINA *(läser).*

"Du har segrat, unge man! Jag, din fiende, är den förste som säger dig det, och till dig vänder jag mig utan förödmjukelse, ty du förde andans vapen då du talade för den nya tron! Om du har rätt vet jag ej, men jag anser dig förtjena ett råd af en gammal man; stanna här, ty dina fiender äro borta. Gå icke att slåss mot luftandar, det skall förlama din arm och du skall sjelfdö. Lita icke uppå furstarne, råder dig en fordom mägtig man, som nu träder undan och befaller i Herrans hand hvad ske skall med hans krossade kyrka."

Johannes Brask.

CHRISTINA.

Du har segrat!

OLOF (*glad*).

Gud, jag tackar dig för denna stund! (*Paus.*) Nej! Jag är rädd, Christina! Denna lycka är för stor. Jag är för ung att redan stå vid målet! Intet vidare ha att uträtta, o det är en förfärlig tanke! Ingen strid mer, det är döden!

CHRISTINA.

Hvila dig ett ögonblick och var glad att det är slut!

OLOF.

Kan det finnas något slut! Ett slut på denna början! Nej! Nej! O, jag skulle vilja börja om igen! Det var icke segern jag ville, det var striden!

CHRISTINA.

Fresta icke Gud, Olof! Jag känner att här återstår mycket, mycket!

ADELSMANNEN (*kommer in*).

God dag, herr secretarius! Angenäma underrättelser! (*Christina går.*)

OLOF.

Välkommen! Jag har redan hört något!

ADELSMANNEN.

Tack för det utmärkta försvaret mot den der dumma Galle; ni knäckte honom som en karl; lite för mycket bara, inte så mycket eld; lite gift skadar inte!

OLOF.

Ni har underrättelser från kungen?

ADELSMANNEN.

Ja! Ni skall få höra besluten i största korthet:

1:o gemensam förbindelse att emotstå och straffa allt uppror!

OLOF.

Vidare om jag får be.

ADELSMANNEN.

2:o. Rätt för konungen att till sig anamma biskoparnes slott, och fästen, att bestämma deras inkomster...

OLOF.

3:o.

ADELSMANNEN.

Nu kommer det bästa, sjelfva kärnpunkten i företaget: 3:o. Rätt för adeln att återfå hvad af dess arf och eget sedan konung Carl Knutssons räfst år 1454 var kommet under kyrkor och kloster...

OLOF.

4:o.

ADELSMANNEN.

Så vida arfvingen med tolf mans ed dertill kan styrka sin bördsrätt vid tinget.

(Lägger ihop papperet.)

OLOF.

Är det slut?

ADELSMANNEN.

Ja! Är det inte vackert detta!

OLOF.

Intet vidare!

ADELSMANNEN.

Jo, se'n komma litet småsaker, men det är inte af synnerlig vigt.

OLOF

Låt mig höra!

ADELSMANNEN (*läser*).

Det står ett 5:o om rätt för predikare att förkunna Guds ord, men det fingo de ju förut också!

OLOF.

Och ingenting mer?

ADELSMANNEN.

Jo, så kommer ordinantien: att register skall upprättas på alla biskoparnes, domkyrkornas och kanikernas ränta, och eger konungen sätta dem före, — —

OLOF.

Det hör ju inte hit.

ADELSMANNEN.

Huru mycket de deraf skola behålla och huru mycket de skola gifva honom till kronans behof; att andliga embeten", — det här bör intressera er — "andeliga embeten, ej blott högre utan äfven lägre, hädanefter endast skola tillsättas med konungens samtycke, så att —

OLOF.

Var god läs upp den punkten, som handlar om tron — —

ADELSMANNEN.

Tron — det står ingenting nämndt. Jo, låt mig se — "evangelium skall efter denna dag läsas i alla skolestugor".

OLOF.

Är detta allt?

ADELSMANNEN.

Allt! Nej det är sant! Jag har särskild befallning från konungen till er, mycket förståndigt, att alldenstund folket är upprördt öfver de nya sakerna, ni ej får på något vis rubba det gamla, ej borttaga messor, vigvatten eller

andra öfriga bruk samt för öfrigt ej företaga några nya sjelfsvåldigheter, ty kungen kommer ej att blunda för era tilltag vidare såsom tillförene, då han ej hade magt att göra annat!

OLOF.

Jaså! Än nya tron, som han lät mig predika!

ADELSMANNEN.

Den skall mogna långsamt! Den kommer! Den kommer!

OLOF.

Är det något annat?

ADELSMANNEN *(stiger upp).*

Nej! Var nu blott lugn, så skall ni gå långt! Åh! Jag höll på att glömma det bästa! Herr kyrkoherde, jag har den äran att lyckönska; se här er fullmagt! Kyrkoherde i stadens kyrka med 3,000 daler vid så unga år; minsann, nu kan ni slå er i ro och njuta af lifvet om ni också aldrig skulle komma längre. Det är vackert att ha hunnit sitt mål vid så unga år! Jag gratulerar!

(Går.)

OLOF *(kastar fullmagten på golfvet).*

Detta var allt jag kämpat och lidit för! En fullmagt! En kunglig fullmagt! Jag tjente Belial i stället för Gud! Ve dig, falske konung, som sålde din Herre och Gud! ve mig som sålde mitt lif och mitt arbete åt mammon! Gud i himmelen förlåt mig! *(Kastar sig på en bänk och gråter).*

CHRISTINA OCH GERDT *(*CHRISTINA *går fram,* GERDT *stannar i bakgrunden.)*

CHRISTINA *(tar upp fullmagten och läser, går derpå glad fram till Olof).*

Olof! Nu vill jag lyckönska dig med gladt hjerta!

(Hon vill smeka Olof, han springer upp och stöter undan henne.)

OLOF.

Gå bort ifrån mig! Du också!

GERDT (*kommer fram*).

Nå, Olof! tron —

OLOF.

Otron menar du!

GERDT.

Påfven är ju slagen! Ska' vi ta ihop med kejsaren snart!

OLOF.

Vi började i orätt ända!

GERDT.

Ändteligen!

OLOF.

Du hade rätt, Gerdt! Här har du mig! Strid! Men öppet och ärligt!

GERDT.

Du har gått i barndrömmar tills i dag!

OLOF.

Jag känner det! Nu kommer floden! Nu må han komma! Ve dem och oss!

CHRISTINA.

Olof, för himmelens skull, stanna!

OLOF.

Gå din väg, barn! här drunknar du, eller drar du mig ned!

GERDT.

Mitt barn! Hvad skulle du ute i stormen att göra!

CHRISTINA (*går*).

(*Klockringning, jubel, musik och trummor utanför.*)

OLOF *(går till fönstret).*

Hvarför jublar folket?

GERDT.

Derför att kungen består majstång med musik utanför Norreport!

OLOF.

Och de veta icke att han gifvit dem svärd i stället för ris!

GERDT.

Veta? Om de visste!

OLOF.

Arma barn! de dansa efter hans pipor och gå till döden efter hans trummor — skola då alla dö att en må lefva!

GERDT.

En skall dö på det alla må lefva!

OLOF *(gör en rörelse af motvilja och häpnad.)*

Ridån faller.

Fjerde Akten.

Ett rum hos Olofs moder. Till höger en sparlakanssäng, i hvilken modern ligger sjuk. Christina sitter i en stol och sofver. Lars Petri slår olja på nattlampan och vänder på timglaset.

LARS *(för sig sjelf).*

Midnatt!... Det är nu det skall afgöras! *(Han går till moderns bädd och lyssnar).*

CHRISTINA *(jemrar sig i sömnen).*

LARS *(går till Christina och väcker henne).*

Christina!

CHRISTINA *(spritter till).*

LARS.

Gå och lägg dig, barn, jag skall hålla vakt!

CHRISTINA.

Nej, jag vill vänta! Jag måste tala vid henne innan hon dör... Olof skall väl vara här snart!

LARS.

Det är för Olofs skull du vakar!

CHRISTINA.

Ja! du får inte tala om att jag sofvit! Hör du!

LARS.

Stackars barn!... Du är inte lycklig!

CHRISTINA.

Hvem har sagt att man skall vara lycklig!

LARS.

Vet Olof att du är här?

CHRISTINA.

Nej! Det skulle han aldrig tillåta! Han vill ha mig som en helgonbild stående på en hylla. Ju mindre och svagare han får mig, dess större blir hans nöje att kasta af sin styrka vid mina fötter...

MODERN *(vaknar)*.

Lars!

CHRISTINA *(håller Lars tillbaka och går fram)*.

MODERN.

Hvem är der?

CHRISTINA.

Er sjuksköterska.

MODERN.

Christina!...

CHRISTINA.

Vill ni något?

MODERN.

Dig, ingenting!

CHRISTINA.

Fru Christina!

MODERN.

Förbittra icke min sista stund! Gå härifrån!

LARS *(träder fram)*.

Hvad vill du, moder?

MODERN.

För bort den qvinnan! Skaffa hit min biktfader, ty jag dör snart!

LARS.

Är icke din son värdig ditt sista förtroende?

MODERN.

Han har icke gjort sig förtjent deraf! Har Mårten kommit än!

LARS.

Mårten är en dålig menniska!

MODERN.

Gud, du straffar för hårdt! Mina barn ställa sig emellan mig och dig! Skall man neka mig religionens tröst i sista ögonblicket! Mitt lif han I tagit, viljen I nu ock förderfva min själ — er moders själ! *(Hon faller i vanmagt).*

LARS.

Du hör, Christina! Hvad skall man göra! Skall hon dö, bedragen af en sådan eländig som Mårten och kanske tacka oss, eller skall hennes sista bön bli en förbannelse. Nej! De må komma in! Hvad tänker du, Christina?

CHRISTINA.

Jag törs inte tänka någonting!

LARS *(går ut och kommer genast tillbaka).*

O det är förfärligt! De ha somnat in vid tärningar och glas! Och af dessa skall min mor beredas till döden!

CHRISTINA.

Men säg henne då sanningen!

LARS.

Hon tror den ej, den skall falla tillbaka som en lögn på oss!

MODERN.

Son! Hör din moders sista bön!

LARS *(går).*

Gud förlåte mig!

CHRISTINA.

Detta gjorde aldrig Olof!

LARS *(kommer in med Mårten och Nils samt för Christina med sig ut).*

MÅRTEN *(går fram till sängen).*

Hon sofver!

NILS *(ställer ned ett skrin på golfvet och öppnar detsamma, framtar vigvattenskärl, rökelsekar, smörjehorn, palmer och ljus).*

Vi få således inte börja arbetet än!

MÅRTEN.

Ha vi väntat så här länge, så kan vi vänta lite till, bara inte den satans presten kommer!

NILS.

Mäster Olof, menar du!... Tror du att han såg någonting derute!

MÅRTEN.

Det rör mig numera ingenting, bara käringen ta'r fram pengarne, så är jag fri!

NILS.

Du är allt en bra stor rackare ändå!

MÅRTEN.

Ja, men det tröttar mig numera. Jag börjar längta till ro! Vet du hvad lifvet är?

NILS.

Nej!

MÅRTEN.

Njuta! Köttet är Gud! Står det inte så någonstans!

NILS.

Ordet vardt kött, menar du!

MÅRTEN.

Jaså! Ja!

NILS.

Du skulle allt ha blifvit en duktig karl du, med ditt hufvud!

MÅRTEN.

Ja, det tror jag det! Det var det man fruktade och derför piskade man anden ur kroppen på mig i klostret, ty jag hade en ande ändå. Men nu är jag bara kropp och nu ska' den ta' igen skadan!

NILS.

Nå de piskade väl ut samvetet på samma gång!

MÅRTEN.

Ja, i det närmaste!... Men nu kan du tala om det der receptet på kryddadt Rochelle, som vi somnade ifrån derute!

NILS.

Sa' jag Rochelle? Jag menar Claret! Det vill säga det kan vara hvilket som helst. Jo, ser du, man tar på en kanna vin ½ skålp. kardemumma, väl rensad — —

MÅRTEN.

Tyst för tusan, hon rör på sig! Ta' fram boken!

NILS *(läser halfhögt under följande)*

Aufer immensam, Deus aufer iram;
Et cruentatum cohibe flagellum:
Nec scelus nostrum proferes ad æquam
Pendere lancem.

MODERN.

Är det du, Mårten?

MÅRTEN.

Det är min broder Nils som anropar den heliga jungfrun.

NILS *(tänder rökverket under det han läser).*

MODERN.

Hvad ljuflig tröst att höra Herrans ord på heligt tungomål!

MÅRTEN.

Så Herranom behagligt offer aldrig gifs, som fromma själars bön!

MODERN.

Som rökelsen mitt hjerta tändes upp af helig andakt!

MÅRTEN *(bestänker henne med vigvattnet).*

Från syndens smuts din Gud dig rentvår!

MODERN.

Amen!... Mårten, jag går hädan, vår konungs ogudaktighet förbjuder mig att genom jordiska gåfvor styrka den heliga kyrkan i hennes magt att frälsa själar; tag du, fromme man, min egendom och bed för mig och mina barn. Bed den allsmägtige vända deras hjertan från lögnen, att vi en gång må träffas i himmelen.

MÅRTEN (*tar emot en penningepåse*).

Min fru, edert offer är Herran välbehagligt och för er skull skall Gud höra mina böner.

MODERN.

Nu vill jag sofva en stund för att hemta krafter till det sista sakramentets anammande!

MÅRTEN.

Ingen skall störa ert sista ögonblick; ej en gång de, som fordom voro edra barn.

MODERN.

Det är hårdt, fader Mårten, men Gud vill så ha det!

MÅRTEN OCH NILS.

MÅRTEN (*öppnar påsen och kysser guldpengarne*).

Hvilka skatter af vällust äro icke förborgade i dessa hårda guldstycken! Ack!

NILS.

Ska' vi gå nu?

MÅRTEN.

Det kunde jag visserligen göra efter förrättadt ärende, men det är synd om gumman att låta henne dö osalig!

NILS.

Osalig!

MÅRTEN.

Ja!

NILS.

Tror du det?

MÅRTEN.

Man vet inte hvad man ska' tro i rappet! Den ena dör salig på det, den andra på det! Alla påstå sig ha funnit sanningen!

NILS.

Om du skulle dö nu Mårten!

MÅRTEN.

Det är inte möjligt!

NILS.

Men om!

MÅRTEN.

Ja, då gick jag väl in i saligheten som alla de andra. Jag ville bara göra upp en liten räkning med mäster Olof först! Ser du det fins en vällust större än de andra, och det är hämnden!

NILS.

Hvad har han gjort dig för ondt?

MÅRTEN.

Han har vågat se midt igenom mig, han har afslöjat mig, han ser hvad jag tänker — oh!

NILS.

Och derför hatar du honom!

MÅRTEN.

Är det inte nog det! *(Det bultar på ytterdörren).* Det kommer någon! Läs för tusan! *(Nils rabblar upp föregående vers. Dörren öppnas utifrån; man hör huru en nyckel skjutes in i låset).*

OLOF *(inkommer med förvirradt utseende).*

MODERN *(vaknar).*

Fader Mårten!

OLOF (*går fram till sängen*).

Här är din son, moder! Du lät mig ej veta att du var sjuk!

MODERN.

Farväl, Olof! Jag förlåter dig hvad ondt du gjort mig om du ej stör det ögonblick jag bereder mig till himmelen! Fader Mårten! Gif mig den heliga smörjelsen att jag må dö i frid!

OLOF.

Det var derför du ej kallade mig! (*Får se penningepåsen som Mårten försummat dölja; rycker den af honom*). Man handlar med själar här! Och detta är priset! Lemna detta rum och denna dödsbädd, här är min plats, icke er!

MÅRTEN.

Ni ämnar hindra oss i vårt embete!

OLOF.

Jag visar er dörren!

MÅRTEN.

Ej med påflig myndighet, men med kunglig äro vi här i förrättning, så länge vi ej äro suspenderade.

OLOF.

Jag skall rensa Herrans kyrka om också påfven och kungen ej vilja det!

MODERN.

Olof! Du vill störta min själ i fördömelsen, du vill låta mig dö med en förbannelse!

OLOF.

Var lugn, min mor; på en lögn skall du ej dö; sök din Gud sjelf i bönen! Han är ej så långt borta som du tror!

MÅRTEN.

Man skall vara en djefvulens profet, om man ej vill bespara sin egen moder skärseldens qval!

MODERN.

Jesus Christus, hjelp min själ!

OLOF.

Gån ni från detta rum eller brukar jag våld! Tag bort detta narrverk! *(Sparkar undan apparaterna.)*

MÅRTEN.

Om ni lemnar de pengar fru Christina gifvit till kyrkan skall jag gå!

MODERN.

Det var derför du kom, Olof, du vill ha mitt guld? Gif honom det, Mårten. Olof, du får allt om du lemnar mig i ro — du skall få mera! Du skall få allt!

OLOF *(förtviflad).*

I Herrans namn tag pengarne och gå! Jag ber er!

MÅRTEN *(rycker till sig påsen och går med Nils).*

Fru Christina! Der djefvulen går är vår makt slut! Ni kättare är dömd för evigheten, ni lagbrytare får er dom redan här! Akta er för kungen!

(De gå.)

OLOF *(faller på knä vid moderns bädd).*

Moder, hör mig innan du dör!

MODERN *(har fallit i vanmagt).*

OLOF.

Moder, moder, lefver du, så tala vid din son! Förlåt mig, men jag kan inte annat! Jag vet du har lidit ett

helt lif för min skull, du har bedt Gud att jag skulle gå hans vägar, Herren har hört din bön; vill du nu att jag skall göra om intet hela ditt lif, vill du att jag skall krossa denna byggnad, som kostat dig så många mödor och tårar med att lyda dig! Förlåt mig!

MODERN.

Olof! Min själ hör ej mera till denna verlden, det är från det andra lifvet jag talar dig till — vänd om, slit detta orena band som din kropp ingått, tag åter den tro jag gifvit dig, och jag förlåter dig!

OLOF *(med tårar af förtviflan).*

Moder! Moder!

MODERN.

Svär mig att du gör det!

OLOF *(efter en paus).*

Nej!

MODERN.

Guds förbannelse hvilar öfver dig! Jag ser honom, jag ser Gud med vredens blick, hjelp mig, heliga jungfru!

OLOF.

Det är inte den Gud som är kärleken!

MODERN.

Det är straffets Gud!... Det är du som förtörnat honom, det är du som kastar mig i hans vredes eld — Förbannad vare den stund jag födde dig!

(Dör.)

OLOF.

Moder! Moder! *(Han tar hennes hand.)* Hon är död! Utan förlåtelse! — O om din själ ännu dväljes i detta rum, se ned till din son, jag vill göra din vilja, hvad som är dig heligt skall vara heligt för mig! *(Han tänder de stora vaxljusen,*

som munkarne lemnat, och ställer kring sängen.) Du skall få de vigda ljusen som lysa dig på färden, *(han sätter en palm i hennes hand,)* och med fridens palm skall du glömma den sista kampen med det jordiska! O moder, om du ser mig, skall du förlåta mig!

Solen har börjat stiga och lyser med rödaktigt sken på gardinerna.

OLOF *(springer upp).*

Morgonsol, du bleker mina ljus! Du är kärleksfullare än jag!

(Han går till fönstret och öppnar det.)

LARS *(träder sakta in förvånad).*

Olof!

OLOF *(tar honom i famn).*

Broder! Det är slut!

LARS *(går fram till sängen, faller på knä, stiger upp.)*

Hon är död! *(Gör en tyst bön.)* Du var ensam här!

OLOF.

Det var du som släppte in munkarne!

LARS.

Du dref ut dem!

OLOF.

Ja, det hade varit ditt göra!

LARS.

Hon förlät dig?

OLOF.

Hon dog med förbannelse!

(Paus.)

LARS *(pekar på ljusen).*

Hvem har ställt till de der ceremonierna!

(Paus.)

OLOF (*retad och skamsen*).

Jag var svag ett ögonblick!

LARS.

Du är ändå menniska! Tack för det!

OLOF.

Hånar du min svaghet!

LARS.

Jag prisar den!

OLOF.

Jag förbannar den! Gud i himmelen har jag inte rätt!

LARS.

Du har orätt!

CHRISTINA (*som kommit in*).

Du har för mycket rätt!

OLOF.

Christina! Hvad hade du här att göra!

CHRISTINA.

Det var så tyst och ensamt der hemma!

OLOF.

Jag bad dig ej gå hit!

CHRISTINA.

Jag trodde att jag kunde vara till någon nytta, men jag ser nu!... Jag skall vara hemma en annan gång.

OLOF.

Du har vakat hela natten!

CHRISTINA.

Det är inte svårt! Jag skall gå nu om du befaller!

OLOF.

Gå in och hvila dig medan vi talas vid!

CHRISTINA *(går i tankarne och släcker ljusen.)*

OLOF.

Hvad gör du, min vän?

CHRISTINA.

Det är ju ljusan dager!

LARS *ger* OLOF *en blick.*

OLOF.

Min mor är död, Christina!

CHRISTINA *(går mot Olof med mildt men kallt deltagande för att mottaga en kyss på pannan).*

Jag beklagar din sorg! *(Går.)*

(Paus. LARS *och* OLOF *se först efter* CHRISTINA, *derpå på hvarandra.)*

LARS.

Som broder och vän ber jag dig, Olof, far icke fram som du gjort!

OLOF.

Ditt gamla språk! Den som satt yxan till roten släpper ej förrän trädet ramlar. Kungen har svikit vår sak, jag skall nu ta hand om henne!

LARS.

Kungen är klok!

OLOF.

Han är en girigbuk, en förrädare och adelsgynnare.

Först begagnar han mig som en hund, sedan sparkar han bort mig!

LARS.

Han ser längre än du! Om du skulle gå till 3 millioner menniskor och säga: er tro är falsk, tro på mina ord, anser du det möjligt att de skulle i ett ögonblick kasta bort hela sin innersta, genomlefvade öfvertygelse, som stått bi i sorg som i glädje! Nej, illa vore det beställdt med själens lif om det gick så hastigt att vräka öfver bord det gamla.

OLOF.

Det är icke så! Hela folket tviflar, bland presterna fins knappt en som vet hvad han skall tro, om han ens tror något; allt är beredt för det nya, men I hafven skulden, I svage, som ej törs ta på edra samveten att kasta ut tvifvel der blott en svag tro fins!

LARS.

Akta dig, Olof! Du vill spela Gud!

OLOF.

Ja, man måste det, ty Han lär ej stiga ner sjelf bland oss mer!

LARS.

Du rifver och rifver, Olof, så att det blir tomt snart, men när man frågar hvad ger du i stället, svarar du "icke det", "icke det", men du svarar aldrig "det"!

OLOF.

Förmätne! Tror du att en kan ge bort en tro! Har Luther gifvit något nytt? Nej! Han har blott brutit ned skärmarne, som stodo i vägen för ljuset! Det nya jag vill är tvifvel på det gamla, icke derför att det är gammalt, utan derför att det är ruttet!

LARS *(visar på modern.)*

OLOF.

Jag vet hvad du menar! Hon var för gammal, och jag tackar Gud att hon dog! O, nu är jag fri, nu först; det var så Guds vilja!

LARS.

Du är från dina sinnen, eller är du en dålig menniska!

OLOF.

Du skall inte förebrå mig! Jag vördar min moders minne lika väl som du, men hade hon icke gått nu, vet jag ej hur långt jag gått i mina offer! Broder, har du sett om våren huru förrårets affallna löfskrud täcker marken och vill qväfva de unga plantorna som skola fram. Hvad göra de? De skjuta antingen undan de torra löfven eller gå de midt igenom, ty de skola fram!

LARS.

Du har sant till en del!... Olof, kyrkans lagar har du brutit under en tid af laglöshet och oro; hvad då var förlåtet måste nu straffas; tvinga icke kungen att visa sig sämre än han är; nödga honom icke genom dina lagöfverträdelser och ditt sjelfsvåld att straffa en man som han erkänner sig stå i tacksamhetsskuld till!

OLOF.

Sjelfsvåld är hans regering; han skall lära sig tåla det hos andra! Säg mig, du går i tjenst hos kungen. Du ämnar arbeta mot mig!

LARS.

Ja!

OLOF.

Vi äro alltså fiender! Jag behöfver sådana, ty de gamla ha gått!

LARS.

Olof, blodet...

OLOF.

Det känner jag inte annat än i dess ursprung, hjertat!

LARS.

Du begret ändå din mor!

OLOF.

Svaghet, kanske också gammal tillgifvenhet och tacksamhet, men intet blod! Hvad är det för slag!

LARS.

Du är uttröttad, Olof!

OLOF.

Ja, jag är matt! jag har vakat hela natten!

LARS.

Du kom så sent!

OLOF.

Jag var borta!

LARS.

Ditt arbete skyr dagsljuset!

OLOF.

Dagsljuset skyr mitt arbete!

LARS.

Akta dig för de falska frihetsapostlarne.

OLOF (*kämpande med sömn och trötthet*).

Det är en sjelfmotsägelse! Tala inte vid mig, jag orkar inte längre! Jag har talat så mycket vid samman-

komsten — Det är sant, du vet inte vår förening. — — Concordia res parvæ crescunt — Vi skola fullfölja reformationen — Gerdt är en långsynt man — jag är så liten bredvid honom. God natt, Lars. *(Han somnar in i en stol)*

LARS *(betraktar honom med deltagande)*.

Stackars broder! Gud beskydde dig! *(Man hör slag på husporten.)* Hvad är det! *(Han går till fönstret)*.

GERDTS *(röst)*.

Öppna för Guds skull!

LARS *(går ut)*.

Det står väl ej för lifvet, fader Gerdt!

GERDTS *(röst)*.

Låt mig komma in i Herrans namn!

CHRISTINA *(kommer in med en filt)*.

Olof! Hvarför bultar man? Han sofver! *(Hon sveper sin filt om Olof.)* Hvarför är jag icke sömnen att du flydde till mig, då du är trött af striden! *(Man hör rasslet af en tung kärra som stannar utanför huset)*.

OLOF *(spritter upp)*.

Är klockan redan fem!

CHRISTINA.

Hon är blott tre!

OLOF.

Var det inte en bagarkärra jag hörde!

CHRISTINA.

Jag vet inte! Men den låter inte så tungt! *(Går till fönstret)*. Ser du, Olof! Hvad är detta?

OLOF *(går till fönstret)*.

Bödelskärran! Nej! Det är inte bödelskärran.

CHRISTINA.

En likvagn!

LARS.

Pesten!

ALLA.

Pesten!

GERDT.

Pesten har brutit ut! Christina, mitt barn, lemna detta hus, dödsengeln har satt sitt märke på dess port.

OLOF.

Hvem har skickat hit kärran?

GERDT.

Den som tecknat det svarta korset på porten! Liken få ej stanna ett ögonblick i husen!

OLOF.

Det är Mårten, som är dödsengelen! Det är således en lögn alltsammans.

GERDT.

Se ut genom fönstret skall du få se att vagnen är full! *(Slag på porten.)* Hör du, man väntar!

OLOF.

Utan begrafning! Det sker inte!

LARS.

Utan ceremonier, Olof!

GERDT.

Christina, kom med mig från denna förfärliga boning, jag skall föra dig ur staden till en friskare ort.

CHRISTINA.

Numera följer jag Olof! Om du min far hade älskat mig litet mindre, så hade du gjort mindre ondt!

GERDT.

Olof, du som har magten, befall henne följa mig!

OLOF.

En gång har jag befriat henne ur ditt våld, sjelfviske, dit kommer hon aldrig mer.

GERDT.

Christina, gå då ur detta hus, åtminstone!

CHRISTINA.

Inte ett steg, förr än Olof befaller mig!

OLOF.

Jag befaller dig ingenting, Christina, kom ihåg det!

(Likdrängarne komma in).

LIKDRÄNGEN.

Jag skulle hemta ett lik! Brådtom!

OLOF.

Gå din väg!

LIKDRÄNGEN.

Nådig befallning!

LARS.

Olof! Betänk dig! Lagen fordrar!

GERDT.

Här duger ej att dröja! Folket, det vansinniga, är uppretadt mot dig, Olof! Detta hus var det första som märktes! "Guds straff öfver kättaren!" ropar man.

OLOF *(faller på knä vid sängen).*

Förlåt mig, moder! *(Stiger upp.)* Gör er tjenst!
(Likdrängarne gå fram och börja rusta med linorna).

GERDT *(till Olof enskildt).*

Guds straff öfver kungen! ropa vi.

Ridån faller.

Femte Akten.

Sancta Claras klosterkyrkogård. I fonden en till hälften raserad klosterbyggnad, ur hvilken arbetare bära timmer och grus. Till venster ett bisättningskor; ljus synes genom fönsterna; när dörren sedermera öppnas, ser man inne i koret en Kristusbild i stark belysning ofvanom en sarkofag. Grafvar äro öppnade här och der. Månen börjar stiga upp bakom klosterruinen. Windrank sitter på vakt vid kordörren. Sång höres från koret.

NILS (*inkommer och går emot Windrank*).

God afton, Windrank!

WINDRANK.

Var god och tala inte vid mig!

NILS.

Hvad är det nu då?

WINDRANK.

Hör ni inte hvad jag säger!

NILS.

Jaså, det der snöpliga afskedet ni fick från fartyget sökte er, så att ni tänker gå i kloster!

WINDRANK.

52, 53, 54, 55, 56, 57.

NILS.

Har ni blifvit galen?

WINDRANK.

58, 59, 60. Var god gå er väg i Jesu namn!

NILS.

Ni ska' ta' en liten nattdryck med mig!

WINDRANK.

64, 65. Jag kunde tro det, gå bort, frestare! Jag super aldrig mer — förrän i öfvermorgon.

NILS.

Det är medicin mot pesten! Ni ska' akta er för likluften här!

WINDRANK.

70. Är det verkligen bra för pesten?

NILS.

Utmärkt!

WINDRANK *(super)*.

Men bara litet!

NILS.

Bara lite! Men säg mig, har ni svindel efter ni räknar till hundra!

WINDRANK.

Tyst! Tyst! Det skall bli epok!

NILS.

Epok?

WINDRANK.

Ja, i öfvermorgon!

NILS.

Och derför räknar ni i hufvet!

WINDRANK.

Nej, det är bara för att jag har så svårt att hålla

mun! Tyst för tusan! Var god och gå nu, annars blir jag olycklig! 71, 72, 73.

NILS.

Hvem är derinne?

WINDRANK.

74, 75.

NILS.

Är det begrafning?

WINDRANK.

76, 77. Var god och gå åt helvete!

NILS.

En liten till så går det lättare att räkna!

WINDRANK.

En liten till! Må gå! *(Super).*

(Man hör sång).

NILS.

Här kommer Clara nunnor att för sista gången fira helgonets minne!

WINDRANK.

Hvad är det för ett spektakel i våra upplysta tider!

NILS.

De ha kungens tillstånd! Ser ni, pesten bröt ut i Clara församling, och man tror det härröra af det gudlösa tilltaget att rasera den heliga Claras kloster.

WINDRANK.

Och nu skall man sjunga bort pesten! Den busen måtte vara musikhatare; men det förundrar mig inte om han flydde deras hesa skrän!

NILS.

Vill ni säga mig hvem som inkräktar denna sista helgedom, ty det är här som helgonets ben skola nedsättas, innan det rifves?

WINDRANK.

Då lär det allt bli slagsmål.

(*Sången har närmat sig; nu inträder en procession af dominikanermunkar och franciskanernunnor; i spetsen Mårten. De stanna och sjunga. Arbetarne bullra i fonden*).

Cur super vermes luteos furorem
Sumis, o magni fabricator orbis!
Quid sumus quam fex, putris, umbra, pulvis
Glebaque terræ!

MÅRTEN (*till abbedissan*).

Du ser, min syster, hur man sköflat Herrans boningar!

ABBEDISSAN.

Herran, som hafver gifvit oss i de egyptiers hand, skall förlossa oss i sinom tid!

MÅRTEN (*till arbetarne*).

Håll upp med arbetet och stören icke vårt fromma förehafvande!

ARBETSFOGDEN.

Vår befallning lyder att arbeta dag och natt tills detta näste är nedbrutet!

ABBEDISSAN.

Ve oss, otron har trängt så långt ned bland folket!

MÅRTEN.

Med konungens medgifvande fira vi denna fest!

ARBETSFOGDEN.

Ja, var så god!

MÅRTEN.

På grund hvaraf jag befaller er upphöra med ert buller! Jag skall vända mig till era arbetare, som I ha'n tvungit till detta skändliga företag, jag skall vädja till dem om de ännu ha nog vördnad för det heliga ...

ARBETSFOGDEN.

Det bör ni ej göra, ty det är jag som befaller här; för öfrigt skall jag säga er, att de äro nog glada att få rifva ned dessa gamla getingbon, som de sjelfva fått betala, och dertill äro de nog tacksamma att få arbetsförtjenst under hungersnöden! *(Går uppåt.)*

MÅRTEN.

Låt oss glömma denna verldens ondska och larm och låt oss gå in i helgedomen att bedja för dem!

ABBEDISSAN.

Herre, Herre, din helgedoms städer äro öde vordne; Zion är öde vorden! Jerusalem ligger förstördt!

WINDRANK.

Hundra! Det kommer ingen in!

DE SAMMANSVURNE *(inuti koret)*.

Vi svärja!

MÅRTEN.

Hvem har inkräktat kapellet?

WINDRANK.

Det är intet kapell numera sedan det blifvit kungligt magasin!

ABBEDISSAN.

Det var derför den ogudaktige tillät vår fest!

(Dörren till kapellet slås upp; de sammansvurne, Olof, Lars, Gerdt, tysken, dansken, småländingen, m. fl.)

OLOF *(upphetsad).*

Hvad är detta för upptåg!

MÅRTEN.

Lemna plats för den heliga Claras tjenarinnor!

OLOF.

Tron I att edra afgudar kunna afvärja pesten, som den ende Guden skickat er till straff! Tron I att Herren finner dessa benstumpar, som I bären i skrinet, så behagliga att han förlåter edra gräsliga synder! Bort med styggelsen! *(Han rycker skrinet från Abbedissan och kastar det i en graf)* Af jord är du kommen och till jord skall du vara om du också heter sancta Clara da Spoleto och blott ätit tre lod bröd om da'n och sofvit bland svinen om natten!

(Nunnorna skrika.)

MÅRTEN.

Om du ej fruktar det heliga, så frukta din jordiske konung! Ser du, än har han så mycken vördnad qvar för det guddomliga att han fruktar helgonens vrede! *(Visar Olof ett papper.)*

OLOF.

Vet du hvad Herren gjorde med Assyriens konung då han tillstadde afguderi! Han slog honom och hans folk; derför får den rättfärdige lida med den orättfärdige! I den ende allsvåldige Gudens namn upphäfver jag denna Baalsdyrkan, om ock alla jordens konungar tillåta den; påfven ville sälja min själ åt satan, men jag ref sönder kontraktet, mins du det; skulle jag nu frukta en konung som vill sälja sitt folk åt Baalim!

(Han rifver sönder ordern.)

MÅRTEN *(till de sina).*

I ären mina vittnen att han smädar konungen!

OLOF *(till de sina).*

I ären mina vittnen inför Gud att jag ledt hans folk från en ogudaktig konung!

MÅRTEN.

Hören, I trogne! Det är för den kättarens skull som Herren slagit oss med pesten, det var Guds straff som först drabbade hans moder!

OLOF.

Hören I, påfvens otrogne! Det var Herrans straff öfver mig derför att jag tjente Sanherib mot Juda! Jag skall bota mitt brott, jag skall föra Juda mot Assyriens och Egyptens konungar!

(Månen har gått upp röd och ett rödt sken faller öfver scenen. Folket förskräckes.)

OLOF *(stiger upp på en graf).*

Himlen gråter blod öfver edra synder och eder afgudadyrkan —, här kommer att straffas ty öfverheten hafver sig försyndat! Sen I ej hur grafvarne öppna sina käftar efter rof —

GERDT *(tar Olof i armen, hviskar honom till och för honom med.)*
(Panique.)

ABBEDISSAN.

Gif oss åter vårt skrin att vi må lemna denna förödelsens boning!

MÅRTEN.

Hellre må helgonets ben hvila i denna heliga jord än utsättas för kättares skändliga händer!

OLOF.

I frukten pesten, I fege! Var er tro på heliga ben ej starkare än så!

*(*GERDT *hviskar till* OLOF *igen. Processionen har skingrat sig så att blott en del stannat inne på scenen.)*

OLOF *(till Mårten).*

Du kan vara nöjd nu, hycklare! Gå och säg honom, som du tjenar, att man håller på att begrafva ett silfver-

skrin, och han skall rifva det ur mullen med sina naglar; säg honom att månen, som annars är af silfver, har förvandlat sig till guld blott för att din herre en gång skall lyfta sitt öga mot himlen; säg honom att du med dina hädiska upptåg lyckats reta en ärlig mans förtrytelse —

(Mårten och processionen ha gått.)

GERDT:

Nog, Olof! *(till de sammansvurne utom Olof och Lars)* Lemna oss! *(De hviska sins emellan och gå.)*

GERDT *(till Olof och Lars Andreæ.)*

Nu är det för sent att rygga!

OLOF.

Hvad vill du, Gerdt, säg ut!

GERDT *(tar fram en bok).*

Till eder båda, Guds tjenare, träder ett folk fram för att ge sin bikt. Erkännen I er ed!

OLOF OCH LARS.

Vi hafva svurit!

GERDT.

Denna bok är frukten af mitt tysta arbete! I skolen på hvarje blad läsa ett klagoskri, en suck af tusen som varit nog blinda att tro det vara Guds vilja att de skola lida ens förtryck, de ha ansett som sin pligt att ej våga tro på befrielse —

OLOF *(läser.)*

GERDT.

"I skolen höra klagomål ända ifrån Norrlands urbygder ned till sundet — af kyrkans spillror bygger adeln upp nya slott och nya fängelser åt folket — I skolen läsa huru kungen säljer lag och rätt då han låter mördare undgå straff om de fly till saltpannorna; I skolen läsa huru

han beskattar lasten då han låter skökor betala för att de skola få drifva sin näring; ja, sjelfva fiskarne i floderna, sjelfva hafsvattnet har han slagit under sig, men det är slut nu, man har öppnat ögonen på folket, det jäser och det sjuder, snart skall förtrycket krossas och de skola vara fria!

OLOF.

Hvem har diktat denna bok?

GERDT.

Folket! Det är folkvisor, ser du, så här sjunger man då man går i oket! Jag har farit omkring i städerna och på landsbygden, jag har frågat dem: ären I lyckliga? och här äro svaren! Jag har hållit ting! Här äro besluten inskrifna! Tron I att millioner viljor rå på en! Tron I att Gud skänkt detta land med menniskosjälar och egendom åt en enda för att denne dermed skulle handla efter godtycke, eller tron I ej snarare att han skall utföra hvad alla vilja!

I svaren ej! Nåväl, I bäfven vid tanken på att det kan bli slut! Hören nu min bikt! I morgon dör förtryckaren och I ären alla fria!

OLOF OCH LARS.

Hvad säger du?

GERDT.

I förstoden icke hvad jag talade vid våra sammankomster.

OLOF.

Du har bedragit oss!

GERDT.

Ingalunda! I ären fria! Två röster mindre göra intet! Allt är redo!

LARS.

Har du betänkt följderna?

GERDT.

Dåre, det var väl för följdernas skull jag gjorde detta!

OLOF.

Om du skulle ha rätt, Gerdt? Hvad säger du, Lars?

LARS.

Jag var icke född att gå i spetsen!

OLOF.

Alla äro födda att gå i spetsen, men alla vilja icke offra sitt kött!

GERDT.

Blott den som har mod att bli beledd och hånad går förut. Hvad är deras hat mot det dödande löjet!

OLOF.

Om det misslyckas?

GERDT.

Våga äfven det! I veten ej att Thomas Münster har upprättat ett nytt andligt rike i Mühlhausen, I veten icke att hela Europa är i uppror. Hvem var Dacke om icke en de förtrycktes försvarare! hvad hafva dalkarlarne gjort vid sina uppror om icke försvarat sin frihet mot honom, som bröt tro och lofven. Det gör han ostraffadt, men när de vilja försvara sig, då skriker man på förräderi och uppror!

OLOF.

Det var dit du ville leda mig, Gerdt!

GERDT.

Har icke strömmen ledt dig hit! Du vill men du törs icke; I morgon i storkyrkan springer minan; det skall bli signalen till folket att resa sig och välja en furste efter sitt behag!

OLOF *(slår i boken).*

Är det allas vilja, då kan ingen hindra det! Gerdt, låt mig gå till kungen med denna bok och visa honom hvad hans folk vill, och han skall ge dem rätt!

GERDT.

Barn! Han skall bli rädd ett ögonblick, kanske ge tillbaka ett silfverstop till någon kyrka; sedan skall han peka mot himlen och säga: det är ej min vilja som gör att jag sitter här och gör er orätt, det är Guds!

OLOF.

Så ske Guds vilje!

GERDT.

Huru!

OLOF.

Han må dö att alla må lefva! Mördare, otacksam, förrädare skall jag heta, må vara! Jag offrade allt, till och med heder och samvete och tro — kunde jag gifva mera åt dessa arma som ropa efter förlossning. Låt oss gå innan jag ångrar mig!

GERDT.

Om du ock gjorde det, är det för sent. Du vet ej att Mårten är spion; domen är kanske redan fälld öfver upprorsmakaren!

OLOF.

Nåväl, jag skall icke ångra mig, och hvarför skulle jag ångra en handling, som är att utföra Guds domslut! Framåt i Herrans namn!

(De gå.)

SKÖKAN *(har inträdt, fallit på knä vid en grafhög, som hon beströr med blommor).*

Har du slagit mig nog nu, Herre, att du kan förlåta mig!

CHRISTINA *(kommer hastigt in).*

Säg mig, min fru, har ni sett mäster Olof?

SKÖKAN.

Är ni hans vän eller fiende?

CHRISTNA.

Ni förolämpar mig —

SKÖKAN.

Förlåt mig! Jag har inte sett honom sedan jag bad sist!

CHRISTINA.

Ni ser så bedröfvad ut! Jag känner igen er; det var er som Olof talade vid en qväll i storkyrkan.

SKÖKAN.

Ni bör icke tala vid mig så att någon ser det; ni vet ej hvem jag är?

CHRISTINA.

Jo, det vet jag!

SKÖKAN.

Ni vet det, man har då sagt er?

CHRISTINA.

Olof har sagt det!

SKÖKAN.

O min Gud! Och ni föraktar mig ej?

CHRISTINA.

Ni är en olycklig, förtrampad qvinna har Olof sagt mig, och hvarföre skulle jag förakta olyckan!

SKÖKAN.

Då är ni sjelf ej lycklig.

CHRISTINA.

Nej! Vi ha delat samma öde!

SKÖKAN.

Jag är då ej ensam! Säg mig hvilken ovärdig skänkte ni er kärlek?

CHRISTINA.

Ovärdig?

SKÖKAN.

Förlåt mig, ingen är ovärdig den som älskar! Hvem har ni skänkt er kärlek?

CHRISTINA.

Ni känner mäster Olof?

SKÖKAN.

Säg mig att det ej är sant; beröfva mig icke tron äfven på honom; det är det sista jag har qvar sedan Gud tog mitt barn!

CHRISTINA.

Har ni haft ett barn? Ni har då varit lycklig en gång!

SKÖKAN.

Jag tackar Gud som aldrig lät min son känna hur ovärdig hans mor var!

CHRISTINA.

Har ni begått något brott då ni talar så!

SKÖKAN.

Jag har begrafvit det nyss!

CHRISTINA.

Ert barn? Hvad säger ni! Och jag som ber Gud hvarje dag att han skall skänka mig en varelse, en enda, som jag må älska!

SKÖKAN.

Arma barn! Bed Gud bevara Er!

CHRISTINA.

Jag förstår er ej, min fru!

SKÖKAN.

Kalla mig ej så; ni vet ju hvem jag är!

CHRISTINA.

Beder man icke i kyrkorna för dem som hafva förhoppningar!

SKÖKAN.

Icke för oss!

CHRISTINA.

Oss?

SKÖKAN.

De andra beder man för, oss förbannar man!

CHRISTINA.

Hvad menar ni med de andra! Jag förstår er ej!

SKÖKAN.

Känner ni mäster Olofs hustru?

CHRISTINA.

Det är ju jag!

SKÖKAN.

Ni! Hvarför såg jag ej det? Kan ni förlåta mig ett ögonblicks tvifvel? Skulle brottet se ut som ni och han? O ve! Lemna mig; ni är ett barn, som är okunnig om det onda! Ni bör inte tala längre vid mig! Gud välsigne er, farväl!

(*Hon vill gå.*)

CHRISTINA.

Gå icke ifrån mig! Hvem ni är, stanna, för Guds skull; man har brutit in i vårt hus och min man är ej till finnandes. Följ mig härifrån, hem till er, hvart som helst. Ni är en god menniska, ni kan ej vara någon brottsling...

SKÖKAN (*afbryter*).

Om jag säger er att hopens råheter ej kunna skada er hälften så mycket som mitt sällskap, så förlåter ni mig att jag går —

CHRISTINA.

Hvem är ni?

SKÖKAN.

Jag är en förkastad, på hvilken den förbannelse, som Gud slungade öfver qvinnan vid syndafallet, har gått i fullbordan! Fråga mig ej mer, ty om jag sade er mer skulle er förkastelse fresta mig till sjelfförsvar, hvilket vore än förkastligare! Här kommer en person, som kanske vill vara nog ädelmodig och följa er om ni lofvar honom er heder och ära och eviga frid för besväret, ty mindre lär han ej begära för sitt beskydd på en så sen timma! Förlåt mig, det är ej er som min bitterhet drabbar.

WINDRANK (*kommer in rusig*).

Det är då fan att man inte kan få vara ensam, inte en gång här bland liken. Hör nu, fruntimmer, var så goda och fråga mig ingenting, för nu ansvarar jag inte för att jag kommer att svara. I öfvermorgon ska' jag tala om alltihop, för då är det för sent. Kanske herrskapet äro nunnor som äro husvilla! Jaja! fastän fruntimmerna bara äro fruntimmer så anser jag mig inte derföre ha rättighet att vara ohöflig fastän solen gått ned; det fins visserligen en gammal lag på att ingen får gripas efter solnedgången, men lagen är en buse, som likvisst af artighet icke vill göra sig gällande mot fruntimmerna. Tyst! Tyst, min tunga; hon går ju som en spinnrock; men det är det för-

bannade bränvinet! Men hvarför ska' man dra' mig in i så'na der historier! Det är visserligen sant att jag får bra betaldt och blir en bergad karl, men ni ska' inte tro att jag gör det för pengarnes skull. Men det är gjordt nu! Men jag vill inte, jag vill inte! Jag vill sofva i fred om nätterna och inte oroas af spöken. Om jag skulle gå och tala om det? Nej, då griper man mig. Om någon annan skulle gå och tala om'et! Kanske någon af nunnorna vill vara så god och göra det!

CHRISTINA *(som rådgjort med skökan).*

Är det något ni bär på samvetet, som oroar er, så tala om!

WINDRANK.

Ska' jag tala om det? Det är just det jag vill slippa! Men det är förskräckligt, jag står inte ut längre! Och jag ska' göra't! Hvarföre just jag! Jag vill inte!

CHRISTINA.

Min vän, ni ämnar begå...

WINDRANK.

Ett mord? Hvem har sagt det? Gudskelof att ni vet det? Gå för all del och berätta det — genast, annars får jag ingen frid; ingen frid i evighet!

CHRISTINA *(som häpnat, hemtar sig).*

Hvarför ska' ni mörda honom?

WINDRANK.

Åh det är så mycket! Se bara hur han rifver ner edra kloster!

CHRISTINA.

Kungen!

WINDRANK.

Jo, just han, landets befriare och fader; visst är han en plågare, men, han skall väl inte mördas för det!

CHRISTINA.

När skall det ske?

WINDRANK.

I morgon, vet jag, i Storkyrkan, i sjelfva kyrkan!

(Skökan går på Christinas tysta vink).

CHRISTINA.

Hvarför kunde man välja er att utföra ett sådant dåd?

WINDRANK.

Jo, se jag har mina små relationer bland kyrkobetjeningen och så var jag fattig! Men, sak samma hvem som bränner af bössan, bara någon förståndig riktar henne, och dessutom ha' vi flera funderingar i reserv, fast jag skall öppna elden. Men hvarför går ni inte och talar om?

CHRISTINA.

Det är redan gjordt!

WINDRANK.

Nå Gud vare tack och lof! Adjö mina pengar!

CHRISTINA.

Säg mig hvilka ni äro, ni sammansvurna?

WINDRANK.

Ja, se det talar jag då rakt inte om!

(Nils, knektar och folk draga öfver scenen).

CHRISTINA.

Ser ni, man är redan på spår efter er!

WINDRANK.

Jag tvår mina händer!

NILS *(går fram till Windrank utan att se Christina).*

Har ni sett Olaus Petri?

WINDRANK.

Hur så?

NILS.

Man söker honom!

WINDRANK.

Nej, jag har inte sett honom! Är det flera som sökas?

NILS.

Åhja, åtskilliga!

WINDRANK.

Nej, jag har inte sett någon alls!

NILS

Vi komma strax till er! *(går)*.

CHRISTINA.

Är det de sammansvurne som man letar!

WINDRANK.

Ja! det är en sak! Nu ger jag mig af! Adjö!

CHRISTINA.

Säg mig innan ni går...

WINDRANK.

Har inte tid!

CHRISTINA.

Är Mäster Olof med?

WINDRANK.

Ja visst!

CHRISTINA *(nedfaller sanslös på en graf)*.

WINDRANK *(blir nykter och allvarligt rörd)*.

Herre Gud i himmelen, det var bestämdt hans hustru!

(Går till Christina.) Jag tror att jag tagit lifvet af henne! Hans! Hans! Nu kan du gå och hänga dig! Hvad hade du med bland de store att göra! Hitåt och hjelp en stackars qvinna!

OLOF *(föres mellan knektar med facklor, får se Christina, sliter sig lös och faller på knä vid henne).*

Christina!

CHRISTINA.

Olof! Du lefver! Låt oss gå härifrån hem till oss!

OLOF *(förkrossad).*

Det är för sent!

Tablå.

En del af storkyrkan. Olof och Gerdt i fångkläder på skampallar vid dörren. Orgeln spelar. Klockorna ringa. Gudstjensten är slut och folket går ur kyrkan. Kyrkvaktaren och hans hustru stå något undan ned på scenen.

KYRKVAKTAREN.

Lars kansler fick nåd han, men inte Mäster Olof!

HUSTRUN.

Kanslern har alltid varit en fredlig man, som inte gjort väsen af sig, och jag förstår inte hur han kunde vilja vara med om sådana der förskräckliga historier.

KYRKVAKTAREN.

Kanslern har alltid varit besynnerlig fast han inte sagt mycket. Och nåd fick han, men så kostade den honom hela hans förmögenhet. Jag kan inte underlåta att tycka synd om Mäster Olof. Jag har alltid tyckt om honom ändå, fastän han har varit svår.

HUSTRUN.

Ska' man sätta en så ung pojke till kyrkoherde också?

KYRKVAKTAREN.

Ja, han var bra ung, det var allt hans fel det, men det går nog bort med tiden!

HUSTRUN.

Du pratar du, han skall ju gå till döden i denna dag!

KYRKVAKTAREN.

Ja, Herre Gud, jag höll på att glömma bort det, men så förefaller det mig så orimligt också.

HUSTRUN.

Vet du om han har ångrat sig?

KYRKVAKTAREN.

Det tviflar jag nog på, för han är allt styf i nacken fortfarande.

HUSTRUN.

Men han ska' väl smälta ner nu när han får se sina läsbarn, som inte fick gå fram för honom.

KYRKVAKTAREN.

Jag får lof att säga det, att kungen är allt bra gemen när han sätter till. Nu skall han låta kyrkoherden stå kyrkplikt just samma dag, som hans barn gå fram. Det är nästan lika grufligt, som när han lät Göran Domprost dricka du med bödeln eller när han lät prelaterna rida genom sta'n med näfverskäppor på hufv'et.

HUSTRUN.

Och så ska' brodern Lars bereda honom till döden.

KYRKVAKTAREN.

Ser du, här komma barnen; de se ledsna ut, jag säger ingenting om'et. Jag tror jag får gå in till mig och gråta...

(Konfirmanderna, flickor och gossar, tåga förbi Olof med blomqvastar i händerna. De äro bedröfvade och gå med nedslagna ögon. Folk följer dem. Nyfikna peka finger åt Olof, andra tillrättavisa de förra. VILHELM *(scholaris) går sist i processionen; stannar blygt framför Olof, faller på knä och lägger sin blomqvast vid Olofs fötter utan att denne märker det, ty han har dragit hufvan öfver ansiktet. En del af folket mumlar ogillande, en annan bifallande. Mårten går fram att taga undan blommorna, men blir tillbakaträngd af folket. Knektar bana väg för Lars Petri, som framträder i ornat. Folket försvinner. Lars, Olof och Gerdt ensamma. Orgeln tystnar. Klockorna gå fortfarande).*

LARS *(till Olof).*

Olof! Kungen har afslagit borgerskapets nådeansökan. Är du beredd att dö?

OLOF.

Jag kan inte tänka mig så långt!

LARS.

Man har uppdragit åt mig att bereda dig!

OLOF.

Det bör gå hastigt det! Ännu går blodet i mina ådror!

LARS.

Har du ångrat dig?

OLOF.

Nej!

LARS.

Vill du gå in i evigheten med ett oförsonligt sinne?

OLOF.

Lägg bort formuläret, om du vill att jag skall höra på dig! Jag tror inte att jag kan dö nu, jag har alldeles för mycken lifskraft qvar?

LARS.

Jag vill säga dig att jag tror detsamma och det är till ett nytt lif i denna verlden, jag bereder dig.

OLOF.

Jag får då lefva?

LARS.

Om du vill erkänna att det föregående var villfarelse, och om du återtager dina yttranden om kungen.

OLOF.

Hur skall jag kunna det? Det vore ju att dö!

LARS.

Detta var hvad jag hade att säga dig! Afgör nu sjelf!

OLOF.

Man underhandlar inte om en öfvertygelse.

LARS.

Äfven en villfarelse kan bli öfvertygelse. Jag lemnar dig att betänka saken. (*Går*).

GERDT.

Vår skörd var ej mogen. Det skall falla mycket snö om höstsäden skall gå, ja, sekler skola förgå innan man får se ens en brodd! De sammansvurna äro gripna, säger man, och håller tacksägelser; man misstar sig; här gå sammansvurne rundt omkring oss, i de kungliga gemaken, i kyrkorna och på torgen, men de våga ej hvad vi vågat, dock skall det komma en gång. Farväl, Olof! Du bör lefva längre, ty du är ung; jag skall dö med stor förnöjelse; hvarje ny martyrs namn blir ett nytt fältrop för en ny skara. Tro aldrig att en lögn eldat en menniskosjäl, misstro aldrig de rörelser som skakat dig i ditt innersta, då du sett någon lida andligt eller lekamligt våld; om ock hela verlden säger du har orätt, så tro dock ditt hjerta, om du har mod dertill. Den dag du förnekar dig sjelf är du död, och evig fördömelse skall vara en nåd för den som begått synd mot den Heliga Anda!

OLOF.

Du talar med visshet om min befrielse.

GERDT.

Borgerskapet har erbjudit 500 dukater i lösen för dig. När det bara kostade 2,000 att få Birgitta förklarad helgon, så skola väl 500 räcka att få dig förklarad obrottslig. Kungen törs inte ta' ditt lif!

LARS SIGGESON (*med bödeln och knektar*).

För bort Gerdt Bokprentare!

GERDT (*bortföres*).

Farväl, Olof! Tag hand om min dotter, och glöm aldrig den stora pingstdagen!

MARSKEN.

Mäster Olof! Ni är en ung man, som blifvit förd på villovägar! Konungen förlåter er för er ungdoms skull, men fordrar som säkerhet en afbön, deri ni återtar hvad ni handlat öfver och mot hans befallningar.

OLOF.

Kungen behöfver mig då fortfarande?

MARSKEN.

Det är många som behöfva er. Men lita ej på nåd förrän ni uppfyllt vilkoret. Här är konungens fullmakt; nästa ögonblick kunna edra bojor vara lösta, om ni vill, men äfven detta papper kan vara sönderrifvet!

OLOF.

Den som är nöjd med 500 dukater lär ej bry sig om ett återkallande —

MARSKEN.

Detta är en lögn! Bödeln väntar äfven på er! Men jag ber er höra några ord af en gammal man! Jag har också varit ung och drifvits af mäktiga lidelser; det hör till ungdomen, men dessa lidelser äro ämnade att dödas. Jag gjorde som ni, jag gick omkring och sade sanningar, men jag fick bara otack, i bästa fall ett löje; jag ville också bygga en liten himmel här på jorden, (*med eftertryck*) naturligtvis på andra grunder än ni, men jag tog snart mitt förnuft till fånga och slog bort hjernspökena. Jag vill visst inte påstå att ni är en man, som vill vinna ryktbarhet genom att göra väsen af sig, det tror jag inte, det är välmening, men en välmening som gör mycket ondt. Ni har ett hett blod, som förblindar er, derför att ni ej lägger band på er; ni predikar frihet och störtar tusende i sjelfsvåldets slafveri. Gå tillbaka, unge man, och försona

hvad ni brutit, återställ hvad ni rifvit ner och menniskorna skola välsigna er!

OLOF *(förtviflad och skakad)*.

Ni talar sanning, det hör jag, men hvem har lärt er detta tal?

MARSKEN.

Erfarenheten! Den saknar ni!

OLOF.

Skulle jag ha lefvat och stridit för en lögn: skall jag nödgas förklara hela min ungdom och min bästa mannaålder förlorade, gagnlösa, förspilda? Låt mig hellre dö med min villfarelse!

MARSKEN.

Ni skulle ha släppt era drömmar något tidigare. Men lugna er. Ni eger ännu lifvet för er, det förflutna har varit en skola, visserligen hård, men desto sundare. Ni har lefvat för hugskott och dårskaper hittilldags, ni har förnummit åtskilligt som verkligheten kräfver af er. Utanför denna dörr stå edra gäldenärer med sina fordringar. Här äro deras papper! Den nya kyrkans presterskap fordrar att ni skall lefva för att fullborda hvad ni så vackert börjat. Stadens borgerskap fordrar sin secretarius i rådstugan, församlingen fordrar sin herde, konfirmandi sin lärare. Detta äro de laglige fordringsegarne. Men det står ännu en derute, som ni kanske är mest skyldig, och som dock fordrar intet, er unga maka. Ni har ryckt henne från en fader och kastar ut henne bland stormarne, ni har ryckt ned hennes barnatro och kastat oro i hennes sinne; edra dårskaper ha retat en rå folkhop att drifva henne ur hennes hem, och hon fordrar ej ens kärlek af er, hon ber blott att få släpa fram sitt lif under lidanden vid er sida; ni ser att äfven vi sysselsätta oss med andra, fastän ni kallar oss sjelfviske. Låt mig öppna denna dörr, som skall leda er åter ut i verlden, böj edert sinne medan det ännu är mjukt och tacka Gud, som ännu ger er tid att verka för menskligheten!

OLOF *(gråter).*

Jag är förlorad!

MARSKEN *(ger ett tecken åt bödeln, som aftager Olof bojorna och fängdrägten. Derpå öppnar marsken dörren till sakristian, och deputerade af rådet, presterskapet och borgerskapet träda in.)*

Olaus Petri, förr kyrkoherde i Stockholms storkyrka, gör ni härmed afbön för hvad ni brutit, återkallar ni hvad ni sagt mot och öfver konungens befallning, samt förklarar ni er villig hålla er ed till Svea rikes konung och honom troget tjena?

OLOF *(tiger).*

(LARS *med* CHRISTINA *går mot Olof. Folket gör bedjande åtbörder.*)

OLOF *(kallt och bestämdt).*

Ja!

MARSKEN.

I konungens namn, ni är fri!

(OLOF *och* CHRISTINA *omfamna hvarandra. Folket taga Olof i hand och lyckönska honom*).

OLOF *(kallt).*

Innan jag lemnar detta rum, låt mig vara ensam ett ögonblick med min Gud; jag kan behöfva det! Här slog jag en gång mitt första slag och här...

LARS.

Här vann du den största segern i dag!

(Alla gå utom Olof.)

OLOF *(faller på knä).*

VILHELM *(kommer försigtigt in. Blir förvånad att se Olof ensam och fri).*

Mäster Olof! Jag kommer för att säga er farväl innan ni går till ett annat lif.

OLOF (*stiger upp*).

Vilhelm! du öfvergaf mig icke; låt mig gråta hos dig vid minnet af min ungdoms glada stunder.

VILHELM.

Innan ni dör ville jag tacka er för hvad godt ni gjort oss. Det var jag som gaf er dessa blommor, men ni har inte sett dem... De äro söndertrampade ser jag... Jag ville ge er ett minne från den tiden, då vi lekte under lindarne på Strengnäs' klostergård; jag trodde att det skulle göra er godt att se, det vi ej tackat Gud för det att ni ej kom tillbaka, som ni då sade. Aldrig glömde vi er, ty ni befriade oss från de grymma straffen, och det var ni som öppnade de tunga klosterdörrarne och gaf oss tillbaka friheten och den blåa himmelen och det glada lifvet. Hvarföre ni skall dö, veta vi ej, men aldrig kunde ni göra annat än rätt, och dör ni derför att ni understödt några förtryckta menniskor, som man säger, så bör det ej smärta er om ock det skall göra oss mycket, mycket ondt. Ni talte en gång om huru man brände Huss derföre att han vågat säga sanningen åt de mäktige, ni beskref huru han besteg bålet och med glädje befalde sig i Guds hand, profeterande om den svanen som en gång skulle komma och sjunga nya sånger till den vaknade frihetens lof! Så har jag tänkt mig er gå döden till mötes, med öppen panna och blicken mot himlen under folkets rop: så dör ett vittne!

OLOF (*slagen lutar sig mot skampallen*).

GERDTS (*röst långt bort i kyrkan*).

Aflälling!

OLOF (*nedfaller på skampallen tillintetgjord*).

(*Ridån faller.*)

SLUT.

ANNO FYRTIÅTTA

LUSTSPEL

I

FYRA AKTER.

(1875.)

PERSONER:

ABRAHAM LARSSON, bryggare och ryttmästare vid borgerskapets kavalleri, 53 år.

ARVID, hans brorson, student, 28 år.

GREN, komministeradjunkt, 49 år.

PER, målare, 27 år.

KLINGER, aktör, 41 år.

K. SEKTERN, 33 år.

LUNDQVIST, bokhållare hos Larsson, 26 år.

PIANOSTÄMMAREN.

FRU LARSSON, 46 år.

LINDA, hennes dotter, 20 år.

M:LL DINA, adjunktens fästmö, 47 år.

Drängen.

2 Pigor.

2 Barn.

Stockholm 1848.

Första Akten.

Larssons arbetsrum.

Två dörrar i fonden; på pelaren emellan, en chiffonier med Karl Johans byst; på högra väggen fönster och en dörr; möblemanget skinn och mahogny; spisel med pendyl och gammalt porslin; piphylla; fortunaspel; midt på golfvet ett rundt bord med ostindisk bål och remmare; litografier och silhouetter på väggarne; vid högra dörren en käppsamling. Soffa och skrifbord på höger vägg. Puff vid venster snedvägg. Svarta hattar stå här och der på bord och i fönster.

Scen 1.

Två PIGOR *stå och lyssna vid venstra fonddörren; den ena tittar i nyckelhålet.*

PIGAN 1.

Skriker han?

PIGAN 2.

Tyst, får vi höra hvad han skall heta! Nu sa' faddrarne: ja!

PIGAN 1.

Låt mig titta!

PIGAN 2.

Nu kommer det: "Jag döper dig... Karl... Johan... Abraham!"

PIGAN 1.

Karl Johan, se det är efter salig kungen och Abraham är efter patron.

PIGAN 2.

Nu få vi springa för nu börjar han med Herren välsigne oss!

Scen 2.

DE FÖRRA, PER (*i urvuxna, tarfliga svarta kläder*).

PER (*med ett lätt paket i handen*).

Söta Mari, hjelp mig litet med det här, jag har så brådtom! (*Tar fram en nattkappa ur paketet.*)

PIGAN 1.

Jo, det är just att komma så här dags, när det är slut!

PER.

Åh det lär väl ingen sakna ritläraru, som kommer för att äta middag; men vänta mig!

PIGAN 2.

Ja, det är nog så det: men att den der tjocka bokhållaren ska' få förhäfva sig så mot honom som är artist, det är allt retsamt! Men det är derför att han är svartsjuk på honom för mamsell Lindas skull! Kom så ska' jag hjelpa! (*Hon hjelper honom med nattkappan.*)

PER.

Sätt bra med nålar i så att det sitter!

PIGAN 2.

Ta hit spegeln, Kristin! Så der! Ta nu den der hatten, för han kan inte gå in och helsa med mössan.

(*Ger honom en hatt som står på ett bord.*)

PER.

Tack, små vänner! (*Justerar sig och går till venster i fonden. Ögonen åt höger.*)

Scen 3.

LARSSON (*i borgerskapets kavalleriuniform*). ADJUNKTEN (*från höger fonddörr*).

LARSSON.

Nu ska' bror hjelpa mig brygga bålen!

ADJUNKTEN.

Efter P. B:s recept, ja tusenfallt gerna. Men, hör! Får jag lof att tala ett ord enskildt! Hm! Hm!

LARSSON.

Hvad är det nu om igen?

ADJUNKTEN.

Åh, det är det här välsignade, gamla lånet; det är fjerde omsättningen i morgon och jag tänkte passa på nu...

LARSSON.

Jasså! Ja, du känner mina principer, men för din skull har jag gjort det! Du vet jag gerna hjelper vetenskapens och konstens idkare, ty som högstsalig konung Karl den fjortonde brukade säga: "Vetenskapen..." ta hit papperet!

ADJUNKTEN (*formerar en gåspenna*).

Det är då för märkvärdigt att man aldrig skall komma ifrån sina gamla skulder; det är nu på tjugufemte året som jag halfårsvis vandrar upp för riksbankens mörka trappor; det är tunga steg ska' bror veta...

LARSSON.

Prata inte utan ta hit pennan.

ADJUNKTEN (*rädd*).

Och nu återstår blott...

LARSSON.

Nåå?

ADJUNKTEN.

Bror Larsson, jag vet du är min vän; du har ett stort sinne; ge mig 44 rdr och 32 skilling banko till omsättningen, eller jag är förlorad.

LARSSON.

Jaså! Det är inte nog med att man skall gå i borgen, man skall också betala omsättningen; man har inte nog med sina egna affärer, *(går till chiffonieren; sätter nyckeln i klaffen)* utan man skall också... hur mycket var det?

ADJUNKTEN *(ödmjukt)*.

44 rdr 32 skillingar banko!

LARSSON.

Banko, ja! *(Dröjer och letar i en låda)* Gamla karlen ska' behöfva låna pengar; Fy! Se här har du, ditt kräk! Kom inte igen en gång till! Börja nu med att dra upp buteljerna; jag ska' strax vara igen!

ADJUNKTEN.

Hvart ska' bror ta vägen!

LARSSON *(väljer ett par käppar)*.

Jag skall ner och aflöna; jag har ett par lymlar qvar se'n i morgse som jag inte rådde med!

Scen 4.

DE FÖRRE, PER, K. SEKRETERAREN och AKTÖREN.

LARSSON *(till Per.)*

Herrn kan stoppa piporna, så bär sektern fram Fortunan; jag är strax igen! *(Går.)*

(ADJUNKTEN drar upp buteljer, PER stoppar pipor.)

K. SEKTERN.

Se så de arbeta!

AKTÖREN.

Hvad är det för folk?

K. SEKTERN.

Låntagare!... Ni har inträde i detta borgarhus, berömdt för sin rikedom, sin frikostighet och sitt fina vett; ni har önskat se en värdig representant af det tredje ståndet, samma stånd, som genom den stora revolutionen tillkämpade sig de menskliga rättigheterna att gå på fyra fötter i kungligt livré, hvilket förut var dem nekadt! — Se här borgarkungens lifegna!

AKTÖREN.

Ni är röd, k. sekter?

K. SEKTERN.

Konservativ som ni. Vill ni bli presenterad?

AKTÖREN.

Vi kan ju dröja litet!

K. SEKTERN.

Ni är rädd för sällskapet! Ni tror att det är suddar derför att de icke äro väl klädda! Långt derifrån! Se på den stackars prestmannen; det är en genialisk man; han är anställd här i huset sedan tjugu år tillbaka; han är hofnarr mot maten och kanske 100 rdr om året, som omsättningarne gå till. Han måste alltid vara rolig; sjunga visor, hålla smickrande tal till värdinnan och fram på natten föredra tvetydiga poem!

(Lundqvist kommer in.)

K. SEKTERN *(till Lundqvist).*

Lundqvist, hjelp adjunkten!

(Adjunkten brygger bålen under följande.)

K. SEKTERN.

Och så den der som rensar piporna, målaren! Som ger mamsell Linda lektioner mot att han äter middag om

torsdagarne! Tror ni att hans beskyddare köper taflor af honom! Jo, han har köpt en — den sitter i förmaket och har förskaffat stor ära åt — — bryggarn! — Gossen låg sjuk och höll på att dö af svält! Då var det som Larsson var så ädelmodig och köpte taflan, oaktadt det "stred mot hans principer" att köpa taflor sedan han gått in i konstföreningen; han köpte taflan för 10 rdr banko med ram! Vet ni hvad ramen kostat?

AKTÖREN.

Ignobelt!

K. SEKTERN.

20 rdr!

AKTÖREN.

Åh! — Men er ställning i huset?

K. SEKTERN.

En kunglig sekters!

AKTÖREN.

Ni begagnar då också hans borgen?

K. SEKTERN.

Nej, jag lånar kontant!... Jag resonnerar så! Tio-års arbete har jag som extra ordinarie lånat staten, staten betalar aldrig sina lån, som bekant; följaktligen måste den enskilde göra det för staten!

AKTÖREN.

Ni är kommunist?

K. SEKTERN.

Alls icke! Jag betalar sjelf mina lån och fordrar att staten också gör det. Jag lånar af Larsson, det är sant; men jag lånar frun bänknyckel i engelskan; jag står i kö när Jenny Lind uppträder; jag går med familjen i bild-

ningscirkeln och köper för 30 banko åt barnen till jul... Är jag skyldig något?

(*Adjunkten och Per ha slutat arbeta.*)

K. SEKTERN (*presenterar*).

Tillåt presentera! Aktör Klinger, adjunkten Gren, (*Lundqvist sträcker sig fram*) Lundqvist... gå efter svafvelstickor ... Artisten Nygren!

(*Lundqvist går snopen.*)

Scen 5.

DE FÖRRE, LARSSON.

LARSSON.

Så der, mina herrar; slå er ned nu, så ska' vi roa oss på vårt vis medan damerna dricka the! Er skål!

(*De gruppera sig omkring bordet med bålen.*)

ADJUNKTEN.

Nej, mina herrar! Karl Johan Abrahams skål, en utmärkt faders förhoppningsfulle son!

(*Drickning.*)

LARSSON.

Jag tackar er, mina herrar! — (*slår adjunkten i ryggen*) Se så, gamle Green, var rolig nu! Ta den der Åhlströmska biten, du vet, så ska' vi låta herr Klinger sjunga "O Isis" se'n.

ADJUNKTEN.

Min bäste bror, jag är verkligen så trött, för jag har haft två lik före midda'n; men lite senare.

LARSSON (*ger honom en blick*).

Alltid skall du vara ogen när jag ber dig om något, men vänta du! — Spelar herr Klinger Fortuna?

AKTÖREN.

Nej, det gör jag inte!

LARSSON.

Nå, då slå vi oss ner och språka, medan de andra herrarne ta en pott!

AKTÖREN.

Med nöje!

(*Gruppering.* AKTÖREN *och* LARSSON *i soffan vid runda bordet.* ADJUNKTEN, K. SEKTERN *och* PER *vid Fortunan.* LUNDQVIST, *som återkommit med strykstickor, slår sig ner i soffan vid skrifbordet.*)

Scen 6.

DE FÖRRE, *senare två små* GOSSAR *som tysta sätta sig på puffen vid vänstra sidväggen och läsa i en bok.*

AKTÖREN.

Ryttmästaren är såsom ledamot af borgarståndet au courant med dagens politiska idéer!

LARSSON.

Principer, om jag får be! Idéer äro hugskott; principen är deremot frukten af en långsamt mognad öfvertygelse!

AKTÖREN.

Ni har då aldrig haft någon idé?

LARSSON.

Aldrig! (*Stiger upp och fixerar Lundqvist, som satt sig i soffan*). Hvad är det för fasoner! (*Lundqvist stiger upp och sätter sig på en stol*).

AKTÖREN (*gäspar*).

Men i politiken?

LARSSON (*djupt*).

Ah, i politiken! Ni vill se i mina kort! — Nåväl. Jag anser er vara en man af heder; jag känner er icke,

det är sant, men ni är min gäst; välan! jag skall tala! Ser ni, jag menar att känslan icke bör vara utesluten i sin rätt äfven i fall sådana som dessa! *(Stiger upp, lägger armarna öfver bröstet, intar en napoleonisk ställning och betonar i sitt föredrag de betydelselösa orden)* Vi borgerskapet äro skyldiga dynastien tacksamhet — — tacksamhet är en känsla — icke sant? — Icke sant?

AKTÖREN.

Alldeles rigtigt!

LARSSON.

Tacksamhet för hvad vi äro; och den drägt jag bär, det vapen jag tillhör, älskar jag högt, min herre, ty de påminna mig om stora dagar! Ni vet hvad jag syftar på, icke sant? Med denna sabel har jag i spetsen för min sqvadron qväft revolutionen i sin linda adertonhundratrettioåtta, då landets, konungens och folkets sanna frihet hängde på ett hår! *(Rörd)*. Jag skall aldrig glömma det!

AKTÖREN.

Ni röstar då alltid med regeringen?

LARSSON.

Alltid!

AKTÖREN.

Äfven i reformfrågan?

LARSSON.

Reform är tidens lösen! Den frågan kan icke falla, har Hans Majestät förklarat!

AKTÖREN.

Och allmän upplysning?

LARSSON.

I princip? Ja!

AKTÖREN.

Och religionsfrihet?

LARSSON.

Om regeringen vill det? Ja!

AKTÖREN.

Ni är således liberal?

LARSSON.

Liberal! Gud bevara mig!

(Gossarne på puffen släppa boken i golfvet.)

LARSSON (*häftigt*).

Hvad är det för ett förfärligt väsen på barnen! Gå ut i barnkammarn genast! Genast, sa' jag! (*Gossarne gå*).

Scen 7.

DE FÖRRE (*utom gossarne*). PIGAN 1.

PIGAN 1.

Frun ber att få tala med patron!

LARSSON.

Jag har inte tid!

PIGAN 1.

Men frun sa'...

LARSSON.

Hörde du! (*Pigan går dröjande*). Gift er aldrig, herre!

Scen 8.

DE FÖRRE (*utom* PIGAN 1). *Sedan* M:LLES DINA *och* LINDA.

LARSSON (*antyder de spelande*).

Ni känner de der herrarne?

AKTÖREN.

Nej, men det förvånar mig att se dem här!

LARSSON.

Ni menar att de se slarfviga ut...

AKTÖREN.

Nej, inte det!

LARSSON.

Det är genier, ska' ni tro; stora genier, men stora stackare!

AKTÖREN.

De lära ega en god vän i er?

LARSSON.

Hå! Ja! Det förstås, man säger...

(Mellan DINA *och* LINDA *gå fram till de spelande).*

DINA *(till adjunkten som för protokollet på en griffeltafla).*

August lilla! Får jag tala med dig!

ADJUNKTEN.

Söta vän, du ser ju att jag är upptagen! *(Till k. sektern.)* Gå och kurtisera henne, medan jag räknar!

(K. SEKTERN *och* DINA; LINDA *och* PER *bevakade af* LUNDQVIST. AKTÖREN *och* LARSSON *hos* ADJUNKTEN.

DINA.

Det är förskräckligt hvad herrarne röker!

K. SEKTERN.

Det är det enda som kan ersätta förlusten af damernas sällskap.

DINA *(smäktande).*

Hvarför då öfverge oss?

K. SEKTERN.

Får jag hviska i ert öra?

(PER *och* LINDA; LUNDQVIST *lyssnar).*

LINDA.

Ni säger att Arvid är orygglig i sitt beslut att icke vilja lemna studierna och bli bokhållare hos pappa?

PER.

Till ytterlighet! Han arbetar på sitt stora poem och vill dö på att han skall bli författare!

LINDA.

Hvad tror ni om det?

PER.

Jag tror att han bäst skulle passa till bryggare!

LINDA.

Kan ni vara så elak!

PER.

Ja, när jag är svartsjuk.

LINDA (*till Lundqvist*).

Var snäll och gå efter min näsduk i matsalen!

(LUNDQVIST *går ursinnig.* LARSSON, ADJUNKTEN. AKTÖREN *betraktar några planscher*).

LARSSON (*till Adjunkten*).

Ska' vi be' Klinger sjunga!

ADJUNKTEN.

Inte kan han sjunga!

LARSSON.

Han är ju vid operan, sa' du!

ADJUNKTEN.

Nej, han är vid teatern!

LARSSON.

Nå kan han inte agera något roligt?

ADJUNKTEN.

Nej, han spelar tragedi!

LARSSON.

Fy fan, hvad skulle han här att göra då?

ADJUNKTEN.

Han skulle "hedra" din sons döpelseakt, skref du ju sjelf!

DINA *och* PER.

DINA.

Hur står det till med herr Nygren? Han ser så klen ut!

PER.

Tackar, inte bra!

DINA.

Herr Nygren ska' hålla hög diet; dricka porter om morgnarne och ett glas vin till middagen!

PER (*generad*).

Ja, läkarn sa' så han också!

LUNDQVIST (*kommer tillbaka med näsduken; knuffar till* PER *så att denne tappar pipan; Allas uppmärksamhet fästes på* PER; LUNDQVIST *utropar:*)

Det brinner!

(*och rænner sin hand innanför* PERS *vest, rycker till och får nattkappan i handen. Alla skratta utom* ADJUNKTEN, K. SEKTERN *och* AKTÖREN, *hvilka taga sig åt halsarne och justera linnet.* PER *rycker åt sig nattkappan och störtar ut*).

LINDA.

Hur kan Lundqvist bära sig så illa åt!

LUNDQVIST.

Han föraktar mig, den stackar'n, han som inte har råd att äta middag mer än en gång i veckan!

LINDA.

Det kan jag inte tro!

LUNDQVIST.

Vet mamsell Linda, att jag också tänker bli något?

LINDA.

Såå!

LUNDQVIST.

Jag tänker bli aktör, konstnär!

LINDA.

Tala inte om det för pappa; då vet Lundqvist hvad det vankas!

LUNDQVIST.

Mamsell Linda tror att patron vågar ta' mig opp på vinden och slå mig, som han gjorde när jag ville gå på seminarium. Det är slut med det! — Ni skall få se!

Scen 9.

DE FÖRRE *utom* PER *och* DINA *som dragit sig ut.*

PIGAN 1.

Patron, patron!

LARSSON.

Hvad är det för skrik!

PIGAN 1.

Kylskeppet har sprungit!

LARSSON.

O, du min evige skapare!

(*Störtar ut.* LUNDQVIST *efter*).

LARSSON (*in igen och ryeker åt sig två käppar; ut*).

LINDA (*går*).

Scen 10.

AKTÖREN. K. SEKTERN. ADJUNKTEN.

ADJUNKTEN.

Hvad är ett kylskepp för slag?

K. SEKTERN.

Det är en så som rymmer 1,500 kannor öl!

AKTÖREN.

Inte annat!

K. SEKTERN.

Det här blir bestämdt inte roligt att få en närmare detaljerad beskrifning på. Jag föreslår att vi fara ut till Stallmästargården och se på kappkörningen!

AKTÖREN.

Skulle vi inte säga adjö först!

K. SEKTERN.

Det behöfs inte! Frun i huset är dessutom sjuk.

ADJUNKTEN.

Nå, kör!

(*De göra sig i ordning att gå*)

DINA (*i dörren*).

August lilla!

ADJUNKTEN.

Ja, min söta!

DINA.

Kommer du inte ut snart?

ADJUNKTEN.

Jo, min lilla vän!

DINA.

Nå, så kom då!

ADJUNKTEN.

Genast, min dufva! genast!

DINA (*drar sig tillbaka*).

ADJUNKTEN.

Rädda mig!

K. SEKTERN.

Gå köksvägen!

ADJUNKTEN.

Jag har min hatt derinne!

K. SEKTERN.

Säg att du ska' på bröllopp!

ADJUNKTEN.

Då går hon och ser på bruden! Hon ser alla brudar!

K. SEKTERN.

På begrafning då!

ADJUNKTEN.

Hon ser lik också!

K. SEKTERN.

Olycklige vän!

DINA *(som förut).*

August lilla!

ADJUNKTEN.

Öfverge mig icke!

K. SEKTERN.

Du är förlorad!

ADJUNKTEN.

Jag måste med! Jag slår upp förlofningen; jag måste åka efter bagar Reinholds Rölle! Åh, min passion!

(K. SEKTERN *och* AKTÖREN *gå.*

Scen 11.

ADJUNKTEN. DINA.

DINA.

Hvar äro herrarne?

ADJUNKTEN.

De ha gått på begrafning!

DINA.

Och de sa' inte adjö!

ADJUNKTEN.

Nehej!

DINA.

Du har inte gifvit mig någon puss på hela qvällen!

ADJUNKTEN.

Hvad ska' det vara för; vi ä' alldeles för gamla!

DINA.

Men vi ä' inte för gamla att fara till Stallmästaregården; han tror inte man hör, min gunstig herre!

ADJUNKTEN.

Ah, seså!

DINA.

Man ska' älska bra högt, som jag...

ADJUNKTEN.

Älska? Hvad är det för prat?

DINA.

Ni blygs inte!

ADJUNKTEN.

Tyst, qvinna!

DINA.

Ni skymfar mig, men ni skall umgälla det, otacksamme! Hör ni det! *(Gär.)*

Scen 12.

ADJUNKTEN, *sedan* LARSSON.

ADJUNKTEN.

Så dum jag var, som inte följde med!

(Sätter sig vid bordet och dricker ett glas.)

LARSSON *(kommer in, klädd i uniformsbyxor, vest, ridstöflar, förklinn, pels, kaschett och med två käppar).*

Åh, herre Gud!

ADJUNKTEN.

Hur var det med kylskeppet nu?

LARSSON.

Sjuhundra kannor ha runnit bort; 2000 rdr riksgälds! Om jag hade fått veta det förut; 2,000 rdr på fem minuter; om man beräknar läckans diameter till sex verktum, så blir det en hastighet af — låt mig se!

Scen 13.

ADJUNKTEN, LARSSON, ARVID *kommer in något litet drucken.*

ARVID.

God dag, morbror, hur står det till?

LARSSON.

Har du torkat dig om fötterna?

ARVID.

Ja, gubevars! God dag, farbror Green! Jag tror farbror sitter och pimplar ensam!

LARSSON.

Det gläder mig att du lydt min befallning, med lugn och nöje; jag lyckönskar dig på din nya bana.

ARVID.

Hvad är meningen?

LARSSON.

Meningen? Att herrn har förstört pengar i tolf terminer i Upsala och nu ska lära sig bli en nyttig menniska! Du har fått mitt bref?

ARVID.

Nej, jag har inte fått något rekommenderadt...

LARSSON.

Nej, men orekommenderadt pojke!

ARVID.

Så'na läser vi aldrig i Upsala!

LARSSON.

Nå, då ska jag läsa för dig! Vet du att jag lofvat din salig mor att göra folk af dig!

ARVID *(dricker).*

Skål farbror Green; se inte ledsen ut, för det här är så vanligt! Och det går snart öfver!

LARSSON.

Vet du att jag är din husbonde och att jag har rättighet att slå dig?

ARVID.

En akademisk medborgare?

LARSSON.

Nej, du är dräng, och står under husagan tills du tjenat upp dig till bokhållare.

ARVID *(skriker).*

Hvad är det för dumheter! Jag väljer min bana sjelf!

LARSSON.

Hvad heter den banan?

ARVID.

Vi som lefva för idéer ha inga skyltar på våra bodar!

LARSSON.

Jaså du lefver för idéer; det var en annan sak! *(Böjer på en käpp.)* Jag hade en bror en gång som låg på en soffa i fem år och läste Walter Scotts romaner; allt hvad jag som bokhållare kunde förtjena, åt han upp! En dag frågade jag helt djerft hvad han gjorde på soffan! Då svarade han, att han utvecklade sig för att kunna lefva för sin idé.

Vet du hvad jag gjorde? jag tog herrn i kragen — så här! och så röck jag upp honom från soffan der han legat i fem långa år — så här! och så sa' jag: der är dörrn!

(Han har ryckt upp Arvid från stolen.)

ARVID *(med glaset i hand).*

Ja, det var han! Men det är en annan sak med mig; jag har skrifvit ett poem! Vill ni höra!

LARSSON.

Jaså, du skrifver poem! Det ska' vi snart hjelpa! *(Går till fönstret.)*

ARVID.

Jaså, det är frågan om att slåss med drängar!

LARSSON.

Jag har tagit många idéer ur Lundqvist, jag, med stryk!

ARVID.

Då går jag!

LARSSON.

Kom igen när du blir hungrig, så ska' vi talas vid!

ARVID.

Aldrig! Adjö, farbror Green! Var inte ledsen! Det här är så vanligt och det går snart öfver! *(Går.)*

Scen 14.

DE FÖRRE *utom* ARVID.

LARSSON.

Kan man tänka sig en sådan lymmel!

ADJUNKTEN.

En oförskämd pojke!

LARSSON.

Och så ville han läsa upp sitt poem! Men det var inte värdt att tänka på det längre! Hvar äro de andra gökarna!

ADJUNKTEN.

De ha gått, och bad helsa!

LARSSON.

Gått? Hvad vill det säga!

ADJUNKTEN.

Aktören skulle spela och sektern skulle gå på bal!

LARSSON.

Det vill säga, jag skall sitta ensam med dig och ha tråkigt till råga på min olycka! Fem minuter förut och det hade varit ogjordt; hvarför sa' man mig icke detta? — Men det är sant! — En idé! Det är fredag i dag! Vi fara till Stallmästaregården; der är kappkörning!

ADJUNKTEN.

Men fruntimmerna!

LARSSON.

De få roa sig sjelfva! (*Öppnar dragluckan och ropar*) Johansson! Sätt för Svarten och Brunte; båda kappslädarne; fäst på framfötterna; alla bjellrorna; raska på!

ADJUNKTEN (*orolig*).

Ja, men inte till Stallmästargården!

LARSSON.

Jo, just dit! Det ska' förarga de andra gökarna när de få höra't!

ADJUNKTEN.

Ja, men...

LARSSON.

Ta på dig!

ADJUNKTEN.

Min fästmö...

LARSSON.

Nå så stanna då!

ADJUNKTEN.

Ett, två, tre! Jag följer!

(De klädа sig; Larsson tar ner piskor.)

Scen 15.

DE FÖRRE. PIGAN 1.

PIGAN 1.

Frun ber att få tala med patron!

LARSSON.

Nu igen! Hvad ville hon nyss?

PIGAN 1.

Hon ville säga att kylskeppet höll på att springa, för det vågade inte jag!

DINA *(i dörren).*

August lilla!

ADJUNKTEN *(för sig).*

Trogna varelse! *(högt)* Ja, min dufva!

LARSSON *(klatschar; eftertänksamt).*

Säg åt Johansson att han tar ifrån!

(Ridån faller.)

Andra Akten.

Scenen afdelad i två, a. venster; b. höger.

a.

(Ett mycket torftigt möbleradt rum med kamin; dörr i fonden; fönster till venster; två tältsängar; ett bord med skrifdon; ett staffli; öfriga målarattiraljer; ett tvättfat på en stol).

b.

(Ett enkelt men snygt rum, som röjer en viss komfort, med fonddörr; fönster på högra väggen med blomkrukor och fogelbur; säng med omhängen, soffa, skrifbord, klädskåp, guitarr. Ett talrör mynnar ut vid fönstret. I dagningen. ARVID *ligger på sin säng påklädd;* LUNDQVIST *kokar kaffe på sin kokare; läser i en rol; öppnar fönstret; vattnar blommorna; språkar med kanariefågeln).*

Scen 1.

a.

PER *kommer in.* ARVID *sofver.*

PER.

Han sofver påklädd! Hvad vill det säga! *(Ruskar på Arvid).* Vakna! Det är dager, gosse!

ARVID.

O! väck mig inte!

PER.

Nå sof då! — Men det var en besynnerlig luft härinne! *(Hostar, tager sig för pannan, undersöker kaminen)* Jaså, ett sjelfmordsförsök! *(Öppnar fönstret.)* Det är snart hjelpt; Fega stackare! Du ska' få när du vaknar! *(Sätter sig och målar.)*

Scen 2.

b.

LUNDQVIST, *sedan* PIANOSTÄMMAREN.

LUNDQVIST *(har handskar på under hela denna scen, står upp och deklamerar ur Karl Moor i Röfvarbandet. Han arrangerar en pels på en stol och talar mot densamma).*

PIANOSTÄMMAREN. *(stannar mellan Lundqvist och stolen; Lundqvist kastar sig öfver honom och griper honom om strupen med utropet "dö, usling!" Båda ramla öfver hvarandra med stol och pels).*

PIANOSTÄMMAREN.

Är herrn galen?

LUNDQVIST *(stiger upp).*

Ursäkta, jag skall spela Röfvarbandet i Talias vänner om söndag, och när jag kommer i extasen, så kan jag inte styra mig! Hvad tycker herrn om min inspiration, allvarsamt?

PIANOSTÄMMAREN *(tar sig om halsen).*

För egen del, så tycker jag att herrn kunde ta' den lite' mera piano! Emellertid är kl. 6 och vi skulle kanske börja sången nu! *(Tager guitarren och stämmer).*

LUNDQVIST.

Tror herrn att det kan bli något af mig? Allvarsamt!

PIANOSTÄMMAREN.

Såsom lärare kan jag inte annat än erkänna herrns goda anlag och ganska goda röst!

LUNDQVIST (*sätter noterna på spegellådan; Pianostämmaren räcker honom guitarren*).

Vi ska' börja med "Du ger mig lifvet" hva'?

PIANOSTÄMMAREN.

Men herrn ska' ta' af sig handskarna, för all del. Hvarför har herrn dem på sig inne?

LUNDQVIST.

Jo, ser herrn, jag har förkylt mina händer och, och...

PIANOSTÄMMAREN.

Ni är kär!

LUNDQVIST.

Jag älskar...

PIANOSTÄMMAREN.

Och hon?

LUNDQVIST.

Föraktar mig!

PIANOSTÄMMAREN.

Och ni ämnar bjuda henne er hand?

LUNDQVIST.

Och den får inte vara röd, menar ni, nej! — Men jag skall bli stor! Jag skall utmärka mig på ett eller annat sätt; jag skall bli konstnär, herre! Jag känner den guddomliga lågan brinna i mitt sargade bröst, den skall antingen slå ut i blom eller den skall qväfva mig!

PIANOSTÄMMAREN.

Det är vackert tänkt! så talade jag också när jag var ung. Herrn tror inte att jag spelat på konsert i Kirsteinska huset, herre, Beethovens nionde konsert, och blef applåderad; och tidningarne sa' att jag var ett snille, och nu stämmer jag pianon för åtta skilling banco!

LUNDQVIST *(som inte vill höra på).*

Ska' vi börja nu? Sjung före ni!

PIANOSTÄMMAREN *(med bruten, darrande röst).*

"Du ger mig lifvet!"

LUNDQVIST *(med dålig röst).*

"Du ger mig lifvet!"

PIANOSTÄMMAREN.

"Du ger mig döden!"

LUNDQVIST.

"Du ger mig döden!"

PIANOSTÄMMAREN.

Ska' vi ta' om det der en gång till, men med mera känsla!

LUNDQVIST *(som förut).*

"Du ger mig lifvet"...

LARSSONS *(röst i talröret).*

Hvad är det för oväsen deruppe!

LUNDQVIST *(far upp förskräckt, svarar i talröret).*

Patron, jag sjunger!

LARSSONS RÖST.

Håll mun så att folk får sofva!

LUNDQVIST *(till pianostämmaren).*

Ah, ser ni, ser ni! Man vill hindra mig på min bana, men jag ska' fram! Jag har hundra rdr på sparbanken. — I morgon träffas vi hos er vid samma tid! Hvar bor ni?

PIANOSTÄMMAREN.

Jag bor inne hos en annan, så jag kan inte ta' emot,

men kan vi inte träffas någon annanstans, t. ex. fins det inte något vindskontor! — Jag har en skräddargesäll som får lektioner på flöjt i vedbo'n, för han tänker öfverraska sin fästmö på hennes namnsdag!

LUNDQVIST.

Ni sa' verkligen någonting; kom upp på höskullen, stora stallskullen i morgon kl. 6, der är godt musikrum och der kan ingen höra oss!

PIANOSTÄMMAREN.

Sagdt! God morgon!

LUNDQVIST.

Adjö, herrn! *(Går af och an och läser tyst på sin rol).*

Scen 3.

a.

ARVID *(rör på sig).*

PER.

Lefver du?

ARVID.

Jag vet inte; jag hörde himmelska toner som af de saligas harpor och jag kände vällukter som af Arabiens örter...

PER.

Du sköt spjellet för tidigt i går afton, jag kom nyss hem och släppte ut oset; de himmelska harporna är Lundqvists gamla guitarr, Arabiens vällukter är förmodligen oset från hans kaffekokare! Se så, opp nu och arbeta!

ARVID.

Är kaffet färdigt, sa' du?

PER.

Inte vårt!

ARVID.

Hvar är det då?

PER.

Det är väl inte brändt än!

ARVID.

Hvad vill det säga, kommer inte din piga in och borstar?

PER.

Jag får allt vara piga sjelf!

ARVID.

Och på sådana vilkor är du artist?

PER.

Ja!

ARVID.

Fy fan! (*Stiger upp.*) Hvar äter du middag i dag?

PER.

Jag äter inte middag i dag!

ARVID.

Inte?

PER.

Jag har inte råd annat än om torsdagarne!

ARVID.

Ärter och fläsk hos min söta morbror! Jag känner dem! — Kors i Herrans namn hvad jag är hungrig!

PER.

Du fick ingenting i går?

ARVID.

Inte ett grand!

PER.

Och derför sköt du spjellet?

ARVID.

Åh, det var annat också! Kan du tänka dig, jag var uppe hos den der redaktören med mitt stora poem; vet du hvad han sa'? Jag skall tala om'et för dig om du lofvar tiga. "Får jag behålla't?" sa' han. Jaa, sa' jag. Derpå stoppade han manuskriptet i papperskorgen och frågade om det var något annat!

PER.

Hvad svarade du då?

ARVID.

Ingenting. Men då sa' han att jag skulle få en korrekturläsarplats med 10 banko i månaden om jag hade lust! Jag ba' honom... och så gick jag!

PER.

Nå, jag gratulerar dig!

ARVID.

Till hvad då?

PER.

Till platsen!

ARVID.

Är du galen kårl? Tror du jag vill vara dräng åt hans drängar; nej förr svälter ett snille ihjäl!

PER.

Är du högfärdig, kamrat, så får du snart lära dig annat om du vill bli poet, som du säger; jag får vara

ritlärare halfva da'n och artist ett par timmar bara; derför går det långsamt, men man får tåla!

ARVID (*vid fönstret*).

Åh Herre Gud hvad jag är hungrig! Ser du der nere på gården, hur de stora dränglunsarne sitta oppradade på stegkärran och äta; sådana der ska' äta de, som inte göra någon nytta, liksom inte menskligheten skulle kunna reda sig utan öl! Och ändå skulle jag vilja vara i ett sådant der djurs ställe, i detta ögonblick!

PER.

Men inte i en korrekturläsares?

ARVID.

Håll mun på dig, det der förstår du inte! — Har du några pengar?

PER.

Nej!

ARVID.

Du måste ut och låna!

PER.

Jag lånar aldrig!

ARVID.

Hvad gör du då?

PER.

Jag arbetar!

ARVID.

Så dum du är!

Scen 4.

a.

DE FÖRRE. LUNDQVIST *(kommer in)*.

LUNDQVIST.

Förlåt, jag stiger på, men jag hörde magisterns röst härinne!

ARVID *(tar en stor min på sig och sätter sig på stolen)*.

Hvad vill herrn?

LUNDQVIST.

Jag ville begära hjelp af magistern!

ARVID.

Tala!

LUNDQVIST.

Jag vill bli aktör!

ARVID.

Hvilken ond ande har inblåst detta i ditt öra, stackars yngling!

LUNDQVIST.

Kärlekens magt är oändlig!

ARVID.

Du är kär? —

LUNDQVIST.

O, ja, verkligen!

ARVID.

Lätta ditt hjerta, gosse, jag kan göra något för dig!

LUNDQVIST.

För att få bli aktör, måste jag först göra mig bemärkt! Jag ville lära mig spela och sjunga, men jag får inte för patron! Nu har jag tänkt att jag måste hålla föredrag i bildningscirkeln!

ARVID.

Det är rätt! (*hostar*) Åh, jag har så ondt i bröstet! Har du något varmt att dricka?

LUNDQVIST.

Ja, herr magistern, jag har kaffe!

ARVID.

Bär hit! Har du bröd också?

LUNDQVIST.

Ja, för all del!

ARVID.

Bär hit! Och smör med?

LUNDQVIST (*går efter kaffet*).

ARVID (*till Per*).

Han är kär i min kusin, den lymmeln; jag skall förstöra honom!

PER.

Han hatar och afundas oss, den token!

ARVID.

Och du hatar honom! Du glömmer inte nattkappan! Jag skall hämnas! Var lugn!

LUNDQVIST (*kommer in, Arvid äter och dricker under följande*).

Se här, var så artig!

ARVID.

Du skall alltså hålla föredrag i bildningscirkeln för att få stå i tidningen! Hvad heter ämnet?

LUNDQVIST.

"Arbetets ära!"

ARVID.

Ett dumt ämne; det är ingen ära att arbeta! Gå till dig sjelf!

LUNDQVIST.

Nej, det har jag nog sett; magistern kallar mig för du...

ARVID.

Det är i den högre stilen ser du! Och nu skall jag skrifva åt dig om "Arbetets ära"?

LUNDQVIST.

Ja, naturligtvis mot betalning!

ARVID.

Jag skall skrifva, så att det blir bra! Men säg mig, unge vän, har du noga betänkt följderna af att bli aktör, konstnär?

LUNDQVIST.

Jaa!

ARVID.

Nej, säger jag! Vet du, att du aldrig får dricka kaffe om morgnarne?

LUNDQVIST.

Ja, men jag får heta "herrn"!

ARVID.

Tyst, när jag talar! Vet du att du bara får middag en gång i veckan?

LUNDQVIST.

Åhja, men jag får sofva till kl. 10... och så får jag sitta i soffan när det är fremmande!

ARVID.

Tyst! Vet du, att du bara får ren skjorta hvar söndag, att du inte får sätta något på sparbanken, inte åka bak till Stallmästargården, inte hålla mat åt kanariefoglar, inte röka Gefle vapen, inte ha kakelugn, inte klädskåp?

LUNDQVIST.

Ja, ja, men jag slipper arbeta!

ARVID.

Du sa' ordet! Du slipper arbeta! Du skall bli aktör, Lundqvist, stor aktör; men först hålla föredrag i bildningscirkeln! Hur mycket tror du, att ett så ansträngande arbete som mitt blir värdt?

LUNDQVIST.

Jag förstår inte, men jag tror, att en 2:a banko!

ARVID.

I förskott! Låt gå! — En sak till! Du har pengar på sparbanken?

LUNDQVIST.

Ja!

ARVID.

Ta ut dem; en sann konstnär får icke äga något; fattigdomen är hans skyddsgudinna som jagar honom mot sitt mål!

LUNDQVIST.

Men hvad skall jag göra med pengarne?

ARVID.

Dåre! — Förstör dem; bränn upp dem!

LUNDQVIST.

Då kan man väl roa sig i stället!

ARVID.

Det menar jag också; och roa sig kan man göra på två sätt: antingen ensam, eller i andras sällskap; en konstnär roar sig aldrig ensam; du skall få mitt sällskap!

LUNDQVIST.

När behagar magistern?

ARVID.

När du sagt upp din plats!

LUNDQVIST *(blir eftertänksam).*

ARVID *(äter).*

PER *(målar).*

Scen 5.

b.

LARSSON *kommer in med en* MURARE *och en* POLISKONSTAPEL. *Muraren undersöker kakelugnen; Larsson går under tiden och snokar i rummet; får fatt i roken.*

LARSSON.

Ha! han har fått nya idéer i hufvudet, den lymmeln! det är väl det der artistpacket som satt det i honom, men ännu fins det medel! *(stoppar roken i fickan, drar upp byrålådor och gräfver i dem.)* "Och hafva en faderlig tillsyn öfver sina tjenares tillhörigheter, hafva omtanka om deras framtid"... står det i hustaflan! *(får fatt i guitarren)* Han har varit i vindskontoret och fått tag i min gamla guitarr, som jag spelte för fästmön i verlden! *(sätter sig och knäpper)* Åh, Herre Gud, så eget det låter! Så galen man kunde vara ändå när man var ung och kär, gubevars, och skulle ta lifvet af sig — det var modernt på 20-talet! Jag undrar om jag har glömt bort den der *(sjunger)*

"Du ger mig lifvet, *(accompagnement)*
"Du ger mig döden...
(Muraren stannar i arbetet och lyss; Poliskonstapeln ser andäktig ut)
"Ja blott af dig mina öden bero!"

EN RÖST *(i röret)*.

Hvad är det för oväsen deruppe; frun vill sofva!

LARSSON *(för sig)*.

Hon vill sofva! — Det sofs inte så mycket den tiden!

Scen 6.

b.

LUNDQVIST *(kommer in, stannar häpen i dörren)*.

LARSSON *(stiger upp förlägen)*.

Lundqvist! Lundqvist ska' inte ha så'na här dumheter för sig. *(kommar honom rolen)* Håll han sig på sin plats, och han skall bli en nyttig medlem i samhället och han skall bli lycklig!

POLISKONST.

Det är klart nu, patron!

LARSSON.

Nästa!

(De gå utom Lundqvist.)

Scen 7.

a.

ARVID *(har stängt dörren i lås)*.

LARSSON *(rycker i dörren)*.

Öppna!

ARVID.

Hvem är det?

LARSSON.

Brandsyn!

ARVID.

Här fins ingen kakelugn!

LARSSON.

Öppna för värden!

ARVID.

Kors i Herrans namn, det är morbror! Din fattiga fan som inte har ett klädskåp! (*Han öppnar.*)

Scen 8.

ä.

PER. ARVID. LARSSON.

LARSSON (*ond*).

Är du här, din odåga! Under mitt tak! — Ut!

ARVID (*fattar sig*).

Vi ska' afsluta det här samtalet så fort som möjligt, för jag skall vara på byrån kl. 8!

LARSSON.

Ha, ha, ha! Byrån! Är det hittegodsbyrån kanske; ska' du höra efter om någon hittat 12 Upsalaterminer som du förlorat!

ARVID.

Nej, det är "Den Konservatives" redaktionsbyrå, der jag är medarbetare med 50 rdr i månaden!

LARSSON.

Hva'! Du?

PER.

Ja, Arvid har verkligen fått plats i "Den Konservative"!

LARSSON.

Nåväl, min gosse; det gläder mig att du fått arbete, och ett så aktningsvärdt till; jag känner redaktören, han är min speciele vän! — Apropos! Har ni hört den förskräckliga nyheten som står i morgontidningen?

PER OCH ARVID.

Nej!

LARSSON.

Det är revolution i Paris; packet har afsatt kungen; lagt sina smutsiga händer på hans krönta hjessa! Och vet ni hvad? — Man väntar att...

PER OCH ARVID.

Hvad då?

LARSSON.

Att Stockholm skall göra revolution!

ARVID.

Omöjligt!

LARSSON.

Säg inte mig det; jag har qväft en revolution förr!

ARVID.

Här måste hållas en reformbankett!

LARSSON.

Ja, en reformbankett! Skrif om det i tidningen; sätt mitt namn i spetsen — eller hvar du vill!

ARVID.

Det skall jag göra! Och nu ska' morbror ta fram sin gamla motion om tjenstfolkets klädsel!

LARSSON.

Det vore oförsigtigt!

ARVID.

Nej! Packet måste gå i gråa kläder, så att militären vet hvem de ska' skjuta på, när det blir revolution!

LARSSON.

Ja, det är rätt! Och du skrifver det der i tidningen alltihop!

ARVID.

Alltihop!

LARSSON.

Tack! — Min konung, som alltid haft sitt säkraste stöd i det trogna borgerskapet, skall veta att belöna äfven en så ringa undersåte som du! Adjö! — Jag måste ner och mönstra drängarne; portarne skola stängas och alla folksamlingar undvikas! *(Går.)*

Scen 9.

PER. ARVID.

ARVID.

Hurra! Borgarkungen har stupat på sina penningpåsar, tredje ståndets välde är slut; lefve intelligensen! Nu är det vår tid, Per!

PER.

Hvad är en reformbankett för ting?

ARVID.

Det är en demonstration mot regeringen, men det begriper inte den dumma gubben!

PER.

Men kungen vill ju ha reform!

ARVID.

Om han får göra den sjelf, ja! — Men nu skall jag nederslå mina fiender! Först Lundqvist och så gubben! — Jag går genast till "Den Konservative" och tar korrekturplatsen; får man bara ett finger i tidningen, så! — Lefve revolutionen!

PER.

Är det bra när det är revolution?

ARVID.

Mycket bra! Allting blir som nytt!

PER.

Köper man taflor också?

ARVID.

Nej, men man förstör gamla, så att det behöfs nya!

PER.

Lefve revolutionen!

ARVID.

Och nu till verket!

(*Ridån faller.*)

Tredje Akten.

På källaren Dufvan.

Disk i fonden; fönstersmygar till höger och venster; dörr på högra och venstra sidan.

PER *och* ARVID *vid ett bord till höger drickande toddy; osynliga för dem som senare sätta sig på venstra sidan. Kyparen vid disken.*

Scen 1.

PER.

Allting gick efter beräkningen?

ARVID.

Utmärkt! Lundqvists föredrag väckte mycken munterhet i cirkeln, och refereras i qväll i tidningen. (*Till kyparen.*) Har aftontidningen kommit?

KYPAREN.

Inte än!

ARVID.

Nå! — vidare står att läsa om Gubbens Reformbankett och motion med diverse hån! Nu gå de båda fåren och njuta af sin inbillade berömdhet.

Scen 2.

LUNDQVIST. DE FÖRRE.

LUNDQVIST (*söndagsklädd och något påstruken*).

Får man lof att slå sig ner?

ARVID.

Nej, se Lundqvist! Så fin han är, och ledig så här dags på da'n!

LUNDQVIST.

Ledig? Ja nu är jag ledig; jag har flyttat!

ARVID.

Har du flyttat? Hvad sa' gubben?

LUNDQVIST.

Han vet inte af det ännu!

ARVID.

Jaså, man flyttar på det viset nu för tiden!

LUNDQVIST.

"Frihet är men'skans första rättighet" hade du sjelf skrifvit! Hvad behaga herrarne dricka?

ARVID.

Toddy!

LUNDQVIST.

Nej, det är för simpelt! — En liten bål, kypare.

ARVID *(till Per).*

Han är läraktig! *(Högt.)* Nå Lundqvist, tycker du inte det är herrligt att vara fri? Du har aldrig sutit på en källare så här dags på da'n förr!

LUNDQVIST.

O, jag känner att jag börjar ett nytt lif. *(Bålen är framsatt).*

ARVID *(ironiskt).*

Jag tror dig, Lundqvist!

LUNDQVIST.

Skål för friheten! Lefve republiken!

ARVID.

Lundqvist ska' inte skrika så högt!

LUNDQVIST.

Har jag inte rättighet att skrika! Är jag inte en medborgare?

ARVID.

Jo, jo! — Nu skall du kalla mig du, Lundqvist, efter du är artist!

LUNDQVIST.

Det behöfs inte, medborgare; titlarne ä' bortlagda!

ARVID.

Jo, du är skön du! Hvad skulle du säga, om gubben trädde in nu och du har gått ifrån ditt arbete?

LUNDQVIST.

Tror du kanske jag skulle bli rädd? "Medborgare!" skulle jag säga, "vet ni hvad frihet är; jag har upphört att ge er mitt ärliga arbete i utbyte mot era lumpna pengar; jag är artist, herre!"

ARVID.

Det är bra sagdt! — Hör du, har du tagit ut dina pengar från sparbanken?

LUNDQVIST.

Ja, gu'bevars och förstört dem också, på en tia när.

ARVID.

Det var illa gjordt! Du skulle ha sagt till mig! Tänk om du skulle misslyckas!

LUNDQVIST.

Jag kan inte misslyckas! Jag skall tala om för er att jag redan profvat och — om söndag debuterar jag på Ladugårdslandsteatern!

ARVID.

I Röfvarbandet?

LUNDQVIST.

Ja!

ARVID.

Med ditt utseende och din röst måste du lyckas!

LUNDQVIST.

Allvarsamt?

ARVID.

Allvarsamt! — Se här kommer bekanta! Låt oss tala tyst!

Scen 3.

ADJUNKTEN *och* AKTÖREN *från vänster slå sig ned vid ett bord utan att se* DE FÖRRE.

ADJUNKTEN.

Två tutingar!

AKTÖREN.

Nå, min kära bror, är det sant att din fästmö slagit upp?

ADJUNKTEN.

Ja, Gud ske lof, men vi ska' inte tala om så'nt der nu!

AKTÖREN (*tar upp en tidning*).

Nu ska' vi läsa i aftontidningen; det lär stå något om Larssons dumma påhitt med reformbanketten och hans gamla välkända motion!

ADJUNKTEN.

Åh fan!

AKTÖREN *(läser)*.

"Den politiska situationen! Att vårt nadehungriga borgerskap skulle gå så långt i naiveté, att de ta' regeringens reformsträfvanden för rabulism och anordna reformbanketter, allt af pur rojalism, hade man dock icke väntat. Så har t. ex. den konservative bryggaren Larsson i borgarståndet satt sitt namn under en inbjudningslista; på samma gång som han lär ha' för afsigt att än en gång framkomma med sin kända motion om en särskild drägt för tjenstefolket!"

ADJUNKTEN.

Han är syperb, min kära Larsson, när han skall leka politik! Nu kan man anse honom omöjlig för vasaorden!

AKTÖREN.

Och omöjlig att bli omvald. Blir det något upplopp som 38, så slår nog folket in fönsterna hos honom!

Scen 4.

DE FÖRRE. LARSSON *kommer in (civil) från venster; slår sig ned hos aktören och adjunkten utan att se* PER, ARVID *och* LUNDQVIST.

LARSSON.

Har ni läst aftontidningen?

ADJUNKTEN *(förlägen)*

Ja, men det ska' bror inte fästa sig vid!

LARSSON.

Ska' jag inte fästa mig vid! Den lymmeln har ju uppviglat arbetsklassen, han har sagt att det är skam att arbeta!

ADJUNKTEN.

Hvad menar bror?

LARSSON.

Har ni inte hört referatet om Lundqvists föredrag i Bildningscirkeln?

AKTÖREN.

Nej! Det ha vi inte läst!

LARSSON.

Hör på ska' ni få höra; det är så att håren kunna resa sig på ens hjessa! O! du min evige, en sådan vanära han hopat öfver mitt hus! Mitt hus, som aldrig hyst andra åsigter än jag, trogen som jag är min konung och det bestående! Jag skall anses som en rabulist och kanske drabbas af min konungs onåd!

AKTÖREN.

Åh, det kan väl ingen misstänka den konservative, den lojale Larsson för revolutionära meningar!

LARSSON.

Jag hoppas det! Men det är revolution i luften; den skall qväfvas!

ADJUNKTEN.

Låt höra hvad den lymmeln säger!

LARSSON.

Hör på! "Det klassiska föredraget hade följande innehåll ungefär:

Om arbetets ära!

Att arbeta har alltid varit en skam! Om man kastar en blick tillbaka på Rom och Grekland, skall denna sats genast finna sin bekräftelse. I Grekland arbetade endast det sämre folket *(hyssningar)* och de som icke arbetade, anställde ibland små jagtpartier, då man sköt slaf för rapphönshund och pilbåge. I våra dagar är det likadant; de som arbeta mest äro sämst klädda, äta sämst, sofva sämst! Arbete är likaledes skadligt för moralen, efter som sta-

tistiken lär att de flesta brotten begås af arbetsklassen eller packet, som det kallas... Här afbröts talaren af hyssningar så att han måste sluta!. Reflexion! Det är ett sorgligt tidens tecken att icke våra borgare hålla efter sitt folk bättre, utan att de till och med uppmuntra dem att besöka folksamlingar, der upproriskt och samhällsvådligt prat föres!"

Det var åt mig det der! Men herre min Gud! kungen uppmuntrar ju bildningscirklarne, då är det väl inte farligt!

ADJUNKTEN.

Ja visst, men, det der att du inte håller reda på ditt folk, tycker jag är värre!.

LARSSON.

Håller jag inte reda på mitt folk! Gå upp på spanmålsvinden skall du se den flitige Lundqvist arbeta i sitt anletes svett; de hålla just på att ta upp korn! — Jag förstår inte Lundqvist, som alltid varit en så utmärkt ordentlig yngling, som jag sjelf uppfostrat — och jag kan uppfostra folk jag...

Scen 5.

LUNDQVIST *(höjer sitt glas).*

Skål, medborgare! Lefve republiken!

LARSSON *(upp).*

Hvad är det? Evige förbarmare! — Lundqvist! — *(Rusar fram).* Lundqvist! Lymmel! Förrädare! Hvad gör du?

LUNDQVIST *(drucken).*

Det rör dig inte, jag är en fri man!

LARSSON.

Fri! Du är i mitt bröd, skälm!

LUNDQVIST.

Nej, jag har flyttat!

LARSSON.

Har du flyttat! När skedde det?

LUNDQVIST.

Nyss! Jag skall bli konstnär!

LARSSON.

Är du från dina sinnen? Vet du inte att bönderna stå och vänta med sina lass på gården? Opp med dig genast!

LUNDQVIST.

Tyst!

LARSSON.

Jag tror att karlen är bindgalen! Och sådant sällskap, artistpack! Galgfåglar! *(till Per)* Du din lilla beskedliga sudder, som jag dragit upp ur dyn; har jag inte födt dig och klädt dig kanske, och nu narrar du mitt folk ifrån mig; en så ung gosse, sitta på krogen, fy! Genier, gubevars! Nej svin, lättingar, som inte vilja arbeta! Och, du din stora drummel; du har ljugit för mig; du har inte mer än 10 Bco, du, fast du sa' att du hade 50 rdr och du är inte medarbetare! Du är för gammal att få stryk, men den der lymmeln, Lundqvist! Se så, upp, drummel, så ska' det bli annat af!

Scen 6.

DE FÖRRE, FRU LARSSON *kommer in.*

FRU LARSSON.

Joho, alldeles som jag tänkte! På krogen skall man söka sin man; han sitter och rumlar, då folket står i långa rader och väntar; och så tar han bokhållaren med sig, du min Gud! Det hade jag ändå aldrig trott! Du gamle man, förleder ungdomen! Men det är inte ditt fel! Du har dåligt sällskap, Abraham! Du ska' umgås med så'nt der aktörsfolk, som är det sämsta som fins, och presten — der,

jo det är en skön prest, — fy! Han är inte en bit bättre än aktörn. Och så narra de dig att gå och skrifva på borgen, det är tacken det! Men det går väl an; du vet väl hvad som står i bladet i afton?

LARSSON.

O, jag vet! — Ser du, det bränner i mina händer!

(Buller utanför på gatan)

Scen 7.

DE FÖRRE, PIGAN 1.

PIGAN 1.

Frun, patron, det är revolution!

LARSSON.

Ha, revolution! Ser du, Lundqvist! Hvi gjorde du mig detta?

PIGAN 1.

Drängarne kasta sten på patrons fönster och säga att han . . .

FRUN.

Hvad säga de?

PIGAN 1.

De säga att patron bedt riksda'n att tjenstefolket ska' få gå i kläder som korrektionister.

LARSSON.

Hur vet man det? Det har jag inte gjort!

FRUN.

Ah! så, du har inte läst bladet!

LARSSON.

Nej!

FRUN.

Nå, så läs då, eländige! Kom, Marie! *(De gå hastigt.)*

Scen 8.

DE FÖRRE (*utom* FRUN *och* PIGAN 1).

LARSSON *(läser i tidningen).*

Jag har gjort revolution! Du har gjort revolution! Lundqvist har gjort revolution! Men jag skall qväfva den!

PER, ARVID OCH LUNDQVIST *(rusa upp).*

Revolution! det ska' vi se på! *(De gå.)*

LARSSON.

Lundqvist, säg till att man sadlar och sitter upp!

LUNDQVIST.

Jag är en fri man, medborgare! Lefve republiken! *(Går.)*

Scen 9.

DE FÖRRE *utom* PER, ARVID *och* LUNDQVIST, ADJUNKTEN *och* AKTÖREN *har dragit sig ut.* TVÅ POLISER, *en genom hvar dörr.*

POLIS 1 *(tar Lundqvist i kragen).*

Jag arresterar dig som upprorsmakare!

POLIS 2.

Här slipper ingen in! Källaren skall stängas! *(Stänger dörrarne och gå. Tjut och oväsen utanför).*

Scen 10.

LARSSON *ensam, instängd söker sig ut, men förgäfves.*

LARSSON *(rasar).*

Instängd! Nu, då min konung behöfver mig! — Jag har gjort revolution jag, jag, Jöns Abraham Larsson, och

kan inte qväfva den; jag, den laglydige, den trogne undersåten, har gjort revolution! — O, min sabel, min häst, — min häst!

(Ett skott utanför. Han nedfaller bakom disken och slår sönder glas i fallet.)

Ridå.

Fjerde Akten.

(Hos LARSSON. *Samma rum som i första akten men allt i oordning;* FRU LARSSON *sitter och vaggar; Adjunktens* FÄSTMÖ *står och klipper till ett klädningsmönster på skrifbordet;* GOSSARNE *spela Fortuna;* LINDA *står och stryker vid det runda bordet; stolar och soffor belamrade med fruntimmersplagg.)*

Scen 1.

LARSSON *i uniform från höger, går på tå till Chiffonieren; skramlar med sabeln.*

FRU LARSSON.

Tyst, när barnet ska' sofva!

LARSSON.

Herre Gud, har du barnet här också!

FRU LARSSON.

Hvarför har du inte skickat efter glasmästarn förr, så att man fått i fönsterna i sängkammaren? — Gå inte och skramla med den der gamla harvärjan!

LARSSON.

Det är order! Revolutionen är ännu icke qväfd; den glimmar som aska under elden!

FRU LARSSON.

Du qväfver visst någon revolution! Du som sprang och gömde dig när drängarne gjorde myteri och lät din hustru tas med dem; men jag fick håll på dem till sist och det med bara käppen; stora Anders ligger allt stilla på Serafimen vid det här laget!

LARSSON (*till gossarne*).

Hvad ser jag! Hur understår ni er att röra pappas spelbord!

GOSSEN 1.

Vi ha fått lof af mamma!

FRU LARSSON.

Låt barnen leka med det der skräpet; det är inte för gammalt folk, tycker jag, eller hvad säger du, Dina?

DINA.

Det förvånar mig att du inte bränt upp det der förut!

LARSSON (*observerar sitt skrifbord*).

Men min bästa mamsell; jag tror ni klipper sönder mina papper!

FRU LARSSON.

Hon har fått lof af mig! Det var inga farliga papper för öfrigt!

LARSSON.

Åh, det var min reservation till protokollet som jag arbetat på i fyra månader!

FRU LARSSON.

Nå det var då för väl att man slipper höra dig komma fram med flera dumheter på riksda'n!

LARSSON.

Men det är inte beskedligt...

FRU LARSSON.

Beskedligt! Hvem har retat folket så att de slå in rutorna? Hva'! så man skall vara husvill! Har han ingenting att göra nu, så sätt sig på en stol och var tyst; eller också kom hit och vagga medan jag ser på Linda!

LARSSON (*sätter sig ledsen på en stol och vaggar med undergifven min. Paus*).

Linda, stoppa mig en pipa!

FRU LARSSON.

Linda har annat att göra! För öfrigt är det onödigt att röka på barnet!

Scen 2.

DE FÖRRA, PIGAN 1 *med bref till Larsson.*

LARSSON (*läser*).

Order från tjenstgörande majoren: kungen skall uppvaktas och gratuleras; borgerskapet skall anhålla om att få öfverta bevakningen!

FRU LARSSON.

Ett så'nt onödigt fjesk; gamla karlarne gå och spöka ut sig i koltar och bevaka! Hvad ska' du bevaka för slag?

LARSSON.

Tyst, hustru! Det är order!

FRU LARSSON.

Ska' du ta din stångbataljon med dig?

LARSSON (*svarar icke utan öppnar det andra brefvet*).

Ha, jag kunde tro det; Arvid är arresterad!

FRU LARSSON.

Hur kunde du tro det?

LARSSON.

Han satt och berusade sig nere på krogen då revolutionen bröt ut!

FRU LARSSON.

Det var fler än han som gjorde det! — Emellertid — så är du så god och löser ut honom till en början —

LARSSON.

På ett vilkor, ja, att han lemnar sin usla bana och intar Lundqvists plats!

FRU LARSSON.

Du har då en passion att göra alla menniskor till bryggare; antar han ditt anbud — så var han inte bättre värd!

LARSSON.

Jag går; farväl, mina damer, kanske jag genast inträder i tjenstgöring och då — ligger jag på slottet i natt! *(Går med stolt min.)*

GOSSARNE.

Hurra! Nu gick pappa bort!

FRU LARSSON.

Tyst, barn, man ska' inte säga så!

Scen 3.

DE FÖRRE *utom* LARSSON *och* PIGAN 1.

PIGAN 2 *(kommer in).*

Nu äro fönsterna isatta, Frun!

FRU LARSSON.

Det är bra; låt elda i alla rummen! *(Pigan går.)*

DINA.

Hör du, Amalia lilla; efter din man är borta och barnet sofver, så tycker jag att vi gerna kan gå i Engelskan en stund och höra Rosenius!

FRU LARSSON.

Ja, vet du, det skulle allt vara godt att få höra ett Guds ord efter allt det här bråket! — Men tror du inte din fästman kommer upp något i qväll!

DINA.

Hvad bryr jag mig om det; han får gå på källarn när han vill, så må jag väl få gå i kyrkan!

FRU LARSSON.

Ja, men i Engelskan... Hör du, är det sant, att du brutit med adjunkten?

DINA.

Nej visst inte; det var bara för att skrämma honom; det har jag gjort så många gånger förr!

FRU LARSSON.

Ja, ja, men akta dig du; han är opålitlig! — Se så der! Nu ska' Linda ha ett öga på barnen medan vi gå bort på en stund!

LINDA.

Ja, mamma lilla!

FRU LARSSON.

Var snäll nu, gossar små, så ska' ni få något godt när jag kommer hem!

GOSSEN 1.

Hvart ska' mamma gå?

FRU LARSSON.

I kyrkan, min vän!

GOSSEN 2.

Är det söndag i dag?

FRU LARSSON.

Nej, mitt barn! Sesså, adjö med er!

(Fru Larsson och Mamsell Dina gå.)

GOSSARNE.

Hurra! Nu gick mamma bort!

Scen 4.

LINDA. GOSSARNE.

LINDA.

Nej, vet någon, det här blir tråkigt; jag tror jag går midt öfver gatan till kusin och spelar quatremains! *(Går till dörren.)* Marie! Marie! *(Pigan 1 kommer in).* Ha ett öga på barnen, medan jag går bort på en stund!

PIGAN 1.

Jaha, mamsell, det ska' jag visst!

LINDA.

Och om gossen vaknar, så ge honom — hvad Marie har!

(Går.)

Scen 5.

PIGAN 1. GOSSARNE.

Nu ska' man vara barnpiga också, det har jag verkligen inte åtagit mig; sina skyldigheter får man nog veta, men man har också rättigheter! Nu ska' gossarne ha ett öga på lilla bror, medan jag går ner i kryddboden och läser bladet! — Hör gossarne det? —

GOSSARNE.

Ja, vars!

(Pigan går.)

Scen 6.

GOSSARNE.

GOSSEN 1.

Nu ä' pappa och mamma borta! nu ska' vi leka revolution!

GOSSEN 2.

Hur ska' det vara?

GOSSEN 1.

Du tar stora käppen som pappa kallar "aflönaren", så tar jag sabeln; så ska' du ropa reform, och då slår jag dig!

GOSSEN 2.

Ja, men man ska' kasta sten också, sa' mamma! Nej då är det roligare att röka!

GOSSEN 1.

Ja, det ska' vi göra! (*De stoppa och tända pipor.*)

GOSSEN 2.

Nu tar jag pappas nattrock och rökmössa på mig, så föreställer du farbror Ernst som kommer och går i borgen för pappa!

GOSSEN 1.

Det var en rysligt stark tobak!... Fy!

GOSSEN 2.

Inte! Se på mig!

GOSSEN 1.

Oj! oj! jag får knip i magen!

GOSSEN 2.

Skrik inte, du väcker lilla bror!

GOSSEN 1.

Oj! oj! oj! jag dör!

GOSSEN 2 *(tar honom i handen.)*

Kom ska' jag hjelpa dig ut... Jag tror att jag med blir sjuk! Oj! oj! oj! *(De ragla ut hand i hand.)*

Scen 7.

DE FÖRRE. K. SEKTERN.

K. SEKTERN.

Hvad är det med er, små medborgare!

GOSSEN 1.

Jag dör! jag dör!

K. SEKTERN.

Jaså, ni har känt på tobaken! Ä' ni ensamma hemma, småttingar?

GOSSEN 2.

Mari är ner i bo'n!

K. SEKTERN.

Och de andra?

GOSSEN 1.

Borta!

K. SEKTERN.

Revolutionens verkningar äro förfärliga! *(tar begge gossarne på armen och bär dem ut till venster)* Jo, jo, ni, så är det att göra revolution, när pappa och mamma ä' borta! *(ropar i dörren)* Christina, Marie, Sofi! Intet svar! Lovis, Adolfine, Margret, Josefin, King Charles, Revolution! *(skriker)* Elden är lös!

Scen 8.

EN DRÄNG *kommer in.* K. SEKTERN.

K. SEKTERN.

Hvar äro pigorna?

DRÄNGEN.

Flickorna äro borta!

K. SEKTERN.

Borta! — Ta och bär in den der vaggan; klä sen af gossarne som äro sjuka!

DRÄNGEN.

Inte förstår jag mig på barn, inte!

K. SEKTERN.

Du ska' öfva dig; det är godt att kunna!

DRÄNGEN.

Men om han skriker?

K. SEKTERN.

Då ska' du ge honom mat, och se'n är det bara att vagga så länge han skriker!

DRÄNGEN (*bär ut vaggan*).

Scen 9.

FRU LARSSON. K. SEKTERN. DINA.

FRU LARSSON.

Joo, det är ljusa tider! Kan ni tänka er att när vi kom till kyrkan, så gick vi in i förstugan och då hörde vi skrål och stim, och när jag öppnar dörr'n så var hela kyrkan full med gardeskarlar!

DINA.

Hela Uplands regemente låg inqvarteradt der, kan man tänka sig! Och de rökte tobak och spotta på golfvet!

FRU LARSSON.

Och hade vi inte träffat på herr Hörning, så vet jag aldrig om vi kommit derifrån med lifvet! Fy sådana menniskor!

K. SEKTERN.

Ack, att jag inte fått den äran följa damerna!

DINA *(hviskar åt fru Larsson; denna pekar åt venstra fonddörren; de gå).*

Scen 10.

DE FÖRRE, *utom* MLL DINA *och* FRU LARSSON. LARSSON *kommer in nedslagen.*

LARSSON *(tar af sig sabeln och kastar den i en vrå).*

Min rol är slut; min konung behöfver mig icke; hvem ingaf mig dessa satans idéer — jag som aldrig haft några idéer utan lefvat efter principen — Kunglig sektern som läst; hvad är principen till skilnad från idéen?

K. SEKTERN.

Principen är en långvarig idé!

LARSSON.

Det är alltså en idé?

K. SEKTERN.

På visst sätt; men genom sin utsträckning i tiden är han farligare än idéen!

LARSSON.

Det der förstod jag inte!... Vet ni hvad som blifvit af Lundqvist?

K. SEKTERN.

Nej!

LARSSON.

Jo, hans gamla fosterfar blef skjuten i Storkyrkobrinken; Lundqvist ärfver honom och reser till Californien för att gräfva guld!

K. SEKTERN.

Det kan man kalla tur! Men han öfverger då sin konst?

LARSSON.

Hans näsa blef krossad af en gatsten, så att han inte kan uppträda på scenen!

K. SEKTERN.

Hans kallelse var då inte starkare än hans näsa! — Men jag kan tala om en annan nyhet! — Per har sålt sin tafla och blifvit utnämnd till agréé vid akademien!

LARSSON.

Ser man på! Sa' jag inte det, att det skulle bli något af den pojken; han kommer väl hit i qväll!

Scen 11.

DE FÖRRE, FRU LARSSON *(halfklädd)*, MLL DINA. LINDA *kommer in häftigt.*

FRU LARSSON.

Hjelp, mördare, Jakobiner! De ha förgiftat mina gossar!

LARSSON.

Hvad är det?

DINA.

Det är en karl i barnkammarn!

FRU LARSSON.

En jakobin! Han har tagit min lilla Abraham!

LARSSON *(rasar)*.

Ve! Revolutionen! Min sabel! Min häst! I gevär! Bataljon gå på! *(Rusar mot dörren)*.

Scen 12.

DE FÖRRE. DRÄNGEN *(kommer in)*.

DRÄNGEN *(med lilla barnet på armen)*.

Det var bara jag, go'a frun!

ALLA.

Johansson!

K. SEKTERN.

Ja, pigorna var borta och det fans ingen ann' att tillgå!

FRU LARSSON.

Men gossarne! Mina gossar!

K. SEKTERN.

De ha gått och rökt tokak! Få de bara ett kok stryk så är lugnet snart återställdt!

FRU LARSSON *(till Larsson)*.

Ser du, olycklige, revolutionens verkningar!

DINA *(till fru Larsson)*.

Tror du han såg oss?

FRU LARSSON.

Hvad skulle det göra! Drängen!

DINA.

Men det är en karl ändå!

(Fru Larsson, drängen, Linda, Dina gå ut).

Scen 13.

LARSSON. ADJUNKTEN. K. SEKTERN.

ADJUNKTEN.

God afton! Nå hvad sa' hon?

LARSSON.

Hvem menar du?

ADJUNKTEN.

Min fästmö, förstås!

LARSSON.

Åh, Herre Gud, det har jag glömt bort!

ADJUNKTEN.

Har du glömt bort det?

LARSSON.

Jag glömde att lemna henne igen ringen; jag tror jag har den här! *(Letar i fickorna).*

ADJUNKTEN.

O, du min evige, och jag...

LARSSON.

Hvad har du gjort?

ADJUNKTEN.

Jag har sagt ja! — Du vet den der gamla mamsell Bernhardina, hos öfversten, har friat till mig.

LARSSON.

Olycklige! Ve revolutionen!

ADJUNKTEN.

Ve oss! — Jag har henne dernere i farstu'n och ville höra mig för innan jag presenterade henne!

Scen 14.

DE FÖRRE. DINA.

DINA *(får se Adjunkten, störtar i hans armar).*

Agust, Agust! Du lefver då! O, hvar har du varit så länge; jag trodde du öfvergifvit mig!

ADJUNKTEN *(tar på ringen).*

Kära vän, det var du som öfvergaf mig.

DINA.

Nej, Agust! Jag öfverger dig aldrig!

ADJUNKTEN *(för sig, suckar).*

Aldrig!

Scen 15.

DE FÖRRE. PIGAN 1.

PIGAN 1.

Det är någon som står och väntar på adjunkten der nere i farstun!

ADJUNKTEN.

Åh!

DINA.

Hvem är det? *(Larsson hviskar åt pigan 1).*

PIGAN 1.

Det är en herre!

DINA.

Jaså, du ska' ut och rumla nu igen!

Scen 16.

DE FÖRRE. ARVID.

ARVID.

Jag ger mig! — Jag är så förtvifladt hungrig! Få vi inte äta snart?

LARSSON.

Ser du, ser du! Dina idéer!

ARVID.

Än morbrors då?

LARSSON.

Tyst, pojke, jag har aldrig haft några idéer!

ARVID.

Än revolutionen då?

LARSSON.

Det var Lundqvist! Han fick för litet stryk sist!

Scen 17.

DE FÖRRE. PER *(i brun promenadfrack med blomma i knapphålet, blankläderssköflar, storrutig väst, röd halsduk, klockkedja med berlocker, en reskikare i rem öfver axeln, grå hög hatt.*

PER.

Mjukaste tjenare, herr patron! Det var en person dernere i farstu'n, som bad mig lemna den här biljetten till adjunkten Green.

LARSSON.

Jag har den äran gratulera herr professorn!

ARVID.

Agrén, om jag får be!

ADJUNKTEN *(till Larsson)*.

Räddad!

LARSSON *(läser biljetten)*.

Jag gratulerar!

DINA.

Hvad var det? En biljett!

LARSSON.

Jag skall läsa!

ADJUNKTEN.

I himlens namn, håll!

DINA.

Nej, läs, herr Larsson!

LARSSON.

"Som du inte kommer, så går jag. Du kan anse vår bekanskap afbruten eftersom du låtit mig stå och frysa en hel halftimme!"

DINA.

En förförare mindre; nu får jag behålla dig i qväll, Agust!

ADJUNKTEN.

För alltid, min engel!

PER *(till Larsson)*.

Skulle patron tillåta mig tala enskildt?

LARSSON.

Herrn vill ha min borgen: mycket gerna!

PER.

Nej, det var något annat!

ARVID.

Han vill ha Linda!

PER.

Tyst det har jag inte sagt...

LARSSON.

Vi ska' talas vid efter maten.

PER *(till Arvid)*.

Tror du han nekar?

ARVID.

Nej, gubevars!

LARSSON *(till K. sektern)*.

K. sekter! Jag har läst edra känslor, ni är en bra man; men — var inte ledsen att jag krossar edra illusioner.

K. SEKTERN.

Jag förstår inte!

LARSSON.

Ni älskar min dotter!

K. SEKTERN.

Jag?

LARSSON.

Ja!

K. SEKTERN.

Nej!

LARSSON.

Neka inte nu!

K. SEKTERN

Jag svär att jag aldrig hyst några känslor för er dotter, och aldrig tänkt uppträda som friare!

LARSSON.

Hm! Hvad är ni för en besynnerlig man?

K. SEKTERN.

En kunglig sekter, herr patron!

Scen 18.

DE FÖRRE. FRU LARSSON *och* LINDA.

FRU LARSSON.

Bordet är serveradt! Behagar herrskapet stiga ut!

ARVID.

Ack ja!

FRU LARSSON.

Är det du, din spefågel!

LARSSON (*till Per*).

Efter maten ska' vi talas vid! Bjud min dotter armen! Mitt herrskap! Revolutionens åskor ha tystnat; det svärd, anarkiens och våldets, som hängt öfver vår konungs och vårt fäderneslands hufvud, är stucket i skidan; låtom oss vid en glad aftonmåltid glömma det skedda och med hvarandra fira fredens återställande i skötet af familjen, der intet missljud skall störa vår enkla samvaro!

(*Ett positiv utanför spelar upp "Den tappre Landsoldat" under det de gå och ridån faller.*)

SLUT.

INNEHÅLL.

I. Skizzer och uppsatser.

	Sid.
Sandhamn i storm	3.
Huruledes jag fann Sehlstedt	13.
På Kanholmsfjärden	24.
Markus Larson advokat	30.
En timma ombord	56.
Våren på Djurgården	63.
I Notre-Dame och Kölner-Domen	67.
För konsten	76.
Början af Ån Bogsveigs saga	96.
Inackorderingarne	109.
Ensittaren	118.
Sorken	126.
Mellan drabbningarne	130.
En snobb	139.
Ett folknöje	145.
En lofvande yngling	152.
Skalden och poeten	158.
Offret	166.
Lättsinnet	183.
Primus och Ultimus	191.
Det gamla och det nya	206.

II. Dramatiska arbeten.

I Rom, dramatisk situation i en akt	1.
Hermione, sorgespel	1.
Den fredlöse, sorgespel	1.
Mäster Olof, skådespel i fem akter	1.
Anno fyrtiätta, lustspel i fyra akter	1.

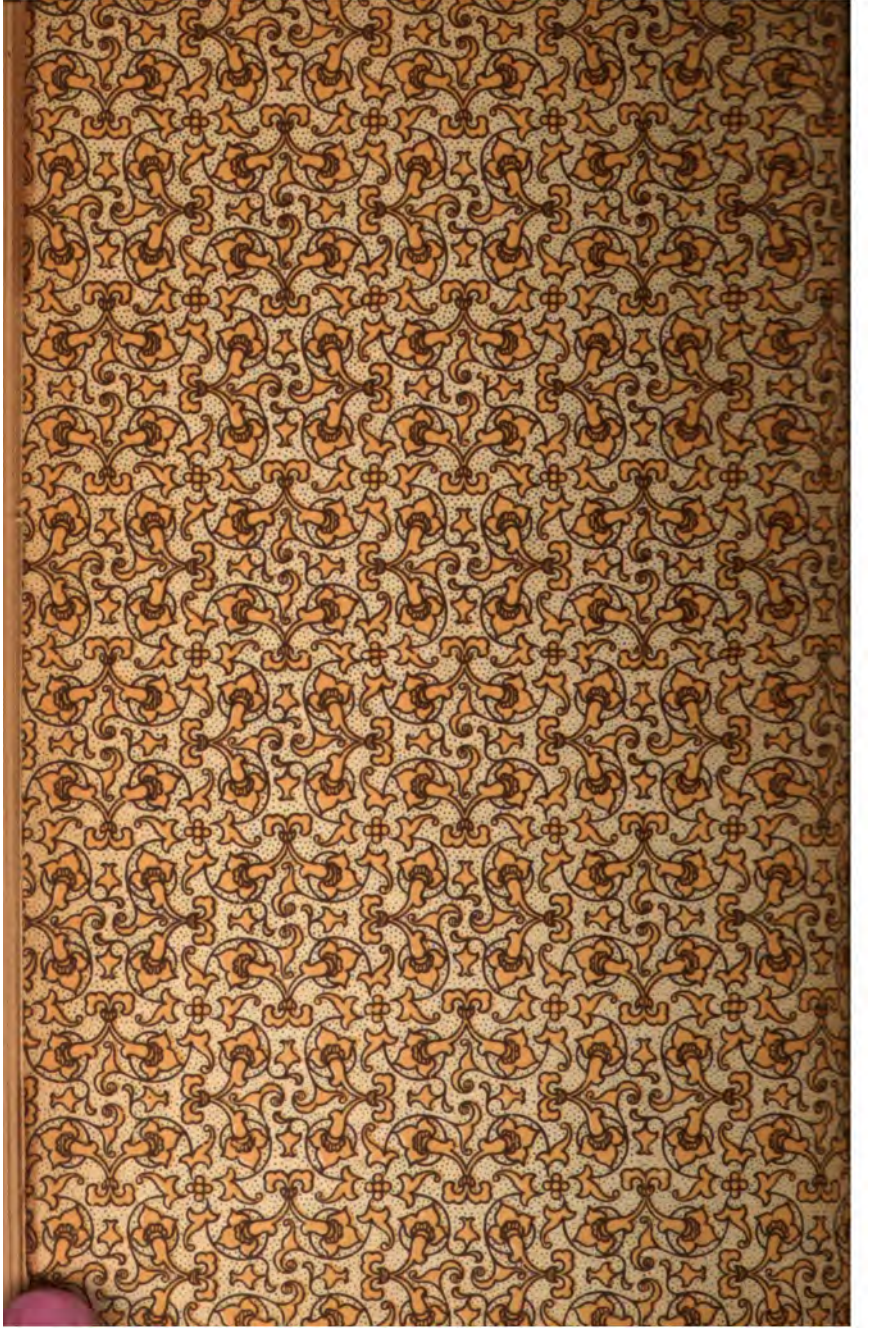

ould be returned
r before the last d

ents a day is incurred
beyond the specified

omp